

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

αντί

Η επανάσταση του
Οκτώβρη: αφιέρωμα

Δρχ. 20

ΚΑΤΑΓΓΕΛΟΥΜΕ
τούς μηχανισμούς
άστυνόμευσης

Δ. ΧΑΤΖΗΣ : Ο δρόμος της Ν. Αριστεράς
ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ : Ο λόγος της Λαμίας

οιολο
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΩΝ

χειροποίητα αντικείμενα
σχεδιασμένα
απ' την Ελενη Βερναδάκη

κεραμικά και κοσμήματα
κηροπηνία
...ένα σώρο αλλες κατασκευες

σταμπατα Τυρναβιτικά πανία
κοσμηματα μοναδικες δημιουργίες
Ελλήνων καλλιτεχνων

μοναδικα δωρα
.....απο 200 δραχμες

βαλαωριτου 4

ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ

Αντικειμενική ιστορική μελέτη
τῶν γεγονότων πού χάραξαν
τὴ μεταπλευθερωτική πορεία
τοῦ Λαοῦ μας

ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τοῦ Γιάννη Ἰατρίδη
καθηγητῆ τῆς Ἱστορίας στο
Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. κυκλοφόρησαν

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7, τηλ. 605501, ΑΘΗΝΑ
ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 141, τηλ. 4116530, ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κύριο Άρθρο	σελ. 3
Αντίλογος	4
Αντιθέσεις	5
Οι δίκες	6
ΚΑΤΑΓΓΕΛΟΥΜΕ τούς μηχανισμούς αστυνόμευσης	8

Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ: Οικονομικός Μακιαβελισμός	14
Α. ΦΑΚΙΝΟΥ: Ζητείται στρατηγός με πυγμή	16
Η.Κ.: Στρατιωτικό Μωσαϊκό στην Πορτογαλία	18
Σ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ: 'Η δικτατορία Μεταξά και ο πόλεμος 40-41	19
Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ: «Η κρίση έξουσίας»	23
Οκτωβριανή Έπανάσταση	28
Δ. ΧΑΤΖΗ: Για την ΕΔΑ και τον δρόμο της Νέας Άριστερας	36
ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ: 'Ο τελευταίος λόγος στο λαό	38
Καλλιτεχνικές σελίδες	44

Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Αθήνα 601, Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 723-713.

● Ίδιοκτήτης - Εκδότης - Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ, Αιγαίου 16, Άνω Καλαμάκι. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ατελιέ: Α. Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόβου 12. ● Το «ΑΝΤΙ» φωτο-στοιχειοθετείται από τη ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΙΚΗ «Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ» Ε.Π.Ε., Λένορμαν 205, και τυπώνεται από την ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε., Φιλαδελφείας 4.

ΤΟ ΓΕΡΑΚΑΡΙΟ

Μνημείο της πιο γενικευμένης και ευρύτατης φακελοποίησης που λειτουργούσε στα χρόνια της δικτατορίας είναι το αποκαλυπτικό ντοκουμέντο που δημοσιεύουμε σε επόμενες σελίδες. Ο χαφιεδισμός, το φακέλωμα και ο χαρακτηρισμός προσώπων και ομάδων ήταν η μόνιμη τροφοδοσία του κρατικού και του στρατιωτικού μηχανισμού στις μέρες του Ίωαννίδη.

Οι στρατοκράτες ήθελαν να ελέγχουν τα κοινωνικά φρονήματα και τις ιδεολογικές κατευθύνσεις όχι μόνο για άτομα αλλά και για ευρύτερες ομάδες.

Παρουσιάζουμε σήμερα τον φάκελο ενός χωριού της Μακεδονίας, όπως τον συνέταξε η αρμόδια (;) στρατιωτική υπηρεσία την Άνοιξη του '74. Είναι το χωριό Γερακαριό της επαρχίας Κιλκίς.

Εκτός από τα στοιχεία που πιθανώς να ενδιαφέρουν τη γνώση της περιοχής από στρατιωτικής πλευράς, το ουσιαδές μέρος του φακέλου αφορά την ονομαστική κατάταξη των κατοίκων στις πολιτικές ομαδοποιήσεις και κυρίως την καταγραφή των άριστερων. Καταγράφονται ακόμα οι μετανάστες, οι πολιτικοί πρόσφυγες στις ανατολικές χώρες, ποιού είναι πρόθυμοι να προσφέρουν πληροφορίες, πόσους χαφιέδες έχει το χωριό. Επισημαίνονται ακόμα οι δραστηριότητες που οι στρατοκράτες θεωρούσαν ύποπτες, και κυρίως το πολιτικό παρελθόν του χωριού, όπως εκφράζεται από τις παλαιότερες εκλογές και τα δημοψηφίσματα της χούντας. Το κλίμα του απέραντου χαφιεδισμού θριαμβεύει. Καχυποψία για τα δημοκρατικά στοιχεία. Οι κομμουνιστές του χωριού αποτελούν το μαύρο στίγμα. Και προκύπτει άμεσως γενικός χαρακτηρισμός του φακελωμένου Γερακαριού. Το χωριό θεωρείται ύποπτο, οι αρχές πρέπει να το πλησιάζουν με επιφύλαξη και ασφαλώς οι στρατοκράτες θέλουν να το διαπαιδαγωγήσουν και να το εξυγιάνουν.

Οι φάκελοι αυτού έχουν συνταχθεί κατά τους τελευταίους μήνες της δικτατορίας. Το ερώτημα όμως που προκύπτει είναι: Ισχύουν ακόμα αυτού οι φάκελοι; Οι στρατιωτικές αρχές τους χρησιμοποιούν και επιδιώκουν να τους ενημερώνουν ή να τους επεκτείνουν; Μέχρι ποίου σημείου έχουν φακελωθεί τα χωριά και οι κάτοικοί τους; Οι στρατιωτικές αρχές θεωρούν ακόμα "έθνικόφρονα" ή "μιασμένα" τα χωριά σύμφωνα με τη χουντική κατάταξη;

Στο κοινωνικοπολιτικό πορτραίτο του χωριού, όπως σκιαγραφείται από το επιστημονικοφανές αυτό ερωτηματολόγιο κραυγάζει το πνεύμα της Ασφάλειας, της πιο άδυσώπτης αστυνόμευσης του συνόλου των κατοίκων της υπαίθρου. Το σχέδιο "ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ" συμπληρωνόταν α δ ι α κ ο π α και ήταν σ ε δ ι α ρ κ η χ ρ ή σ η. Σήμερα;

δ' ευδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξάμηνη 260 δρχ. - ετήσια 520 δρχ. Έτήσια Όργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Για μαθητές, σπουδαστές έκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ευρώπη - Μεσογ. χώρες: εξάμηνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 13 - ετήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 25 - Η.Π.Α. - Καναδάς - Ανατ. Ασία: εξάμηνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 17 - ετήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 34 - Αυστραλία - Ωκεανία: εξάμηνη: απλή δολ. 10, αεροπ. δολ. 24 - ετήσια: απλή δολ. 20, αεροπ. δολ. 47 ● Έμβασματα, τραπεζικές επιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρική διάθεση του ΑΝΤΙ
● για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδος: Βιβλιοπωλείο «Ξένος Τύπος», Ν. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε., Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη
● για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας: Βιβλιοπωλείο «Το δέντρο», Μιχάλης Γκανάς, Χαριλάου Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

ΜΝΗΜΟΝΙΟ: μιά βόμβα «Made in U.S.A.»

– Τί έντύπωση σου δημιούργησε αυτή ή
ιστορία του «μνημονίου»;
– Μου θύμισε... δικτατορία!

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ, μεταξύ δύο βουλευτών της 'Αντιπολίτευσης, είναι πραγματικός. Κι ή ανάμνηση της δικτατορίας πολύ λογική: τὰ τάνκς του Παπαδόπουλου «διέκοψαν» τή νύχτα της 21.4.67 μιὰ δίκη που γινόταν στο Κακουργοδικείο 'Αθηνών, και άφορούσε ένα «μνημόνιο» που είχε δημοσιευθεί πρωτοχρονιάτικα στην έφημερίδα (τάν «άποστατών») «'Ελευθερία». Σύμφωνα μ' αυτό, ό τότε άρχηγός της ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλος, ή 'Ελένη Βλάχου και ό τότε επικεφαλής του Πολιτικού Γραφείου του βασιλιά Δ. Μπίτσιος (πρεσβευτής της χούντας μετά και ύπουργός 'Εξωτερικών σήμερα) σέ «συνωμοτική σύσκεψη» συμφώνησαν νά ανατρέψουν τους «άποστάτες» (Στεφανόπουλος) και με τη βοήθεια τών 'Αμερικανών και του στρατού ν' αναλάβει ή Δεξιά τήν έξουσία. 'Η δίκη δέν τελείωσε – λόγω... δικτατορίας – αλλά από τήν άρχή, ό έκδότης της έφημερίδας Π. Κόκκας, είπε στο δικαστήριο ότι δέν είχε στα χέρια του τό «γνήσιο κείμενο», αλλά ένα άνυπογραφο δακτυλογραφημένο...

Τώρα, τούτο τό «μνημόνιο» με τό όποιο έγκαινιάσθηκε ή β' περίοδος της Βουλής (κι επιβεβαιώθηκε με τό παραπάνω τούτη ή στήλη που προέβλεπε τερματισμό του μήνα του μέλιτος ΚΑΙ μεταξύ τών κομμάτων της 'Αντιπολίτευσης) διαφέρει, φυσικά. Και δέν είναι προσωπική υπόθεση τών ήγετών τών δύο μεγάλων κομμάτων της 'Αντιπολίτευσης. Ούτε, άπλά, κτυπάει και τόν πρωθυπουργό – όλοφάνερο στόχο, σέ «δεύτερο πλάνο». Είναι μιὰ βόμβα στα διόλου γερά, βέβαια, θεμέλια της δημοκρατίας – της Καραμανλικής δημοκρατίας – μιὰ βόμβα «made in USA», βγαλμένη, τούτη τη φορά, άπ' ευθείας από τους γνωστούς «σκοτεινούς κύκλους».

–Νά δείς που σύντομα θα ξεσπάσει διαμάχη και μέσα στους κόλπους της «Ν. Δημοκρατίας», έλεγε, τη μεθεπομένη μέρα της συζήτησης, ήγετικό στέλεχος της 'Αριστεράς.

Επαληθεύτηκε πολύ γρήγορα: μόλις έκλεισε βδομάδα, στην πρώτη συνεδρίαση της Κ.Ο. του Κόμματος, κάποιοι άγρίεψαν – και είναι χαρακτηριστικό ΠΟΙΟΙ άγρίεψαν – και κάποιοι έσπευσαν νά πληροφορηθούν «με τό νι και με τό σίγμα» τόν τύπο – όχι φυσικά τόν φιλοκυβερνητικό...

Βρισκόμαστε, λοιπόν, μπροστά σ' ένα συντονισμένο σχέδιο ύπονόμευσης της δημοκρατίας;

Δέν είναι λίγοι (και άνάμεσά τους πολιτικοί) αυτοί που άπαντούν καταφατικά.

'Ισως, γιατί τούτη τη φορά, οί 'Αμερικάνοι φάνηκαν καθάρα, χωρίς προσωπείο.

Αυτοί που άνέτρεψαν – για νά σταθούμε στην πολύ πρόσφατη ιστορία – τόν Γ. Παπανδρέου με τη «σαλαμοποίηση» της ΕΚ, και άνοιξαν τό δρόμο για τη δικτατορία, αυτοί που άνέτρεψαν τόν Παπαδόπουλο για νά φέρουν τόν 'Ιωαννίδη και νά προωθήσουν τὰ «σχέδια τους» για τήν Κύπρο, αυτοί που άνέτρεψαν και τόν 'Ιωαννίδη – μετά τήν επίτευξη του σχεδίου τους – κι άνάγκασαν τους στρατιωτικούς (που για ένα, τουλάχιστον, 24ωρο είχαν πελαγώσει) νά παραδώσουν τήν έξουσία στην ίδια άκριβώς παράταξη (στα ίδια χέρια) άπ' όπου τήν είχαν άρπάξει, κινήθηκαν και τώρα με τό περιβόητο «μνημόνιο». (Λίγα χρόνια πριν, ένα άλλο «μνημόνιο» δημοσιεύθηκε σέ άπογευματινή έφημερίδα που έκλεισε γρήγορα, τήν παραμονή τών εκλογών της 16.2.1964! Μιλούσε για δήθεν συμφωνία Γ. Παπανδρέου και 'Αριστεράς. 'Ηταν, φυσικά, πλαστό. Δέν «έπιασε», ίσως γιατί ήταν... «έλληνικής κατασκευής»).

Δέν είναι, βέβαια, τυχαίο, ότι ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μιὰ έντονη δραστηριότητα:

● Τών φιλοβασιλικών στοιχείων. 'Ο Κουρούκλης, ζητάει με άρκετές μεγάλες... «μικρές αγγελίες» στον «'Ελεύθερο Κόσμο» αλλά και στην «Ακρόπολη»(!), νά συντονίσει όλες τις «Φιλοβασιλικές 'Ενώσεις». Οί φιλοβασιλικές έφημερι-

δούλες πληθαίνουν, τὰ φιλοβασιλικά συνθήματα τό ίδιο (στην έπαρχία), ενώ κάποιες φήμες για διάθεση άφθονου χρηματος δέν συνδέονται, τώρα, μόνο με τό έξωτερικό.

● Τών φιλοχουντικών στοιχείων. 'Η βεβαιότητα ότι δέν πρόκειται, πιά, κανένας νά πληρώσει για τὰ όσα ή δικτατορία έκανε (πλήν τών... πολύ «πρωταιτιών»!) αναθάρρυνε τους νοσταλγούς της 7ετίας, καθώς μάλιστα όλοι σπεύδουν νά διαβεβαιώσουν ότι ή «κάθαρση τελείωσε»

Σέ πολλές περιπτώσεις, οί δύο αυτές κατηγορίες συμπορεύονται και συνεργάζονται, σ' άλλες όχι. Κοινός έτσι κι' αλλιώς ό στόχος: ν' αλλάξει τούτη ή κατάσταση – και μετά βλέπουμε...

'Ας μήν ξεχνάμε τις έκκρεμότητες της στιγμής με τους 'Αμερικάνους (βάσεις κ.λπ.), τό ΝΑΤΟ (κανονική επανασύνδεση), τους Τούρκους (Κυπριακό-Αιγαίο κ.λπ.) και τη θέση του Καραμανλή πάνω σ' αυτά.

Χωρίς, φυσικά, νά είναι αυτή που έπρεπε για ένα συντηρητικό, έστω, ήγέτη που κυβερνά με 54% μιὰ χώρα ή όποια μόλις βγήκε από μιὰ φασιστική-άμερικανοκίνητη δικτατορία, δέν είναι όπωσδήποτε και ή πολιτική της όλοκληρωτικής ύποτέλειας τήν όποια είχαν συνηθίσει νά άντιμετωπίζουν – μ' έλάχιστες εξαιρέσεις – οί «μεγάλοι μας σύμμαχοι».

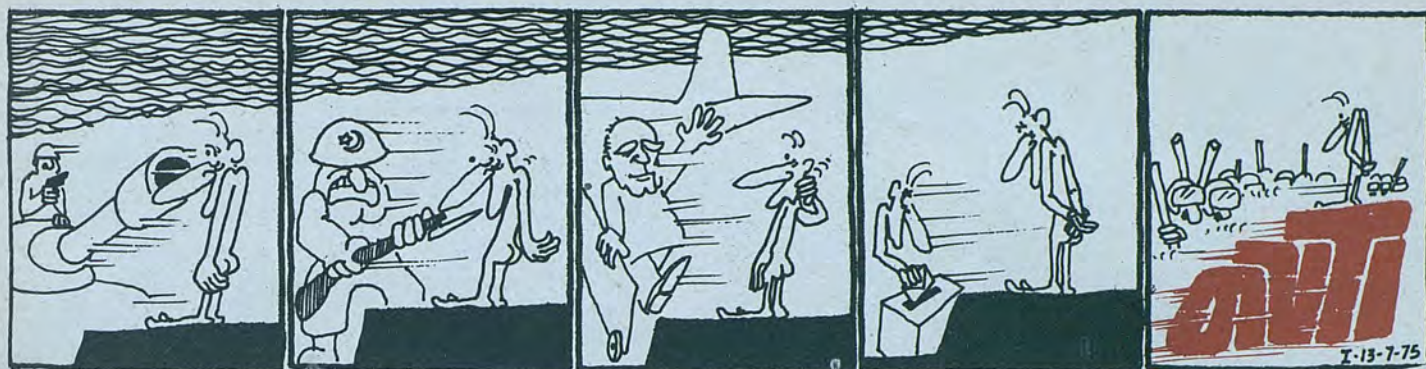
'Ιδιαίτερα τό Κυπριακό καίει-πρέπει νά ρυθμισθεί τό ταχύτερο...

–Στήν Κύπρο άναμένονται εξέλιξεις, συγχρόνως, ίσως, με τήν Πορτογαλία, έλεγε πρόσφατα σέ δεξίωση ξένος διπλωμάτης. Και θύμιζε τήν άπορία που – καθώς λένε – εξέφρασε, κάποτε, ό Καραμανλής στο Μακάριο: «Γιατί, άφου μαζί ύπογράψαμε τις συμφωνίες της Ζυρίχης, έμένα με κατηγορούν και σένα σ' έκαναν ήρωα;» Περασμένα, αλλά μάλλον όχι ξεχασμένα όλα αυτά. Τό τί μπορεί νά δεχτεί σήμερα (όχι μόνο για τό Κυπριακό) ό Καραμανλής, λίγο-πολύ είναι γνωστό. Καί... δέν φτάνει – τουλάχιστον, όπως είναι σήμερα τὰ πράγματα...

Νά γιατί τό θέμα του «μνημονίου», που τόσο επίκαιρα πρωτοβγήκε στη δημοσιότητα στο τέλος της προεκλογικής περιόδου, ξανάρθε – πάλι τόσο επίκαιρα – με τη θυελλώδη διαμάχη Γ. Μαύρου-Α. Παπανδρέου, δέν άντιμετωπίστηκε, νομίζουμε, με τήν ευθύνη και σοβαρότητα που οί περιστάσεις άπαιτούσαν (και άπαιτούν) από τὰ κόμματα – πλύν, ίσως, της 'Αριστεράς. Τό «μνημόνιο», που ούτε πλαστό μπορεί νά τό πει κανένας, άφου έχει πρακτικά της συνομιλίας Φόρντ-'Ιάκωβου-Κίσσινγκερ, ούτε όμως και γνήσιο, άφου περιέχει ψεύτικα στοιχεία, «σημάδεψε» τό άνοιγμα της Βουλής. Νά δούμε πότε και πώς θα γίνει τό κλείσιμο...

Υ.Γ. Πριν 30 χρόνια, στις 4.4.1945, ή έφημερίδα της 'Ακρας Δεξιάς «'Ελληνικό Αίμα» δημοσίευσε μιὰ έπιστολή που χαρακτηρίστηκε σαν «βόμβα πρώτου μεγέθους»: ήταν μιὰ έπιστολή του στρατηγού Πλαστήρα (που είχε, προς τό τέλος τών Δεκεμβριανών, πάρει τη θέση του Παπανδρέου), γραμμένη στις 16.7.1941 και σταλμένη στον 'Ελληνα πρεσβευτή στο Παρίσι Π. Μεταξά. Με αυτή, ό Μαύρος Καβαλλάρης φαινόταν σά νά κατέχεται από τάσεις συνθηκολόγησης με τους Γερμανούς. 'Εγινε πάταγος, και παρὰ τη δημοσίευση όλόκληρης της έπιστολής από τόν ίδιο τόν Πλαστήρα (που μαζί με μιὰ σχετική συνέντευξη, έδιναν τελείως άλλο νόημα στην υπόθεση), φάνηκε ότι ό στρατηγός δέν μπορούσε νά μείνει άλλο στην κυβέρνηση. Παραίτηθηκε, και ανέλαβε ό ναύαρχος Π. Βούλγαρης. 'Από τότε άποκαλύφθηκε – και άργότερα έγινε τραγικά αισθητό – ότι ό Πλαστήρας φαγώθηκε γιατί «άκολούθησε ύπέρ τό δέον άνεξάρτητον πολιτικήν» (Θ. Σοφούλης) – γιατί θέλησε νά γεφυρώσει τό χάσμα άριστερών και δεξιών, νά προχωρήσει, όπως οί άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σέ μιὰ πραγματικά έθνική άναδημιουργία.

Λεπτομέρεια: τό κείμενο που «έφαγε τόν Πλαστήρα» τό έδωσε στην έφημερίδα ένας πράκτορας της 'Ιντέλλιτζενς Σέρβις – τότε ακόμα μάς κηδεμόνευαν οί 'Αγγλοι... Τήν όλη «έπιχείρηση» είχε αναλάβει ό λόρδος Μπάλφουρ, ύπαρχηγός της 'Ιντέλλιτζενς στην 'Ελλάδα, και... έφημεριος, από τό 1938, στο παρεκκλήσι του «Ευαγγελισμού», στο Κολωνάκι – ό γνωστός μέχρι τότε στους Κολωνακίτικους κύκλους «πατήρ Δημήτριος»!

ΘΕΣΕΙΣ

ΔΥΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Ένας χρόνος έκλεισε από τη μεταπολίτευση. Διαδηλώνεται πανηγυρικά και σε όλους τους τόνους της αὐτάρκειας κομπορημοσύνης ότι ο καθαρός νους και η σπιβαρά χείρ του ύπουργου Έθνικης Ἀμόνης κ. Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ-Τοσίτσα ἔχει λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ψύχραιμα, ἀποφασιστικά και πάντα στο μέτρο του σωστοῦ, χωρίς ὑπερβολές και με ἀποτελεσματικότητα που μόνο αὐτὸς ξέρει, γιὰ τὴν κάθαρση και τὸν ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μηχανισμοῦ ἀστυνόμευσης στο χωριὸ Γερακαριὸ που καταγγέλλουμε σήμερα, θὰ μπορούσε ὁ κ. Ἀβέρωφ νὰ ἀπαντήσει στὰ ἐρωτήματα που ἀναπόφευκτα ἀνακύπτουν:

- Οἱ μηχανισμοὶ αὐτοὶ ἔπαψαν νὰ λειτουργοῦν;
- Τὸ ΝΑΤΟ που τόσο στοργικά μᾶς προστατεύει ἔχει καμιά σχέση μ' αὐτά;

ΤΑ ΑΡΓΥΡΙΑ

Ξαναγυρίσαμε, λοιπόν, στο καθεστὼς τῶν μυστικῶν κονδυλίων. Ἡ πληγὴ αὐτὴ ἀναβιώνει με ὅλη τὴν κυνικὴ ὠμότητα που τὴ χαρακτηρίζει και με ὅλη τὴν ἠθικὴ και πολιτικὴ ἐξαχρείωση που καλλιέργησε. Πίσω, ὅμως, ἀπὸ τὸν χορὸ τῶν ἑκατομμυρίων που σκορπίζονται ἀνεξέλεγκτα, παραμένει τὸ πολιτικὸ ζήτημα που με τόσο χυδαιότητα, και με κάποιο κομπασμό, ἀναφέρθηκε γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν κονδυλίων αὐτῶν. Δηλώθηκε ἀπερίφραστα ὅτι με τὰ χρήματα αὐτὰ ἐπιδιώκεται ἡ ὑπονόμευση τῆς ἐλεύθερης δράσης τῶν κομμάτων, ἡ ἐξαγορὰ συνειδήσεων, ἡ πληρωμὴ χαφιέδων και ἡ παρακολούθηση, ἀπὸ τὰ μέσα, τῆς δραστηριότητας τῶν πολιτικῶν σχηματισμῶν. Καὶ τὸ φοβερότερο εἶναι ὅτι ἡ δόλωση αὐτὴ ἔγινε δεκτὴ σὰν κάτι τὸ πολὺ φυσικό. Θεωρήθηκε νόμιμη ἡ ἀναζήτηση πληρωμῶν πρακτόρων στο κόμμα, ἡ ἐξαγορὰ, ἡ ἀμοιβή, ἡ φιλοφρονητικὴ ἐπιβράβευση τοῦ προδότη, τοῦ βαλτοῦ και τοῦ προβοκάτορα, με βρώμικα ἀργύρια που προέρχονται ἀπὸ τὸ δημόσιο χρήμα.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Ὁ κ. Γ. Ράλλης διαπιστώνει ὅτι ἔχει παλιώσει ἀρκετὰ ὁ μῦθος περὶ τῆς δεξιᾶς στὴν Ἑλλάδα και ὅτι αὐτὸ που ἐννοούσαμε παλαιότερα ὡς «δεξιὰ» δὲν ὑπάρχει πιά. Οἱ διαπιστώσεις τοῦ κ. Ράλλης εἶναι βέβαια ἀντικείμενο γιὰ εὐρύτατη θεωρητικὴ και πολιτικὴ συζήτηση, ἀποτελοῦν πιθανὰ ἐκκινήματα γιὰ προβληματισμούς, αὐτογνωσίες και ἐρευνες. Τὰ κοινωνικά, ταξικά, οικονομικά, πολιτικά και κομματικά ζητήματα τῶν παρατάξεων εἶναι στοιχεῖα που συγκροτοῦν τὸ εὐρύτερο πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ παρόντος. Πέραν, ὅμως, ἀπὸ τὴ διαπίστωση και τὴ διακηρύξεις, ἡ δεξιὰ δὲν εἶναι μόνο οἱ πολιτικοὶ μηχανισμοὶ που διακρίνει ὁ κ. Ράλλης, ἀλλὰ ἡ μακροχρόνια συντηρητικὴ νοοτροπία που συνεχίζει νὰ συνθέτει τὸν σκληρὸ και ἀκαμπτο ἰσθμὸ συμφερόντων και δυνάμεων, καταστάσεων και κλίματος, οἱ ὁποῖες ἐκφράζονται με διάφορες ἀποχρώσεις στὸν πολιτικὸ κόσμο τῆς δεξιᾶς. Ὅσο και νὰ μὴ θέλει νὰ τὸ προσδιορίσει ὁ κ. Ράλλης, ἡ

δεξιὰ κατασκεύασε στὰ μέτρα τῆς τὸν κρατικὸ μηχανισμό, τὸν ἐπισκευάζει κάθε τόσο, παρὰ τὴς αὐτόματες ἀντιδράσεις του, τὸν τροφοδοτεῖ με τὴν ἰδεολογία τῆς και τὸν ρυθμίζει κατὰ τὰ συμφέροντα που ἐκπροσωπεῖ ὡς παράταξη και ὡς κοινωνικὴ τάξη. Σήμερα, τὸ κράτος τῆς δεξιᾶς τείνει νὰ προικοδοτηθεῖ με μία αὐτονομία, ἔτσι ὥστε νὰ διατηρεῖ τὴ δύναμή του ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴς ὁποιοσδήποτε ἐνδεχόμενες διαφοροποιήσεις. Νὰ ἀποτελεῖ δηλαδή – ὅπως ἦδη συμβαίνει – ἐμπόδιο και ἀνάσχεση σὲ κάθε προσπάθεια ἀλλαγῆς. Τὸ κράτος τῆς δεξιᾶς γίνεται σιγὰ και σταθερὰ ἕνας σκληρός, δύσκαμπτος και αὐτόνομος συντηρητικὸς παράγοντας στὴς πολιτικὲς και στὴς κοινωνικὲς διεργασίες τοῦ τόπου.

Η «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΙΩΝ

Οἱ δολοφονίες ὀργάνων τῆς διπλωματικῆς γραφειοκρατίας ὅπως οἱ δὲν μπορούν νὰ ἀποτελοῦν στόχους ἐνὸς ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος – κι αὐτὸ στὴν περίπτωσή που με καλόπιστη ἀφέλεια δεχόμαστε ἐθνικιστικὰ κίνητρα καταπιεσμένων μειονοτήτων.

Ἐμεῖς – «οἱ ἐκ γενετῆς καχύποπτοι» – ἀναρωτιόμαστε ποιοὶ μηχανισμοὶ κινήθηκαν πίσω ἀπὸ τὴς δολοφονίες τῶν Τούρκων πρεσβευτῶν. Καὶ βέβαια οἱ διάφορες πιστοποιήσεις «ἀναλήψεως εὐθυνῶν» δὲν εἶναι μιὰ βέβαιη ἐπισημανση τῶν μηχανισμῶν αὐτῶν.

Αὐτὸ που πρέπει, κυρίως, νὰ ὑπογραμμίσουμε εἶναι ὅτι διάφοροι καλοθελητὲς τῆς μοίρας τῶν Λαῶν – και συγκεκριμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ και τοῦ Τουρκικοῦ – δὲν ἔχασαν τὴν εὐκαιρία (ἀν δὲν τὴ δημιούργησαν κιόλας οἱ ἴδιοι). Ἐκνευρισμοί, διαδηλώσεις, ἐκρήξεις, ψιθυροὶ πραξικοπημάτων, ἐπιφυλακές. Οἱ λύκοι στὴν ἀναμπουμπούλα χαίρονται!

ΟΙ ΞΑΦΝΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

Πάλι ἄρχισαν νὰ χαράσσονται σχέδια γιὰ τὴν τουριστικὴ ἀξιοποίηση διαφόρων περιοχῶν και νὰ διατυμπανίζεται ἡ σωτήρια και ὀριστικὴ διαρρύθμιση ὀρισμένων χώρων.

Οἱ τελευταῖες ἐμφανίσεις τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν και ἄλλων ὑπευθύνων με σχέδια ἀπλωμένα στοὺς ἐπίμαχους τόπους, θυμίζουν παλαιότερες ἐποχές, ὅπου ξαφνικά και ὑπὸ τὴν ἐμπνευση κάποιας στιγμιαίας ἐπιφοίτησης ἀπλώνονταν χάρτες και σχεδιαγράμματα στο ὕπαιθρο και ἐκεῖ, στο πόδι, ἔρχονταν ξαφνικά οἱ ἐμπειρικὲς ἰδέες, οἱ ἐμπνεύσεις και παίρνονταν οἱ μεγάλες και συχνὰ καταστροφικὲς ἀποφάσεις. Ἡ ἐπιστροφή στο κλίμα τῆς ραγδαίας λύσης τῶν προβλημάτων σὲ μιὰ ἐπιτόπια ἐπίσκεψη, δείχνει νοοτροπία ἀπαράδεκτη γιὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα, που ἀπαιτοῦν μελέτη, ὑπολογισμούς και σύνθεση. Εἶναι στρόφη σὲ καταστάσεις που ἔχουν συσσωρεύσει πολλὰ δεινά. Ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξη δὲν γίνεται με ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς, οἱ ἀποφάσεις δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σωστὲς με τὴς ξαφνικὲς ἐπιτόπιες λύσεις.

Ὁ τουρισμός, ὁ τομέας που τόσο κακοπάθησε, εἶναι πρόβλημα μακροχρόνιας και συστηματικῆς μελέτης σειρᾶς στοιχείων, που τείνουν νὰ προσδιορίσουν μιὰ εὐρύτερη και μακροπρόθεσμη ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ:

Θὰ μείνουν ἀναπάντητα τόσα ἐρωτηματικά;

Ἡ δίκη τοῦ Πολυτεχνείου ἔκλεισε ἕνα δεκαπενθήμερο, καὶ ὅλα δείχνουν ὅτι οἱ προβλέψεις γιὰ τὴν ἔκβασή της ἐπαληθεύτηκαν –καὶ μὲ τὸ παραπάνω: χωρὶς πολιτικὲς προεκτάσεις, μὲ πελώρια ἀναπάντητα ἐρωτήματα, κατάντησε κι αὐτὴ (ἢ τόσο μεγάλη δίκη) νὰ γίνεи «τῆς ρουτίνας». Κι ὅμως μπορούσε (καὶ ἔπρεπε) νὰ ἦταν μιὰ δίκη-κλειδί γιὰ πολλὰ πράγματα: ἀπὸ τὸν ρόλο τῶν Ἀμερικανῶν στὴ Νοεμβριανὴ ἀλλαγὴ μέχρι τὴν Κυπριακὴ τραγωδία.

Τί ἔγινε; Κατάντησε μιὰ δίκη μὲ «ποιινὴ» θὰ ἔλεγε κανένας «μορφή»: λὲς κι ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον περιορίζεται στὴν πορεία μιᾶς σφαίρας, ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔφυγε ἀπὸ τὸ ὄπλο μέχρι τὴ στιγμή πού βρῆκε τὸν στόχο της!

Κι ἂς γίνονται κάθε μέρα ἀποκαλύψεις, σὰν αὐτὴ τοῦ ψυχιάτρου Τ. Σακελλαρόπουλου: στὴ Γενικὴ Ἀσφάλεια, ἕνας ἄνθρωπος βασανίστηκε, τρελάθηκε καὶ πέθανε ἀπὸ τὸ ξύλο!

Κι ἂς παραδέχονται ὅλοι ὅτι τὰ κενὰ εἶναι τρομακτικά...

Γιατί, λοιπόν, προχώρησε ἔτσι ἡ ὑπόθεση τῆς «μεγάλης σφαγῆς»; Πῶς εἶναι δυνατό, μ' αὐτὴ τὴν «εἰκόνα» πού δίνει σήμερα, νὰ προχωρήσει καὶ νὰ κλείσει ἡ δίκη τῶν 33;

Στὴν πρώτη δίκη τῶν βασανιστῶν, ἕνας ἀξιωματικὸς πού δούλεψε μὲ πρωτοφανὴ ζήλο καὶ κάτω ἀπὸ ὄχι εὐχαρίστες, πολλὲς φορές, συνθήκες, ὁ ταγματάρχης κ. Ζούβελος, δῆλωσε καθαρά:

«Ἡ ἀνάκριση δὲν μπόρεσε νὰ ὑπεσέλθῃ στὸν πολύπλοκο μηχανισμό τοῦ ΕΑΤ-ΕΣΑ».

Στὴν ὑπόθεση τοῦ Πολυτεχνείου, δὲν ἦταν ἕνας μηχανισμὸς – πολύπλοκος

ἔστω. Ἦταν ἕνα τεράστιο παιχνίδι, μὲ πολλοὺς (καὶ τελείως διαφορετικὰ κινούμενους) παίχτες...

«Πέντε ὑπηρεσίες παρακολουθοῦσαν τοὺς φοιτητές», κατατέθηκε στὴ δίκη!

Κι ἀνάμεσά τους ἡ ΚΥΠ, πού ἡ δραστηριότητά της παραμένει «σχεδὸν ἀγνωστή». Γιὰ ποιὸν δούλεψε ἐκεῖνο τὸ τριήμερο ὁ Ρουφογάλης;

- Γιὰ τὸν Παπαδόπουλο;
- Γιὰ τὸν Ἰωαννίδη;
- Καὶ γιὰ τοὺς...δύο;

Κι ἀκόμα:

- Ποιὸν φοβόταν ὁ Παπαδόπουλος καὶ ζήτησε νὰ κατέβουν ἀπὸ τὸ Λιτόχωρο καὶ τὴ Θεσσαλονίκη 1000 στρατιῶτες «τῆς ἐμπιστοσύνης του»;
- Γιατί κατέβηκαν τὴν ἐπομένη καὶ τί δραστηριότητα ἀνέπτυξαν;
- Ποιοὶ ἀξιωματικοὶ ἦταν ἐπικεφαλῆς;

Εἶναι ἕνα μόνο ἀπὸ τὰ πολλὰ «πρὸς διερεύνησιν» σημεία.

Τὸ θέμα, ὅμως, εἶναι γενικότερο: ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, λείπουν πολλοί, πάρα πολλοί. Ὑπάρχουν νεκροὶ καὶ τραυματίες, χωρὶς κανένας νὰ γνωρίζει τοὺς δράστες. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού ἐκείνη

τὴν ἐποχὴ διατηροῦσαν συγκεκριμένα πόστα, ἐκτέλεσαν (τὸ μοιραῖο βράδυ) συγκεκριμένες ἐντολές, κι ὅμως δὲν διώχθηκαν. Ὑπάρχουν ἔνοχοι γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο πού κυκλοφοροῦν ἐλεύθεροι, ὑπάρχουν δολοφόνοι ἀνάμεσά μας!

Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι οἱ δύο δικτάτορες προτίμησαν τὴ «συμφωνία σιωπῆς», παρὰ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸ: ἔχοντας ἐξασφαλίσει τὰ κεφάλια τους, βλέποντας τί ἀντιμετωπίζουν καὶ ἔξερνοντας τί ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν, κατέφυγαν στὴν πιὸ εὐκολὴ καὶ ἀκίνδυνη «λύση τῆς σιωπῆς»...

Φυσικά, ἡ δίκη δὲν τελείωσε –καὶ θὰ ἀργήσει ἀρκετὰ ἀπ' ὅ,τι φαίνεται. Φυσικά, ὑπάρχει πάντα ἡ δυνατότητα μιᾶς νέας ἀνακρίσεως μὲ ὅσα στοιχεῖα προκύψουν ἀπὸ τὴ διαδικασία.

Τὴ νύκτα ἐκείνη κράτος καὶ παρακράτος κινήθηκαν μὲ πολλαπλοὺς στόχους, μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ αἰματοκυλίσουν τὴν πόλη, ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσουν ἄοπλους πολίτες. Καὶ δὲν δίστασαν...

Εἶναι δυνατό νὰ «τελειώσουν ὅλα» μ' αὐτὴ τὴ δίκη πού ἐδῶ καὶ 15 μέρες γίνεται στὸν Κορυδάλλο;

ΟΙ στρατιωτικοί-βασανιστές, ξανακάθονται στο εδώλιο για τρίτη βδομάδα. Πιο οργανωμένοι, περισσότερο προκλητικοί, με «ηυξημένη» τη δόση του αντικομμουνισμού και σίγουροι, θαρρείς, περιμένουν την «κρίση της δικαιοσύνης», που για μερικούς δεν θα είναι η τελευταία: μια σειρά δικών τους περιμένει, μαζί με τους «συναδέλφους» τους στα βασανιστήρια άξιωματικούς και άνδρες των Σωμάτων Ασφαλείας.

ΚΑΙ η δίκη αυτή εξελίσσεται όπως οι προηγούμενες ανάλογες: από τη μια τα θύματα να εξιστορούν τα βασανιστήρια, συχνά κάτω από τις ειρωνείες και τις προσβολές των κατηγορουμένων.

ΑΠΟ την άλλη, οι θύτες-με σταθερή σχεδόν κατά κανόνα την εικόνα που προσφέραμε. Σιγά-σιγά, καθώς ο χρόνος κυλά, όλα γίνονται πιο εύκολα γι' αυτούς που βρίσκονται στο εδώλιο, όλα γίνονται πιο περίπλοκα για τους άλλους, που αίσθάνονται λίγο-λίγο απομονωμένοι. ΟΙ έφημερίδες αφιερώνουν όλο και πιο λίγο χώρο-τά ίδια και τα ίδια, βλέπεις... Έλ-λειψη κι η φαντασία των βασανιστών...μια δίκη, δυο δίκες, κάτι βουλευ-ματα, κάτι περιγραφές πάνω στον πρώτο ένθουσιασμό της «αλλαγής» του 'Ιούλη-τώρα όλοι σχεδόν ξέρουμε τί περίπου συνέβαινε, αγανακτούμε, κάνουμε κρυφά το σταυρό μας που έμεις γλιτώσαμε- συν-ηθίσαμε με δύο λόγια.

ΦΤΑΙΕΙ κι η σύγχυση, κι ό αποπροσα-

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ:

Μια ακόμα δίκη-ρουτίνα συνεχίζεται...

νατολισμός, κι η κάθαρση που τελειωσε, κι εκείνο το Π.Δ. 519/26-7-74 που μας έμπλεξε, κι οι χουντικοί που σήκωσαν κεφάλι, φταίνε όλα μαζί που τα βασανιστήρια μας έγιναν σχεδόν απαραίτητο συμπλήρωμα της ύλης στην καθημερινή μας έφημερίδα.

ΠΟΣΟ δίκαιο είχαν όσοι από την αρχή έλεγαν: μια δίκη για βασανιστήρια, κι έξω! με όσους κατηγορούμενους μαζευσ-τούν -κι όσο τραβήξει. Μια δίκη... Άλ-λωστε, τα ίδια πρόσωπα πάνε κι έρχονται από 'Ασφάλεια 'Αθηνών σε ΕΑΤ/ΕΣΑ κι 'Ασφάλεια προαστίων κ.λπ...

ΠΑΝΤΟΥ οι ίδιοι μπλεγμένοι. Για παράδειγμα: στην υπόθεση των βασανιστηρίων του πλοίου «Έλλη», πέρα από τους άξιωματικούς-ύπαξιωματικούς του Ναυτικού, «πέρασαν» και οι Θεοφιλο-γιαννάκος, Μάλλιος, Μπάμπαλης!

ΤΙ μπορεί να γίνει από δω κι έμ-πρός; Μάλλον τίποτα... «Δεν μπορώ να ζώ εγώ στον ίδιο κόσμο με τους βασανιστές μου» φώναζε προχτές ο δικη-γόρος Π. Κανελλάκης, στο Στρατοδι-κειό. Από πολύ νωρίς, έθεσε δημόσια - γράφοντας το ημερολόγιό του - το δίλημμα: να μιλήσεις ή να σωπάσεις; Βλέπεις ότι «το κοινωνικό δράμα κατασκευάστηκε σε αστυνομική νο-υβέλα: οι ιστορίες για βασανιστήρια έγιναν καταναλωτικά προϊόντα (...) Έτσι, φθάσαμε στη φάση της εξοικεί-ωσης (...), ή αντίληψη για την βαρβα-ρότητα παραμορφώθηκε, εύνουχίστη-κε». Βλέπεις, ότι «ό μηχανισμός λει-τουργεί ομόρροπα (...), το τραπέζι του διαλόγου, δηλαδή η γέφυρα που φέρνει τον θύτη στο θύμα, έχει στη-θή». Βλέπεις...

ΟΜΩΣ υπάρχουν και οι χιλιάδες των βασανισμένων (...) Αυτοί που δώ-σανε πίστωση χρόνου στην κυβέρνηση και περιμένουν. Η άκαρπη παρέ-λευση του χρόνου θα έσήμαινε την ύπονομηση της όμαλης πορείας προς τη δημοκρατία. Γιατί, οι ένοχοι θα τι-μωρηθούν - αυτό είναι βέβαιο. Το θέμα είναι ποιος θα τους τιμωρήσει.

ΜΙΑ δίκη στρατιωτικών-βασανισ-τών συνεχίζεται σαν τις άλλες ... 'Ο Κανελλάκης είναι σήμερα 33 χρονών. Και δεν θέλει να ζει στον ίδιο κόσμο με τους βασανιστές ...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ κυκλοφόρησαν

ΜΑΡΤΙΝΑ ΠΑΠΑΝΑΟΥ

Εφιάλτης στην Αθήνα

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΤΕΡΛΕΣΗΣ

**ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
στο σύγχρονο κράτος**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΡΟΥΣΣΕΑ

**Ο θάνατος μιάς Δημοκρατίας
η Ελλάδα
και η Αμερικάνικη συνείδηση**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚ

Χ. ΜΑΡΚΟΒΙΤΣ

**Σοβιετικός
Μαρξισμός**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 - ΤΗΛ. 324.6633

του Ν. Λαωνίδα

Το «ANTI» φέρνει σήμερα στη δημοσιότητα ένα σημαντικό ντοκουμέντο για τον τρόπο άστυνόμευσης των παραμεθόριων περιοχών. Η αιτιολογία, φυσικά, υπάρχει: Είναι οι διάφοροι... κίνδυνοι από το Βορρά και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η Χούντα ανάθεσε στο Στρατό το καθήκον αυτό. Ήθελε να μεταβάλει τους στρατιωτικούς σε «χωροφύλακες» και γι' αυτό δημιούργησε μηχανισμούς που δεν έχουν τίποτε να ζηλέψουν από τις μεγάλες «Υπηρεσίες» μεγάλων χωρών...

Ποιά σχέση μπορεί να έχει με την άμυνα της χώρας ή συγκρότηση «Επιτροπής Διαφώτισεως έναντι των ψιθύρων» (!) ή η έπιμελής καταγραφή του ... θρησκευτικού συναισθήματος των κατοίκων;

Όσοπο η προχειρότητα αυτής της δουλειάς (όπως φαίνεται και από τα ντοκουμέντα περί εκλογών που δημοσιεύουμε) δείχνει πόσο επικίνδυνη είναι η ιστορία του «φακελώματος», πράγμα που δείχτηκε και στο προηγούμενο τεύχος μας.

Όμως δεν μείναμε μόνο στα ντοκουμέντα. Συνεργάτες του «ANTI» επισκέφθηκαν το «φακελωμένο χωριό», μίλησαν με τους κατοίκους, διαπίστωσαν, με ψυχραιμία, πόσο μακριά από την πραγματικότητα είναι όλοι αυτοί οι βαρύγδουποι χαρακτηρισμοί. Θα είναι καλό να διαβάσουν με προσοχή αυτό το ρεπορτάζ, όλοι όσοι υποστηρίζουν με ζήλο ότι «ο Στρατός είναι άφροισμένος στα έργα του και μόνο...»

«ΗΞΕΡΑ» το χωριό Γερακάρι, πολύ πριν ξεκινήσω από την Αθήνα για το Κιλκίς και πριν ακόμη το ανακαλύψω στο χάρτη.

Ήξερα τα ονόματα των κατοίκων του, την ηλικία τους και τι δουλειά έκαναν. Ήξερα τον παπά και το δάσκαλο, αν είχε δρόμο και νερό και τι προβλήματα είχε.

Ήξερα την προέλευση των κατοίκων. Ήξερα πόσοι βρίσκονται στη Γερμανία, πόσοι στη Σουηδία και πόσοι πρόσφυγες στις σοσιαλιστικές χώρες.

Ήξερα και τα «φρονήματα» των κατοίκων:

- Πόσοι και ποιοι ήταν «κομμουνιστάι» και «επικίνδυνοι κομμουνιστάι»

- Πόσοι και ποιοι ήταν «εθνικόφρονες» και «φανατικοί εθνικόφρονες»

- Πόσοι και ποιοι είχαν πάει έξω, που και για πόσο χρόνο. Και ήξερα και κάτι περισσότερο:

- Ποιοι από τους «φανατικούς εθνικόφρονες» ήταν «άπολύ-του έμπιστοσύνης»

- Ποιοι ήταν οι «πληροφοριοδότηι»

- Ποιοι άποτελούσαν την «Ε.Δ.Ε.Ψ.» – «Επιτροπή Διαφώτισεως Έναντι των Ψιθύρων» – του χωριού...

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑ είναι πολύ απλό: Είχα στα χέρια μου τον «φάκελο» του χωριού.

ΕΝΑΝ ΠΛΗΡΗ φάκελο που έφτιαξε το 2ο Γραφείο της ... Μ.Β. Πυροβολικού, στις 9/5/74!...

Ο ΔΡΟΜΟΣ από την Εύκαρπία στο Γερακάρι – τρία με τέσσερα χιλιόμετρα περίπου – επιβεβαίωνε ένα από τα στοιχεία του φακέλου: ήταν «σχυρόστρωτος», δηλαδή σε κακό χάλι: πέτρες, λακκούβες κι ο Θεός βοηθός.

ΗΤΑΝ ΝΩΡΙΣ Σάββατο μεσημέρι κι οι περισσότεροι κάτοικοι είχαν κατέβει στο Κιλκίς για το παζάρι. Στο έμπα του χωριού, ζητήσαμε τον Πρόεδρο από κάποιον που έβγαине από ένα χωράφι. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος, σ' όλη τη διαδρομή, που δεν μάς θέλταξε περιέργα και δεν ρώτησε πρώτα τί θέλουμε και τί τον θέλουμε.

Χαιρογελαστός μās χαιρέτησε και μās είπε πού θα τον βρήσκαμε τον Πρόεδρο.

Τον βρήκαμε τον Πρόεδρο στο καφενείο του, να παίζει χαρτιά με καμιά δεκαριά συχωριανούς του.

Συστηθήκαμε, κεραστήκαμε καφέδες, ρωτηθήκαμε «πώς κι ήταν αυτό, γιατί εδώ πάνω δεν φτάνουν ποτέ δημοσιογράφοι», είπαμε «νά πού φτάσαμε εμείς», και ή συζήτηση άρχισε εύκολα και άνετα – αφού πρώτα χρειάστηκε να μπηξεί τις φωνές ο Πρόεδρος σε μερικούς που έπαιζαν χαρτιά και φώναζαν.

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ για το γυρισμό, λίγες ώρες αργότερα, ή είκόνα του χωριού ήταν πλήρης.

Το Γερακάρι, είναι ένα από τα «άριστερά χωριά» του Κιλκίς. Πρόσφυγες, από τον Καύκασο, οι κάτοικοί του, ήρθαν και ορίζωσαν εδώ πάνω, γευρόντας «κρύο νερό και δάσος». Να γλιτώσουν το θάνατο και να βρουν λίγο χώμα ν' άκουμπήσουν τα πόδια τους, γύρευαν οι άνθρωποι, μόλις τους έβγαλαν απ' τα καράβια. Πού να κοιτάνε να βρουν χώμα εύφορο.

Καταπαύστηκαν με τα καπνά κι ακόμα μ' αυτά παλεύουνε και με λίγα σιτάρια. Μ' αυτά προκόψανε και τό 'φτιαξαν το χωριό.

Κι όταν λέμε τό 'φτιαξαν σημαίνει τό 'φτιαξαν με τα χέρια τους. Όλα. Μέχρι και την έκκλησία του χωριού, αυτοί οι ίδιοι την έκτισαν κι αυτοί πάλι τη φρεσκοβάψαν πριν από λίγο.

Κι άς γράφει ο «φάκελος»: «Θρησκευτικόν φρόνημα κατοίκων μέτριον»...

ΕΤΣΙ ΓΙΝΟΤΑΝ εδώ πάνω. Οι Πόντιοι έχτιζαν και οι «άλλοι» τους φακέλωναν κι έβαζαν συχωριανούς τους «άπολύτου εμπιστοσύνης» και «πληροφοριοδότες» να τους χαφιεδίζουν!...

Πριν ακόμα από τον πόλεμο, μέχρι και Γυμνάσιο είχε το χωριό. Χτισμένο από τους ίδιους και με τον καθηγητή πληρωμένο πάλι από τους ίδιους.

ΣΗΜΕΡΑ το Γερακάρι δεν έχει Γυμνάσιο. Τα παιδιά πηγαίνουν στο Κιλκίς. Έχει, όμως, Νηπιαγωγείο και Δημοτικό.

Κι αυτά χτισμένα από τους ίδιους τους κατοίκους – μαζί κι ένα σπιτάκι πλάι στα σχολεία, για το δάσκαλο! Και ήταν ο δάσκαλος στα χρόνια της δικτατορίας, Πρόεδρος της Ε.Δ.Ε.Ψ. – της Έπιτροπής, που λέγαμε, για τους Ψιθύρους...

ΤΟ ΧΩΡΙΟ έχει και Συνεταιρισμό – το γράφει κι ο φάκελος. Το μόνο που δε γράφει ο φάκελος, είναι πώς κι αυτό το Συνεταιρισμό και τις αποθήκες – τρία τέσσερα κτίρια οι κάτοικοι τὰ έφτιαξαν κι αυτοί αγόρασαν κι όλα τὰ μηχανήματα – που τώρα δεν υπάρχουν!

Τὰ ρήμαξαν οι άετονύχηδες της χούντας, τὰ σκόρπισαν, τὰ πούλησαν, τὰ κατέστρεψαν.

ΚΑΙ ΚΑΤΙ ακόμα πού δεν το γράφει ο φάκελος, είναι πώς το χωριό είχε και βιβλιοθήκη!

Βιβλιοθήκη, με κάπου τρεις χιλιάδες βιβλία, βιβλιοθηκάριο – τον άδελφό του Προέδρου – με καρτέλες και δανειστικό σύστημα και μια δλόκληρη σειρά δεμένη των έφημερίδων «ΒΗΜΑ» και «ΝΕΑ» όλων των τελευταίων χρόνων ως τη δικτατορία.

ΜΕΤΑ, ή βιβλιοθήκη διαλύθηκε, τὰ βιβλία έγιναν φύλλα και φτερά, ο Πρόεδρος και πολλοί άλλοι φορτώθηκαν για τη Γυάρο κι άρχισε ο δάσκαλος με την Ε.Δ.Ε.Ψ. τη «Διαφώτιση» κι όλα πήγανε κατά διαόλου. Για βιβλία και βιβλιοθήκη θά μιλάμε;

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ τό 'φτιαξαν απ' την άρχή το χωριό τους οι Πόντιοι.

Μιά, όταν κατέβηκαν απ' τα βουνά μετά τον πόλεμο
● Άλλη μία, όταν τέλειωσε και το «δεύτερο αντάρτικο» – ο έμφύλιος – κι άρχισαν να γυρνάνε αυτοί που σκόρπισαν και γλίτωσαν τσακισμένοι από τη λαίλαπα...

ΤΩΡΑ, θά είναι ή τρίτη φορά πού θά ξαναφτιάξουν, δι χαλάστηκε. Και θ' άρχίσουν από τη βιβλιοθήκη – φτάνει να βρουν ένα δωμάτιο να βάλουν τὰ βιβλία – και το Συνεταιρισμό...

Ο ΦΑΚΕΛΟΣ, λέγεται «Πληροφοριακόν Δελτίον» για μεγαλύτερη έπισσημότητα και «συνετάγη» – όπως είπαμε – στις 9/5/1974.

Αντιγράφουμε:

- Σύνθεσις Πληθυσμού: Οίκογένειαι 90 – άτομα 332
- Γηγενείς: Κανείς
- Πρόσφυγες: 304 – προέλευσις Πόντιοι Κανκάσιοι
- Παλ. Έλλάδος: 28 – προέλευσις Βλάχοι Σαρακατσαναίοι
- Γλώσσα: Έλληνική
- Θρησκείμα: Μωαμεθανοί εις (1) τσοπάνος
- Θρησκευτικόν Φρόνημα κατοίκων: Μέτριον
- Φυγαδεύσεις Παραπέτασμα: Έκουσίως 35 – Άκουσίως κανείς
- Αποφυλακισθέντες: 1
- Θύματα: Έκ της δράσεως του ΕΛΑΣ 13, Κ/Σ – πάει να πεί: κομμουνιστοσυμμοριτών! – 25, κατακτιτών 2.
- Δημοτικά – Κοινοτικά Άρχαί: Πρόεδρος, Γεωργιάδης Συμεών, γεωργός, φρονήματα Έθνικόφρων, Αντιπρόεδρος (έκ χωριού Παλατιανού, Έθνικόφρων, πάντως) Γραμματέυς, Διαμαντίδης Ιωάννης, Έθνικόφρων, Σύμβουλοι: Κώτελης Γεώργιος, γεωργός, Έθνικόφρων, Σαρνατζίδης Άριστείδης, γεωργός, Έθνικόφρων, κι άλλος ένας από το Παλατιανό, Έθνικόφρων, βέβαια.
- Δραστηριότης Κοινοτικών Άρχων: Λίαν Καλή
- Σύλλογοι, Σωματεία κ.λπ.: Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός, μέλη 92
- Εκπαιδευσις: Δημοτικόν Σχολείον, Νηπιαγωγείον – κατάστασις κτιρίων: Καλή – εκπαιδευτικόν προσωπικόν: Διδάσκαλοι 3, Νηπιαγωγός 1
- Ίερέυς: Λαγουδάκης Ιωάννης – Ίκανότης: Λίαν Καλή
- Σπίτι Παιδιού: κατάστασις κτιρίου καλή, προσωπικόν 1
- Κοιν. Ίατρείον: Όχι
- Μετανάστευσις: Δυτ. Γερμανία 22 – Σουηδία 9
- Άσχολία κατοίκων: Γεωργοί
- Οίκονομική Κατάστασις: Καλή έως Μετρία
- Όδικόν δίκτυον: Σχυρόστρωτον από χωριού Εύκαρπία
- Υδρευσις: Ναι (εις στάδιον αποπερατώσεως)
- Ηλεκτρισμός: Ναι
- Άρδευσις: Όχι
- Προβλήματα Άπασχολούντα τον Πληθυσμόν: Γεωργικά θέματα (καπνός) – όδικόν δίκτυον
- Πρόσωπα Άπολύτου Έμπιστοσύνης: (αναφέρονται δύο όνόματα)
- Κατάλληλα δια Πληροφοριοδότες: (δύο όνόματα)
- Κατάλληλα δι' οδηγούς: (δύο όνόματα)
- Φανατικοί Έθνικόφρονες: (δώδεκα όνόματα)
- Επικίνδυνοι Κομμουνισταί (δώδεκα όνόματα, αλλά ύπάρχει και ξεχωριστός κατάλογος με τὰ όνόματα, το έπάγγελμα, την ηλικία, τον «χαρακτηρισμό» Β' - Γ' κ.λπ., τον τόπο κατοικίας, 64 «Επικινδύνων Κομμουνιστών χωριού Γερακαρίου» – όπως ύπάρχει και άλλος ξεχωριστός κατάλογος 19 «Έθνικοφρόνων» «Προτεινομένων δια την ανάληψιν δημοσίων καθηκόντων εν τώ χωρίω Γερακαρίω» κατά τομείς «ϊκανότητος» για τόν καθένα)...

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ ΧΩΡΙΟΥ ΓΕΡΑΚΑΡΙΟΥ				
ΑΠΕΡΑΝΗΛΟΝ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΗΛΙΚ	ΚΑΤΗΓ	ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ
Αλέξανδρος	Μιχαήλ	44	Γ'	ΓΕΡΑΚΑΡΙΟΝ
Νικόλαος	"	50	Γ'	"
Γεώργιος	"	55	Β'	ΚΙΛΙΚΙΣ
	Αλέξανδρ	34	Β'	ΓΕΡΑΚΑΡΙΟΝ
	Έλευθ.	60	Γ'	"

Φωτοτύπια από το πρωτότυπο του φακέλου. Είναι οι «επικίνδυνοι κομμουνισταί». Και ακολουθούν όνόματα...

- Σε ξεχωριστές, τέλος, καταστάσεις, υπάρχουν τα ονόματα των Επιτροπών Διαφώτισεως Έναντίον των Ψιθύρων, όπως και των Έκτοπισμένων, με χρόνο εξορίας και τόπο διαμονής για όσους είχαν επιστρέψει τότε...
- Υπάρχουν, επίσης, και τα αποτελέσματα των εκλογών από το '58, για τα όποια, όμως, γράφουμε ιδιαίτερα σε ξεχωριστή στήλη. Για την ιστορία μόνο αναφέρουμε, ότι υπάρχουν και τα αποτελέσματα των «Δημοψηφισμάτων», με ποσοστά: 90% για το '68 και 93% για το '73!... Είχε περισσότερο «ρεζύμα» το '73 ο Παπαδόπουλος!...

ΠΙΣΩ, στο καφενείο του Νίκου Κοντοειδή, που ήταν Πρόεδρος το '64, διώχτηκε από τη χούντα και είναι Πρόεδρος και σήμερα.

Το μαγνητόφωνο έχει στηθεί στο τραπέζι, μιλάει κυρίως ο Πρόεδρος, αλλά στη συζήτηση παίρνουν μέρος και άλλοι.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΩ:

ΑΝΤΙ: Λοιπόν, Πρόεδρε, θέλω να μου μιλήσεις για τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα το χωριό.

ΠΡΟΕΔ.: Τό βασικό που σήμερα αντιμετωπίζει το χωριό, τουλάχιστο για μένα, είναι ότι έχει γίνει μία προσπάθεια, παλιότερα, για δοριστική διανομή ακτήμονων. Έχει γίνει προσπάθεια, τότε που ήμουν και πάλι

ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΙ Ο ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

Ο συντάκτης του πληροφοριακού δελτίου για να συμπληρώσει τα εκλογικά αποτελέσματα ρώτησε προφανώς κάποιον άκραιφνή εθνικόφρονα του χωριού για τον οποίο βέβαια το Κέντρο είναι κάτι το αδιανόητο, άρα ανύπαρκτο. Έτσι οι 35-40 ψήφοι του Κέντρου το 1958 και 1961 εξαφανίζονται. Και για να αποδείξει ότι το έπαγγελμα το εθνικόφρονα είναι επικίνδυνο (παρά λίγο να γράψω ανθυμεινόν) φουσκώνει το ποσοστό της ΕΔΑ από 50% σε 70%. Εκτός κι αν ο συντάκτης του δελτίου δεν ξέρεε αριθμητική. Άλλα πώς να φανταστούμε ότι ο Στρατός μας αναθέτει το φακέλωμά μας σε ανθρώπους που εκτός των άλλων είναι αγράμματοι;

Μόνο μ' ένα λάθος του συντάκτη θα συμφωνήσουμε. Το 1961 η ΕΡΕ πήρε 240 ψήφους κι ο συντάκτης του δελτίου σημειώνει μόνο 160. Φαίνεται ότι δεν υπολογίζει τους κλεμμένους ψήφους λόγω «αμύγνου διεξαγωγής των εκλογών». Μάλλον δικιο θα έχει!

Όσον αφορά το υπόδειγμα του πληροφοριακού δελτίου, φαίνεται ότι ο αξιωματικός(;) που το συνέταξε δεν ήξερε ότι στις εκλογές του 1961 πήρε μέρος η Ένωση Κέντρου κι όχι το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Ψιλοπράγματα...

6. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ (Αριθμητικώς)

- α. 1958 : ΕΡΕ 150, ΚΦ 4, ΠΑΕ 4, ΕΠΕ 4, ΕΔΑ 280, ΕΔΑ επί τοις 70%
- β. 1961 : ΕΡΕ 160, ΚΦ 4, ΠΑΕ 300, ΠΑΕ επί τοις 76%
- γ. 1963 : ΕΡΕ 154, ΕΚ 80, ΚΦ 4, ΕΔΑ 270, ΕΔΑ επί τοις 68%

Πρόεδρος, το '64, που έγινε ανάληψη του εδάφους κ.τ.λ., κ.τ.λ., έχουν ξεθι τα μηχανήματα της βιομηχανικής καλλιέργειας και φτιάσαν τα χωράφια... για να παίρνουν, ως πούμε, όλοι οι κάτοικοι που πράγματι δικαιούνται άκτημονικά. Όταν όμως ήρθε η κατάσταση της Χούντας και ενεκρίθη, ως πούμε, η προσπάθεια αυτή για να γίνει διανομή ακτήμονων, βρεθήκανε τότε στην κατάσταση διορισμένοι Πρόεδροι κ.τ.λ.

ΑΝΤΙ: Έσένα σε διώξαν;

ΠΡΟΕΔ.: Ναι, βέβαια.

ΑΝΤΙ: Άπλως σε διώξαν;

ΠΡΟΕΔ.: Με στείλαν και εξορία.

ΑΝΤΙ: Πού ήσουν;

ΠΡΟΕΔ.: Στα Γιούρα. Λοιπόν βρήκαν την ευκαιρία αυτοί μέσα σ' αυτή την κατάσταση και κάνουν τη διανομή ακτήμονων όπως τη θελήσαν και στα μέτρα τους. Άνθρωποι που λείπανε στη Γερμανία πήρανε χωράφια. Άνθρωποι που λείπανε πάλι στη Γερμανία, δεν πήρανε χωράφια.

ΑΝΤΙ: Ποιά είναι τα κριτήρια;

ΠΡΟΕΔ.: Τα κριτήρια αυτά, τα καταλαβαίνετε τώρα έσεις.

ΑΝΤΙ: Πολιτικά κριτήρια;

ΠΡΟΕΔ.: Πολιτικά κριτήρια, ακριβώς. Λοιπόν δώσανε σε όσους θέλανε, δικούς τους, ως πούμε, ανθρώπους, και αφήσανε τους άλλους στα κρύα του λουτρού και κάθονται ακόμα και βασανίζονται στα σκλαβοπάρα εκείνα για να μπορέσουν να δημιουργηθούν και να 'ρθουν να φτιάξουν τις οικονομίες τους εδώ. Εάν βέβαια αυτοί θα είχαν την ίδια μέριμνα με τους άλλους, που λείπανε στη Γερμανία και έπαιρναν τα χωράφια τους, ασφαλώς θα γυρνούσαν και αυτοί εδώ και θα καθόνταν κοντά στην οικογένεια και στα προσφιλή τους πρόσωπα για να μπορέσουν κι αυτοί να φτιάσουν το νοικοκυριό τους.

ΑΝΤΙ: Δηλαδή το πρόβλημα είναι ότι ερχόμενοι εδώ πέρα δεν θα έχουν τίποτα, για να μπορέσουν να εργαστούν.

ΠΡΟΕΔ.: Ακριβώς. Επίσης, άλλες οικογένειες που μένουν στη Θεσσαλονίκη παίρνουν με τα ίδια κριτήρια, κι άλλες που μένουν επίσης στη Θεσσαλονίκη, δεν παίρνουν.

Δηλαδή, καταλάβατε τώρα με πιά σχήμα ξεκίνησαν και με ποιά, πώς να την πούμε, μεσαλλοδοξία για να ικανοποιήσουνε τους εαυτούς τους και τα συγγενικά τους πρόσωπα σύμφωνα με τις ιδεολογικές τους, ως πούμε, τοποθετήσεις.

ΑΝΤΙ: Πόσοι κάτοικοι είναι εδώ στο χωριό;

ΠΡΟΕΔ.: Είμαστε γύρω στα 550.

ΑΝΤΙ: Άπ' αυτούς πόσοι έχουν χωράφια;

ΠΡΟΕΔ.: Οι οικογένειες θα είναι καμιά ογδονταριά. Δηλαδή, αυτοί έχουν πάρει χωράφια. Δηλαδή, που λείπανε στη Γερμανία ή στη Θεσσαλονίκη. Αυτοί που άδικήθηκαν, σαν οικογένειες, θα είναι 10 με 15.

ΑΝΤΙ: Έχει πρόσφυγες το χωριό;

ΠΡΟΕΔ.: Έχει αρκετούς. Έχουν έρθει τώρα δυο οικογένειες. Γίνεται φροντίδα για να 'ρθουν κι άλλοι αλλά και κείνοι κεί δεν μπορούν να συνταξιοδοτηθούν για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν το μέλλον τους. Και υπάρχουν και μερικοί διαταχτικοί, μερικοί δεν τους δίνουνε άδεια, δεν εγκρίνονται κ.τ.λ. Δεν ξέρω βέβαια... Είναι βαθιές οι ρίζες και δεν ξέρεις ποιά είναι τα ελατήρια...

ΑΝΤΙ: Αυτοί που ήρθανε απ' έξω εγκαταστάθηκαν στο χωριό;

ΠΡΟΕΔ.: Αυτοί, είχαν τα χτήματά τους. Βέβαια, το εύτημα και το ευεργέτημα για το χωριό είναι, ότι το χωριό αυτό διέφερε από άλλα χωριά, που μόλις λείπανε, ως πούμε, στο εξωτερικό ή ήτανε πρόσφυγοι στις ανατολικές χώρες, τους κηρύξανε εκπιωτούς και πήρανε τα χωράφια τους, και πήρανε τα σπίτια τους. Σε μιά αυτό δεν έγινε. Όσοι λείπανε, παραμένουν να είναι τα χωράφια δικά τους και όταν επιστρέψουν μπορούν να 'ρθουν και πάλι στα χωράφια τους. Δηλαδή έχουν τα χτήματά τους, έχουν τα σπίτια τους κ.τ.λ.

ΑΝΤΙ: Αυτό έσεις οι ίδιοι το έχετε κανονίσει;

ΠΡΟΕΔ.: Ναι, ναι. Ένας συγχωριανός είναι οικογενειακώς έξω, με τα παιδιά του όλα εκεί. Το σπίτι ήτανε έρειπιο. Το ταχτοποιήσαμε και το φτιάσαμε, με την προϋπόθεση, αν θα γυρίσει, να 'ρθει στο σπίτι του. Τα χωράφια του, βέβαια, παίρνουνε στη διάθεση της κοινότητας και η κοινότητα κάθε χρόνο τα δίνει σε κάνα ακτήμονα, από πέντε, δέκα στρέμματα τον καθένα, τα καλλιεργεί, αλλά με την εντολή να είναι δικά του, αυτονοού που λείπει.

ΑΝΤΙ: Ποιά άλλα προβλήματα αντιμετωπίζει το χωριό; Ποιά είναι η βασική παραγωγή σας;

ΠΡΟΕΔ.: Το κύριο προϊόν είναι ο καπνός. Μετέπειτα έρχονται τα σιτηρά και λίγη κτηνοτροφία. Αυτή είναι η παραγωγή των κατοίκων. Εργατικό δυναμικό, δηλαδή σε ξένες δουλειές, δεν υπάρχει. Άσχολούνται με τα καπνά τους, ασχολούνται με τα σιτηρά τους, με την κτηνοτροφία τους. Να δουλεύουνε σε ξένες βιοτεχνίες, όπως είπαμε προηγουμένως, δεν υπάρχουν τέτοιες προϋποθέσεις.

ΑΝΤΙ: Φέτος είχατε προβλήματα με την παραγωγή;

ΠΡΟΕΔ.: Πουλήθηκαν, αλλά μερικές οικογένειες δυσκολεύτηκανε. Διότι έτυχε η άτυχία, ως πούμε, των βροχοπτώσεων, ήτανε και μικρή η παραγωγή, αλλά και μερικά σιτάκια δε φτάσανε στο σκοπό, δηλαδή, στη συγκέντρωση όπως την κάνει η Ένωση, και ταλαιπωρηθήκανε μερικές οικογένειες. Ελάχιστες οικογένειες βέβαια. Τα 'χουν δώσει και με μειωμένη τιμή. Ταλαιπωρηθήκανε για να δώσουνε σε μακρινές αποστάσεις, σε άλλες αποθήκες.

ΑΝΤΙ: Θέλω να μου μιλήσεις για τον καπνό. Σε συμφέρει, δε σε συμφέρει, χάνεις, δε χάνεις; Που χάνεις κ.λπ. Για τον τρόπο με τον οποίο

γίνεται δηλ ή δουλειά. Για τούς έμπορους που έρχονται, τις διαπραγματεύσεις...

ΕΝΑΣ ΓΕΡΟΣ: Έντέλει μās άλλωνίζουν, αυτό είναι και δεν τó δείχνουνε.

ΑΝΤΙ: Μē ποιό τρόπο;

ΓΕΡΟΣ: Ξέρω γώ, άπ' τή δόση...

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ: Δηλαδή με τις παρατάσεις που παίρνουνε. Τους δίνουνε π.χ. 10 μέρες και τούς λένε ν' αγοράσουν. Μέχρι δέκα του Μάρτη, σου λέει, θά αγοράσεις...ένώ εκείνοι παίρνουν κρυφά παρατάση άλλες 15. Έμεις, αυτό τó πράμα δεν τó ξέρουμε, βιαζόμαστε, πέφτουμε σέ γκάφες και δίνουμε τά καπνά.

ΓΕΡΟΣ: Αυτόι έχουν προθεσμία μυστική.

ΠΡΟΕΔ.: Τό βασικό, τó βασικό που τσακίζει τόν καπνοκαλλιεργητή, που γονατίζει δηλαδή τόν παραγωγό, είναι τούτο τó πράμα: 'Αργάι πολύ ή καπναγορά. Οί διαταγές τής ΕΟΚ, τού οργανισμού τού καπνού, είναι μέχρι τó Δεκέμβριο. Έκει μέσα κάπου, πρέπει νά είναι δεματοποιημένα, δηλωμένα σέ κιλά κ.τ.λ.

ΑΝΤΙ: Πότε άνοίγει ή άγορά;

ΠΡΟΕΔ.: 'Η άγορά, τó πηγαίνουνε τόν Μάρτιο- 'Απρίλιο, όπότε πέφτουνε οί δουλειές, πέφτουνε οί ζέστες, βρίσκονται τά καπνά στή βράση τή λεγόμενη, κινδυνεύουνε νά χαθούνε. Έρχεται ό έχθιστός, άς πούμε, ό έμπορος, και σου λέει, ή τά δίνεις, ή ... Πρέπει νά αφήσεις τήν άλλη δουλειά σου νά άπασχοληθείς μ' αυτά, γιά νά μίν τά χάσεις. Μέχρι τέλη Μαρτίου είναι, άς πούμε, ή καπναγορά. Έρχεται μετέπειτα, άντε... 20

μέρες, μετέπειτα άλλες 10 μέρες, σέ φέρνουν στό χέιλος, άς πούμε, και στήν άγανάκτηση, και μετέπειτα άρχινάνε και βρίσκουνε τούς μεσάζοντες κ.τ.λ. νά διασπάνε τούς καπνοπαραγωγούς και τόν σεργίρουν άπό κάτω, πέντε-δέκα χιλιάδικα, τού δίνουν κάποια ψευτομεσιτεία κ.τ.λ. ώσπου νά τόν γονατίσουν, νά ξεκινήσει νά γίνει τó άνοιγμα τής άγοράς και μετέπειτα νά τούς παρακαλās νά 'ρθουν νά τά πάρουνε. Ένώ όλο τó διάστημα σέ παρακαλάγανε και, σέ λένε, Έμένα, κοίταξε, τά καπνά σου είναι δικά μου. Δεν θά τά δώσεις καθόλου, όσο και νά 'ναι. Έρχεται τήν τελευταία στιγμή, τήν άμολάει και σηκώνεται και φεύγει και τόν κυνηγās και τόν παρακαλās και πέρτεις στά πόδια του γιά νά πουλήσεις.

ΝΕΟΣ: Δεν είπες τó κυριότερο...

ΠΡΟΕΔ.: Ποιό είναι;

ΝΕΟΣ: Δεν ξέρεις πόσο θά πουλήσεις τά καπνά. Έρχεται ό λογαριασμός, σέ βάζει 60 δραχμές και ό έμπορος βάσει τού χαρτιού...

ΓΕΡΟΣ: Είναι και ό Ο.Γ.Α.!

ΝΕΟΣ: Στό τέλος, άνεβαίνει στίς 80... 'Αφού 60 είναι ή βασική...

ΠΡΟΕΔ.: Αυτό είναι τó τερτίπι, άς πούμε, τής ΕΟΚ, ή όποία σέ λέει, έμεις τó βάζουμε σ' αυτή τή βάση και άπό κεί και πάνω, κύριε, όσο θέλεις δώστο...

ΠΡΟΕΔ.: Όπως τó καταλαβαίνουμε, είναι συνεργασία ΕΟΚ και έμ- πόρων...

ΝΕΟΣ: Συνεταιριό είναι...

ΠΡΟΕΔ.: Μαζί τά φτιάχνουνε!

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Η κοινότητα Γερακαριού περιλαμβάνει δυό χωριά, τó Γερακαριό και τó Παλαιανό, τά όποία κατά τήν άπογραφή τού 1971 είχαν τó πρώτο 332 κατοίκους και τó δεύτερο 185. Τó Γερακαριό είναι άρισ- τερό χωριό, ενώ τó Παλαιανό είναι (όνομα και πράγμα) δεξιό, αλλά καθώς τά δυό χωριά ψήφισαν πάντα μαζί δεν μπορούμε νά προσδιορίσουμε τήν άκριβή έκλογική δύναμη τών κομμάτων σέ κάθε χωριό χωριστά. Γι' αυτό είμαστε ύποχρεωμένοι νά τά θεωρήσουμε σάν μιá ενότητα. Τά έκλογικά άποτελέσματα δείχνουν καθαρά τήν πólωση σέ 'Αριστερά και Δεξιά που δεν αφήνει περιθώρια άνάπτυ- ξης ούτε γιά τήν Ένωση Κέντρου ούτε γιά τó ΠΑΣΟΚ. Η 'Αριστερά στό Γερακαριό εκφράζεται άπό τó ΚΚΕ, τού όποιου οί ύποψήφιοι στίς τελευταίες έκλογές πήραν 167 σταυρούς ενώ ό ύποψήφιος τού ΚΚΕ (έσωτ.) πήρε μόνο 19. Τó ποσοστό τής Δεξιάς (έκτός άπό τó 1961 και τó 1974) κυμαινόταν σταθερά μεταξύ 28% και 32%, και τó μεγαλύτερο τμήμα αυτής τής παραδοσιακής Δεξιάς τó άποτελούν οί βασιλόφρονες (25%).

Η πólωση αυτή σέ 'Αριστερά και Δεξιά, που είναι χαρακτη- ριστικό φαινόμενο σέ άρκετά χωριά τού Κιλκίς αλλά και τής ύπόλοι- πής Ελλάδας, έχει τις ρίζες τής στήν 'Αντίσταση και τόν έμφύλιο πόλεμο. Πράγματι, προπολεμικά ή δύναμη τού Κόμματος τών Φιλε- λευθέρων στήν περιοχή τού Κιλκίς ήταν σημαντικότερη (πάνω άπό 50%), όπως έξ άλλου συνέβαινε σ' όλες τις περιοχές όπου είχαν έγκατασταθεί πρόσφυγες. 'Αξιόλογη δύναμη είχε επίσης ή Κεντρο- αριστερά (Παπαναστασίου) και τó 'Αγροτικό Κόμμα. Τó ποσοστό τής Δεξιάς αντίθετα δεν ξεπερνούσε τó 20%, ενώ τó ΚΚΕ είχε μιá άρκετά σημαντική παρουσία, ιδιαίτερα στά καπνοχώρια τής περι- οχής όπου βρίσκεται και τó Γερακαριό (δεν υπάρχουν χωριστά άπο- τελέσματα γιά τά διάφορα χωριά). Η άνάπτυξη τού άριστερου κι- νήματος, ό σκληρός έμφύλιος πόλεμος και οί συνέπειές του, που δεν άφησαν περιθώρια γιά ενδιάμεσες καταστάσεις, όδηγησαν στη διά- λυση τής έκλογικής πελατείας τού Κόμματος τών Φιλελευθέρων.

'Αποτέλεσμα αυτής τής πólωσης σέ 'Αριστερά και Δεξιά είναι ή σχετικά μικρή διαρροή ψήφων άπό τήν ΕΔΑ πρós τó Κέντρο ανά- μεσα στά 1958 και 1964, καθώς επίσης και ή άσημαντη παρουσία τού ΠΑΣΟΚ, που οί λίγοι ψήφοι που πήρε είναι δύσκολο νά προσ- διοριστεί αν προέρχονται άπό τήν 'Αριστερά τού Κέντρου ή άπό τούς ψήφους τής ΕΔΑ. Ένα άλλο άξιοσημείωτο φαινόμενο είναι ή μεγάλη σταθερότητα τών ψηφοφόρων που παραμένουν άνεπηρέ- αστοι άπό τά μεγάλα έκλογικά ρεύματα. Έτσι ή Δεξιά (ΕΡΕ και Κόμμα Προοδευτικών) χάνει μεταξύ 1963 και 1964 μόνο 1,5%, ενώ στό σύνολο τής Ελλάδας χάνει περίπου 8%. Τά έκλογικά άποτελέ-σματα ουσιαστικά επαναλαμβάνονται άπό τή μιá έκλογική άναμέ- τρηση στήν άλλη χωρίς ουσιαστικές μεταβολές (με έξαιρέση τó 1961). Η μόνη σχετικά άξιοσημείωτη μεταβολή εμφανίζεται στίς τελευταίες έκλογές, όπου ή Ν.Δ. κερδίζει 6% περισσότερο άπό όποιαδήποτε άλλη φορά (έκτός τού 1961) και ή ΕΑ χάνει 8%, ενώ Ε.Κ. και ΠΑΣΟΚ ξαναβρίσκουν περίπου τó ποσοστό τού 1963. 'Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι προέρχονται άπό τήν 'Αριστερά, πάλι είναι λογικό νά υποθέσουμε ότι μερικοί άριστεροί (έσωτ ένα 4%) ψήφισαν Καραμανλή, αν και τó φαινόμενο αυτό στό Γερακαριό εί- ναι σχετικά περιορισμένο σέ σύγκριση με τά άλλα άριστερά χωριά τού Κιλκίς (π.χ. τήν Κοκκινιά).

'Αξίζει επίσης τόν κόπο νά σταθούμε λίγο στά άποτελέσματα τών έκλογών τού 1961. Η ΕΡΕ παίρνει 90 ψήφους περισσότερους άπ' ό,τι όποιαδήποτε άλλη φορά, ή ΕΔΑ χάνει 94 ψήφους σέ σχέση με τó 1958, ενώ τó Κέντρο κερδίζει 4 ψήφους (άπό 35 σέ 39). Φυσικά στίς έπόμενες έκλογές τά πράγματα ξαναυρίζουν στήν κανονική τους μορφή, με μιá μικρή διαρροή ψήφων άπό τήν ΕΔΑ πρós τήν ΕΚ. Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τής βίας που έξασκή-θηκε στίς έκλογές τού 1961, ιδιαίτερα στίς παραμεθόριες περιοχές. Εύτυχως όμως που ή βία και ή νοθεία ήταν έργο τής χούντας κι έτσι τώρα πιά μπορούμε νά κοιμόμαστε ήσυχοι!

Η.Κ.

Δημοψήφισμα 1974 Έκλογές 1974 Έκλογές 1964 Έκλογές 1963 Έκλογές 1961 Έκλογές 1958 Έκλογές 1956

	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%
Έγκυρα	425		440		486		489		461		462		368	
ΕΡΕ/Ν.Δ.			169	38,4	143	29,4	148	30,3	240	52,1	151	32,7	103	28
Ε.Κ.			54	12,3	92	19	83	17	39	8,5				
ΕΔΑ/Ε.Α.														
ΠΑΜΕ			191	43,4	251	51,6	255	52,1	182	39,4	276	59,7		
ΠΑΣΟΚ			16	3,6										
ΕΔΕ			1	0,2										
Κ.Φ.											12	2,6		
ΠΑΔΕ											23	5		
Δ.Ε.													264	71,7
Κ.Π.							3	0,6					1	0,3
'Ανεξάρτητοι			9	2,1										
Βασιλευομένη	105	24,70												
'Αβασίλευτη	320	75,30												

Ο πρόεδρος της κοινότητάς Γερακαριού (τρίτος απ' αριστερά) με συντοπίτες του: «Όλα τα φτιάχνουμε με τα χέρια μας...»

ΑΝΤΙ: Με τους εμπόρους, διαπραγματεύεστε ένας-ένας, ή υπάρχει κάτι σαν συνεταιρισμός δικός σας;

ΝΕΟΣ: Άστα! Είναι μύλος!

ΑΝΤΙ: Δεν μπορείτε ν' αντιμετωπίσετε τους εμπόρους από κοινού;

ΠΡΟΕΔ.: Δεν μπορεί...

ΝΕΟΣ: Κάνουν σαμποτάζ οι έμποροι...

ΑΛΛΟΣ: Είναι ο μεσίτης, θά 'χει δύο τρείς φίλους...

ΝΕΟΣ: Κάνουν σαμποτάζ οι έμποροι και δεν πατάνε καθόλου στο χωριό...

ΝΕΟΣ Β': Σου λέει, έσένα εδώ δεν μπορούμε να σε ρίξουμε, δεν τα παίρνουμε, άς τα πάρει ο 'Οργανισμός...

ΠΡΟΕΔ.: Την άλλη χρονιά, θά τρέχεις εσύ πίσω από τον έμπορο να τον παρακαλάς! Έχουνε μεγάλα κόλπα! Δεν μπορείς να τα βάλεις με τους εμπόρους...

ΝΕΟΣ Β': Φταίμε κι εμείς εδώ...

ΠΡΟΕΔ.: Εμείς φταίμε, γιατί είμαστε... δεν είμαστε οργανωμένοι.

ΝΕΟΣ Β': Έρχεται ο έμπορος, λέει, -Κράτα 10 άτομα, και εσύ λες 10 άτομα, εντάξει, θά τα πάρω εγώ. Έρχεται ύστερα και λέει: -Δεν παίρνω, μία φασούλα θέλω! Θέλω τον τάδε και τον τάδε, και τ' άλλα τ' αφήνει έκκρεμη κι έτσι την πατάς...

ΝΕΟΣ: Γι' αυτό και φεύγουν οι περισσότεροι...

ΝΕΟΣ Β': Από τα κατάνη την έχουν πατήσει...

ΝΕΟΣ: Κι έτσι όπως πάμε, σε καμιά δεκαριά χρόνια, θά δεις πέντε άτομα σε κάθε χωριό, δέκα άτομα σε κάθε χωριό. Βασικό, είναι το κατόνιο μας. Εάν δεν μπορούμε να γίνει σταθερό, να ξέρουμε ότι το πρώτο θά πάει 80, το δεύτερο θά πάει 70, το τρίτο θά πάει 60, ανάλογα με την ποιότητα, να δουλεύουμε να κάνουμε κατάνη. Άλλιως, ο άλλος σου λέει, να πάω εκεί κάτω, να πάω σε μία πόλη, να δουλέψω ένα μεροκάματο, να ζήσω.

ΝΕΟΣ Β': Όπως έκανε όλος ο κόσμος...

ΑΝΤΙ: Μπορούμε να υπολογίσουμε τί εισόδημα έχει μία οικογένεια;

ΝΕΟΣ Γ': Στο μήνα, δεν μπορείς να το βγάλεις. Γιατί από τα κατάνη έχουμε έμεις εισόδημα.

ΑΝΤΙ: Στο χρόνο;

ΝΕΟΣ Γ': Είναι αναλόγως τις οικογένειες. Άλλος έχει τα γεωργικά μηχανήματα, άλλος δεν τα 'χει, άλλος πληρώνει για να τα 'χει. Έχει περισσότερο κόστος...

ΝΕΟΣ Β': Μόνο πού περνάμε τις μέρες! Αυτό κάνουμε...

ΑΝΤΙ: Σάν χωριό τί προβλήματα αντιμετωπίζετε;

ΠΡΟΕΔ.: Δεν υπάρχουν χρήματα. Πρώτα, είχαμε κάτι έσοδα από τα κατάνη. Τώρα γίνεται καταμερισμός σύμφωνα με τα άτομα της κάθε Κοινότητας και μās έρχονται κάτι ψίχουλα. Είμαστε καταχρεωμένοι στις Νομαρχίες και στα διάφορα Ταμεία.

ΑΝΤΙ: Ποιά είναι τα έσοδα της Κοινότητας;

ΠΡΟΕΔ.: Τίποτες. Η Κοινότης νά... εάν έχουν 5 ζώα, από αυτά. Τί έσοδα; Η Κοινότης τίποτες. Γύρω στα 60.000 δρχ. δεν έχουμε να φορολογήσουμε και τα έσοδα φτάνουνε 150 και 160 χιλιάδες δρχ. Έρχονται βέβαια μερικά ψίχουλα.

ΑΝΤΙ: Η Νομαρχία τί δίνει κάθε χρόνο;

ΠΡΟΕΔ.: Έρχονται κάτι ψίχουλα, τότε τότε έρχονται κάτι ψίχουλα. Αυτά ούτε καλά καλά μπορούμε να τα ξέρουμε, άς πούμε 5.000 - 10.000, κάτι ψίχουλα δηλαδή, πού δεν... Κάθε φορά πηγαίνεις να φτιάξεις ένα έργο και δεν μπορείς να φτιάξεις ούτε για 1.000 δρχ. ένα έργο. Μπορεί ύστερα, όπως τώρα, να 'χεις κάτι, καμιά σωλήνα, ή οτιδήποτε, μια βλάβη νά 'χει πάθει και νά μην έχεις χίλιες δρχ. νά τ' αντιμετωπίσεις. Και νά παρακαλάς, άς πούμε, τί; Ποιόν νά παρακαλάς; Νά κάνεις έρανο; Θά σε πιάσουν, θά σε πούνε για πού τον βγάξεις τον έρανο.

ΝΕΟΣ: Και πάλι οι χωριανοί τόν πληρώνουνε.

ΠΡΟΕΔ.: Πρέπει, δηλαδή, αυτές τις μικρές Κοινότητες ή να τις προσέχουμε κάπως για να κρατηθούνε με... περισσότερο... ή πρέπει να τις διαλύσουμε, ξέρω γώ...

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ: Νά μās κάνουν μεγάλες Κοινότητες, δύο, τρία, τέσσερα χωριά.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ: Τα έσοδα δέ βγαίνουνε έτσι.

ΑΝΤΙ: Συμφωνούν άλλα χωριά;

ΠΡΟΕΔ.: Αυτό, αν τó αφήσουν στη δικαιοδοσία τών κατοίκων, άς πούμε, ποτέ δεν θά πραγματοποιηθεί. Αυτό πρέπει να είναι μέτρο κυβερνητικό.

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ: Αυτό δεν γίνεται... Τώρα όλος ο κόσμος έχτισε σπίτια...

ΝΕΟΣ: Και τί έγινε; Δεν θά τόν πάρεις να τόν φέρεις στο χωριό σου, αλλά θά συμπτυχθούν οι Κοινότητες. Βέβαια, όλα αυτά χρειάζονται και πολλές προϋποθέσεις. Προϋποθέτουν και άναδασμό...

ΝΕΟΣ Β': Δεν τόν θέλουν τόν άναδασμό τά γεροντάκια...

ΠΡΟΕΔ.: Ο άναδασμός και όλ' αυτά... Άν τ' αφήσουν σε μās ποτέ δέ θά πραγματοποιηθούν... Αυτοί, πάλι, ισχυρίζονται ότι πηγαίνουνε στην Ε.Ο.Κ. Με ποιά μέτρα εμείς θά κουνηθούμε για να πάμε στην Ε.Ο.Κ., όταν άλλος την καλλιέργεια την κάνει ακόμη με τά ζώα κι άλλος με, ξέρω γώ, οποιοδήποτε τρόπο; Εκείνες οι άλλες οι χώρες είναι ανεπτυγμένες και βιομηχανοποιημένες και έχουνε τά μηχανήματα κι άμέσως κατεβάζουν τó κόστος. Έρχεται και σε λέει: «Φέρονε εγώ σιτάρι από τόν Καναδά με 3 δραχμές: Έσένα τά παίρνω με 4 δραχμές! Τί παράπονο έχεις; Έχουμε και ζημιά!» Μα εκείνος έχει φτιάξει την πολιτική του, έχει μικρότερο κόστος παραγωγής κι έχει σύγχρονη παραγωγή... Εμείς τί κάνουμε...

ΚΑΠΟΙΟΣ: Εμείς εδώ, στα βουνά θά σπείρουμε άλάτι...

(Γέλια...)

Ο ΙΔΙΟΣ: Τί γελάτε; Η άλάτι, ή σαρδέλες! Ο Ίασωνίδης, δεν μās έταζε ότι θά μās έφερνε και θάλασσα;

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ με τούς κατοίκους τού Γερακαριού συνεχίστηκε και έξω από τó καφενείο τού Προέδρου, καθώς γυρνάγαμε να δούμε τó χωριό. Και περιστράφηκε γύρω από πολλά θέματα:

● Για τούς Συνεταιρισμούς, για μία βιοτεχνία ζυμαρικών πού έχει φτιάξει εδώ ο άδελφός τού Προέδρου, αλλά δεν μπορεί να πάρει τó δάνειο, πού προβλέπεται, όμως, για τις βιοτεχνίες και βιομηχανίες πού στήνονται στις άκρικές περιοχές, για την ποδοσφαιρική ομάδα και τó θεατικό όμιλο πού είχαν φτιάξει παλιότερα οι νέοι τού χωριού, για τή Νεολαία Λαμπράκη, πού έφτιαξε και τή βιβλιοθήκη τού χωριού, για τις γιορτές και τις φιέστες πού τούς έβαζαν στη διάρκεια της δικτατορίας να κάνουν, κι όποιος δεν πήγαινε γραφότανε στα χαρτιά και δεν ξεγραφότανε, για τούς «φανατικούς έθνικόφρονες» και τούς «πληροφοριοδότες» πού τούς ξέρανε και ήτανε αυτοί πού έγραφε ο «φάκελος», για μιά ταμπέλα πού θέλανε να στήσουν για τήν «21η Απριλίου» έξω από τó σπίτι ενός, κι αυτός άρνιότανε, κι έλεγε ότι θά τή βγάλει, μέχρι πού τή στήσανε άλλου, για τά πήγαινε έλα τού άσφαλίτη, για τις άνοιχτες «ψηφοφορίες» στα «δημοψηφίσματα» και, φυσικά, και για τó δρόμο, αυτά τά λίγα χιλιόμετρα μέχρι τήν Εύκαρπία, πού τώρα υποσχέθηκαν ότι θά τόν φτιάξουν και περιμένουν...

ΦΕΥΓΟΝΤΑΣ, ρωτήσαμε πώς είναι τώρα τά πράγματα. Ήσυχια είναι, οι «έθνικόφρονες» καλοί άνθρωποι είναι οι περισσότεροι! Και πρώτα δεν είχανε στο χωριό φασαρίες και τέτοια. Μερικοί, μόνο, καρφώνανε και κοινιόντουσαν. Τώρα έχασαν τά «πρωτεία» και κάθονται. Υπάρχει έλευθερία, δεν φοβούνται, μιλάνε και διαβάζουν, ό,τι θέλουν, δεν έχουν προβλήματα με κανέναν, ούτε και κανείς μ' αυτούς...

ΟΣΟ για τó «φάκελο», δικτατορία είχαμε...

Τό κακό μόνο είναι μήπως και σήμερα είναι «έν ενεργεία» ο φάκελος και συνεχίζεται ή ενήμερωσή του...

ΑΛΗΘΕΙΑ, τί γίνεται;

Οί φτωχοί, φτωχότεροι Οί πλούσιοι, πλουσιότεροι

του Όρεστη Χατζηβασιλείου

Βασικό κίνητρο για τη μετανάστευση υπήρξε πάντοτε η εξεύρεση εργασίας και η καλύτερη άμειβή της.

Στην 60ή σύνοδο του Διεθνούς Όργανισμού Εργασίας (Δ.Ο.Ε.) που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1975 στη Γενεύη, και στην ειδική Έπιτροπή της Μετανάστευσης, το οικονομικό και κοινωνικό αυτό φαινόμενο, έλαβε τις πραγματικές του διαστάσεις, σε παγκόσμια κλίμακα, και αποδείχθηκε πως δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι γίνονται αντικείμενα αίσχροης εκμετάλλευσης, όταν εργάζονται κάτω από συνθήκες παράνομης και μη κατοχύρωσης των νομίμων δικαιωμάτων τους.

Και εδώ έχει θέση, παρά τον φαινομενικό πολιτισμό του 20ού αιώνα μας και τις τεχνολογικές εξελίξεις, η επιγρομμιατική έκφραση ότι οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι.

Στην 60ή σύνοδο του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, η Έπιτροπή για τη Μετανάστευση άρχισε τις εργασίες στις 6 Ιουνίου 1975 και τερμάτισε στις 21 του ίδιου μήνα.

Αντικείμενο στις πολυήμερες αυτές διεθνείς συζητήσεις, ήταν η ψηφίση μίας νέας Διεθνούς Συμβάσεως Εργασίας, η οποία θα κατοχύρωνε τα δικαιώματα των μεταναστών για πλήρη ισοότητα και εξομοίωση με τους εργάτες των χωρών που δέχοντο τους μετανάστες και τον τεματισμό της παράνομης μετανάστευσης, ή όποια επεξεργαστοίετο δίχως άδειες, δίχως προστασία, δίχως αναγνώριση δικαιωμάτων.

Ας δούμε πρώτα πως πραγματοποιείται η παράνομη διακίνηση και μετανάστευση των εργατικών χειρών, που δεν έχει καμία σχέση μ' αυτή που γίνεται με βάση τις διακρατικές σχέσεις και διμερείς συμφωνίες και γενικά με νόμιμη διαδικασία. Στις πιο φτωχές και οικονομικά μη αναπτυγμένες χώρες, υπάρχει πάντοτε πλεόνασμα εργατικών χειρών, που οι ιδιοκτήτες τους, με το καθημερινό φάσμα της πείνας και ανέχειας, είναι έτοιμοι να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για να βρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Σ' αυτές ακριβώς τις χώρες βρίσκονται πάντοτε οι κατάλληλοι οργανισμοί και ιδιώτες, που αναλαμβάνουν να πραγματοποιήσουν τη μετανάστευση, μη τηρώντας καμιά νομική υποχρέωση προς τη χώρα τους και χωρίς να εξασφαλίσουν προηγούμενα τη νόμιμη απασχόληση στις χώρες υποδοχής των μεταναστών.

Έτσι κάτω από αίσχρες και άκατανόμαστες συνθήκες λαθραίας μεταφοράς ανθρώπινων υπάρξεων (Ναί, στόν αιώνα μας) χιλιάδες άνθρωποι μεταφέρονται από το Πακιστάν, από την Αφρική, από την Τουρκία και από τον τρίτο Κόσμο και ρίχνονται βορά στην εκμετάλλευση των μονοπωλίων και των πολυεθνικών εταιριών.

Στην 60ή σύνοδο της Δ.Ο.Ε. ο εργατικός αντιπρόσωπος των Η.Π.Α. δήλωσε πως η χώρα του έχει οκτώ εκατομμύρια παράνομους μετανάστες που τους εκμεταλλεύονται οι εργοδότες πληρώνοντας λιγότερο μισθό και χωρίς να τους παρέχεται ασφαλιστική προστασία.

Ο εργατικός αντιπρόσωπος της Γαλλίας έδωσε στοιχεία με τα όποια αποδεικνύεται, ότι στην εποχή της οικονομικής εξάρσης της Γαλλίας, όλοι οι παράνομοι, με σιωπηλή συγκατάθεση της γαλλικής κυβέρνησης, γίνονταν δεκτοί και σιγά-σιγά αποκτούσαν τα νόμιμα δικαιώματά τους.

Αλλά σήμερα, συνέχισε, με την οικονομική ύφεση που σημειώνεται σε παγκόσμια κλίμακα και στη Γαλλία, η κυβέρνηση έδωσε οδηγίες, για όσους λήγουν τα συμβόλαιά τους, να μη γίνεται ανανέωση.

Ο εργατικός αντιπρόσωπος της Δ. Γερμανίας, που είναι η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα σε αριθμό μεταναστών, ζήτησε να ληφθούν αυστηρά μέτρα για την παράνομη μετανάστευση και να γίνει εξομοίωση των μεταναστών εργατών με τους εγχώριους εργάτες.

Τέλος, από αντιπροσώπους των Αφρικανικών Κρατών και της Λατινικής Αμερικής δόθηκαν στοιχεία της παράνομης μετανάστευσης και από Ευρωπαίους αντιπροσώπους επισημάνθηκαν ειδικές περιπτώσεις προστασίας των μεταναστών, όπως είναι οι σαιζονιέρες μετανάστες (έποχικοί) και εκείνοι οι ημερήσιοι που μένουν μόνιμα σε μια χώρα, όπως στη Γαλλία, που εργάζονται στην Έλβετία την ημέρα, και το βράδυ επιστρέφουν πάλι στη Γαλλία. Κατατέθηκε επίσης ότι σήμερα στο χώρο της Ευρώπης κυκλοφορούν 600.000 εργάτες χωρίς νομική προστασία, χωρίς άδεια εργασίας, και έτσι άνετα άσκειται παράνομο εμπόριο εργατικού δυναμικού.

Το εργατικό γκρουπ όμοφωνα αποφάσισε, ότι πρέπει να τεθεί οριστικά τέρμα στην παράνομη διακίνηση και απασχόληση μεταναστών. Προτάθηκε επίσης να κτυπηθεί αποφασιστικά η παράνομη απασχόληση, και ο εργοδότης, όταν διαπιστωθεί η παράβασή του, να καταβάλλει αναδρομικά όλες τις μισθολογικές διαφορές, που θα προέκυπταν μεταξύ παράνομης και νόμιμης απασχόλησης, την αναδρομική ασφάλιση του μετανάστη και ακόμη τα έξοδα επιστροφής στην πατρίδα του.

Στο δεύτερο μέρος της Διεθνούς Σύμβασης εργασίας για την πλήρη εξομοίωση

των μεταναστών με τους εργάτες των χωρών υποδοχής, έγιναν πολλές εποικοδομητικές προτάσεις από διάφορες χώρες και πάρθηκε απόφαση για την πλήρη νομική, κοινωνική, ασφαλιστική προστασία των μεταναστών, τόσο για την άμειβή της εργασίας, όσο και στις κοινωνικές παροχές.

Όπως είναι γνωστό όμως, η Διεθνής Σύμβαση εργασίας που ψηφίστηκε στη Γενεύη, για να πάρει ουσιαστικό περιεχόμενο, πρέπει να επικυρωθεί ξεχωριστά από κάθε χώρα, για να αποτελέσει έσωτερικό δίκαιο και να γίνει υποχρεωτική ή εφαρμογή της. Δυστυχώς, στις διεθνείς συμβάσεις εργασίας δεν καθορίζεται χρόνος τακτός αποδοχής της σύμβασης ή όχι και έτσι παρουσιάζεται το απογοητευτικό φαινόμενο, χώρες με προοδευτική νομοθεσία να μην έχουν ακόμη επικυρώσει διεθνείς συμβάσεις που έχουν ψηφισθεί από 25ετίες.

Το πρόβλημα όμως της προστασίας των μεταναστών δεν μπορεί να λυθεί ή να αντιμετωπισθεί μόνο με διεθνείς συμβάσεις και διεθνείς υποχρεώσεις.

Εδώ ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας και της Εργατικής τάξης της Ευρώπης πρέπει να είναι αποφασιστικός. Από τώρα πρέπει να ξεκινήσει ένας μακρύς αγώνας με ένιαίο μέτωπο των Ευρωπαίων εργαζομένων για να προστατεύσουμε τους συναδέλφους μας - με βάση τις διεθνιστικές αρχές της αλληλεγγύης - από την υπερεκμετάλλευση των μονοπωλίων και των πολυεθνικών εταιριών. Το πρόβλημα της προστασίας των μεταναστών δεν είναι μόνο πρόβλημα του συνδικαλιστικού αγώνα, αλλά είναι πολιτικό. Πρέπει να φτιάξουμε μια πολιτική πλατφόρμα όλων των εργαζομένων στην Ευρώπη, να δημιουργήσουμε μια Ευρώπη αυτόνομη και ανεξάρτητη. Χρειάζεται ένα κοινό πρόγραμμα για να αντιμετωπίσουμε προσεχώς όχι μονάχα την προστασία των μεταναστών αλλά και τα ολέθρια αποτελέσματα της οικονομικής ύφεσης που άρχισαν να παρουσιάζονται σε διεθνή κλίμακα, όπως είναι ο πληθωρισμός, η ανεργία, η ακρίβεια ζωής, οι απολύσεις εργαζομένων.

Και το κοινό αυτό πρόγραμμα δεν είναι άλλο παρά η συμπαράταξη όλων των ευρωπαϊκών εργατικών δυνάμεων, δίχως πολιτικές και κοινωνικές διακρίσεις, απέναντι στο διεθνές κεφάλαιο και στην επιστημονικά οργανωμένη εκμετάλλευσή του, που άσκει σε βάρος πάντοτε της παγκόσμιας εργατικής τάξης.

Οικονομικός μακιαβελισμός

Σ Κ Ο Π Ο Σ : ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Μ Ε Σ Α : ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΑΝΕΡΓΙΑ, ΣΥΜΠΙΕΣΗ

ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΩΤΕΡΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

του Θόδωρου Κατσανέβα

ΣΥΝΗΘΙΖΕΤΑΙ τελευταία να δίνονται διάφορες προσω-
μίες στα έτη που έρχονται και παρέχονται. Έτσι, το 1974, που
κατέρρευσε ή χούντα και χάθηκε ή Κύπρος, ήταν το έτος των λου-
λουδιών. Το 1975 της Νέας Δημοκρατίας του Καραμανλή όνο-
μάστηκε, πολύ φυσικά, έτος της γυναίκας. Το 1976, ανακοίνωσε
το Υπουργείο Οικονομικών, θα είναι «έτος λιτότητας».

Πολύ φτωχό και καθόλου πρωτότυπο όνομα για έναν δλό-
κληρο χρόνο. Αλλά βέβαια το νεοδημοκρατικό Υπουργείο δεν
φημίζεται και πολύ για επιδόσεις δημιουργικής φαντασίας.

Όμως, σχετικά με την προγραμματιζόμενη λιτότητα, οι απο-
λογητές της κυβερνητικής πολιτικής θα μπορούσαν να επισεί-
σουν - και ως ένα βαθμό δικαιολογημένα - τα οικονομικά δεινά
που συσσώρευσε στη χώρα ή χουντική επταετία. Μία από τις
βαρύτερες κληρονομίες του Παπαδοπουλισμού ήταν ή κατακό-
ρυφη άνοδος των τιμών, που τελευταία είχε φτάσει σε επίπεδα
ρεκόρ για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Σύμφωνα με στοιχεία του
ΟΟΣΑ (Όργανισμός Οικονομ. Συνεργασίας και Ανάπτυξης),
ένω κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1960-70 ή μέση ετήσια
άνοδος του τιμαρίθμου στη χώρα μας ήταν 2,2%, ή αντίστοιχη
αύξηση κατά το 1973 ξεπέρασε το 30%.

Στα πλαίσια της κυβερνητικής προσπάθειας για τη μείωση
παρόμοιων έκρηκτικών τιμαριθμικών μεταβολών τέθηκε σαν
άνωτατο όριο άνοδου των τιμών για το 1975 ποσοστό 14 - 15%.
Μία τέτοια φιλόδοξη πρόβλεψη συνοδεύτηκε από τη χάραξη
μιάς γενικότερης πολιτικής τιμών και εισοδημάτων, που όμως
κρατήθηκε μακριά από τη δημοσιότητα, τουλάχιστον από την
πλευρά των επίσημων κυβερνητικών φορέων.

Αισιόδοξες οι επίσημες προβλέψεις

Στα μέσα του προηγούμενου μήνα, και σαν προανάκρουσμα
των σχετικών συζητήσεων στη Βουλή, αναγγέλθηκαν από «έπι-
σημα χείλη» νέες αισιόδοξες προβλέψεις για τις άμεσες διαφο-
ροποιήσεις του τιμαρίθμου.

Η ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ που έγινε από την Τράπεζα της Ελλάδας
(13-9-75) αναφέρεται σ' ένα σχεδόν μαγικό αποτέλεσμα: σύμ-
φωνα με τις πρόσφατες τιμαριθμικές εξελίξεις (μέχρι τέλος Αυ-
γούστου) «το ποσοστό άνοδου του πληθωρισμού για το τρέχον
έτος μάλλον θα συγκρατηθεί κάτω του 14%, από το ποσοστό δέ
αυτό θα πρέπει να αφαιρεθεί ένα 4% το οποίο προκάλεσε έφ'
άπαξ ή γνωστή αύξηση των έμμέσων φόρων για την ισοσκέλιση

του Προϋπολογισμού. Έπομένως οι μονιμότερες πληθωριστικές
τάσεις αντιπροσωπεύουν μιάν αύξηση τιμών που δεν θα υπερβεί
το 10% για το 1975».

Επιβαρύνσεις

Όμως, πρόσφατες τιμαριθμικές εξελίξεις φαίνεται να μη συμ-
φωνούν με την αισιοδοξία των παραπάνω προβλέψεων. Όπως
υπολογίζεται, ή άνοδος του τιμαρίθμου μόνο μέσα στο Σεπτέμ-
βρη ξεπέρασε το 4%. Και τούτο πριν ακόμη επιβαρυνθούν οι
τιμές με την τελευταία αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Όπως
ανακοινώθηκε, δόλκληρη ή επιβάρυνση από τις ανατιμήσεις των
ύγρων καυσίμων, αλλά και αυτή του δολλαρίου, θα επιρροφθεί
τελικά πάνω στην κατανάλωση, έτσι ώστε να μην επιβαρυνθεί ό
προϋπολογισμός. Η συνολική αυτή επιβάρυνση υπολογίζεται
σε 2,2 δισεκ. δρχ. περίπου. Σ' αυτήν συνυπολογίζεται ποσό
1.800 εκατ. δρχ. που προκύπτει από την καθαρή αύξηση της
τιμής του άργου πετρελαίου σε ποσοστό 10%, καθώς και πρόσ-
θετη επιβάρυνση ύψους 400 εκατ. δρχ. σαν αποτέλεσμα της
πρόσφατης ανατίμησης του δολλαρίου.

Ακόμη, όπως συζητείται, με την ευκαιρία της αναπροσαρμο-
γής αυτής των τιμών θα επιδιωχθεί και ή ευθυγράμμιση της
σχετικής φορολογίας προς τις αρχικές υψηλότερες προβλέψεις
του προϋπολογισμού του 1975.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ από το αν οι παραπάνω αισιόδοξες τιμαρι-
θμικές προβλέψεις εκφράζουν στο έπακρο την πραγματικότητα,
ή δλη κυβερνητική εισοδηματική πολιτική φαίνεται πως έχει
δανειστεί πολλά στοιχεία από την πολιτική - αμερικάνικης προ-
έλευσης - τη γνωστή σαν Wage - Price Guideposts (καθοδηγητικά
σημεία μισθών-τιμών - βλέπε J. Sheahan, The Wage Price Guide-
posts, Brookings Institution, Washington). Σύμφωνα με τη σχετική
θεωρία του λεγόμενου Educative - Exposure Effect (εκπαιδευτικό
αποκαλυπτικό αποτέλεσμα) ή από «έπίσημα χείλη» κατηγορη-
ματική διαβεβαίωση - πρόβλεψη για περιορισμένη άμεση άνοδο
των τιμών επενεργεί κατασταλτικά στην ψυχολογία του κατα-
ναλωτικού κοινού, έτσι ώστε τελικά να επιτυγχάνεται ή μείωση
των πληθωριστικών κυματοειδών πιέσεων.

Οι άριθμοι εύημερουν, οι άνθρωποι υποφέρουν

Αλλά αφήνοντας στην άκρη την άμφισβήτηση των επίσημων
προβλέψεων, ως ασχοληθούμε με τη μαγεία των κατά παράδοση
«εύημερώντων άριθμών» της ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική
Υπηρεσία της Ελλάδας). Σύμφωνα με στοιχεία της υπηρεσίας
αυτής, που κατά την επταετία τουλάχιστον θα μπορούσε να δι-
εγκρίσει εύσημα άριθμητικής άλχημείας, ό γενικός δείκτης τι-
μών καταναλωτού κατά το πρώτο όκτάμηνο του τρέχοντος έτους
αυξήθηκε κατά 5,6% (πίνακας Ι). Ιδιαίτερα κατά τους δυό τε-
λευταίους μήνες σημείωσε σχετική κάμψη, που όπως φαίνεται
οφείλεται κυρίως στις έποχιακές εκπτώσεις. Από άνάλυση του
πίνακα ΙΙ προκύπτει ότι σχετική κάμψη παρουσίασαν οι μερικοί
δείκτες: «Ένδυση - Υπόδηση», «Έξοπλισμός κατοικίας -
Έφόδια νοικοκυριού». Αντίθετα, άνοδο σημείωσαν οι δείκτες
«Διατροφή», «Υγεία - Άτομική καθαριότητα».

Στο σημείο αυτό, που φυσικά δεν είναι το μόνο, ούτε και το
σπουδαιότερο, ίσως θα μπορούσαν να αναζητηθούν όρισμένες
ένδείξεις για τον τρόπο που επιτεύχθηκε - αν επιτεύχθηκε - ή
μερική συγκράτηση των έντονων πληθωριστικών τάσεων. Όπως
είναι γνωστό, οι τελευταίοι αυτοί δείκτες, που σημείωσαν συγ-
κριτική άνοδο, είναι άναλογικά μεγαλύτερης σημασίας για τα
κατώτερα εισοδηματικά στρώματα, λόγω άνελαστικότητας στη

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. Ποσοστιαία μεταβολή δείκτου τιμών καταναλωτή.
Ιανουάριος - Αύγουστος (1974-75)

	1975 %	1974 %
Ιανουάριος	1,4	2,7
Φεβρουάριος	0,5	-1,1
Μάρτιος	3,6	3,2
Απρίλιος	1,0	1,1
Μάιος	0,7	1,5
Ιούνιος	0,9	1,2
Ιούλιος	-1,4	-0,1
Αύγουστος	-1,0	-2,1
Όκτάμηνο	5,6	6,4

Κυβερνητική πολιτική τιμών και εισοδημάτων

(... ακόμη μικρότερη, απ' ό,τι πιστεύεται,
είναι η αύξηση των μέσων
πραγματικών μισθών - ήμερομισθίων...)

ζήτησή τους, ή με άλλα λόγια επειδή είναι απόλυτα αναγκαία για την ανθρώπινη επιβίωση και δεν υποκαθίστανται από άλλα αγαθά.

ΑΛΛΑ ΑΚΟΜΗ πιο επιβαρυντική για τους μέσους και κατώτερους εισοδηματίες - και τούτο δείχνει το μέτρο της κυβερνητικής πολιτικής - ήταν η μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 1975 αύξηση των εμμέσων φόρων. Σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση της Τράπεζας τη Ελλάδας που προαναφέρθηκε, η συμμετοχή τους στην αύξηση του τιμαριθμού είναι ιδιαίτερα σημαντική - περί τα 4%, εφ' όσον η άνοδος του τελευταίου κατά το 1975 υπολογιστεί σε 14% συνολικά.

Έξαρση ανεργίας

Ανάλογης και ακόμη μεγαλύτερης σημασίας για τις κατώτερες τάξεις μπορεί να θεωρηθεί και η πρόσφατη έξαρση της ανεργίας, που σύμφωνα με τα συντηρητικότερα στοιχεία του ΟΑΕΔ (Όργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού) έχει αυξηθεί πολύ άνησυχητικά τελευταία.

Γενικά, η μερική ύφεση της οικονομίας, που ως ένα βαθμό επιδιώκεται από τη σημερινή κυβερνητική πολιτική, υπήρξε ιδιαίτερα επιβαρυντική για τις μέσες και κατώτερες εισοδηματικές οικογένειες, που επιδιώκουν - και επιτυγχάνουν σε περιόδους οικονομικής ανόδου - την ενίσχυση του περιορισμένου οικογενειακού τους εισοδήματος από τη συμπληρωματική απασχόληση ορισμένων μελών τους.

Αλλά και οι γενικότερες έπισημες αυξήσεις των μισθών - ήμερομισθίων κατά το διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν ιδιαίτερα ευνοϊκές για τους εργαζόμενους.

Σύμφωνα με την Έθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας της 26-2-75, τα κατώτερα όρια μισθών - ήμερομισθίων αυξήθηκαν κατά 12% από 1ης Μαρτίου και 8% από 1ης Αυγούστου. Δηλαδή, μεταξύ Σεπτεμβρίου 1974, που δόθηκε η άμέσως προηγούμενη αύξηση, και Αυγούστου 1975, η συνολική αύξηση των μισθών-ήμερομισθίων αντιπροσωπεύει ποσοστό 20%.

Ακόμη μικρότερη είναι η αύξηση των μέσων πραγματικών μισθών - ήμερομισθίων. Και τούτο γιατί σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας, που χαρακτηρίζονται από έκτεταμένη ανεργία και γενικότερα στασιμοληθροιστικά φαινόμενα, η αύξηση των μέσων πραγματικών μισθών - ήμερομισθίων υπολείπεται ση-

μαντικά από την αντίστοιχη άνοδο των κατώτερων επιπέδων μισθοδοσίας που κατοχυρώνονται από τις Έθνικές Συλλογικές Συμβάσεις. Το φαινόμενο αυτό, που αποτελεί διεθνές οικονομικό γεγονός (αν και σε ορισμένες χώρες όπως στην Αγγλία δεν υφίστανται κατώτερα περιθώρια ασφαλείας), είναι ακόμη πιο έντονο όταν συνδυάζεται με εσωτερική αδυναμία του συνδικαλιστικού κινήματος - όπως χαρακτηριστικά συμβαίνει στη χώρα μας - να επηρεάσει την εγχώρια αγορά εργασίας.

Τέλος, η πρόσφατη μείωση του βιοτικού επιπέδου σε μερικούς τομείς κλάδους μισθοσυντηρήτων είναι πλέον έντονη. Ειδικότερα αναφέρουμε την περίπτωση των Δημοσίων Υπαλλήλων, που ο βασικός τους μισθός αυξήθηκε μόλις κατά 5% μεταξύ Ιουλίου '74 και Μαρτίου '75. Όσον αφορά τους συνταξιούχους του ΙΚΑ και γενικότερα τους απόμαχους του μόχθου, η χειροτέρευση της εισοδηματικής τους επιφάνειας πλησιάζει τα όρια του τραγικού - σε ορισμένες περιπτώσεις αγγίζει τα όρια ασφαλείας για την ανθρώπινη επιβίωση.

Αρνητική μεταβολή

Σαν συμπέρασμα όλων των παραπάνω θα μπορούσε να λεχτεί ότι η πραγματική μεταβολή του εισοδήματος των μέσων και κατωτέρων εισοδηματικών στρωμάτων του πληθυσμού υπήρξε αρνητική κατά το πρώτο οκτάμηνο του 1975.

Στο σημείο αυτό θα έπρεπε να αναζητηθεί μέρος από τα αίτια του πιθανολογούμενου μαγικού τιμαριθμικού αποτελέσματος: δηλ. η πραγματική άνοδος των τιμών κατά το 1975 να είναι τελικά κατώτερη, ή έστω μέσα στα όρια των έπισημων κυβερνητικών προβλέψεων που έγιναν στις αρχές του ίδιου χρόνου.

Πρόκειται ασφαλώς περί σύγχρονον «οικονομικού μακιαβελισμού» ή αλλιώς «Κισσινγκερισμού», όπου ο σκοπός (συνγκράτηση πληθωρισμού), αν δεν αγιάζει, τουλάχιστον έπισκιάζει τα μέσα (έκτεταμένη ανεργία, συμπίεση εισοδημάτων μικρομεσαίων - κατωτέρων τάξεων).

Όπως συμπληρώνει η ίδια ανακοίνωση της Τράπεζας της Ελλάδας: «Περαιτέρω αυξήσεις μισθών και ήμερομισθίων πρέπει να δικαιολογούνται μόνον από την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών καθώς και από την αύξηση της παραγωγικότητας. Όσον αφορά την παραγωγικότητα - συνεχίζει η ανακοίνωση - δεν προβλέπεται άμεση βελτίωσή της, λόγω της πρόσφατης ύφεσεως της οικονομίας και της χαμηλής παραγωγής σε πολλούς κλάδους. Σε αντίθετη περίπτωση - δηλ. αν υπάρξουν υπερβολικές αυξήσεις των μισθών και ήμερομισθίων - θα πρόκειται περί καταστροφικού όλισθήματος το οποίο θα πληρώσουν και οι εργαζόμενοι και η οικονομία μας γενικότερα».

Εκείνο που δεν φαίνεται να διευκρινίζει η ανακοίνωση, αλλά ούτε και οι πρόσφατες δηλώσεις του Υπουργού Οικονομικών, είναι ποιά μέτρα πρόκειται να ληφθούν για τη συμπίεση των υπερβολικών αυξήσεων του έτήσιου ποσοστού κέρδους που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη έλληνική πραγματικότητα. Αποτελεί παράδοση για την εγχώρια έπισημη αντιπληθωριστική φιλοσοφία η συμπίεση των εισοδηματικών άνοδικών τάσεων, παρά ο περιορισμός των κερδών. Και τούτο, όταν, τελευταία, η λεγόμενη κεφαλαιακή πρόσδοδος έχει φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα - σύμφωνα με τα πλέον μετριοπαθή στοιχεία του ICAP HELLAS και του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων (βλέπε «ΑΝΤΙ» - 8-2-75): η έτήσια μέση αύξηση των κερδών των μεγαλύτερων έλληνικών βιομηχανικών και έμπορικών εταιριών κατά την τελευταία τριετία έχει ξεπεράσει το 100%.

ΠΙΝΑΚΑΣ II. Μερικοί δείκτες τιμών καταναλωτού.
Αύγουστος - Ιούλιος 1975
Βάση Ιανουάριου '73 = 100

Βάση Ιαν. 73= 100	Αύγουστος	Ιούλιος
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	155,9	157,5
Διατροφή	157,3	156,4
Οινόπνευμα/όδη ποτά - Καπνός	138,2	138,3
Ένδυσις - Υπόδησις - Στέγαισις	150,7	150,7
Έξοπλισμός κατοικίας - Έφ'οδια νοικοκυριού	145,4	152,4
Υγεία - Ατομική καθαριότητα - Εκπαίδευσις - Μόρφωσις - Αναψυχή	160,7	163,9
Μεταφοράι - Έπικοινωνία	182,8	182,5
Διάφορα	161,7	162,4

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Ζητείται στρατηγός μὲ πυγμή!

Τοῦ Ἀρη
Φακίνου

Οἱ ἐπαναστατημένοι στρατιῶτες τοῦ Πόρτο δείχνουν μὲ διάφορους τρόπους τὴ συσπείρωσή τους.

Ἡ κατάσταση ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἦταν τόσο ρευστὴ καὶ ἐπικίνδυνη. Ἐνῶ γράφεται τοῦτο τὸ κείμενο, διαδηλώσεις καὶ ἀντιδιαδηλώσεις διαδέχονται, σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα, ἡ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ σὲ ρυθμὸ πὺν δὲν εἶχε παρατηρηθεῖ ποτὲ μέχρι σήμερα. Ὁ ναύαρχος Ἀζεβέντο μοιάζει ἀνίκανος νὰ ἐλέγξει ἀποτελεσματικὰ τὶς ἐξελίξεις καί, γιὰ νὰ κερδίσει χρόνον, ἀναγγέλλει ὅτι θὰ λάβει σύντομα «ἐκτακτὰ καὶ σημαντικὰ μέτρα».

Ὅλοι οἱ Πορτογάλοι, καὶ ἀκόμα περισσότερο οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐπαναστατημένου συντάγματος τοῦ Πόρτο, εἶναι σχεδὸν βέβαιοι πὺς αὐτὸ μπορεῖ νὰ σημαίνει τὴν τοποθέτηση τοῦ στρατηγοῦ Μανουέλ Φράνκο Σαρές στὸ σημαντικό πόστο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Ὁ στρατηγὸς Σαρές εἶναι γνωστὸς σὰν ἀνθρῶπος πὺν «ξέρει νὰ ἐπιβάλλει τὴν τάξη» ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἐξαιρετικὰ συντηρητικὲς του πεποιθήσεις. Ἡ μικτὴ στρατιωτικο-πολιτικὴ «ἐπιτροπὴ ἀγῶνα» τοῦ συντάγματος τοῦ RASP, στὸ Πόρτο, δηλώνει: «Δὲν εἴμαστε ἐναντίον τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς τάξης, ὅπως ἰσχυρίζεται ἡ κυβέρνησις· ἀπλῶστα, ὑπερασπιζόμαστε τὶς λίγες κατακτήσεις τῆς ἐπανάστασης».

Ἡ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ Ἡ ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι ὅτι, ὅπως καὶ νὰ ᾔχει τὸ πρᾶγμα, ἡ κυβέρνησις Ἀζεβέντο διαθέτει ἓνα ἐλάχιστο περιθώριο χρόνου γιὰ νὰ ξεκαθαρίσει τὴν κατάσταση, μιὰ καὶ ὁ ἡγέτης τοῦ Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ Κόμματος (PPD) κινητοποιεῖ ὅλο καὶ περισσότερο τὰ κεντροσυντηρητικὰ του «στρατεύματα», ἀπειλεῖ νὰ ὀργανώσει νέες ἀντιδιαδηλώσεις γιὰ τὴ «σωτηρία τῆς δημοκρατίας» καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν κυβέρνησις νὰ «τελειώνει μὲ τοὺς κινηματίες τοῦ Πόρτο, κηρύσσοντας τὴ χώρα σὲ κατάσταση πολιορκίας». Εἶναι εὐνόητο, πὺς ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτὴ δὲ συμ-

βάλλει καθόλου στὸ «ρετουσάρισμα» τῆς εἰκόνας πὺν ὁ ναύαρχος Ἀζεβέντο καὶ ἡ κυβερνητικὴ του ὁμάδα προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν στὴ Δύση, ὥστε τὰ βαλάντια τῆς ΕΟΚ νὰ μὴν ἀπομακρυνθοῦν καὶ πάλι ἀπὸ τὰ ἀπλωμένα χέρια τῶν Πορτογάλων.

Ὅμως, ἡ ἀποκατάσταση τῆς «τάξης» δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλῃ δουλειά, καὶ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι οἱ παρατηρητὲς πὺν ἀμφιβᾶλλουν αὐτὴ τὴ στιγμή ἂν ἡ «ἐπιστροφή» στὴν ὁμαλότητα θὰ πραγματοποιηθεῖ χωρὶς συγκρούσεις καὶ χωρὶς ξεσπάσματα βίας μὲ ἀπρόβλεπτες συνέπειες. Προσπαθώντας νὰ συνοψίσει τὴν κατάσταση, καὶ ἐγκαταλείποντας γιὰ πρώτη φορὰ τὴ σιωπὴ πὺν τηροῦσε ἀπὸ τὴ μέρα τῆς παραίτησής του, ὁ πρῶην πρωθυπουργός, στρατηγὸς Γκονσάλβες, ἐδήλωσε: «Ὅπως ἔχουν τὰ πρᾶγματα αὐτὴ τὴ στιγμή, ἂν ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν ριχτεῖ ἀποφασιστικὰ στὸν ἀγῶνα, θὰ σημειωθεῖ στρόφῃ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἴσως πρὸς τὸν φασισμό. Ἡ προχωροῦμε πρὸς τὸν σοσιαλισμὸ ἢ θὰ ᾔχουμε φασισμό».

Ὅσο καὶ ἂν τείνει πρὸς μιὰ κάποια ἀπλούστευση, ἡ διαπίστωση τοῦ στρατηγοῦ Γκονσάλβες γίνεται αὐτὴ τὴ στιγμή καὶ ἀπὸ τοὺς 1.500 ἄνδρες τοῦ Κέντρου Ἐκπαίδευσης ὁδηγῶν τοῦ Πόρτο (CICAP), πὺν ἀπὸ τὶς 7 Ὀκτωβρίου, μαζί μὲ τοὺς ἀξιωματικούς των, κρατᾶνε κάτω ἀπὸ τὸν ἑλεγχό των τὸ στρατόπεδο Βαρ. Πυροβολικοῦ τῆς Σέρρα ντὸ Πιλάρ, στὸ Πόρτο. Ἡ κατοχὴ αὐτὴ ἀποφασίσθηκε ὅταν ὁ γενικὸς στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Βορείων ἐπαρχιῶν, ταξίαρχος Πίρες ντὲ Βελόζο, διέταξε τὴ διάλυση τοῦ CICAP, πὺν θεωρεῖται, καὶ εἶναι, μιὰ ἀπὸ τὶς πὺν προοδευτικὲς στρατιωτικὲς μονάδες ὁλόκληρης τῆς χώρας. Ἡ διαταγὴ τοῦ Πίρες ντὲ Βελόζο – πὺν, κατὰ βάση, δὲν ἔκανε τίποτα παραπάνω ἀπὸ τὸ νὰ βάλει σ' ἐκτέλεση, στὴν περιοχὴ του, τὸ κυβερνητικὸ σχέδιο γιὰ ἐκκαθάριση τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰ πὺν ἐπαναστατικὰ καὶ «ἀπειθαρχητὰ» στοιχεῖα – πῆρε σὰν ἀπάντηση τὴν ἄμεση κατὰληψη τοῦ στρατοπέδου

τῆς Σέρρα ντὸ Πιλάρ ἀπὸ τοὺς 1.500 ἄνδρες καὶ ἀξιωματικούς, πὺν δήλωσαν παράλληλα ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς θέσεις τους ἂν δὲν ἐξασφαλισθεῖ προηγουμένα ἡ «ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ στρατοπέδου» καὶ ἂν δὲν παραιτηθεῖ ὁ Πίρες ντὲ Βελόζο.

Λέγοντας «ὁμαλὴ λειτουργία», οἱ «στασιαστὲς» τῆς Σέρρα ντὸ Πιλάρ ὑπονοῦν τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ ὁποιαδήποτε κατηγορία γιὰ πειθαρχικὰ παραπτώματα καί, κυρίως, τὴν ἀνάκληση τῶν μεταθέσεων ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν τοῦ CICAP πὺν εἶχαν πάρει στὰ ξαφνικά «φύσημα», ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, μὲ κατεύθυνση τὰ πὺν ἀκίνδυνα καὶ συντηρητικὰ στρατόπεδα τῆς χώρας.

Ἀρχικά, ἡ κυβέρνησις Ἀζεβέντο προσπάθησε νὰ ἐφαρμόσει βία, στέλνοντας δυὸ ἐιδικὲς στρατιωτικὲς μονάδες «ἀμεσης ἐνοπλῆς δράσης» (AMI) γιὰ νὰ καταλάβουν τὸ στρατόπεδο καὶ νὰ τὸ παραδώσουν στὴ διοίκηση τοῦ ταξίαρχου Πίρες ντὲ Βελόζο. Σὲ μιὰ πρώτη φάση τὰ πρᾶγματα ἐξελλίσσονταν «ὁμαλά»· οἱ μονάδες AMI μπαίνουν στὸ στρατόπεδο, τὸ καταλαμβάνουν σχεδὸν χωρὶς ἀντίσταση, ἐνῶ παράλληλα ὁ Πίρες ντὲ Βελόζο ἀνακοινώνει ὅτι τὸ καταργεῖ γιὰ νὰ μετατραπεῖ ἀργότερα σὲ σχολεῖο! Ἡ κατάσταση ὅμως ἀλλάζει ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν ὁ ταξίαρχος Βελόζο κάνει τὸ λάθος νὰ μεταδώσει τὴν τελευταία αὐτὴ ἀνακοίνωση ἀπὸ τὸν ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τῆς περιοχῆς. Μέσα σὲ λίγες ὥρες, ἄρκετὲς ἑκατοντάδες πολιτῶν βρίσκονται μπροστὰ στὸ στρατόπεδο καὶ διαδηλώνουν τὴν ἀλληλεγγύη τους πρὸς τοὺς ἄνδρες τοῦ CICAP. Οἱ συμπλοκές, αἱματηρές, εἶναι ἀναπόφευκτες. Οἱ εἰδικὰ ἐκπαιδευμένοι στρατιῶτες τῶν μονάδων AMI ξυλοκοποῦν ἄγρια τοὺς πολίτες, ἀλλὰ βρίσκονται σὲ λίγες ὥρες ἀντιμέτωποι 2 χιλιάδων περίπου ἀνδρῶν πὺν σπεύδουν ἀπὸ ἄλλα στρατόπεδα πρὸς βοήθεια τῶν συναδέλφων τους τοῦ CICAP καὶ ὑπακούοντας στὸ κάλεσμα τῶν παρὰ-

νομων επιτροπων SUV (Ενωμένοι Στρατιώτες Νικούν) σχηματίζουν μαζί με τους πολίτες μια κοινή διαδήλωση και, στη συνέχεια, μπαίνουν στο στρατόπεδο για να σχηματίσουν με τους άνδρες του CICAP κοινό αγωνιστικό μέτωπο «έναντίον των αντιδραστικών μέτρων της κυβέρνησης Άζεβέντο και των εκκαθαριστικών της σχεδίων για την εξουδετέρωση του επαναστατικού κινήματος μέσα στους κόλπους του στρατού».

Από κείνη τη στιγμή γίνεται πια ολοφάνερο ότι η «ομαλοποίηση» που προσπαθεί να πετύχει η έκτακτη πορτογαλική κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να περάσει πρώτα από το στρατόπεδο της Σέρρα ντό Πιλάρ.

ΟΙ «ΓΙΑΝΝΗΔΕΣ» ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ «ΓΙΑΝΝΗΔΕΣ»

Σύμφωνα με τις τελευταίες ειδήσεις, οι 2 χιλιάδες περίπου στρατιώτες και αξιωματικοί που βρίσκονται «ταμπουρωμένοι» στη Σέρρα ντό Πιλάρ, αντιπροσωπεύουν 18 μονάδες που είναι εγκαταστημένες εδώ και κεί στο βόρειο τμήμα της χώρας. Αυτό σημαίνει, πως το «μικρόβιο» της στάσης και της ανυπακοής κινδυνεύει να «μολύνει» από μέρα σε μέρα και άλλα στρατόπεδα, με απρόβλεπτες συνέπειες. Για το λόγο αυτό, η κυβέρνηση Άζεβέντο προσανατολίζεται αυτή τη

στιγμή προς την κατεύθυνση των λύσεων «πυγμής», όντας βέβαιη πως ο διορισμός ενός σκληροτράχηλου και συντηρητικού στρατηγού, όπως ο Μανουέλ Φράνκο Σαρές, στη θέση του αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων, θ' αρκέσει για να ελασθεί η τάξη στο στράτευμα και για «να παταχθούν τα κρούσματα αναρχίας και ανυπακοής», όπως χαρακτηρίζονται οι περιπτώσεις σαν εκείνες της Σέρρα ντό Πιλάρ.

Πρόκειται όμως για τόσο απλή υπόθεση; Θα μπορούσε κανείς να το υποθέσει αν δεν λάβαινε καθόλου υπόψη του το γεγονός ότι στις αρχές του περασμένου Σεπτεμβρίου εκλήθηκαν υπό τα όπλα, για να εκτελέσουν την κανονική τους θητεία, μερικές χιλιάδες «Γιάννηδων» που μοιάζουν, περιεργά, να 'ναι πιά «άπειθαρχητοι» από τους συναδέλφους άλλων παλιότερων σειρών. Αυτό, βέβαια, δεν οφείλεται σε καμιά... κλιματολογική αλλαγή, αλλά στο ότι ανάμεσα στους «Γιάννηδες» αυτούς δρούν και προπαγανδίζουν ελεύθερα πολλά στελέχη των ακροαριστερών επαναστατικών οργανώσεων, που για πρώτη φορά μετά την 25η Απριλίου του '74 βρίσκουν μέσα στο στράτευμα το κατάλληλο ιδεολογικό κλίμα, ειδικά από τη στιγμή που η δεξιόστροφη πολιτική της κυβέρνησης ανάγκασε την Άριστερά και την Άκρα Άριστερά να ρίξουν τις δυνάμεις τους προς την κατεύθυνση της

«βάσης» και να δημιουργήσουν κοινές επιτροπές πολιτών και στρατιωτικών για την υπεράσπιση των κατακτήσεων του Κινήματος.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η τάση αμφισβήτησης που κυριαρχεί αυτή τη στιγμή σε πολλά πορτογαλικά στρατόπεδα, δεν είναι εύκολο ν' αντιμετωπισθεί με μέτρα «πυγμής», δίχως αυτή η πυγμή να προκαλέσει επικίνδυνες για το μέλλον της δημοκρατίας συγκρούσεις. Οι μέρες που ερχονται θα δείξουν αν η κυβέρνηση του ναυάρχου Άζεβέντο διαθέτει την απαραίτητη ευλυσία, και την ικανότητα, να τις αποφύγει.

Άρης Φακίνος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι τελευταίες πληροφορίες από τη Λισαβόνα δείχνουν πως η κυβέρνηση Άζεβέντο τείνει, για την ώρα, προς την κατεύθυνση των διαπραγματεύσεων με τους «στασιαστές» της Σέρρα ντό Πιλάρ και άλλων στρατοπέδων των βόρειων περιοχών. Τον ρόλο του μεσολαβητή φαίνεται πως ανέλαβε ο αρχηγός του Γεν. Επιτελείου, στρατηγός Κάρολος Φαμπιάο, που συναντήθηκε χθες με την Επιτροπή στρατιωτών του CICAP. Σαν μία πρώτη νίκη των «στασιαστών» χαρακτηρίζουν οι παρατηρητές το γεγονός ότι ο Φαμπιάο υποσχέθηκε ότι δεν πρόκειται να γίνουν διώξεις για στρατιωτικά αδικήματα και ότι θα επανεξετασθεί το θέμα των μεταθέσεων.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΜΩΣΑΪΚΟ

(ή περί «πειθαρχίας»)

Η στροφή προς τα δεξιά με το σχηματισμό της 6ης προσωρινής Κυβέρνησης του ναυάρχου Άζεβέντο, συνοδεύεται από την προσπάθεια επιβολής της παραδοσιακής πειθαρχίας στο στράτευμα.

Η αποκατάσταση της πειθαρχίας είναι απαραίτητος δρος τόσο για την επιβολή ενός «προοδευτικού» ποπουλίστικου καθεστώτος, που αναγκαστικά θα στηρίζεται στο στρατό, όσο και για το χτύπημα των επαναστατικών κατακτήσεων του λαού. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή παίζουν οι αντιδραστικοί αξιωματικοί (Νέβες, Βελόζο, Σαράις κ.λπ.), με την υποστήριξη του Σοσιαλιστικού Κόμματος και της Δεξιάς (P.P.D.).

Η απάντηση των φαντάρων, των υπαξιωματικών και των αριστερών αξιωματικών υπήρξε άμεση, και οδήγησε στη δημιουργία των SUV («Στρατιώτες Ένωμένοι θα Νικήσουμε»). Τα SUV έχουν σαν σκοπό «τον αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων των στρατευμένων εργαζομένων, αρχίζοντας από την αύξηση

του μισθού των στρατιωτών, τις δωρεάν μεταφορές, την εκκαθάριση των αντιδραστικών στοιχείων από το στράτευμα, την ενίσχυση των δεσμών με τις οργανώσεις βάσης, τις επιτροπές γειτονιάς, τις επιτροπές εργαζομένων κ.λπ.»

Στα SUV συμμετέχουν όπαδοι του ΚΚΠ, του Μετώπου Επαναστατικής Ενότητας και της UDP, αλλά τα SUV αποτελούν ένια και απόλυτα υπερχομματική οργάνωση. Μια μεγάλη ιδεολογική συζήτηση πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο στα SUV που κατέληξε σε νίκη της επαναστατικής γραμμής, όπως φάνηκε στη διαδήλωση της Λισαβόνας, όπου το κυρίαρχο σύνθημα ήταν «λαϊκή αυτοάμυνα» σε αντιπράθεση με το «εκδημοκρατισμός του στρατού». Μετά απ' αυτό το ΚΚΠ θέλησε να δημιουργήσει μια δικιά του παράλληλη οργάνωση (την ARPE), αλλά η προσπάθεια αυτή έπεσε στο κενό. Οι τεράστιες διαδηλώσεις που οργανώσαν στο Πόρτο, τη Λισαβόνα, την Κόϊμπρα και την Έβορα αποδεικνύουν ότι τα SUV αποτελούν πια ένα εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξη της κατάστασης στη σημερινή επαναστατημένη Πορτογαλία.

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΖΩΝΕΣ

Ας δούμε τώρα σύντομα και με βάση τα μέχρι σήμερα γνωστά στοιχεία, που πολύ βέβαια απέχουν από το να είναι πλήρη, ποιές είναι οι κυριότερες στρατιωτικές μονάδες στην Πορτογαλία και ποιά η πολιτική τοποθέτηση κάθε μιάς απ' αυτές.

Η Πορτογαλία είναι χωρισμένη σε τέσσερις στρατιωτικές Ζώνες - Διοικήσεις. Η σημαντικότερη είναι η Στρατιωτική Διοίκηση περιοχής Λισαβόνας (RML). Σ' αυτήν υπάγεται η πιά γνωστή στρατιωτική μονάδα, το 1ο Τάγμα Έλαφρου Πυροβολικού (RALLIS), που διοικείται από τον 29χρονο ταγματάρχη Δεβίς δε Άλμείδα. Το RALLIS, το επωνομαζόμενο «Κόκκινο Τάγμα», ελέγχει το αεροδρόμιο και την είσοδο της Λισαβόνας, έχει τη μεγαλύτερη δύναμη πυρός από όλες τις μονάδες της Πορτογαλίας και συμμετέχει μαζί με τις εθρακτικές επιτροπές και τις επιτροπές συνοικιών στη λαϊκή συνέλευση της περιοχής του. Άλλες σημαντικές μονάδες της RML που υποστηρίζουν (Διοίκηση και Φαντάροι) τις απόψεις της επαναστατικής Άριστεράς είναι η Στρατιωτική Αστυνομία (RPM), που διοικείται από τον ταγματάρχη Τομέ (2.000 άνδρες) και οι πεζοναύτες της βάσης Άλφείτε (2.500 άνδρες). Υπάρχουν επίσης αρκετές άλλες μονάδες που υποστηρίζουν τις απόψεις της επαναστατικής Άριστεράς και συμμετέχουν, μαζί με τις εθρακτικές επιτροπές και τις επιτροπές συνοικιών, στις λαϊκές συνελεύσεις της περιοχής τους, όπως π.χ. η Σχολή Στρατιωτικής Διοίκησης (EPAM), η Σχολή Ύλικου Πολέμου (EPFM), το 1ο Τάγμα Μηχανικού (RE1), το Τάγμα Παράκτιου Πυροβολικού (RAC) κ.λπ.

Η Δεξιά στη RML ελέγχει το Κέντρο Αντιαεροπορικής Εκπαίδευσης του Κασκίς (CIAAC), Το Τάγμα Πεζικού του Σετούμπαλ (RIS) και κυρίως το σημαντι-

κότατο Τάγμα Καταδρομών (κομμάντος) της 'Αμαδόρα, που διοικεί ένας από τους πιο αντιδραστικούς αξιωματικούς του ΚΕΔ, ο συνταγματάρχης Νέβες, που ή Δεξιά και το Σοσιαλιστικό Κόμμα προσπαθούν να μετατρέψουν σε μονάδα-σύμβολο, όπως είναι το RALLIS για την επαναστατική 'Αριστερά.

Σε πολλές άλλες μονάδες υπάρχει ανοικτή διαμάχη ανάμεσα στη μετριοπαθή διοίκηση και τους επαναστατικά οργανωμένους φαντάρους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τρεις μεγάλες μονάδες της RML: η Σχολή Πεζικού της Μάφρα (EPIM), το σημαντικότερο 'Επύλετο Τάγμα Πεζικού της Κελούζ (RIOQ) και η Σχολή Τεθωρακισμένων του Σανταρέμ. Σ' αυτή την τελευταία μονάδα, που αποτελείται από 500 άνδρες, οι 200 των λόγων ανίχνευσης υπακούουν στον «σπινολικό» λοχαγό τους και τους δεξιούς αξιωματικούς, ενώ οι 300 άνδρες των τεθωρακισμένων υποστηρίζουν σταθερά τις θέσεις της επαναστατικής 'Αριστεράς.

Για να συμπληρώσουμε την εικόνα για τη RML, ως σημειώσουμε ότι στη διαδήλωση των SUV στη Λισαβόνα πήραν μέρος 5.000 φαντάροι με στολή και ότι η κατάληψη του Ράδιο-Αναγέννηση από τους εργαζόμενους υποστηρίζεται από 27 μονάδες της περιοχής Λισαβόνας.

«ΚΟΚΚΙΝΟΙ» ΚΑΙ «ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΙΚΟΙ»

Στη Στρατιωτική Διοίκηση του Βορρά (RMN) οι περισσότερες μονάδες έχουν μετριοπαθή ή αντιδραστική διοίκηση. Τα κυριότερα «κόκκινα τάγματα» είναι: το

Τάγμα Βαρέως Πυροβολικού της Σέρρα ντό Πιλάρ (RASP), που είναι η ισχυρότερη μονάδα της Βόρειας Πορτογαλίας, το Κέντρο 'Εκπαίδευσης Μεταφορών (CICAP), που προσπάθησε να διαλύσει ο στρατιωτικός διοικητής της RMN, Βελόζο, και ο λόχος Πεζικού του Σάβες. 'Ας σημειωθεί όμως ότι 18 μονάδες του Βορρά, μεταξύ των οποίων το Τάγμα Πεζικού της Βιάντα ντό Καστέλο, το Τάγμα Διαβιβάσεων (RTM) κ.λπ. τάχτηκαν στο πλευρό των φαντάρων που κατέλαβαν το RASP.

Η πιο αντιδραστική μονάδα της Βόρειας Πορτογαλίας είναι το Τάγμα Πεζικού της Μπράγκα (RIB).

Οι περισσότερες μονάδες της Στρατιωτικής Διοίκησης του Κέντρου (RMC) ελέγχονται από τους μετριοπαθείς και τη Δεξιά. Είναι χαρακτηριστικό ότι η διαδήλωση των SUV στην Κόϊμπρα έγινε μετά τις πετυχημένες εκδηλώσεις στο Πόρτο και τη Λισαβόνα. 'Η συμμετοχή σ' αυτήν 2.000 φαντάρων με στολή χαρακτηρίστηκε σαν μεγάλη νίκη απέναντι στον αντιδραστικό διοικητή της RMC Σαράις, που θεωρείται ο επίδοξος Πινοσέτ της Πορτογαλίας.

Πάντως από τις τρεις βασικότερες μονάδες της RMC, η σχολή Μηχανικού του Τάνκος (EPE - χίλιοι άνδρες) θεωρείται πιστή στις θέσεις της επαναστατικής αριστεράς, ενώ οι άλλες δύο, το Τάγμα 'Αλεξιπτωτιστών του Τάνκος (RCP) και το Τάγμα Τεθωρακισμένων της Σάντα Μαργαρίδα, θεωρούνται «ουδετεροποιημένες».

Η Στρατιωτική Διοίκηση Νότου (RMS) είναι λιγότερο ισχυρή, και οι δύο κυριότερες μονάδες της βρίσκονται σταθερά στο πλευρό των επαναστατικών δυνάμεων. Πρόκειται για τη Σχολή Πυροβολικού τη Βένδας Νόβας (EPA - 1.000 άνδρες με μεγάλη δύναμη πυρός) και για το Τάγμα Τεθωρακισμένων του 'Εστρεμόζ (RCE - 600 άτομα με μερικά τάνκς). Οι υπόλοιπες μονάδες είναι μικρότερης σημασίας και θεωρούνται λίγο - πολύ «ουδετεροποιημένες».

Το Ναυτικό είναι το πιο προοδευτικό όπλο στην Πορτογαλία. Η εκκαθάριση των αντιδραστικών αξιωματικών άρχισε από την πρώτη στιγμή και προχώρησε σε βάθος. Θεωρείται πιστό στις επαναστατικές δυνάμεις, αλλά η δύναμή του είναι σχετικά περιορισμένη. 'Αντίθετα, η μεγάλη πλειοψηφία των αξιωματικών της 'Αεροπορίας είναι συντηρητικοί και οι διαμάχες με τους αεροπόρους και το προσωπικό των βάσεων συνεχίζονται.

Οι τελευταίοι έχουν ήδη αποδείξει την επαναστατική τους οργάνωση εμποδίζοντας και σαμποτάροντας την απογείωση των πιλότων.

Στις δυνάμεις αυτές πρέπει επίσης να συνυπολογιστούν οι παραστρατιωτικές δυνάμεις της 'Αστυνομίας Δημόσιας 'Ασφάλειας (PSP) και της 'Εθνοφυλακής (GNR), γύρω στους 18.000 άνδρες. Η εκκαθάριση στα σώματα αυτά ήταν ελάχιστη, αλλά και το ήθικόν των ανδρών τους είναι ιδιαίτερα χαμηλό.

H. K.

βιβλιοπωλειο δεντρο

Χαρ. Τρικούπη 13, 'Αθήνα 142, Τηλ. 606393

KENTΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

A. BIBLIA

1. Λ. ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ
Εισαγωγή στον Λούκατς και στον Χάιντεγκερ 50
2. ΤΖ. ΟΡΓΟΥΕΛ
Δοκίμια 50
3. Γ. ΧΡΟΝΑΣ
Βιβλίο 1 Ποιήματα 35
4. Γ. ΧΡΟΝΑΣ
Λάμπες Ποιήματα 70
5. Ν. Α. ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ
'Αργό πετρέλαιο ποιήματα 50
6. Ν. ΖΙΑΓΚΟΣ
'Η φεουδαρχική 'Ηπειρος και το Δεσποτάτο της 'Ελλάδος. Συμβολή στο Νέο 'Ελληνισμό 300
7. Ν. ΖΙΑΓΚΟΣ
Τουρκοκρατούμενη 'Ηπειρος. Τιμαριωτισμός- 'Αστισμός-Νεολληνική αναγέννηση (1648-1820) 350

8. Ν. ΖΙΑΓΚΟΣ

'Η 'Αντίσταση των Σουλιωτών και ο Λ. Τζαβέλλας 180

9. ΣΤ. ΡΑΜΦΟΣ

Τόπος 'Υπερουράνιος 100

10. Π. ΒΟΤΣΗΣ

'Υποδειγματικά Μαθήματα Ζωολογίας 130

Σύντομα

Ν. ΖΙΑΓΚΟΥ 'Η 'Αντίσταση στην 'Ηπειρο Τόμοι 3

B. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. ANTI	Κάθε 15 μέρες	20
2. ΣΗΜΑ	Κάθε μήνα	30
3. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Κάθε 3 μήνες	50
4. ΣΠΕΙΡΑ	Κάθε 3 μήνες	80
5. ΠΑΛΙ	'Ανάπτυπο 6 τευχών	280

Πλήρης ενημέρωση. 'Ολα τα καλά βιβλία.

‘Η δικτατορία Μεταξά

ο πόλεμος '40-'41 καὶ τὰ κόμματα

Τοῦ Σπ. Λιναρδάτου

Τὸν ρόλο τῶν πολιτικῶν στὴν κρίσιμη στιγμή τῆς κήρυξης τοῦ πολέμου 1940-41, ἀλλὰ καὶ τὴν «ιστορική ἀπόφαση» τοῦ γερμανόφιλου δικτάτορα Ι. Μεταξά νὰ ἀπορρίψει τὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο, ἐρευνᾷ στὸ κείμενο πὺν ἀκολουθεῖ ὁ Σπύρος Λιναρδάτος. Μελετητὴς τῆς περιόδου αὐτῆς, ἔγραψε, ἤδη, δύο βιβλία («Ἡ 4η Αὐγούστου» καὶ «Πῶς φθάσαμε στὴν 4η Αὐγούστου») καὶ ἐτοιμάζει τρίτο μὲ τίτλο «Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ ὁ πόλεμος τοῦ 1940-41». Ἀπὸ αὐτὸ τὸ τρίτο βιβλίο εἶναι παρμένο τὸ κείμενο, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης 35 χρόνων ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐπέτειο.

Η ΣΤΙΓΜΗ πὺν ὁ Μεταξᾶς ἀρνήθηκε νὰ δεχτεῖ τὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο εἶναι ἀναμφισβήτητα ἱστορικὴ. Τὴ στιγμή ἐκείνη, αὐτὸς ὁ παλὺς γερμανόφιλος, ὁ ὑπερσυντηρητικὸς, ὁ ἐχθρὸς τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὁ θαυμαστὴς καὶ μμητὴς τοῦ Φασισμού καὶ τοῦ Ναζισμού, γινόταν, ἀπὸ τὴ φορὰ τῆς ἱστορίας, ἡγέτης τοῦ ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐθνικὴ του ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς χώρας του ἐναντίον τοῦ Ἀξονα. Ὁ ρόλος αὐτοῦ δὲν τοῦ πῆγαινε, ἀλλὰ ὑποχρεώθηκε νὰ τὸν παίξει. Ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν εἶχε δεχτεῖ, γιὰ νὰ πάρει τὴν ἐξουσία, νὰ γίνε ἀρχηγός, μαζί μὲ ἕνα σχεδὸν Ἀγγλο βασιλιά, μιάς δικτατορίας κατασκευασμένης ἀπὸ τὸ Λονδίνο, δὲν εἶχε ἄλλη ἐπιλογή. Ἡ πολιτικὴ τῆς οὐδετερότητας, πού, μὲ τὴν ἐγκριση τῶν Ἀγγλων, εἶχε ἀκολουθήσει ἕνα διάστημα, ἀνατράπηκε ἀπὸ τὴν ἐπιθετικότητα τοῦ Ἀξονα. Ἐτσι, στίς 28 Ὀκτωβρίου, ὁ Μεταξᾶς δὲν εἶχε νὰ κάνει ἄλλη ἐπιλογή ἀπὸ τὸ νὰ πεῖ τὸ «ΟΧΙ» ἢ νὰ ἀνατραπεῖ σὲ λίγες ὥρες ἀπὸ τὸν βασιλιά, ἢ νὰ δεῖ νὰ καταλαμβάνονται ἄλλα τμήματα τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ ἄλλα ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους. Ὅπωςδήποτε, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμή, ἔκανε τὴν ὀρθή, τὴν πατριωτικὴ ἐπιλογή, πὺν ἀνταποκρινόταν στὸ ἐθνικὸ συμφέρον καὶ στὸ λαϊκὸ αἶσθημα. Μόνο, πού, ὅπως ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ Γ. Σεφέρης¹,

«Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει ὅτι ἡ μέρα ἐκείνη δὲν ἐπεκύρωνε, ἀλλὰ καταργοῦσε τὴν 4η Αὐγούστου».

ΚΑΙ σ' αὐτὴ τὴν ἀντίφαση (ἀντιφασιστικὸς πόλεμος - φασιστικὸ καθεστὼς) βρίσκεται ἡ αἰτία πολλῶν δεινῶν τῆς χώρας μας τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ τῆς κατοπινῆς. Ὁ ἴδιος ὁ Μεταξᾶς θὰ κάμει τίς «ἐξομολογήσεις» του πρὸς τοὺς δημοσιογράφους στίς 30 Ὀκτωβρίου, δύο μέρες δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκρηξη τοῦ πολέμου:

«Μὴ νομίζετε ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ ΟΧΙ πάρθηκε ἔτσι σὲ μιὰ στιγμή. Μὴ φαντασθῆτε ὅτι ἐμπήκαμε στὸν πόλεμο αἰφνιδίαιστικά. Ἡ ὅτι δὲν ἔγινε πᾶν ὅ, τι ἐπετρέπετο καὶ μπορούσε νὰ γίνῃ διὰ τὸν ἀποφύγουμε. (.....) Θὰ σᾶς ἀποκαλύψω τώρα, ὅτι τότε (Σ.Σ.: ὕστερα ἀπὸ τὸν τορπιλισμὸ τῆς «Ἑλλης») διέταξα νὰ βολιδοσκοπηθῇ καταλλήλως τὸ Βερολίνο. Μοῦ διεμηνύθη ἕκ μέρους τοῦ Χίτλερ ἡ σύστασις νὰ ἀποφύγω οἰονόηποτε μέτρον δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν προέκλησις. Ἐκαμὰ τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ μπορούν οἱ Ἰταλοὶ νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς δυνάμενοι νὰ ἔχουν ὄχι ἀφορμὰς καὶ λόγους, ἀλλ' οὔτε εὐλόγοφανὲς παράπονον ἐκ μέρους μας, ἀν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ἀντελήφθην τί πράγματι ἐσημαίνει ἡ ὅλως ἀόριστος σύστασις τοῦ Βερολίνου. (.....) Ὁμολογῶ ὅτι ἐμπρὸς εἰς τὴν φοβερὰν εὐθύνην τῆς ἀναμείσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τέτοιον μάστιγα πόλεμον ἔκρινα πῶς καθήκον μου ἦτο νὰ δῶ ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προφυλάξω τὸν τόπον αὐτόν, καὶ διὰ παντὸς τρόπον, ὁποῖος θὰ ἐνυμφιβάζετο μὲ τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Εἰς σχετικὰς βολιδοσκοπήσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἀξονος μοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω σαφῶς ὅτι μόνη λύσις θὰ ἡμπορούσε νὰ εἶναι μίᾳ ἐκουσίᾳ προσαχώρησις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν «Νέαν Τάξιν». Προσχώρησις πὺν θὰ ἐγί-

νετο λίαν εὐχαρίστως δεκτὴ ἀπὸ τὸν Χίτλερ ὡς «ἐραστὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος». Συγχρόνως ὁμοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ ἔνταξις εἰς τὴν Νέαν Τάξιν προϋποθέτει προκαταρκτικὴν ἄρσιν ὅλων τῶν παλαιῶν διαφορῶν μὲ τοὺς γείτονάς μας, καὶ ναὶ μὲν αὐτὸ θὰ συνεπήγετο φυσικὰ θυσίας τινὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ αἱ θυσίαι θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ἀπολύτως «ἀσήμενοι» ἐμπρὸς εἰς τὰ «οἰκονομικὰ καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα» τὰ ὁποῖα θὰ εἶχε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Νέα Τάξις εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Φυσικὰ, μὲ πᾶσαν περίσκεψιν καὶ ἀνεπισήμως, ἐπεδίωξα δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ κατατοπισθῶ συγκεκριμένως ποῖα θὰ ἦσαν αἱ θυσίαι αὐταὶ μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ τὴν ἀτίμωσιν τῆς ἐξ ἰδίας θελήσεως προσφοράς τῆς νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν Νέαν Τάξιν. Μὲ καταφανὴ προσπάθειαν ἀποφυγῆς σαφῶς καθορισμοῦ, μοῦ ἐδόθη νὰ καταλάβω ὅτι ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας στοργὴ τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ ἐγγύησις ὅτι αἱ θυσίαι αὐταὶ περιωρίζοντο «εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατόν». Ὅταν ἐπέμεινα νὰ κατατοπισθῶ πόσον, ἐπὶ τέλους, θὰ μπορούσε νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ «ἐλάχιστον», τελικῶς μᾶς ἐδόθη νὰ καταλάβωμεν, ὅτι τοῦτο συνίστατο εἰς μερικὰς ἱκανοποιήσεις πρὸς τὴν Ἰταλίαν δυτικῶς μέχρι Πρεβέζης, ἴσως καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀνατολικῶς μέχρι Δεδεαγάτς. Δηλαδὴ θὰ ἔπρεπε διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον νὰ γίνωμεν ἐθελονταὶ δούλοι καὶ νὰ πληρώσωμεν αὐτὴν τὴν τιμὴν μὲ τὸ ἀπλῶμα τοῦ δεξιῦ χεριοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀκρωτηριασμὸν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν. Φυσικὰ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ προβλέψῃ κανεὶς ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην περιπτώσιν οἱ Ἀγγλοὶ θὰ ἔκοβαν καὶ αὐτοὶ τὰ πόδια τῆς Ἑλλάδος. Καὶ μὲ τὸ δίκαιόν των. Κυρίαρχοι πάντοτε τῆς θαλάσσης δὲν θὰ παρῇ·εἰπαν, ὑπερασπίζοντες πλέον τὸν ἑαυτὸν των, ἔπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην αὐτοδοῦλῶσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ἐχθρούς των, νὰ καταλάβουν τὴν Κρήτην καὶ τὰς ἄλλας νήσους μας τουλάχιστον. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δὲν προέκυπτε μόνον ἀπὸ τὴν πλέον ἀπλὴν λογικὴν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίαις πληροφορίας ἐξ Αἰγύπτου, καθ' ὅς εἶχε ἤδη προμελετηθῇ καὶ ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐνέργεια πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον πάσης τυχὸν ἐκουσίας ἢ ἀκουσίας συνεργασίας

της 'Ελλάδος με τὸν Ἄξονα, εἰς τὰς Ἑλλη-
νικάς νήσους....».

ΣΤΗΝ περίπτωση αὐτή, συνέχισε ὁ
Μεταξᾶς, θὰ σχηματιζόταν καὶ ἄλλη κυ-
βέρνηση, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη τῆς Ἀθήνας
ποῦ θὰ εἶχε ὑποδουλωθεὶ στὸν Ἄξονα:

«Ἡ Ἑλλάς ποῦ δὲν θὰ παρέλειπαν νὰ
δημιουργήσουν, φυσικά μετὰ τὴν ἐπίκληση
τοῦ δημοκρατισμοῦ, οἱ δημοκρατικοὶ Ἑλ-
ληνες ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ βρετανικοῦ
στόλου εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ τὰς ἄλ-
λας».

ΑΦΟΥ ἐξέφρασε τὴν πεποίθησή του ὅ-
τι τελικά θὰ νικήσουν οἱ δημοκρατίες,
γιατὶ ὁ χρόνος δουλεῦει ἐναντίον τοῦ
Ἄξονα, ὁ Μεταξᾶς συνέχισε:

«Ἀλλὰ ὑπάρχουν στιγμὲς κατὰ τίς
ὁποῖες ἕνας λαὸς ὀφείλει, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ
μεγάλος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ πολεμήσῃ ἔσω
καὶ χωρὶς καμιά ἐλπίδα νίκης. Μόνον διό-
τι πρέπει. Γνωρίζω ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς
δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῇ ἄλλο τι αὐτὴν
τὴν στιγμήν. (...) Δὲν σὰς κρύβω, κύριοι,
ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκο-
λη.

Μὰς περιμένουν μάλιστα δοκιμασίαι με-
γάλαι. Διὰ νὰ μὴ δώσω εὐκαιρίαν πρὸς τὴν
ἐπιζητουμένην διὰ παντὸς τρόπον ἀφορ-
μὴν καταστροφικῆς ἐξέλιξής μας, εὐρέθην
ὁπορευόμενος νὰ πάρω μίαν ἀπόφασιν
ἐξῆχως σοβαράν. Νὰ μὴ κάνω τὴν ἐπιστρά-
τειαν, ὅταν πρὸ καιροῦ τὴν ἐξήγησε καὶ
ἐξηκολούθησε ἐπανεὐλημμένως νὰ μὴ τὴν
ζητᾷ τὸ ἐπιτελεῖον. (...) αὐτὴν τὴν φορὰν
ἔχομεν ὅλοι μας νὰ πάρωμεν ἀπὸ τὸν Ἑλ-
ληνικὸν Λαόν, ἀπὸ τὸ ἀπερίγραπτον θάρ-
ρος του, καὶ ὅχι νὰ τοῦ δώσωμεν»².

ΠΑΡΑ τίς δικαιολογημένους ἐπιφυλά-
ξεις ποῦ μπορεῖ νὰ ἔχει κανεὶς ἂν εἶναι σὲ
ὅλα τὰ σημεῖα εἰλικρινῆς στὴν ἐξομολό-
γησή του αὐτὴ ὁ Μεταξᾶς, τὸ κείμενο ἔχει
ἀποκαλυπτικά σημεῖα. Δείχνει, ἀπὸ πολ-
λὲς πλευρῆς, τίς σταθμίσεις ποῦ ἔκανε γιὰ
νὰ πάρει τὴν ἀπόφασιν γιὰ ἀντίσταση
κατὰ τὸν εἰσβολέων. Ἐπιβεβαιώνει ἐπί-
σης ἐκεῖνο ποῦ φαίνεται καὶ ἀπὸ ἄλλα
κείμενά του: ὅτι δὲν πίστευε στίς δυνατό-
τητες ν' ἀποκρούσουμε τὴν ἰταλικὴ ἐπί-
θεση. Πίστευε ὅμως πιά ὅτι τελικά θὰ νι-
κοῦσε ἡ Ἀγγλία. Στὴ συνομιλία του μετὰ
τοὺς δημοσιογράφους καὶ σὲ κείμενά του
τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἀναφέρει, ὅτι ἡ Ἑλ-
λάδα δὲν πολεμᾷ γιὰ τὴν νίκη, ἀλλὰ γιὰ τὴ
δόξα. Καὶ τὴ δευτέρῃ μέρᾳ τοῦ πολέμου
σημειώνει:

«Μὲ ἀνυσχεῖ ἡ ὑπεραισιδόξος κοινὴ
γνώμη»³.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ἡγεσία, πολιτικὴ καὶ
στρατιωτικὴ, ἐξακολοθοῦσε νὰ θεωρεῖ
τὴν Ἱταλίαν μεγάλην καὶ ἰσχυρὴ στρατι-
ωτικὴ δύναμιν. Τὸ ἀναφέρει στὴν ἴδια
συνομιλία τοῦ ὁ Μεταξᾶς. Καὶ ἔχει γρα-
φεῖ, χωρὶς νὰ διαψευστεί, ὅτι ὁ Παπάγος
εἶπε λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ εἰς-
βολὴν στὸν τότε ἐπιτελάρχην τοῦ ΤΣΔΜ
συνταγματάρχην Γεωργιούλην, ὅτι ἂν μᾶς
ἐπιτεθοῦν οἱ Ἴταλοι «θὰ ρίψωμεν μερικὲς
τουφεκιὰς διὰ τὴν τιμὴν τῶν ὀπλῶν».

ΟΜΟΘΥΜΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Ἡ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ τοῦ Λαοῦ ἐναντίον
τῶν εἰσβολέων ἦταν ὁμόθυμη. Ὁ τορπιλ-
ισμὸς τῆς «Ἑλλης» καὶ οἱ ἄλλες προ-
κλήσεις τοῦ Μουσολίνι εἶχαν μεγαλώσει
τὸ πάθος καὶ τὸ φανατισμὸ τοῦ Λαοῦ
ἐναντίον τοῦ Φασισμοῦ καὶ χαλυβδῶσε
τὴν ἀπόφασή του νὰ ὑπερασπίσει τὴν

ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς
Πατρίδας. Μόλις, ἀπὸ τὰ σφυρίγματα
τῶν σειρήνων καὶ ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο,
πληροφόρηθηκαν τὴν ἰταλικὴ εἰσβολή,
χιλιάδες ἄτομα ὄλων τῶν ἡλικιῶν ξεχύ-
θηκαν στοὺς δρόμους, μετὰ ἐκδηλώσεις
ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων καὶ τοῦ Φασι-
σμοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.
Στὴν Ἀθήνα συγκροτήθηκαν μεγάλες
διαδηλώσεις. Τὸ πλῆθος, μετὰ συνθήματα
γιὰ τὴν νίκη τῆς Ἑλλάδας καὶ τῶν Συμμά-
χων καὶ ἐναντίον τοῦ Μουσολίνι καὶ τοῦ
Φασισμοῦ, κατέστρεψε τὰ γραφεῖα τῆς
«Ἀλα Λιτόρια», ποῦ πολλοὶ πιλότοι τῆς
εἶχαν παίξει ρόλο κατασκόπων σὲ βάρος
τῆς χώρας μας, καὶ ἄλλων ἰταλικῶν ἐται-
ριῶν, προχώρησε ὡς τὴ «Μ. Βρετάννιαν»
καὶ τὸ ὑπουργεῖο Ἑξωτερικῶν καὶ στίς
προεβείες τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, τῆς
Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Τουρκίας – τίς
θεωροῦσε πιθανοὺς συμπολεμιστὲς ἐναν-
τίον τοῦ Ἄξονα. Πρὶν ἀκόμα ἀκούσει τὰ
διαγγέλματα τοῦ Μεταξᾶ («Ὅλον τὸ
ἔθνος ἂς ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνι-
σθῇτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας καὶ
τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱερὰς μας παραδό-
σεις. Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγὼν») καὶ τοῦ
βασιλιά («Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς
τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ ἔθνος σύς-
σωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπον
θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέ-
χρι τελικῆς νίκης»), ὁ Λαός, σχεδὸν ὁλό-
κληρος, ἦταν στὸ πόδι γιὰ νὰ ὑπερασπι-
στεῖ τὴν Πατρίδα καὶ νὰ ἀποκρούσει τοὺς
εἰσβολεῖς.

ΑΠΟ τοὺς θιασῶτες τῆς 4ης Αὐγού-
στου ἔχει γίνει προσπάθεια ν' ἀποδειχτεῖ
ὅτι χωρὶς τὴν «ἐθνικὴ ἐνότητα» ποῦ εἶχε
ἀποκαταστήσει δῆθεν ὁ Μεταξᾶς δὲν θά-
ταν δυνατὴ αὐτὴ ἡ ὁμοθυμία στὴν Ἀντί-
σταση κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Μὰ ἀκρι-
βῶς τὸ ἀντίθετο συμβαίνει. Ὁ Λαὸς βρέ-
θηκε ἐνωμένος, παρὰ τίς καταπιέσεις, τίς
πικρίες, τοὺς διαχωρισμούς, ποῦ εἶχε κά-
νει ἡ 4η Αὐγούστου. Καὶ βρέθηκε ἐτοιμὸς
νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐπιδρομείς, παρὰ τὴ
φιλοφασιστικὴ καὶ φιλοναζιστικὴ προ-
παγάνδα καὶ τὴν «πλῆσιν ἐγκειφάλου» ποῦ
τοῦ γινόταν τέσσερα καὶ περισσότερα
χρόνια ἀπὸ τὴ βασιλομεταξική δικτατο-
ρία. Φυσικά, ὑπῆρξαν μερικοὶ πού, στίς
δύσκολες αὐτὲς ὥρες τοῦ κινδύνου, θέλη-
σαν νὰ βολεντοῦν. Ἀλλὰ αὐτοὶ ἦταν κυ-
ρίως ἀπὸ τίς τάξεις τῶν ὑπερπατριωτῶν
τῆς δικτατορικῆς κλίμας. Ὁ ἴδιος ὁ
Μεταξᾶς γράφει, τὴν 4η μέρα τῆς εἰςβο-
λῆς:

«Σκηνὴ πάλι μετὰ τὴν Λουλοῦ. Ἦθελε νὰ
ἀπαλλάξῃ ὠρισμένα πρόσωπα τῆς Νεολαί-
ας. Τὰ εἶχε ἀνάγκη ἡ Νεολαία. Ἀλλὰ δὲν
καταλαβαίνει, δὲν καταλαβαίνει»⁴....».

ΓΕΡΜΑΝΟΠΛΗΚΤΟΙ ΚΑΙ ΗΤΤΟΠΑΘΕΙΣ

ΥΠΗΡΧΑΝ καὶ οἱ γερμανόπληκτοι
καὶ οἱ ἡττοπαθεῖς, ποῦ ζητοῦσαν ἓνα
ὀποιοδήποτε συμβιβασμὸ μετὰ τὸν Ἄξονα.
Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ βρισκόνταν κυρίως στίς
γραμμὲς τῆς 4ης Αὐγούστου, στὴν ἀνώ-
τερη ἱεραρχία τοῦ Στρατοῦ, ὅπως θ' ἀπο-
δειχτεῖ στίς κρίσιμες ὥρες τῆς γερμανικῆς
εἰσβολῆς καὶ σ' ὀρισμένους παλιούς ὁμο-
ϊδεάτες τοῦ Μεταξᾶ, ὅπως προκύπτει καὶ
ἀπὸ τίς ἴδιες τίς δικές του ἐγγραφές στὸ
«Ἡμερολόγιό» του. Ὁ Γ. Σεφέρης, ποῦ

ἦταν διευθυντὴς Ἑξωτερικοῦ Τύπου τὴν
ἐποχὴ αὐτή, γράφει πὼς ὁ Μεταξᾶς δὲν
ἔκανε ἐκεῖνο ποῦ ἐπέβαλλε ἡ στιγμὴ:

«Νὰ στείλει δηλαδὴ στὰ σπῖτια τους
τοὺς διάφορους ἀνάξιους ποῦ τὸν περι-
στοίχισαν. (...) Ὅλους τοὺς μέτριους, τοὺς
ἄψυχους, τοὺς μικροκαταγροῦδες, τοὺς
ἀνθρώπους ποῦ δὲν εἶχαν ἄλλο μέσα τους
παρὰ τὸ δέος τῆς Γερμανίας, τοὺς κράτησε.
Κράτησε ἀκόμη καὶ ἐκείνους ποῦ πάνω στὴν
ἰταλικὴ κρίση, ὅπως ὁ Μαυρουδῆς, βιά-
στηκαν νὰ ἐτοιμάσουν πρὸς συνεννοήσιμους
γιὰ τοὺς Ἴταλους διαδόχους του».

Ἡ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ αὐτὴ τοῦ Σεφέρη,
ποῦ ἤξερε ἀπὸ τὰ μέσα τὰ πράγματα, ἐξ-
ηγεῖ καὶ μιὰ ἐγγραφή τοῦ Μεταξᾶ, λίγες
μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ εἰσβολή, στίς
9 Ὀκτωβρίου:

«Μαυρουδῆς ἀπὸ τηλεφώνημα (Clermonti
Ferrand) ἀποδεικνύεται ἀπιστος πρὸς τὴν
Ἑλλάδα».

ΚΑΙ τὴν ἄλλῃ μέρα:

«Πλήρης ἐκνευρισμὸς μου (...) Ἐπειτα
αἱ καταγγελίαι κατὰ Μαυρουδῆ ἐσωτερι-
κῶς καὶ ἐξωτερικῶς (Γερμανία) καὶ ἄλ-
λα»⁵.

ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ καὶ ἄλλες ἐγγραφές
ἀναφερόμενες στὸ Μαυρουδῆ (12, 15
Ὀκτωβρίου), ἀλλὰ τὴ μέρα τῆς εἰσβολῆς,
ὁ Μεταξᾶς γράφει:

«Κατεβαίνω 5 Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.
Ὅλοι πιστοὶ καὶ Μαυρουδῆς. Ὅλοι πλὴν
Κύρου»⁶.

ΑΛΛΑ ἂς ξαναγυρίσουμε στὸ Σεφέρη:

«Καὶ ὅμως ἤξερε τί λογῆς ἀνθρώπων
ἦταν αὐτοὶ ποῦ εἶχε κοντά του – γράφει ὁ
ποιητὴς. Ἦξερε ὅτι, ἂν σ' ἐκεῖνο τὸ ὑπουρ-
γικὸ συμβούλιον τῆς αὐγῆς τῆς 28ης ἔλεγε
στοὺς συνερχόμενους ποῦ εἶχαν ἐμπνήσει
(τοὺς εἶδα) μετὰ φάσεις βρονκολάκων:

– Κύριοι, στίς 3 τὸ πρωῒ, ὁ Πρεσβευτὴς
τῆς Ἱταλίας μοῦ ἐπέδωσε τοῦτο τὸ τηλεσί-
γραφο. Πρὸ τῶν συντριπτικῶν μέσων τῆς
Ἱταλίας καὶ τῆς Γερμανίας, κ.τ.λ., ἀπεφά-
σισα νὰ ἀποφύγω τὰς ἀνευ προηγουμένου
καταστροφὰς ποῦ ἡπείλουν τὸν τόπον,
ἀπεφάσισα νὰ παραμερίσω κάθε ἐγωισμὸ
καὶ ἐνέδωσα. Ἀν τοὺς τὰ ἔλεγε αὐτὰ, ἤξερε
ὁ Μεταξᾶς ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ κύριοι θὰ πῇ-
γαιναν νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χεῖρ καὶ νὰ τὸν
συγχαροῦν γιὰ τὸ πατριωτικὸ του σθένος
μετὰ πολλὴ μεγαλύτην εἰλικρίνεια παρὰ ὅταν
ἄκουσαν τὸ περὶ ἀλλοτρίου ὅχι. Ὡστόσο τοὺς
κράτησε, μολονότι τὸ ἤξερε».

Ἡ ΕΞΗΓΗΣΗ εἶναι νομίζω ἀπλή. Οἱ
δικτάτορες καί, γενικά, οἱ ἐγωκεντρικοὶ
καὶ αὐταρχικοὶ τύποι, ὅπως ὁ Μεταξᾶς,
θέλουν γύρω τους καὶ κοντὰ τοὺς μόνο
τέτοια ἀνθρώπαινα. Ἐπειτα, ὅλοι αὐτοὶ
οἱ γερμανόπληκτοι, οἱ θανασιῶτες τοῦ Χί-
τλερ καὶ τοῦ Μουσολίνι ἦταν ὁ κόσμος
του. Καὶ ὁ Μεταξᾶς δὲν ἤθελε νὰ τοὺς
ἀποχωριστεῖ οὔτε ὅταν ἡ ὀρθὴ ἐπιλογὴ
ποῦ ἔκανε, τὸ μεγάλο ΟΧΙ, τὸν ἔκανε
«ἓνα πρόσωπο στὴ μεγάλη τραγωδία τῆς
Εὐρώπης». Γιατὶ ὁ Μεταξᾶς, ὅπως εἶδα-
με, καὶ στίς κρίσιμες ἐκείνες ὥρες, εἶχε
τὴν ἐγνοια τοῦ στὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐ-
γούστου, ποῦ ἤθελε νὰ διατηρηθεῖ ὄχι
μόνο ὅσο ζοῦσε, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ θάνατό
του. Γι' αὐτὸ ἤθελε νὰ κάνει καθεστωτικό
πόλεμο, ὄχι ἀντιφασιστικὸ καὶ πανεθνι-
κὸ. Γι' αὐτό, παρὰ τίς πιέσεις τῶν Ἀγ-
γλων καὶ τοῦ Ἐπιτελείου, ἀπαγόρευσε
τελικά νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀξιόλογοι
ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ (Στ. Σαράφης, Κ.
Βεντήρης, Ι. Τσιγάντες, Στ. Τσιγάντες, Δ.
Ψαρὸς, Ε. Μπακιρτζῆς, Κ. Τσαμᾶκος, Ε.

Καλαμπαλίκης, κ.λ.π.) γιατί ήταν δημοκρατικοί. Γι' αυτό διέταξε να παραμείνουν στα ξερονήσια και στις φυλακές οι εξόριστοι κομμουνιστές, που παραδόθηκαν τελικά, ύστερα από την κατάρρευση, στην Γκεσταπό.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ότι ο Έλληνικός Λαός και ο Στρατός πολέμησαν με πείσμα και ήρωισμό έναντι του Φασισμού και του Ναζισμού, έναντι της Ιταλίας και της Γερμανίας, που τέσσερα δλόκληρα χρόνια ή 4η Αυγούστου εξυμνούσε τα συστήματά τους και την «αποτελεσματικότητά» τους, δεν όφειλεται μόνο στον πατριωτισμό των Ελλήνων, αλλά και στο ότι η γελοία προπαγάνδα της 4ης Αυγούστου δεν είχε κατορθώσει τελικά να τους αγγίξει και να αλλάξει το δημοκρατικό τους φρόνημα. Από την άποψη αυτή, δεν είναι απλό λογοπαίγνιο αυτό που είπε ο Γ. Καφαντάρης, ότι «είπε το ΟΧΙ ο μόνος Έλληνας που μπορούσε να πει το ΝΑΙ». Παρά το ότι, όπως κάθε επίγραμμα, έχει

και της Γαλλίας, στις 17 Ιανουαρίου 1940, ζητούσε «μια φιλική παρέμβαση» των δύο χωρών στο βασιλιά, για να προλάβουν «την άποσύνθεσιν του ελληνικού στρατιωτικού παράγοντος, εις περιπτώσιν έκπλάσεως του πολέμου εις την βαλκανικήν χερσόνησον». Συγκεκριμένα ζητούσε να σχηματιστεί κυβέρνηση «απολαύουσα της εμπιστοσύνης του ελληνικού λαού» και κατέληγε:

«Είμαι εις την διάθεσιν των κυβερνήσεων Αγγλίας και Γαλλίας δια την παροχήν πάσης πληροφορίας που θα τους εφαινετο χρήσιμος δια μίαν πλέον εις βάθος μελέτην των θιγομένων εις την παρούσαν σύντομον έκθεσιν ζητημάτων».

ΣΤΙΣ 28 Οκτωβρίου, ο Βενιζέλος, που βρίσκεται τότε στη Νέα Υόρκη, παρουσιάζεται στο ελληνικό προξενείο και στέλνει στο Μεταξά το ακόλουθο μήνυμα:

«Κατά τας κρίσεις των στιγμών τας οποίας διέρχεται η πατρίς μας, νομίζω ότι έχω εθνικόν καθήκον να σας δηλώσω πόσον έκτιμώ την ανδρικήν στάσιν της υμετέρας κυβερνήσεως έναντι των γεγονότων άτινα απειλούν την χώραν και να σας προσθέσω ότι τάσσομαι ανεπιφυλάκτως εις

διη κυβέρνηση έχει όλους τους Έλληνες στο πλευρό της στον πόλεμο κατά της Ιταλίας και τον παρακαλεί να δώσει εντολή να τον αφήσουν να γυρίσει στην Αθήνα. Πραγματικά, στις 2 Νοεμβρίου, του επιτρέπουν να επιστρέψει στο σπίτι του. Στην Αθήνα, ζητεί να δημοσιευθεί άρθρο του για την Ιταλική εισβολή και τον άγώνα του Έθνους, αλλά ο Νικολούδης του θέτει τον όρο να εκδηλωθεί και υπέρ του Μεταξά. Το άρθρο δεν δημοσιεύεται. Στις 18 Νοεμβρίου, ο Κανελλόπουλος, 38 χρονών τότε, κατατάσσεται έθελοντής και πάει στο μέτωπο¹¹. ΓΙΑ ΤΟ ΟΧΙ ο Κανελλόπουλος γράφει:

«Μπροστά σε άλλους μεγάλους κινδύνους που θα μπορούσε να σημάνει η ύπαρξη της δικτατορίας τον Οκτώβριο του 1940, μπροστά στον κίνδυνο, σαν αν-ξέλεγκτο καθεστώς που ήταν, να πει στους Ιταλούς «Ναί», δέχθηκα με βαθιά ανακούφιση και εθνική ικανοποίηση το «όχι» που έπρόφερε. Και το δέχθηκε έτσι δλόκληρος ο ελληνικός λαός».

ΚΑΙ για την άρνηση του Μεταξά ν' απολύσει από την εξορία τους πολιτικούς, από την πρώτη στιγμή:

«Η δικτατορία δε θέλησε να μετακαλέσει στην Αθήνα τους πολιτικούς που είμασταν ακόμα εξόριστοι. Δε θέλησε γιατί δε μπορούσε. Η δικτατορία ήταν δεμένη στο νόμο της δικτατορίας που είναι ζυγός και για την ίδια¹²».

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

ΤΟ ΚΚΕ, από το 1935 και ιδιαίτερα ύστερα από το 7ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, τοποθετούσε ως πρώτο καθήκον την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της χώρας από κάθε επιβουλή και θεωρούσε ότι ο κίνδυνος προερχόταν κυρίως από τα φασιστικά κράτη¹³. Αλλά οι αποφάσεις του 6ου Συνεδρίου στο οποίο πρωτοστάτησε ο Ζαχαριάδης (Δεκέμβρης 1935) παρουσιάζουν στο σημείο αυτό ένα αμάλγαμα από αντιφασιστικές και γενικά αντιπολεμικές και αντιμιλιταριστικές θέσεις χωρίς διάκριση επιτιθέμενου και άμυνόμενου. Έτσι διαπίστωνε από τη μια ότι ο κίνδυνος για την απώλεια της εθνικής μας ανεξαρτησίας προερχόταν κυρίως από την Ιταλία, ταυτόχρονα όμως κατηγορούσε ως κύριο υπεύθυνο για τις απειλές αυτές την «ελληνική κεφαλαιοκρατία» που «όντας από το ένα μέρος εξαρτημένη απ' τους ξένους ιμπεριαλιστές και ιδιαίτερα την Αγγλία και από το άλλο έχοντας ίδια συμφέροντα από τη συμμετοχή της στον νέο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, είναι έτοιμη να ξεπουλήσει την Ελλάδα στους ξένους και να παραδώσει τους εργαζόμενους στον πόλεμο...»

ΚΑΙ ζητούσε «την απόκρουση της άμεσης απειλής του πολέμου και την υπεράσπιση της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της χώρας από τους ξένους ιμπεριαλιστές και τη ματαίωση των κατακτητικών βλέψεων των Ελλήνων πλουτοκρατών...»

ΚΙ ενώ διακήρυσε ότι το ΚΚΕ θα πρωτοστατήσει στην υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας, από την άλλη ζητούσε να γίνει «αντιπολεμική δουλειά στους φαντάρους, ναύτες και ένα μέρος δημοκρατικών αντιφασιστών αξιοματι-

στοιχεία υπερβολής (υπήρχαν και άλλοι παλιοί ομοϊδεάτες και συνεργάτες του Μεταξά που θα μπορούσαν να πουν το ΝΑΙ και δεν πρέπει κανείς να παραγνωρίζει το γεγονός, ότι από καιρό ο άρχηγός των Έλευθεροφρόνων είχε αποδεχτεί την πολιτική του Γεωργίου και των Αγγλων), εκφράζει μια αλήθεια: ότι δλόκληρος ο πολιτικός κόσμος, που άγρια είχε καταδιώξει ή 4η Αυγούστου, είχε ξεκαθαρισμένες απόψεις και τοποθέτηση για τη διεθνή θέση της Ελλάδας: Είναι γνωστό ότι η αντιδικτατορική επιτροπή στο Παρίσι, εκπροσωπώντας και τον Ν. Πλαστήρα και σε συνεννόηση με τα κόμματα στην Αθήνα, επισκέφθηκε άμέσως μετά την κατάληψη της Αλβανίας τον Έλληνα πρεσβευτή και του δήλωσε ότι αναστέλλει τη δράση της κατά της δικτατορίας, για να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση στην Αθήνα χωρίς εσωτερικούς περισπασμούς τις απειλές κατά της ακεραιότητας της χώρας⁷. Αργότερα όρισμένα μέλη της και ο Σοφ. Βενιζέλος επανέλαβαν τη δράση τους, γιατί είχαν το φόβο ότι ο Μεταξάς μπορούσε να σύρει τη χώρα στο άρμα του Αξονα. Ο Σοφ. Βενιζέλος, με επιστολή του προς τις κυβερνήσεις της Αγγλίας

την διάθεσιν της κυβερνήσεως, διότι φρονώ ότι υπέρποτε άλλοτε ο τόπος έχει ανάγκην εθνικής ενώσεως, όπως αποτελεσματικώτερον αντιμετώπιση των έξωτερικόν κίνδυνον»⁹.

Ο Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, από την Κύθνο που ήταν έκτοπισμένος, έστειλε στο Μεταξά δύο υπομνήματα, ένα τον Ιούνιο κι ένα το Σεπτέμβριο του 1939. Και στα δυο (το δεύτερο δεν επιδόθηκε) εκδήλωνε ανησυχίες και φόβους για την έξωτερική πολιτική της δικτατορίας και για τις φιλικές της εκδηλώσεις απέναντι στην Ιταλία. Περίληψη πάντως του ενός υπομνήματος έστειλε στον Βρεταννό ύπουργό Έξωτερικών ο πρεσβευτής Παλαιρετ με την υποσημείωση ότι ο Μεταξάς «δεν προτίθεται να βασίσει την πολιτική του πάνω στην Ιταλία, όπως φοβείται ο κ. Κανελλόπουλος»¹⁰.

ΤΟΝ Απρίλη του 1940, ο Κανελλόπουλος στέλνει νέο υπόμνημα στο Μεταξά και του τονίζει ότι η επίθεση της Ιταλίας είναι ζήτημα λίγου χρόνου και ότι θα πρόκειται για συντονισμένο γερμανοϊταλικό σχέδιο. Το πρωί της 28ης Οκτωβρίου, στέλνει από την Κάρυστο τηλεγράφημα στο Μεταξά, του δηλώνει

γματα εκεί που ήταν στις 28 του 'Οκτώβρη» και ότι θα έφευγαν οι 'Αγγλοι από την Ελλάδα.

ΣΕ ΤΡΙΤΟ του γράμμα, που έστειλε στη Φοιτητική Κομμουνιστική 'Οργάνωση, στις 15 'Ιανουαρίου 1941, ο Ζαχαριάδης προχωρούσε ακόμα παραπέρα: Κατηγορούσε τον Μεταξά ότι από την αρχή «έκανε φασιστικό καταχτητικό πόλεμο», υποστήριζε ότι η κυβέρνηση έπρεπε από τη στιγμή που διώξαμε τους 'Ιταλούς να ζητούσε έντιμη ειρήνη με τη σοβιετική μεσολάβηση, και καλούσε το λαό και το στρατό ν' ανατρέψουν τη δικτατορία.

ΕΧΟΥΝ δοθεί διάφορες ερμηνείες και εκδοχές για το πώς έγραψε το πρώτο γράμμα ο Ζαχαριάδης.²⁰ για το αν γνώριζε ή όχι την υπόδειξη της Κ.Δ. να ενδιαφερθεί πρώτ' απ' όλα το ΚΚΕ για την ανεξαρτησία της χώρας, που κινδύνευε από τη φασιστική 'Ιταλία. 'Ο ίδιος εξέτασε τον έρωτα για τα δυο άλλα γράμματα του.²¹ Είναι φανερό πάντως, ότι, ενώ, στην αρχή, έπιασε το νόημα της στιγμής, αργότερα επηρεάστηκε από το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση έμενε έξω από τον πόλεμο, και από δογματικές τοποθετήσεις με επίκληση των θέσεων του Λένιν - για τον πόλεμο.

ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ, στις 28 'Οκτωβρίου 1940, το 'Εθνος παρουσιάστηκε ένωμένο και αποφασισμένο να αποκρούσει με όλα τα μέσα τους επιδρομείς.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ Σ. Λιναρδάτος

- 1) Γ. Σεφέρης, «Χειρόγραφο, Σεπτέμβριος 1941» («ΙΚΑΡΟΣ», 1972).
- 2) Στενογραφημένο κείμενο από τα 'Αρχεία του Ι. Μεταξά. «'Ημερολόγιο», σελ. 520-6.
- 3) Στο ίδιο, σελ. 520.
- 4) Στο ίδιο, σελ. 526.
- 5) Στο ίδιο, σελ. 510.
- 6) Στο ίδιο, σελ. 516.
- 7) Στο βιβλίο που προαναφέρεται.
- 8) Κ. Πυρομάγλου, «'Ο Γ. Καρτάλης και η εποχή του», σελ. 116-7. (Το κείμενο υπάρχει στο βιβλίο μου «'Η 4η Αυγούστου», α' έκδοση, σελ. 384-5).
- 9) Γρ. Δαφνή, «Σοφοκλής Βενιζέλος», σ. 157-8 («ΙΚΑΡΟΣ», 1970).
- 10) Στο ίδιο, σελ. 163.
- 11) 'Από τα 'Αρχεία του Φόρεϊν 'Οφφισ, «ΤΟ ΒΗΜΑ», 4-2-1971.
- 12) Π. Κανελλόπουλου, «1935 - 1945, ένας απολογισμός», σελ. 13 - 15 (έκδ. 1945) και του ίδιου «Τα χρόνια του μεγάλου πολέμου, 1939 - 44» (έκδ. 1964).
- 13) 'Απόφαση του ΚΚΕ. («Το ΚΚΕ, επίσημα κείμενα», τόμος 4ος, σελ. 220-270. («Πολιτικές και Λογοτεχνικές εκδόσεις», 1968).
- 14) Στο ίδιο, σελ. 282-301.
- 15) «Το ΚΚΕ, επίσημα κείμενα», τόμος 5ος, σελ. 11 - 13 και 33 - 35 ('Εκδοση ΚΚΕ (έσ.), 1973).
- 16) Στο ίδιο, σελ. 16.
- 17) Στο ίδιο, σελ. 16.
- 18) Στο ίδιο, σελ. 25 - 30.
- 19) Σπ. Λιναρδάτου, «'Η 4η Αυγούστου», σελ. 410 - 444.
- 20) Π. Νεφελούδη, «Στις πηγές της Κακοδαιμονίας», σελ. 138-42 («Γκούντεμπεργκ», 1974).
- 21) «Το ΚΚΕ από το 1918 ως το 1931», τόμος Α', με παράρτημα κειμένων της περιόδου 1932-41, σελ. 525 - 30.

ΗΤΑΝ ένα κείμενο με πατριωτικό παλμό, με ξεκάθαρη θέση και επιγραμματικές διατυπώσεις, που περιείχαν κι εκείνο που θα χαρακτήριζε το έπος της 'Εθνικής 'Αντίστασης «ο κάθε βράχος, ή κάθε ρεματιά...». 'Αλλά ο Μεταξάς εξακολούθησε να κρατά δέσμιο και τον Ζαχαριάδη, όπως και τα άλλα στελέχη του Κ.Κ.Ε. Το αποτέλεσμα ήταν ότι ενώ στην πλειοψηφία των όπαδων του ΚΚΕ το γράμμα του άρχηγού τους είχε απήχηση, σε όρισμένα στελέχη δημιουργήθηκαν αμφιβολίες για τη γνησιότητά του, αφού μάλιστα παρουσιάστηκε να απευθύνεται στο Μανιαδάκη. Τη σύγχυση επέτεινε το γεγονός ότι η «Παλιά Κ.Ε.» κατάγγειλε το γράμμα για πλαστό:

«'Ο πόλεμος αυτός που προκλήθηκε απ' τη βασιλομεταξική σπείρα, που διατάχθηκε από τους έγγλέζους ιμπεριαλιστές - έγραφε σε μανιφέστο της το Δεκέμβριο του 1940 - δε μπορεί να έχει την παραμικρή σχέση με την υπεράσπιση της πατρίδας μας. (...) Με ραδιουργίες, απάτες, πλαστογραφώντας το τιμημένο όνομα του ΚΚΕ και τις υπογραφές των φυλακισμένων ήρωων ήγγενων του σ.σ. Ζαχαριάδη, Νεφελούδη, Παρτσάλιδη, Σιάντου, πλαστογραφώντας το όργανό του το «Ριζοσπάστη», σας τραβάνε να χύνετε, δίχως να το καταλαβαίνετε, άδικα το αίμα σας. Πρέπει γι' αυτό πρώτα-πρώτα ν' ανατρέψουμε τη βασιλομεταξική σπείρα που μάς έμπλεξε στον πόλεμο. Πρέπει ακόμα να προτείνουμε ειρήνη δίχως προσαρτήσεις και αποζημιώσεις και ν' ασφαλίσουμε την ουδετερότητά μας απέναντι στο συνεχιζόμενο πόλεμο των ιμπεριαλιστών, προσανατολιζόμενοι προς τη Σοβιετική Ένωση».

ΠΑΝΤΩΣ τα ήγετικά στελέχη του ΚΚΕ, που η δικτατορία είχε κλείσει στις φυλακές της 'Ακροναυπλίας, πριν ακόμα γίνει γνωστό το γράμμα του Ζαχαριάδη, δήλωσαν, με υπομνήματά τους προς την κυβέρνηση, ότι οι κρατούμενοι κομμουνιστές είναι έτοιμοι να πάνε στην πρώτη γραμμή του μετώπου και να πολεμήσουν «κάτω από τις διαταγές της» για την άποκρουση των επιδρομέων¹⁸. Την ίδια θέση πήραν και οι εξόριστοι σε όλα σχεδόν τα νησιά ('Ανάφη, Φολέγαντρο, Κίμωλο, Γαύδο, κ.λπ.), αλλά η κυβέρνηση σε όλους απάντησε ζητώντας δηλώσεις μετανοίας¹⁹. Ταλαντεύσεις παρουσιάστηκαν στον 'Αη Στράτη, πράγμα που αποτέλεσε και βασική αιτία για τη διάσπαση της ομάδας.

Ο ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ, στις 26 Νοεμβρίου, στέλνει από την απομόνωση που τον είχε ξανακλείσει ο Μανιαδάκης δεύτερο γράμμα προς την «Προσωρινή Διοίκηση» για να το στείλει στον Μεταξά. (Δεν ήξερε ότι η «Π.Δ.» ήταν κατασκευάσμα του Μανιαδάκη και συνεργαζόταν μαζί της. Στο δεύτερο γράμμα του ο Γεν. Γραμματέας του ΚΚΕ υποστήριζε ότι η ελληνική κυβέρνηση θα έπρεπε τώρα πια που «με το αίμα του ο λαός εξασφάλισε τη λευτεριά και την ανεξαρτησία του» να ζητήσει ειρήνη, με τη μεσολάβηση της Ε.Σ.Σ.Δ., και να τηρήσει πολιτική ουδετερότητας, για να δείξει πως «είμαστε ξένοι προς τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο που κάνουν οι πλουτοκρατικές μεγάλες δυνάμεις», με δυο όρους: ότι θα «ξαναρθούν τα πρά-

κων» και βάζει «στην πρώτη γραμμή τη δουλειά της οργάνωσης της μαζικής πάλης ενάντια στις μετακινήσεις οπλοαποδοτών και πολεμοφοδίων στους σιδηροδρόμους και τα βαπόρια»¹⁴...).

ΤΟ ΚΚΕ, και ύστερα από την έκρηξη του παγκόσμιου πολέμου, θα παραδέχεται ανάμεσα στις θέσεις, ότι ο φασισμός και τα κράτη του 'Αξονα είναι ο κύριος κίνδυνος για την Ειρήνη και η βασική απειλή για την Ελλάδα, και στην επανάληψη των συνθημάτων του Λένιν του 1914-18 για την ιμπεριαλιστική σύγκρουση, τη μετατροπή της σε εμφύλια, κ.λπ. Καί, φυσικά, οι θέσεις του επηρεάζονται από την κάθε φορά τοποθέτηση της σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής.

ΤΑ τέλη του 1939, συλλαμβάνονται και τα υπόλοιπα μέλη της εκλεγμένης από το 6ο Συνέδριο Κ.Ε. (Σιάντος, Σκαφίδας, κ.λπ.). Συγκροτείται Κ.Ε. από τους Δ. Παπαγιάννη, Χ. Κτιστάκη, Χρ. Κανάκη, κ.λπ., που θα διατηρηθεί ως τους πρώτους μήνες της κατοχής και θα μείνει γνωστή ως «Παλιά Κεντρική Επιτροπή». Αυτή η Κ.Ε., με την οποία συνεργάζεται και ο Ν. Καρούνης και, μέσα από τις φυλακές, ο Ν. Πλουμπίδης, θα υποστηρίξει, ότι ο πόλεμος και από τις δυο πλευρές είναι ιμπεριαλιστικός και ότι χρέος των εργαζομένων είναι να τον μετατρέψουν σε εμφύλιο.

ΣΤΟ μεταξύ, όμως, ο Μανιαδάκης και η 'Ασφάλεια έχουν ιδρύσει άλλη «ήγεσία» του Κ.Κ.Ε. από στελέχη που είχαν περάσει στην ύπηρεσία τους (Τυρίμος, κ.λπ.), την «Προσωρινή Διοίκηση», που από τις αρχές του 1940 εκδίδει και άλλο «Ριζοσπάστη»¹⁵.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

ΣΤΙΣ 2 Νοεμβρίου, δημοσιεύεται στον αθηναϊκό Τύπο γράμμα του Ν. Ζαχαριάδη, έγκλητο από τους πρώτους μήνες της δικτατορίας στις φυλακές:

«'Ο φασισμός του Μουσολίνι - γράφει ο γενικός γραμματέας της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε. - χτύπησε την Ελλάδα πτωχά, δολοφονικά και ξετσιπωτά με σκοπό να την υποδουλώσει και εξανδραποδίσει. Σήμερα όλοι οι Έλληνες παλαίβουμε για τη λευτεριά, την τιμή, την εθνική μας ανεξαρτησία. 'Η πάλη θα είναι πολύ δύσκολη και πολύ σκληρή. Μά ένα έθνος που θέλει να ζήσει πρέπει να παλαίβει, αψηφώντας τους κινδύνους και τις θυσίες. 'Ο Λαός της Ελλάδας διεξάγει σήμερα έναν πόλεμο εθνικοαπελευθερωτικό, ενάντια στο φασισμό του Μουσολίνι. Δίπλα στο κύριο μέτωπο και ο κάθε βράχος, ή κάθε ρεματιά, το κάθε χωριό, καλύβα με καλύβα, ή κάθε πόλη, σπίτι με σπίτι, πρέπει να γίνει φρούρο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Κάθε πράκτορας του φασισμού πρέπει να εξοντωθεί άλυπτα. Στον πόλεμο αυτό που τον διευθύνει η κυβέρνηση Μεταξά, όλοι μας πρέπει να δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις, δίχως επιφύλαξη. 'Επαθλο για τον εργαζόμενο λαό και επιστέγασμα για το σημερινό του αγώνα, πρέπει να είναι και θα είναι μια καινοτομία 'Ελλάδας της δουλειάς, της λευτεριάς, λυτρωμένη από κάθε ξενική ιμπεριαλιστική εξάρτηση, μ' ένα πραγματικά παλλαϊκό πολιτισμό. 'Ολοι στον αγώνα, ο καθένας στη θέση του και η νίκη θά'ναι νίκη της 'Ελλάδας και του λαού της. Οι εργαζόμενοι όλου του κόσμου στέκουν στο πλευρό μας»¹⁶.

ΚΡΙΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μιά «κριτική παρεμβολή»

του Μάριου Νικολινάκου

στήν συζήτηση του «ANTI»

Θα ήθελα να αρχίσω την κουβέντα πάνω στην πολύ ένδιαφέρουσα συζήτηση που άνοιξε το «ANTI» με πέντε επιφανείς κοινωνιολόγους, σε δυο προηγούμενα τεύχη, με μερικές παρατηρήσεις που τόσο η συζήτηση ή ίδια, όσο και η μορφή της θέτουν σε σχέση με το ρόλο του διανοούμενου. Και οι παρατηρήσεις αυτές θα πρέπει να εννοηθούν και σαν αυτοκριτική του ίδιου του υπογράφοντος το κείμενο τούτο. Θα διατηρήσω ένα προσωπικό τόνο στο πάρα κάτω κείμενο, γιατί και τους πιο πολλούς από τους συζητητές τους ξέρω και προσωπικά, και γιατί το κείμενο τούτο παίρνει έτσι μιαν άμεσότητα, όταν εκφράζει την κατάσταση μιας άμεσης συμμετοχής στη συζήτηση, και δε μένει ένα ψυχρό κείμενο επιστημονικής κριτικής.

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΛΑΪΚΕΣ ΜΑΖΕΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΥ, και ιδιαίτερα του άριστερου διανοούμενου; Είναι ένα ερώτημα που ο αναγνώστης το βάζει στον εαυτό του. Όταν τελειώσει το διάβασμα όλης της συζήτησης. Η τελευταία κινήθηκε σε ένα πολύ αφηρημένο επίπεδο, πρώτα. Έχει κανείς το αίσθημα, ότι οι συζητητές νιώθουν μια ήδονη στο να αφαιρούν, στο να χάνονται στον κόσμο των ιδεών, ξεχνώντας το συγκεκριμένο αντικείμενο μέσα στο χώρο και το χρόνο. Σε συνάρτηση με το πρώτο τούτο χαρακτηριστικό βρίσκεται και το πρόβλημα της γλώσσας, που είναι ακαταλαβίστικη, ξένη όχι μόνο στο πλατύ κοινό, αλλά και σ' αυτούς που, υποτίθεται, ότι κάτι καταλαβαίνουν. Εγώ θα εξομολογηθώ την αμαρτία μου. Δεν έχω καταλάβει τίποτα από το μέρος εκείνο της συζήτησης στην αρχή, όπου γίνεται λόγος για την κρίση. Θα αναφέρω μερικά πράγματα, που μου είναι τελείως ακατανόητα: «Κρίση εξουσίας σημαίνει... κρίση μιας κρίσης». Η «ή εξουσία είναι ήδη κρίση, γιατί ή εξουσία δεν έχει όρια, ή έχει αρχή, αλλά δεν έχει τέλος». Η οι όροι «εξουσία - κρίση», «εξουσία - ιεράρχηση», «εξουσία - υποκατάσταση». Η εκείνο το άμυητο, ότι η αρχόμενη τάξη «έχει ρεκουπεραιωθεί από την αρχούσα τάξη»: Δεν είμαι κοινωνιολόγος, αλλά πάντως δεν καταλαβαίνω. Και θέτω το πρόβλημα, για ποιόν μιλάει ο κοινωνιολόγος, γενικότερα ο διανοούμενος. Ποιό νόημα έχει ή συζήτηση για την κρίση εξουσίας στην Ελλάδα, όταν γίνεται μεταξύ «μυστών», μεταξύ Ιερέων μιας θρησκείας που λέγεται «επιστήμη», μακριά κι έξω από τις μάζες που ή συζήτηση αυτή αφορά, και σε μια γλώσσα ξένη. Και ή αντίφαση, ανάμεσα στον αυτοπροσδιορισμό του διανοούμενου και στο αντικείμενο που ερευνάει, εκφράζεται σε μια στιγμή της συζήτησης από έναν από τους ομιλητές, όταν προσπαθεί να γενικεύσει πάλι, γιατί «νιώθει αμήχανος με τις πολιτικές αναλύσεις» (sic). Εδώ πλέον δεν καταλαβαίνω και τη μέθοδο, δεν καταλαβαίνω την προσέγγιση σε ένα πρόβλημα βασικά πολιτικό, δεν κατανοώ τη διάκριση ανάμεσα σε μια «πολιτική ανάλυση» και σε μιαν άλλη «ανάλυση», ποιά;

Θα το εκφράσω το πρόβλημα με κάποια υπερβολή, για να μείνει, γιατί πιστεύω πως ή συζήτηση των πέντε είναι σηματοδιακή για το μέλλον και πως πρέπει να ξεπεραστεί και το ύψος της και ή

μορφή της. Άλλιώς έμεις οι διανοούμενοι μαρξιστικής απόχρωσης δεν διαφέρουμε στο ρόλο μας από τους άστους συνάδελφους, που ξεκόβουν την επιστήμη από τη μάζα, από τον πηλό, την ανάγουν σε μια σφαίρα διάκρισης και κοινωνικού στρωματισμού. Αναπαράγουμε μέσα στον άριστερό χώρο τις σχέσεις του άστικού χώρου, τις αποκρύβουμε μόνο κάτω από τον άριστερισμό μας. Πέντε, λοιπόν, που μιλάνε κινέζικα – κι επειδή τους πιο πολλούς τους γνωρίζω, ελπίζω πως δεν θα μου θυμώσουν, ως τους πούμε έτσι κινέζους – πέντε λοιπόν κινέζοι – με το επίθετο έννοω τη γλώσσα, του αφαιρώ κάθε ιδεολογική διάσταση – συζητούν για το πρόβλημα όλων εμάς των άλλων. Έπειδή κάπου κάπου μερικοί από αυτούς μιλάνε και λίγα σπασμένα ελληνικά, ένας ή δυο μάλιστα εκφράζονται τόσο καλά στην ξένη αυτή γλώσσα, ώστε να τους καταλαβαίνουμε, διαπιστώνουμε πάνω κάτω το τί λένε για μās και για τὰ προβλήματά μας. Πάντως, δεν ξέρω αν αυτοί μείνανε ικανοποιημένοι από την κουβέντα τους. Έμεις θέλαμε να μάθουμε τί συμβαίνει τώρα γύρω μας, και τί να κάνουμε. Τί συμπεράσματα να βγάλουμε για την πράξη. Κατάφεραν έτσι οι πέντε «κινέζοι» να επιβεβαιώσουν και να ενσαρκώσουν το ρηθέν υπό του Νιρβάνα και αναφερθέν υπό του Τσου-καλά, ότι «το όνειρο όλων των Έλλήνων χωρικών και όλων των Έλλήνων που ανήκουν σε κατώτερα στρώματα, είναι να φτιάξουν ένα παιδί που οι ίδιοι δε θα μπορούν να καταλαβαίνουν».

ΘΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΩ ΠΙΟ ΠΕΡΑ και θα θέσω ένα άλλο ερώτημα. Κατά πόσον οι διανοητές τούτοι είναι «δικοί» μας; Ποιό είναι το σημείο ταύτισής τους με εμάς τους αρχόμενους που από πρόθεση μās υποστηρίζουν; Σε πόση έκταση είναι κομμάτι δικό μας, έτσι αποκομμένοι από μās, μπλεγμένοι μέσα σε μιαν έσωτερική γλώσσα που ανάπτυξαν και που μιλούν, και, το χειρότερο, που την έμαθαν στο έξωτεριό; Και σε πόση έκταση δεν παραμένουν ένα κομμάτι από το σύστημα, μια ομάδα έστέτ, μια έλίτ, παρέχοντας ένα άλλοθι σ' αυτό, φαινόμενο γνωστό από σχέσεις παρόμοιες και εξελίξεις στα καπιταλιστικά κέντρα; Το πρόβλημα που με βασανίζει προσωπικά και που μου έγινε πιο αίσθητο από το διάβασμα της συζήτησης των πέντε, είναι κατά πόσο στη φάση αυτή περνάει στην Ελλάδα από τους άριστερους διανοούμενους, όλους μας, ένας «ευρωπαϊκός μαρξισμός», όπως τον μάθαμε στα κέντρα που σπουδάσαμε όλοι μας, και κατά πόσο με τον τρόπο αυτό, στην ουσία, μ' όλο που αυτό που λέω εκφράζει σύγχρονα και μιαν αντίφαση, ή μεταφορά του μαρξισμού που κάνουμε γίνεται μέσα στα πλαίσια του «πολιτιστικού ιμπεριαλισμού» της Δυτικής Ευρώπης απέναντι στην Ελλάδα, τον οποίο ύπηρετούμε έτσι αντικειμενικά. Και τούτο γιατί κι αυτός ο δυτικοευρωπαϊκός μαρξισμός, όπως έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια, είναι συνάρτηση και αποτέλεσμα των προβλημάτων που μπαίνουν ή μπήκαν στις χώρες αυτές μεταπολεμικά, σε τελευταία ανάλυση έχει διαμορφωθεί από τη μορφή των κοινωνικών σχέσεων, των ταξικών και πολιτικών δομών, και τη συγκεκριμένη μορφή δυναμισμού ή αδράνειας που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες αυτές. Κι αν ο δυναμισμός της ελληνικής κοινωνίας είναι διαφορετικός, όπως πιστεύω πως είναι, αν ή φάση που περνάμε είναι μια φάση δυναμική, όπου

γίνονται ανακατατάξεις ανάμεσα σε τάξεις, μέσα στις ίδιες τις τάξεις, στις πολιτικές δομές – τουλάχιστον δυνάμει – όπου οι συνθήκες παραγωγής αλλάζουν με ταχύτητα, τότε αρκεί ο μαρξισμός που κουβαλάμε από τη Δυτική Ευρώπη για να δώσει απάντηση στα ερωτήματα που μπαίνουν στον ελληνικό χώρο; Μήπως χρειάζεται να σκεφτούμε μαρξιστικά – ελληνικά, δηλαδή με βάση τις συνθήκες του ελληνικού χώρου, για να δώσουμε σε μαρξιστές δυναμικές απαντήσεις σε δυναμικά προβλήματα; Μήπως ο ρόλος του μαρξιστή διανοούμενου, είναι ο ρόλος ενός «επαναστάτη» στο πεδίο αυτό; 'Αν η απάντηση είναι καταφατική στα ερωτήματα αυτά, κι εγώ νομίζω πως είναι, τότε η συζήτηση των πέντε – θα προβοκάρω εδώ – ήταν συντηρητική και από την άποψη της μορφής, κι από την άποψη του επιπέδου πάνω στο οποίο κινήθηκε, κι από την άποψη της γλώσσας.

Να συμπεράνω σύντομα, για να προχωρήσω σε άλλο σημείο της κριτικής μου. Έχω δυσκολία στο να συνδέσω την ομάδα των πέντε με τις μάζες εκείνες που τους νιώθουν δικούς τους, εκπροσώπους τους, κι έννοια μιά σύνδεση από την άποψη της συνεννόησης. Οι πέντε δεν μιλάνε τη γλώσσα των μαζών αυτών. Και τούτο είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, όταν διαπιστώνει κανείς ότι και οι πέντε κοινωνιολόγοι ασχολήθηκαν στην αρχή της συζήτησης με το θέμα του «λόγου», της έκφρασης της άστικής τάξης. Όταν λέει ο Βεργόπουλος πως «ο αρχόμενος υποχρεώνεται να εκφραστεί μέσα από ένα λόγο, ο οποίος είναι ο λόγος του άλλου», έχει συνείδηση ότι το σχήμα αυτό επαναλαμβάνεται μέσα στην ίδια τη συζήτηση που συμμετέχει, ίσως υπό άλλη έννοια, πάντως με τις ίδιες επιπτώσεις, και ότι οι άριστοι διανοούμενοι μιλούν μια γλώσσα δική τους, ξένη από τη γλώσσα των κοινωνικών ομάδων για τις οποίες ενδιαφέρονται και που θέλουν να υπηρετήσουν; Μήπως οι διανοούμενοι επιβάλλουν στους αρχόμενους μια γλώσσα, ένα λόγο, που δεν καταλαβαίνει ίσως όχι μόνον η άρχουσα τάξη, αλλά ούτε και οι αρχόμενοι; 'Οπότε μπαίνει και το ερώτημα ποιός είναι τότε ο «άπελευθερωτικός» ρόλος του μαρξιστή διανοούμενου.

Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΑΣ ΠΡΟΧΩΡΗΣΩ ΟΜΩΣ ΣΕ ΜΙΑ δεύτερη γενική παρατήρηση. Οι κοινωνιολόγοι κουβεντιάζοντας το θέμα της κρίσης εξουσίας, δεν το προσδιόρισαν από την αρχή καθόλου. Τί θα πει σε τελευταία ανάλυση κρίση εξουσίας; Τι σημαίνει αυτό; 'Αναγκαστικά περιπλέκονται έτσι σε δαιδαλώδεις διατυπώσεις, όπως «κρίση μιάς κρίσης». 'Ο Νοταράς προσπαθεί σε μια στιγμή να ορίσει την κρίση σαν το φαινόμενο διάστασης μεταξύ των κομμάτων που εκλέχτηκαν από το λαό και της εξουσίας, που δεν την άσκουσαν τελικά τα ίδια. Τούτος ο ορισμός δίνεται σε κάποια στιγμή στην αρχή της συζήτησης σε συνάφεια με τις εξελίξεις μετά το 1963 και σε σχέση με το βαθμό που οι μάζες συνειδητοποίησαν την κρίση αυτή. Μετά όμως ο ορισμός αυτός ξεχνιέται, περνά απαρατήρητος. Το αντικείμενο της συζήτησης χάνεται μέσα στους μακρινούς αναλυτικούς όρους που χρησιμοποιούνται. Πάνω στο ουσιαστικό μέρος της συζήτησης στο σημείο αυτό θα επανέλθω πιο κάτω. Είναι ενδιαφέρον ότι ο Νοταράς μιλάει για μια κρίση που τη συνειδητοποίησαν οι μάζες, χωρίς στην πάρα πέρα συζήτηση – πέρα από τον ορισμό του Νοταρά που ανέφερα – οι όμιλητές να ξεκαθαρίσουν πού βρίσκεται τελικά αυτή η κρίση και τί σημαίνει. Κι είναι ένα ερώτημα, αν πράγματι η συνειδητοποίηση μιάς κατάστασης από τις μάζες, στην περίπτωση αυτής της κρίσης, δεν αποτελεί τελικά αυτή η ίδια συστατικό στοιχείο της κρίσης. Παράδειγμα η γαλλική επανάσταση. 'Αλλά ως μὴν ἐπεκταθῶ ἐδῶ.

Η ΤΡΙΤΗ ΓΕΝΙΚΗ παρατήρηση αφορά το γεγονός ότι στην αρχή το θέμα συζητείται καθαρά από μια κοινωνιολογική άποψη. Δεν υποστηρίζω πως οι κοινωνιολογικές απόψεις είναι άσημαντες, αλλά θα τονίσω εδώ πως οι όμιλητές γίνανε ξοραιο, κατά κάποιο τρόπο, του επαγγέλματός τους, του κλάδου τους. 'Ανήγαγαν μια προσέγγιση σε κεντρική, ενώ στην ουσία η προσέγγιση αυτή αναγκαστικά ασχολείται μόνο με τις επενέργειες άλλων παραγόντων. Θέλω να πω απλά – αν μπορώ κι εγώ να ξεφύγω από την κατηγορία που έκανα πιο πάνω σε βάρος των διανοούμενων γενικά και των πέντε όμιλητών ειδικότερα – πως αντί να ερευνήσουν το πρόβλημα

πρώτα στη βασική του διάσταση, οφ φαινόμενο των πολιτικών φροέων των κοινωνικών ομάδων και τάξεων, σε πρώτο πλάνο, και πιο πέρα ουσιαστικά σαν πρόβλημα σχέσης των φροέων αυτών από το ένα μέρος και των παραγωγικών δυνάμεων από το άλλο, το είδαν σαν πρόβλημα ιδεολογίας βασικά, με άλλα λόγια δεν ερευνήσαν τις σχέσεις αυτές καθ' εαυτές, αλλά στο κέντρο της κουβέντας στάθηκε η ιδεολογία της άστικής τάξης, το εποικοδόμημα, που είναι το όργανο με το οποίο εκφράζονται ή παγιούνται οι ορισμένες πολιτικές και κοινωνικές δομές, το επικάλυμμα, όχι η πρωταρχική, ή ουσιαστική μορφή του προβλήματος. Μόλις προς το τέλος του πρώτου μέρους της συζήτησης ο Που-λαντζάς κάνει ένα βήμα να φύγει από το ιδεολογικό πλάνο και να περάσει στο πολιτικό, θέτοντας το πρόβλημα του κράτους, ενώ η Πολιτική Οικονομία του προβλήματος, κέντρο της μαρξιστικής ανάλυσης, θίγεται από το Βεργόπουλο μόλις στο τέλος της όλης συζήτησης, θα έλεγα ευκαιριακά, προσθετικά. 'Εδώ προσωπικά θα εκφράσω αντίθεση βασική και στη μέθοδο και στην ουσιαστική αντιμετώπιση του θέματος. Μερικές απόψεις θα εξετάσω πιο κάτω αναφερόμενος σε ορισμένα σημεία των θεμάτων που συζητήθηκαν.

ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΑΣ ΕΛΘΩ ΤΩΡΑ ΣΕ ΜΕΡΙΚΑ από τα συγκεκριμένα προβλήματα που βάζει η συζήτηση. Ξαναπιάνω το θέμα τί είναι κρίση εξουσίας. Πρέπει να εννοήσουμε τον όρο αυτό σε μια κρίση μέσα στο χώρο της ίδιας της άστικής τάξης στο σύνολό της, ανάμεσα σε διάφορα κομμάτια της, ή σαν κρίση που προέρχεται από την αμφισβήτηση της εξουσίας της άστικής τάξης από την πλευρά των λαϊκών μαζών; Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για λίγο ή πολύ έσωτερική διαμάχη, που μπορεί να έχει επιπτώσεις και πάνω στη θέση και τη δύναμη των λαϊκών μαζών, σαν άθελτο όμως αποτέλεσμα, σαν παθητικό για τις μάζες αποτέλεσμα, σαν αποτέλεσμα που το επιδιώκουν οι ίδιες, αλλά δεν το δημιουργήσαν αυτές. Στη δεύτερη περίπτωση πρόκειται για ταξικό αγώνα καθαρό. Και στις δυο πάντως περιπτώσεις η κρίση της εξουσίας είναι όρος ταξικός, εκφράζει τη συγκεκριμένη σχέση των τάξεων μέσα στη δυναμικότητά της, κι ακόμα τη διαλεκτικότητά της. Τί κρίση έχουμε επομένως στην 'Ελλάδα; Ποιά από τις δυο μορφές; 'Η και τις δυο; Γιατί η απάντηση σε τούτο το ερώτημα έχει καιρία σημασία. 'Αν δούμε το πράγμα πιο κοντά, οι δυο αυτές μορφές της κρίσης είναι πάντα ενδογενείς στο καπιταλιστικό σύστημα, εναλλάσσονται χρονικά. Βραχυχρόνια υπερισχύει η πρώτη μορφή της κρίσης ανάμεσα στις φράξιες, μακροχρόνια η κρίση που πηγάζει από την ταξική πάλη. Τούτο δεν σημαίνει πως και οι δυο μορφές της κρίσης δεν συμπιέτουν πολλές φορές, κι ακριβώς η κρίση της πρώτης μορφής, ή έσωτερική κρίση, αν την ονομάσουμε έτσι, δεν είναι παρά το φαινόμενο που πηγάζει από την προσπάθεια της άστικής τάξης να λύσει τη μακροχρόνια κρίση εξουσίας που της δημιουργεί ή ανοδος της ταξικής πάλης. Κι εδώ χρειάζεται να κάνω κι άλλη μια σημαντική παρατήρηση, όπως νομίζω. 'Η κρίση της εξουσίας δεν πηγάζει από αντιφάσεις στο εποικοδόμημα, δεν είναι κρίση της επιφάνειας, των μορφών. Είναι κρίση που βρίσκεται μέσα στη διαδικασία σώρευσης, κρίση που πηγάζει από τη βασική αντίθεση ανάμεσα στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και των παραγωγικών σχέσεων που επικρατούν σε μια στιγμή. Είναι κρίση επομένως που έχει να κάνει με την παραγωγή της υπεραξίας, και κατά συνέπεια με το μοίρασμα του κέρδους ανάμεσα στις διάφορες ομάδες της άστικής τάξης. 'Η κρίση αυτή είτε παίρνει τη μορφή άνοιχτης οικονομικής κρίσης, είτε υποφώσκει, τελικά πάντως εκφράζεται στο πολιτικό επίπεδο σαν το χώρο που καθορίζει κάθε συμβαίνον στο σύστημα, και τελικά γίνεται και κρίση ιδεολογίας, κατά την έκταση που η μέχρι τώρα ιδεολογία δεν μπορεί να αντέξει το βάρος των νέων αντιφάσεων που προκύπτουν και να τους δώσει λύση.

'Ολα τούτα δεν συμβαίνουν έτσι σχηματικά, με την πάρα πάνω χρονική και λογική αλληλουχία. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να κατανοηθούν μέσα στη διαλεκτικότητά τους, στην αντιφατικότητά τους. 'Η τυποποίηση είναι πάντα άπλοποιήση της πραγματικότητας. Βοηθάει το ανθρώπινο μυαλό να συλλάβει την πραγματικότητα, πάντοτε όμως σημαίνει αφαίρεση από την πραγματικότητα σε μικρό ή μεγάλο βαθμό.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΜΕΝΩΣ Η ΚΡΙΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ στην Ελλάδα; Ακολουθώντας τον Βεργόπουλο θα έλεγα πως το φαινόμενο της κρίσης —ή έλλειψη δηλαδή σταθερότητας και μονιμότητας των συγκεκριμένων σχέσεων και συνθηκών σε όλα τα επίπεδα, με αποτέλεσμα τη διαμφισβήτηση της εξουσίας από την ομάδα ή την τάξη που την ασκεί— εμφανίζεται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 κάτω από τις δυο μορφές που ανέφερα πιο πάνω. Σαν κρίση πρώτα που πηγάζει από την προώθηση της θέσης των λαϊκών μαζών, που με τον ανέκδοτο αγώνα αμφισβήτησαν την εξουσία από το κατεστημένο, που έφτασαν στην κατάληψη της εξωτερικής μορφής της εξουσίας, της κυβέρνησης, χωρίς να αποκτήσουν σύγχρονα και την πραγματική εξουσία. Τόσο το Ιουλιανό πραξικόπημα του 1965, όσο και το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1967, δεν ήταν παρά η απάντηση σ' αυτή την αμφισβήτηση της εξουσίας. Έχει όμως μεγάλη σημασία να υπογραμμίσουμε πως μέχρι το 1967 επικρατεί αυτή η δεύτερη μορφή της κρίσης, ή καθαρά ταξική. Σύγχρονα, μέσα στους συσχετισμούς αυτούς, σωβεί και η έσωτερική κρίση της αστικής τάξης. Γιατί μπορεί μόν ο Παπανδρέου να ηγήθηκε στόν ανέκδοτο μπαίνοντας στην κορυφή της πρωτοπορίας των λαϊκών μαζών, όμως η Ένωση Κέντρου δεν εξέφραζε τότε τίποτα άλλο παρά την προσπάθεια ενός κομματιού της αστικής τάξης να ξεπεράσει την ταξική κρίση με μιὰ βαθιά αναπροσαρμογή του συστήματος. Και εδώ εμφανίζεται ξεκάθαρα η διαλεκτικότητα των κινήσεων αυτών, και σύγχρονα η αντιφατικότητά τους. Μετά το 1967, με τη μορφή της δικτατορίας, παίρνει στα χέρια του την εξουσία το συντηρητικό κομμάτι της αστικής τάξης, το πιο αντιδραστικό και πιο αδιάλλακτο. Με τη μεταπολίτευση του Ιουλίου 1974 ξαναπερνάει ένα κομμάτι της αστικής τάξης στην εξουσία, βασικά το ντόπιο μεγάλο κεφάλαιο, ή κρίση που υπάρχει όμως είναι κρίση μέσα στην ίδια την αστική τάξη στο σύνολό της ιδωμένη. Πέτυχε μάλιστα το κομμάτι της αστικής τάξης που εκπροσωπεί ο Καραμανλής να τραβήξει με το μέρος του και λαϊκές μάζες, νομιμοποιώντας έτσι την εξουσία του με τις εκλογές του Νοέμβρη του 1974. Θα μου επιτραπεί να παραπέμψω τον αναγνώστη εδώ για μιὰ πιο λεπτομερειακή και θεμελιωμένη ανάλυση στο βιβλίο μου «Αντίσταση και Αντιπολίτευση, 1967-1974» (1). Οί μάζες πάντως από τον Απρίλη του 1967 και δώθε έχουν σχετικά εξουδετερωθεί. Είναι θεατές της έσωτερικής κρίσης της ελληνικής αστικής τάξης και χρησιμοποιήθηκαν σε κάποια στιγμή σαν πιόνι πάνω στη σκακέρα που παίζουν το παιχνίδι τους οί διάφορες φράξιες του κεφαλαίου. Οί λαϊκές μάζες δεν αμφισβητούν άμεσα στη φάση αυτή την εξουσία από την αστική τάξη. Από το 1967 και δώθε επομένως επικρατεί ή πρώτη μορφή της κρίσης, ή εξωτερική, που περιλαμβάνει μέσα της και τις διαστάσεις της δεύτερης, της καθαρά ταξικής μορφής κρίσης εξουσίας. Τοῦτο είναι σημαντικό συμπέρασμα ως προς τις πολιτικές του προεκτάσεις.

Γιατί τώρα μαλώνουν οί διάφορες φράξιες του κεφαλαίου σε ξένον άχρωνα; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό απαιτεί ολόκληρη πραγματεία και βαθιά ανάλυση των στοιχείων, που δεν μπορεί να γίνει εδώ. Ίσως αυτό είναι και ένα θέμα που πρέπει να απασχολήσει στο μέλλον τη μαρξιστική έρευνα στη χώρα μας. Αν θα πρέπει έντοῦτοις να εκφραστούμε σύντομα και περισσότερο με την έννοια υποθέσεων, τότε ή πάρα κάτω συλλογιστική δίνει μιὰ βάση έρμηνείας.

ΜΕΤΑ ΤΟ 1960 ΑΡΧΙΖΕΙ ΜΙΑ ΓΟΡΓΗ έκβιομηχάνιση, ύστερα από τη δημιουργία της υποδομής που είχε επιχειρήσει ή κυβέρνηση της ΕΡΕ από το 1955 και πέρα. Η πολιτική άνισης κατανομής εισοδήματος που είχε ακολουθήσει ο Καραμανλής ενδυνάμυντας τά κέρδη για μιὰ σωρευση κεφαλαίου στα χέρια των Έλλήνων επιχειρηματιών, είχε δημιουργήσει τη βάση αυτή. Η πολιτική αυτή όμως ήταν σύγχρονα και παράγοντας περιοριστικός, γιατί κρατώντας τούς μισθούς χαμηλά, περιόριζε την αγορά και δημιουργούσε προβλήματα όχι για τη δημιουργία της υπεραξίας, αλλά για την πραγματοποίησή της, τη μετατροπή της σε πραγματικά κέρδη. Γιατί οί Έλληνες επιχειρηματίες —αλλά και οί ξένοι, αν σκεφτεί κανείς τις μονοπωλιακές συμβάσεις που έγιναν στην αρχή της δεκαετίας του '60, όπως ή Πεοινέ— μπορούσαν να παράγουν, αλλά για να πραγματοποιήσουν τά κέρδη τους, έπρεπε και να μπορούν να διαθέσουν τά προϊόντα τους. Και έπειδή στη φάση

έκείνη οι έξωτερικές άγορές δέν ύπάρχαν, άλλα ή έλληνική άγορά ήταν ή μόνη βασικά στην όποία μπορούσαν νά άπειθυν- θούν οι Έλληνες έπιχειρηματίες, έπρεπε ή άγορά νά διευρυνθεί. Η κυβέρνηση της Ένώσης Κέντρου αυτό έκανε. Έφαρμόζοντας κενισιανή πολιτική, άκολούθησε μιá πολιτική είσοδημάτων και μισθών ευνοϊκή και διευρυνε την άγορά. Για πρώτη φορά τότε ή βιομηχανική παραγωγή έφτασε σέ ποσοστά ετήσιας αύξησης πρωτοφανή. Αποτέλεσμα ήταν ή άνισορροπία του συστήματος, που δέν μπορούσε μέσα στο φυσικό του αυτό δυναμισμό νά δαμαστεί. Ήδη από τó 1965 άρχίζουν οι πληθωριστικές πιέσεις, άρχίζει αυτή ή ένδογενής αντίφαση του καπιταλισμού νά παίρ- νει συγκεκριμένη μορφή και στην Ελλάδα. Έννοώ την αντί- φασή ανάμεσα στην άνάγκη γιά διεύρυνση της άγοράς άφενός και στην έπιθυμία μείωσης και συμπίεσης των μισθών γιά τή μεγιστοποίηση του κέρδους άφετέρου.

Σ' αυτή τή φάση παρατηρείται και μία πιό έντονη εμφάνιση του χρηματιστηριακού και έφοπλιστικού κεφαλαίου στο βιομη- χανικό χώρο. Συναίμα και τó ένδιαφέρον του ξένου κεφαλαίου, βασικά του άμερικάνικου, νά πιάσει πόδι στην Ελλάδα, χρησι- μοποιώντας την σαν πύλη πρòς τήν Κοινή Άγορά και σά χώρα που έχει καίρια σημασία γιά τις άγορές της Μέσης Άνατολής και της Άφρικής. Μετά τó 1965 έχουν δημιουργηθεί έξάλλου οι συνθήκες γιά μιάν αύξηση των έξαγωγών και βιομηχανικών προϊόντων από τó ντόπιο κεφάλαιο, ενώ τó χρηματιστηριακό κεφάλαιο που περνάει στη βιομηχανία - κλασική περίπτωση ó Άνδρεάδης - έπιδιώκει μονοπωλιακή θέση, έχει την ευχέρεια νά συμμαχήσει με τó ξένο κεφάλαιο, και άπειλει έτσι τήν υπό- σταση του ντόπιου μεγάλου κεφαλαίου που είχε άποπειραθεί, με τή Συμφωνία Σύνδεσης με τήν Κοινή Άγορά, νά στηρίξει τή θέση του. Έδώ βρίσκεται τó κλειδί της κρίσης της έσωτερικής της άστικής τάξης. Μετά τó 1965 ή άμφισβήτηση της έξουσίας από τις μάζες παίρνει επικίνδυνες μορφές. Τó μονοπωλιακό κε- φάλαιο, στηρίζόμενο κι από τó άμερικάνικο, ζητάει λύσεις που νά έξασφαλίζουν τις συνθήκες άξιοποίησής του στο βιομηχα- νικό τομέα, και σύγχρονα νά δένουν τήν Ελλάδα και όργανικά με τó διεθνές καπιταλιστικό σύστημα. Κι εδώ εμφανίζεται και ή αντίθεση ανάμεσα στο άμερικάνικο και τó ευρωπαϊκό κεφάλαιο στον έλληνικό χώρο, που τελικά είναι αντίθεση ανάμεσα στο μονοπωλιακό, με τάσεις διεθνοποίησης, έλληνικό κεφάλαιο από τó ένα μέρος, χρηματιστηριακό και έφοπλιστικό, και στο ντόπιο μεγάλο κεφάλαιο από τó άλλο, βασικά βιομηχανικό. Θα μου έπιτρατεί νά παρατέμψω γιά τις λεπτομέρειες της άνάλυσης αυτής και στο βιβλίο μου που άνέφερα πιό πάνω, άλλα και σέ ένα άλλο βιβλίο μου που κυκλοφορεί τά Χριστούγεννα(2).

Η ΚΡΙΣΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕ τους πέντε κοινωνιολόγους στη συζήτησή τους άρχικά και κύρια είναι άντανάκλαση της πάρα πάνω κρίσης. Τó αν οι καταπιεζόμενοι, οι άρχόμενοι αναγκάστηκαν νά χρησιμοποιήσουν ξένο «λόγο», ξένη «γλώσσα», είναι αποτέ- λεσμα των πάρα πάνω διαδικασιών. Αποτέλεσμα των πολιτι- κών συσχετισμών. Δέν μπορεί έτσι νά παρακολουθήσουν πολύ τó μέρος αυτό της συζήτησης. Δέν βρίσκω π.χ. τί νόημα μπορεί νά έχει, πέρα από μιá διαπιστωτική έπιθυμία, τó γεγονός ότι ή έλληνική άστική τάξη είχε «πλανημένη» ιδεολογία (Βέλτσος). Τί σημασία έχει αν ή ιδεολογία είναι πλανημένη; Πλανημένη, έξ- άλλου, ως πρòς τί; Τó αν είναι δοτή ή όχι ή ιδεολογία αυτή, δέν έχει πρακτική σημασία, πέρα από μιάν άναγνώριση. Πολιτικά ή ιδεολογία εκφράζει τις ύπάρχουσες σχέσεις, δέν είναι ξεκρέμα- στη, πηγάζει από τή θέση και τó χαρακτήρα που διακρίνουν τήν άρχουσα τάξη. Σημασία έχει τó τί κάνει με τή συγκεκριμένη ιδεολογία ή άρχουσα τάξη κι αν μπορεί μ' αυτή νά έπιτύχει τούς σκοπούς που βάζει. Τó θέμα τó βάζει σωστά ó Βεργόπουλος, όταν λέει πώς ή έλληνική άστική τάξη πήρε διάφορα στοιχεία γιά νά φτιάξει ιδεολογία πρòς νά λειτουργήσει μέσα στον έλλη- νικό χώρο καταξιώνοντας τήν έξουσία της. Τελικά ή διατύπωση του Βέλτσου πώς βασικά δέν ύπάρχει έλληνική άρχουσα ιδεολο- γία, άλλα «ιδεολογία του καπιταλισμού στην Ελλάδα» είναι αυτή που εκφράζει τήν πραγματικότητα. Θα τόνιζα τήν τελευ- ταία λέξη, υπό τήν έννοια πώς ή κάθε ιδεολογία εκφράζει τις συγκεκριμένες ίστορικά συνθήκες. Κατά τήν έκταση, έτσι, που ύπάρχει κρίση ιδεολογική, πρόκειται γιά τήν αντίφαση ανάμεσα

στο δυναμισμό μέσα στο πλαίσιο του μηχανισμού σώρευσης και στο έποικοδόμημα που πιá δέν άντέχει νά νομιμοποιεί πειστικά τήν άρχουσα τάξη. Και τούτο γιατί οι άλλες, οι αντίφάσεις στην παραγωγή, οι κινήσεις μέσα στις κοινωνικές ομάδες, και οι έπιπτώσεις των συνθηκών παραγωγής πάνω στη συμπεριφορά και στην πολιτική συνειδητοποίηση των μαζών (διαφήμιση, κι- νηματογράφος κ.λπ.) θέτουν συνέχεια και διαλεκτικά σέ άμφι- σβήτηση τήν ύπάρχουσα ιδεολογία. Και εδώ άγγίζουμε μιάν άλλη χειροπιαστή αντίφαση. Η άρχουσα τάξη έπιδιώκει τή δια- τήρηση της ιδεολογίας της, ενώ ó καπιταλιστικός τρόπος παρα- γωγής, με τις έπιπτώσεις του επάνω στις κοινωνικές ομάδες και στις συνθήκες παραγωγής, δημιουργεί καταστάσεις που θέτουν πάντα σέ άμφισβήτηση τήν άρχουσα ιδεολογία. Όταν ή αντί- φασή αυτή περάσει στα άκρα, όταν ή άνάπτυξη των παραγωγι- κών δυνάμεων προχωρήσει πέρα από τά όρια άντοχής της μέχρι τώρα ιδεολογίας, τότε ξεσπάει ή κρίση και στο ιδεολογικό πε- δίο. Η άρχουσα τάξη ψάχνει τότε νά βρει ή νά φτιάξει μιá νέα ιδεολογία, που θα είναι πιστευτή, που θα έπιτρέπει και στους άρχόμενους νά εκφράζονται, αν ήθελε, σύμφωνα με τις νέες άνάγκες, χωρίς όμως νά άμφισβητούν τήν ίεση έξουσία της άρ- χουσας τάξης.

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ

Θ ΕΛΩ ΝΑ ΕΡΘΩ ΤΩΡΑ σέ μερικά θέματα που θίχτη- καν στο μέρος εκείνο της συζήτησης που άφορά τήν κινήσιμότητα. Ο Πουλαντζάς αναφέρει ένα χαρακτη- ριστικό που θάθελα νά άμφισβητήσω. Λέει πώς στην Ελλάδα τó εκπαιδευτικό σύστημα δίνει στους γεωργούς τή δυ- νατότητα νά γίνουν μικροαστοί λόγω της καθολικότητας της εκπαίδευσης, ενώ αυτό δέν παρατηρείται σέ άλλες χώρες. Πάνω και στηρίζεται μιá ιδιαίτερη κινήσιμότητα στον έλληνικό χώρο σαν ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Πρώτα πρώτα δέν ξέρω αν αυτό είναι στοιχείο «δημοκρατικότητας» στην Ελλάδα. Δέν έχω υπόψη μου αν ύπάρχουν στοιχεία στην Ελλάδα γιά τó ρόλο και τις έπιπτώσεις του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Φοβάμαι πώς όχι. Από ό,τι γνωρίζω από έμπειρικές έρευνες σέ άλλες χώρες (Γερμανία, Ίταλία, Άγγλία), τó εκπαιδευτικό σύστημα έχει γενικά εκλεκτικές έπιπτώσεις. Ξεκινάει από μιá καθολικό- τητα σά στοιχείο δημοκρατικότητας μέσα στο πλαίσιο της άστι- κής, κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, και καταλήγει νά άναπα- ράγει τις ταξικές σχέσεις και τούς μηχανισμούς που στηρίζουν τήν άρχουσα τάξη. Από τó άλλο μέρος, ή καπιταλιστική άνά- πτυξη έχει σά συνέπεια τήν άπαγκίστρωση άρχοτών από τή γε- ωργική παραγωγή, τήν προλεταριοποίησή τους. Τί άλλο γίνεται στην Ελλάδα από τó 1960 και δώθε, στην περίπτωση μάλιστα αυτή μέσω της μετανάστευσης; Δέν ξέρω ποιά είναι τά ποσοστά άρχοτών που γίνονται μικροαστοί. Προσωπικά πιστεύω πώς εί- ναι χαμηλά και πώς έπειδή ή διαδικασία αυτή είναι δυναμική και πάρα πέρα μακροχρόνια, μπορεί νά διαθλά τήν πραγματι- κότητα. Η κινήσιμότητα ή έλληνική είναι συνάρτηση της διαδι- κασίας έξβιομηχάνισης. Η μεγαλύτερη κινήσιμότητα στην Έλ- λάδα, από ό,τι π.χ. στη Γαλλία, δέν είναι ίδιωμα έθνικό, είναι άπλή συνέπεια των διάφορων βαθμών άνάπτυξης των δύο οί- κονομιών. Η Γαλλία έχει μπει στο στάδιο της ύπερ-κεφαλο- ποίησης, όπου οι κοινωνικο - οικονομικές διαδικασίες έχουν πάρει μιá λίγο - πολύ όριστική και τελική μορφή. Η Έλλά- δα βρίσκεται σέ μιá δυναμική φάση, όπου όλα τά μεγέθη βρίσκονται σέ κίνηση, όπου γίνονται άνακατατάξεις, όπου δη- μιουργούνται σχέσεις. Δέν μπορεί έτσι νά συμπερασθώ στο συμ- πέρασμα του Νοταρά πώς ή κινήσιμότητα άποτελεί τρόπο με τόν όποίο ή άρχουσα τάξη ευνοχίζει τούς άρχόμενους. Η κινήσι- μότητα είναι ένδογενής του συστήματος. Τó θέμα είναι τί τρό- πους βρίσκει ή άρχουσα τάξη κάθε φορά γιά νά καναλιζάρει τήν κινήσιμότητα αυτή πρòς τήν κατεύθυνση που τήν συμφέρει.

Σέ συνάρτηση με τó θέμα της κινήσιμότητας βρίσκεται και τó θέμα της ρευστότητας, της δυνατότητας δηλαδή διαπήδησης από τή μιá στην άλλη τάξη, που ó Πουλαντζάς τó θεωρεί παρά- γοντα σημαντικό που έμποδίζει τή δημιουργία ταξικής συνείδη- σης στην Ελλάδα. Κι εδώ νομίζω πώς γίνονται συγκρίσεις με διαφορετικά μεγέθη, όταν π.χ. συγκρίνεται ή έλληνική με τή γαλλική περίπτωση. Είναι πραγματικά οι δυτικές κοινωνίες ότεγανές, δέν χαρακτηρίζονται από ρευστότητα; Και ή ταξική συνείδηση είναι κάτι ίστορικά άσχετο με τις κοινωνικές διαδι-

κασιές; Γιατί ή ταξική συνείδηση και στην Εύρώπη, ό σχηματισμός της ταξικής συνείδησης, είναι συνάρτηση της διαδικασίας σώρευσης του κεφαλαίου, μ' όλο πού, έπειδή οι σχέσεις στη Δυτική Εύρώπη ήταν καθαρά φεουδαρχικές κάποτε και ή προλεταριοποίηση άκολούθησε ένα συγκεκριμένο τύπο, πού ξέρουμε, ή δημιουργία ταξικής συνείδησης πήρε όρισμένη μορφή, σχεδόν όμοια σέ όλες τις δυτικές χώρες. Στην Ελλάδα οι συνθήκες αυτές ήταν διαφορετικές. Περνάμε έξάλλου τώρα άκριβώς την έποχή πού πέρασαν οι δυτικές χώρες πριν από 50-100 χρόνια. Άσυνείδητα συγκρίνουμε έτσι δυό διαχρονικές καταστάσεις, σάν να ήταν μονοχρονικές, σάν να έλαβαν δηλαδή χώρα στόν ίδιο χρόνο. Οι ένδείξεις πού έχουμε δείχνουν πώς ή πάρα πέρα έκβιομηχάνιση και στην Ελλάδα θα όδηγήσει στη συγκέντρωση στη γεωργία και στην προλεταριοποίηση άγροτών και μικροαστών-βιοτεχνών. Πάρα πέρα θα πρέπει να σημειωθεί, πώς άν πραγματικά παρατηρείται μιá άστικοποίηση άγροτών, τούτο άφορά τούς μεγαλοκτηματίες, όχι τούς μικρογεωργούς, οι όποιοι προλεταριοποιούνται συνεχώς. Μετά έχουμε τó φαινόμενο της προλεταριοποίησης μικροαστών, λόγω των τάσεων συγκέντρωσης και μονοπωλισμού πού παρατηρείται — παράδειγμα τά μπακάλικα, οι ραφτάδες, οι μικροέμποροι κ.λπ. Τέλος, στη γεωργία μεγάλο μέρος της γής μένει άκαλλιέργητο, έπειδή οι μικρογεωργοί έχουν φύγει για τις μεγαλοπόλεις ή τó έξωτερικό. Συγκρίσεις έπομένως με την Εύρώπη είναι λαθεμένες. Πιό δόκιμες είναι συγκρίσεις με άλλες χώρες, από αυτές πού αναπτύσσονται, γιατί εκεί οι διαδικασίες είναι όμοιες με τις δικές μας. Θά 'λεγα πώς και έμεις οι μαρξιστές κάνουμε τó λάθος τó βασικό των άστών, είμαστε βασικά εύρωπαϊο-κεντρισμένοι. Ζητάμε και τη θεωρία και την έπιβεβαίωσή της στόν εύρωπαϊκό χώρο, πός τόν όποιο μās έχει προσανατολίσει ή άστική τάξη μέσω της εκπαίδευσής μας και της κουλτούρας. Και τούτο πρέπει να τó δούμε, γιατί μās όδηγεί σέ λαθεμένα συμπεράσματα. Συμπεραίνω. Δέν νομίζω πώς δέν υπάρχει «ταξική περιφάνεια». Μόνο πού οι συνομιλήτες παίρνουν μιá ρευστή κατάσταση, όπως είναι ή έλληνική, και τη συγκρίνουν με μιάν έμπεδωμένη κατάσταση, όπως είναι ή δυτικοευρωπαϊκή. Από τη σκοπιά αυτή είναι φυσικό βέβαια να διαπιστώνει κανείς δύο διαφορετικές καταστάσεις, πού δέν είναι όμως ποιοτικά διαφορετικές στην ουσία. Τό λάθος δέν συνομιλητών γίνεται συνέχεια, να διαπιστώνουν δηλαδή πώς λείπουν από τόν έλληνικό χώρο χαρακτηριστικά των δυτικών κοινωνιών, χωρίς να γίνεται άναγωγή της έλλειψης αυτής στα πραγματικά της αίτια.

ΑΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Θ Α ΘΙΞΩ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ της άστικοποίησης. Σωστά γίνεται λόγος για την άποτυχία της όλοκλήρωσης της άστικής επανάστασης (Νοταράς). Άλλά τέλειωσε ή φάση της άστικοποίησης; Μιλάμε σά να βρισκόμαστε στό τέλος της φάσης έκβιομηχάνισης, ενώ στην ουσία τούτη άρχισε μόλις μετά τó 1920, και μετά τη διακοπή τού Β' Παγκόσμιου Πολέμου, μπηκε σέ ένα γρήγορο ρυθμό μόλις μεταπολεμικά. Έχουμε συνολικά κάπου 40 χρόνια πού τρέχει ή διαδικασία αυτή έκβιομηχάνισης. Ποιός λόγος μās άναγκάζει να μιλάμε ότι ή άστικοποίηση έγινε, κι ήταν μάλιστα και νόθα ή λαθεμένη; Ό έλληνικός χώρος βρίσκεται άκριβώς στη φάση εκείνη πού άπορροφά τά άποτελέσματα της άστικής επανάστασης. Όταν τó 1909 ή άστική τάξη πέρασε βασικά στην έξουσία, δέν μπόρεσε να μεταβάλει τά πράγματα σέ μιá νύχτα. Έβαλε τότε τις βάσεις. Μόλις μετά τόν τελευταίο πόλεμο ή διαδικασία σώρευσης δημιούργησε τις προϋποθέσεις ένέινες πού όδηγούν στην όλοκλήρωση της άστικής επανάστασης, στην προλεταριοποίηση μαζών και στη δημιουργία νέων συνθηκών. Τώρα γίνεται ή έκβιομηχάνιση και τώρα πραγματοποιούνται οι στόχοι τού έξαστισμού. Και σημάσια έχει άκριβώς να άναρωτηθούμε, άν ή δυναμική αυτή ή κίνηση έχει στοιχεία πού όδηγούν στην πραγματοποίηση τού κλασικού μοντέλου άνάπτυξης των καπιταλιστικών χωρών της Δύσης, ή περιλαμβάνει νέα στοιχεία, τά όποια μπορούν να μās δώσουν βάση για δυναμικές πολιτικές έξελίξεις από την πλευρά τού λαϊκού κινήματος. Είναι πραγματικά σωστή ή θέση για την αυτόνóμηση των μικροαστών; Αυτόνομούνται όλοι οι μικροαστοί ή έχουμε πάλι κι έδω τó φαινόμενο της διαπύδησης; Κατά πόσο αυτή ή τάση αυτόνόμησης άποτελεί

ιδίαιτερο φαινόμενο ή μήπως άποτελεί μόνο προσωρινή φάση χαρακτηριστική των όρων πού έπικρατούν στη διαδικασία σώρευσης; Άναφέρομαι στό θέμα της προλεταριοποίησης των μικροαστών πού άνέφερα και πιό πάνω.

Μέσα στό πλαίσιο αυτό δέν δέχομαι και τó λόγο τού Βεργόπουλου πού μιλάει για «δυό» έκβιομηχάνισεις, πού ή μιá, μετά τó 1932, δέν όλοκληρώθηκε και ή άλλη, πού άρχισε μετά τó 1961, «πετυχαίνει μερικά μόνο». Δέν υπάρχουν δυό έκβιομηχάνισεις. Υπάρχει ή διαδικασία σώρευσης στην Ελλάδα πού φτάνει κάθε φορά στα όρια πού της βάζουν οι έσωτερικές συνθήκες και τó διεθνές σύστημα μέσα στό όποιο είναι ένταγμένη ή χώρα. Δέν καταλαβαίνω γιατί «πετυχαίνει» μόνο μερικά τώρα ή έκβιομηχάνιση. Πρόκειται για τις κοινωνικές μεταβολές πού έπιφέρει ή για τούς ρυθμούς και τη φύση της σώρευσης; Η έκβιομηχάνιση πού γίνεται τώρα είναι εκείνη πού καθορίζουν οι διεθνείς συναρτήσεις και οι έσωτερικές συνθήκες. Πώς μπορεί κανείς να μιλήσει για ένα φαινόμενο πού βρίσκεται σέ κίνηση, στη φάση σχηματισμού του, άν πετυχαίνει ή όχι, ή να προσδιορίσει και τις έπιπτώσεις του, πού είναι άκόμη δυναμικές; Τό μόνο πού μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι τάσεις, και να κάνουμε ύποθέσεις. Τό άν έτσι θα έπιτύχει ή τωρινή έκβιομηχάνιση είναι σέμα στραβό. Σημάσια έχει να προσδιορίσουμε τη μορφή πού παίρνει ή έκβιομηχάνιση, τόν τύπο της και τις πιθανές έπιπτώσεις της, τέλος τόν αυτόνόμο ή έξαρτώμενο χαρακτήρα της.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τ Α ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ποιά είναι; Γιατί κάνοντας έπιστήμη, αναλύοντας τά γεγονότα και τά φαινόμενα συστηματικά, δέν ξεκινάμε από ένα θεωρητικό ένδιαφέρον. Δέν πρέπει να ξεκινάμε από ένα τέτοιο ένδιαφέρον. Θέλουμε να προωθήσουμε όρισμένες θέσεις, να προωθήσουμε τó λαϊκό κίνημα. Ό Πουλαντζάς διαγράφει στό τέλος της συζήτησης τρεις προοπτικές. Δέν θα τις συζητήσω έδω γιατί θα έπαιρνε πολύ. Θά δοθεί άλλη εύκαιρία σέ τούτο τó περιοδικό. Θέλω μόνο να τονίσω, πώς από τη δική μου σκοπιά τó πρόβλημα μπαίνει, τί μπορούν να κάνουν οι λαϊκές μάζες για να δημιουργήσουν πάλι μιá ταξική κρίση, αλλά με τέτοιες προϋποθέσεις, ώστε τó πέρασμα στην έξουσία να είναι και δυνατό, και να μñ έχει την εύκολία ή άστική τάξη να άντιδράσει έτσι απλά με ένα πραξικόπημα βάζοντας μιá μονοκονδυλιά στις έξελίξεις. Η περίπτωση της Πορτογαλίας είναι ιδίαιτερα χαρακτηριστική, αλλά και διδακτική. Σύντομα άνάλογη θα είναι ή περίπτωση της Ισπανίας, κατά πάσα πιθανότητα. Τη στιγμή αυτή φαίνεται πώς ή περίπτωση της Ελλάδας βρίσκεται κάπου άνάμεσα στην πρώτη και δεύτερη προοπτική, κατά Πουλαντζά. Ίσως ό στόχος ό δυνατός των λαϊκών μαζών πρέπει να είναι βραχυχρόνια ή δημιουργία των συνθηκών της τρίτης προοπτικής κι από τη δική τους πλευρά. Άλλά έδω σταματώ.

Ξαναδιβάχνοντας τó κείμενο τούτο προτού τó ύπογράψω, βλέπω και τη σκοτεινιά του σέ άρκετά σημεία και την άτέλειά του. Τό τελευταίο δέν με σκοτίζει τόσο, άφου τó κείμενο αυτό ύπήρχε βούληση να είναι απλώς κριτική παρεμβολή στη συζήτηση. Θά φέρνει έπομένως πάνω του τά άμαρτήματα της συζήτησης και τού τρόπου πού γίνεται. Πιό πολύ με ένοχλεί τó πρώτο. Για να μιλήσω στην ίδια παραβολή πού χρησιμοποιήσα και για τούς πέντε όμιλητές της άρχικής συζήτησης: στους πέντε κινέζους προστέθηκε κι ένας έκτος, πού τούς κατηγόρησε στην άρχή έπειδή μιλούσαν κινέζικα, αλλά στό τέλος, κουβεντιάζοντας μαζί τους, δέν μπόρεσε να ξεφύγει την κατάρα, να μιλήσει κι αυτός τη γλώσσα του. Ίσως θά πρέπει να τελειώσω με μιá έκκληση στούς άναγνώστες πού έχουν τó προνόμιο να μñ είναι διανοούμενοι: βοηθήστε μας να βρούμε από τούς δαίδαλους των συστημάτων πού φτιάχνουμε κι από τη γλώσσα πού χρησιμοποιούμε. Βοηθήστε μας να γκρεμίσουμε αυτό πού θα άποκαλούσα, κάπως ήθικολογώντας, «υπεροψία της έπιστήμης». Θέστε μας τά προβλήματα, και έότε με πώς να σας μιλήσουμε. Η τέλος έότε μας άν καταλαβαίνετε κινέζικα και έσείς, όπότε τó πρόβλημα τó έχουμε λύσει όλοι μας. Τουλάχιστον τó πρόβλημα της συνεννόησης.

Μ. Νικολινάκος

1. «Άντίσταση και Άντιπολίτευση, 1967-1974» (Άθήνα 1975, έκδόσεις «Όλκός»).

2. «Μελέτες πάνω στόν έλληνικό καπιταλισμό». Κυκλοφορεί προσεχώς από τις έκδόσεις «Νέα Σύνορα».

Τρότσκι

Λένιν

Στάλιν

‘Οκτωβριανή Έπανάσταση

● Πώς έγινε ή συνθήκη του Μπρέστ Λιτόφσκ

Και φέτος, όπως και κάθε χρόνο, στην ΕΣΣΔ και σ' όλο τον κόσμο, πανηγυρισμοί θα θυμίσουν την 58η επέτειο της ‘Οκτωβριανής Έπανάστασης.

Η ανασκόπηση των γεγονότων της ταραγμένης χρονιάς του 1917, θα δώσει αφορμή για μακριές αναλύσεις και εκτιμήσεις. Η ιστορία των δρώμενων και η αναφορά στους πρωταγωνιστές εκείνης της εποχής, έχει γραφτεί και ξαναγραφτεί πολλές φορές – κι αυτό θα γίνεται για πολύ ακόμα. Αν θελήσουμε όμως να ξεφύγουμε από την τελετουργία ή τα παγιωμένα σχήματα και ν' αναζητήσουμε την πραγματική εικόνα των γεγονότων εκείνων των ημερών, το έργο δεν είναι καθόλου εύκολο. Αποκρύψεις, συσκοτίσεις ή μυθοποιήσεις – όπως συχνά συμβαίνει – παρεμβαίνουν και δυσκολεύουν κάθε προσπάθεια αποτίμησης των πραγματικών περιστατικών. Έδώ, δεν κάνουμε καμιά προσπάθεια «αποτίμησης» – έργο δύσκολο και μη τελειωμένο ακόμα. Μια εικόνα με πιστότητα αποζητούμε. Μια εικόνα αρχέτυπη. ‘Ως ένα βαθμό μās τη δίνουν τα πρακτικά που τότε κρατήθηκαν στη διάρκεια των συνεδριάσεων της Κεντρικής Επιτροπής του Μπολσεβίκικου Κόμματος. Μέσα στη δίνη των γεγονότων, η καταγραφή αυτή δίνει ανάμεσα στ' άλλα την εικόνα του επαναστατικού σφρίγγου αλλά και τη δημιουργική, δημοκρατική λειτουργία του Κόμματος. Τα πρακτικά της Κ.Ε. κρατήθηκαν από την Έλενα Στάσοβα, μέλος της Κ.Ε. Έκδόθηκαν δύο φορές στην ΕΣΣΔ, το 1929 και το 1958.

Από το σύνολο των πρακτικών που διασώζονται διαλέξαμε κείμενο της 23 Φλεβάρη του 1918. Δεν συμπίπτει χρονικά με τα γεγονότα της επαναστατικής μεταβολής. Αναφέρεται, όμως, σ' ένα κρίσιμο «περιστατικό» ή συνεδρίαση αυτή: Στα γεγονότα που οδήγησαν στη συνθήκη του Μπρέστ Λιτόφσκ. ‘Όπως φάνηκε στα χρόνια που μεσολάβησαν από τότε, ή απόφαση γι' αυτή τη συνθήκη όχι μόνο ασφάλισε την παγίωση του κράτους των Σοβιετ αλλά και αποτέλεσε γεγονός με δυο κύρια – ανάμεσα στα άλλα – επακόλουθα:

1. Φανέρωσε και ξεδιάλυνε τάσεις που έμελλαν νά εκδηλωθούν μεταγενέστερα σαν σφοδρές πολιτικές συγκρούσεις μέσα στο Μπολσεβίκικο Κόμμα.
2. Σημάδεψε, σαν προηγούμενο, όρισμένες αποφάσεις και εκτιμήσεις όταν το Σοβιετικό Κράτος είχε νά κάμει πολιτικές επιλογές.

Στο πρακτικό που επιλέξαμε, προηγείται ένα μέρος από τον πρόλογο του Γκιουζέππε Μπόφφα, που συνοδεύει την ιταλική έκδοση.

1894

Ρωσίδες αγροτισσες σέρνουν σχεδία του Βόλγα.

1917

Μάρτης του 1917. Τα πλακάτ γράφουν «Δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες».

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

(Οι ημερομηνίες σε παρένθεση αντιστοιχούν στο νέο ημερολόγιο)

● ΦΛΕΒΑΡΗΣ (ΜΑΡΤΗΣ) 1917:

Πτώση του Τσαρισμού. Σχηματισμός των Σοβιέτ εργατών και στρατιωτών. Σχηματισμός της προσωρινής, αστικοδημοκρατικής, Κυβέρνησης.

● 3 (16) ΑΠΡΙΛΗ 1917:

Άφιξη του Λένιν στην Πετρούπολη, ύστερα από πολύχρονη εξορία.

● ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1917:

Το 6ο συνέδριο του Κομμ. Κόμματος (μπολσεβίκων) αποφασίζει την προπαρασκευή για την επαναστατική εξέγερση.

● ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1917:

Το συνταγματικό - δημοκρατικό κόμμα (Καντέρ) σε συνεργασία με το στρατηγό Κορνίλοβ επιχειρούν πραξικόπημα. Η συνωμοσία προκαλεί την αντίδραση του λαού και τη συσπείρωσή του γύρω από τους Μπολσεβίκους. Αρχίζει η αποφασιστική επιρροή των Μπολσεβίκων στα ρωσικά πράγματα. Άπεργιακό κύμα σ' όλη τη Ρωσία και εξεγέρσεις των αγροτών.

● ΤΕΛΗ ΟΚΤΩΒΡΗ 1917:

Σε πλατιά σύνοδο της Κ.Ε. του Κομμ. Κόμματος (μπολ.) αποφασίζεται η επαναστατική εξέγερση.

● 28 ΟΚΤΩΒΡΗ (7 ΝΟΕΜΒΡΗ) 1917:

Έκκληση του Λένιν προς τους πολίτες της Ρωσίας, αναγγέλλει τη μεταβίβαση της εξουσίας στα χέρια της Επαναστατικής Στρατιωτικής Επιτροπής. Το ίδιο απόγευμα συνέρχεται το Σοβιέτ της Πετρούπολης. Όλη τη μέρα συνεχείς συνεδριάσεις των κομμάτων που αντιπροσωπεύονται στο Σοβιέτ, στο κτίριο του Ίνστιτούτου Σμόλνυ.

● 29 ΟΚΤΩΒΡΗ (8 ΝΟΕΜΒΡΗ) 1917:

Η δεύτερη σύνοδος του Συνεδρίου των Σοβιέτ αποφασίζει το Διάταγμα για την ειρήνη.

● 16 ΝΟΕΜΒΡΗ 1917:

Παγίωση της νίκης των Σοβιέτ.

● ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1917 - ΓΕΝΑΡΗΣ 1918:

Η Σοβιετική Ρωσία και η Γερμανία συμφωνούν για κατάπαυση πυρός (17 Δεκέμβρη) και αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις για τη συνθήκη ειρήνης.

● 27 ΓΕΝΑΡΗ (9 ΦΛΕΒΑΡΗ) 1918:

Ο Σκοροπάντσκι, άταμνος της Ουκρανίας, υπογράφει χωριστό συμφωνο ειρήνης με τους Γερμανούς.

● 23-24 ΦΛΕΒΑΡΗ 1918:

Η Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή του Συνεδρίου των Σοβιέτ εγκρίνει, με 116 έναντι 84 ψήφων, να δεχτεί την απόφαση της Κ.Ε. του Μπολσεβίκικου Κόμματος για την αποδοχή του γερμανικού τελεσιγράφου.

● 13 ΝΟΕΜΒΡΗ 1918:

Τα Σοβιέτ κηρύσσουν άκυρη τη συνθήκη του Μπρέστ-Λιτόφσκ.

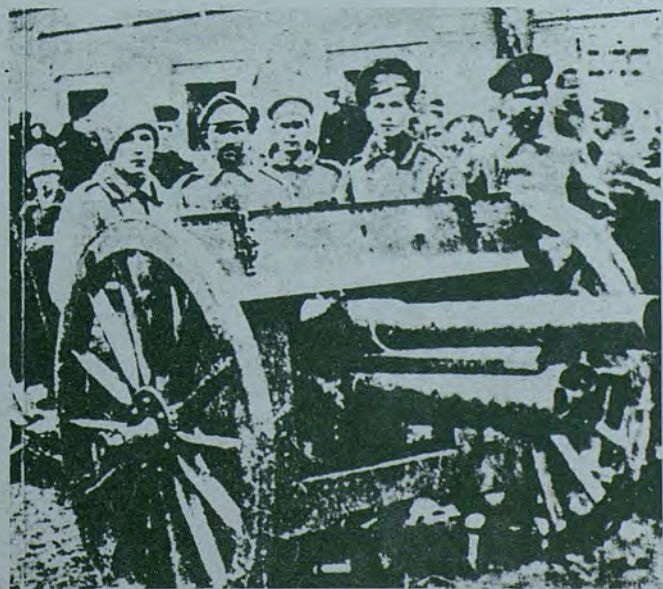

1917

Ιούλιος του 1917. Η μεγάλη διαδήλωση στο Πέτρογκραντ. Πολλοί νεκροί.

1917

Όπαδοί των μπολσεβίκων υποστηρίζουν το Σοβιέτ της Μόσχας.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

του Γκιουζέππε Μπόφφα

Οι μάχες που δόθηκαν μέσα στον επαναστατικό πυρήνα που διηύθυνε την πρώτη σοσιαλιστική επανάσταση, υπήρξαν αυθεντικές πολιτικές μάχες που έβαλαν σε κίνδυνο ουσιαστικά στοιχεία της κομματικής γραμμής και κάποτε μάλιστα ορισμένες βασικές ιδέες του μπολσεβικισμού. Η αξία αυτών των πρακτικών βρίσκεται στο ότι μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε από κοντά δυο από αυτές τις μάχες και ν' αποκτήσουμε έτσι μια πληρέστερη γνώση για το περιεχόμενό τους. Οι ιδέες και οι θέσεις που σκιαγραφούνται, μας επιτρέπουν ακόμα να καταλάβουμε τα σχίσματα που θα δημιουργηθούν μερικά χρόνια αργότερα, καθώς και τον αθεράπευτο χαρακτήρα τους. Η όξυνση των διαφωνιών ήταν τόσο έντονη ώστε, σε μια εποχή σχετικά λεπτή, το Κόμμα περνούσε ήδη κρίσεις που θα μπορούσαν ν' αποβούν μοιραίες.

Αλλά οι συγκρούσεις αυτές — κι εδώ βρίσκεται ένα από τα βασικά τους σημεία — ξεπηδούσαν από τον δραματικό και πρωτόφαντο χαρακτήρα των γεγονότων στα οποία αναφέρονταν, από την αποφασιστική αξία των επιλογών και των ελιγμών που επέβαλαν, από την τρομακτική ώθηση που έδωσαν στην ιστορική πορεία και, προπάντων, από τον ριζικά πρωτότυπο χαρακτήρα αυτής της πορείας. Ο μπολσεβικισμός άλλωστε γεννήθηκε από πολεμικές όχι λιγότερο τραχιές, και συχνά αδυσώπητες. Ολόκληρη η παράδοση της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας αποτελείται από μάχες, συγκρούσεις και μεγάλα σχίσματα, θλιβερά ίσως, αλλά απόλυτα αναγκαία. Δεν τις καταλάβαιναν πάντα εκείνοι που βρίσκονταν έξω από το κίνημα, ή τις νόμιζαν σαν «καβγάδες αιώσεων». Λένε μάλιστα ότι ο Ζωρές είχε αρνηθεί να καταχωρεί ρωσικά σοσιαλιστικά κείμενα στην Ουμανιτέ επειδή ήταν πάντα γεμάτα από ατελείωτες πολεμικές ενάντια στους άλλους ρώσους σοσιαλιστές. Αλλά το γεγονός ότι οι συζητήσεις και οι πολεμικές διακρίνονται από τη φλόγα και την έλλειψη προσχημάτων, δεν σημαίνει αναγκαστικά αποπροσανατολισμό, αβειαιότητα κι αδυναμία. Μπορεί μάλιστα να σημαίνει κάτι τελείως αντίθετο: να εκφράζει δηλαδή αξίες που, κυρίως σ' ορισμένες ιστορικές περιόδους, να μην έχουν καθόλου μικρότερη σημασία κι από την ίδια την έννοια σκέψης και δράσης: διανοητικό σφρίγος, επαναστατικό πνεύμα, δημιουργικό πάθος για έρευνα και καινούργιες ανακαλύψεις. Χάρη σ' αυτούς τους «καβγάδες αιώσεων», κατάφερε το κόμμα των μπολσεβίκων όχι μονάχα να δει το φως και να στεριώσει σαν πολιτικό κόμμα, αλλά και να σφρηλατήσει — μοναδική δύναμη οργανωμένη και αυτόνομη μέσα στο εργατικό κίνημα της εποχής — τις ικανότητες που του επέτρεψαν να συλλάβει το νόημα του πρώτου παγκόσμιου πολέμου, την κρίση της σοσιαλδημοκρατίας που αυτές οι ικανότητες έφεραν στο φως, και τις επαναστατικές επιλογές που επέβαλλε η νέα ιστορική καμπή. Αλλά αυτές οι συζητήσεις δε μπορούσαν να τελειώσουν αυτόματα στο κατώφλι της επανάστασης: εξελίχθηκαν σε συγκρούσεις μεταξύ των

ήγετιών στελεχών των μπολσεβίκων.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

Τα πρακτικά αυτά έπαιξαν καταλυτικό ρόλο απέναντι στους μύθους που αποσκοπούσαν να μεγαλοποιήσουν, τον ένα μετά τον άλλο, τους ρόλους της μιάς ή της άλλης προσωπικότητας. Υπάρχει ωστόσο ένα πρόσωπο που προβάλλει μέσα απ' αυτές τις συζητήσεις, πολύ πιο πάνω από όλα τα άλλα: το πρόσωπο του Λένιν. Δεν είναι σίγουρα εδώ ο χώρος για ν' αναλύσουμε σε όλες του τις εκδοχές το ρόλο που έπαιξε ο μεγάλος σοβιετικός ηγέτης στην επανάσταση του Οκτώβρη. Ένα σημείο, ωστόσο, που αυτά τα τεκμήρια αποκαλύπτουν με πληρότητα αξίζει να υπογραμμιστεί: σ' όλες τις αποφάσεις και τις θεμελιακές συγκρούσεις ή παρέμβαση του Λένιν υπήρξε πάντα αποφασιστική. Ξεπερνώντας τις αμφιβολίες, τις περιπλοκές, τους δισταγμούς, έκαμε να υπερισχύσει η ιδέα της ένοπλης πάλης, ή βεβαιότητα της αναγκαιότητάς της, ή εκλογή της στιγμής και η σταθερότητα στην εκτέλεσή της. Είναι χαρακτηριστικό ότι, χωρίς να ξεπέσει στην ανοιχτή έχθρότητα του Κάμενεφ, ή Επιτροπή τήρησε μια στάση γεμάτη επιφυλακτικότητα όταν στις 15 (28) του Σεπτεμβρίου ο Λένιν έκαμε την πρώτη του πρόταση να οργανωθεί «τεχνικά» η εξέγερση για την κατάληψη της εξουσίας, χαρακτηρίζοντάς την σαν «τέχνη».

Καταλαβαίνει κανείς λοιπόν το αληθινό νόημα της πολιτικής πάλης μέσα από την οποία χρειάστηκε ν' ανοίξει δρόμο αυτή η ιδέα που κατέληξε να επιβληθεί. Έδώ βρίσκεται η μεγαλοσύνη του ηγέτη. Κι αυτή τη μεγαλοσύνη θα τη δούμε να προβάλλει, με την ίδια σαφήνεια και καθαρότητα, σε δυο τουλάχιστον ακόμα βασικές περιπτώσεις: όταν πρόκειται να υπερασπίσει τη σοβιετική, προλεταριακή, επαναστατική φύση της νέας εξουσίας από τους συμβιβασμούς και τις κάμψεις που απειλούσαν τις κατακτήσεις της επανάστασης, επιδιώκοντας να την παρασύρουν σε κρατικά μέτρα αστικού τύπου: κι όταν αναγκάζεται να υποκύψει στις άδικες συνθήκες μιάς ανέντιμης ειρήνης, προκειμένου να διασώσει τη σοσιαλι-

στική δημοκρατία που μόλις είχε γεννηθεί, ενθαρρύνοντας έτσι, με μόνη την ύπαρξή της, την πορεία της παγκόσμιας επανάστασης. Σε όλες τις περιπτώσεις οι ιδέες του, αν δε βρουν ανοιχτή αντίθεση, θα συναντήσουν όπωσδήποτε αντίσταση μέσα στο ίδιο εκείνο κόμμα που με την καθοδήγησή του έκανε την επανάσταση. Κι εδώ άκριβως, γι' άλλη μια φορά, βέβαιεται η αληθινή αποστολή, η πραγματική δύναμη του ηγέτη, που δεν συντρίβει τεχνητά τα εμπόδια, αλλά τα αντιμετωπίζει και τα ανατρέπει, ξέροντας ότι αποτελούν μια ουσιαστική στιγμή της πραγματικότητας που ο ίδιος έννοει να μεταβάλει με την πολιτική δράση. Γι' αυτό και η επιτυχία του θα έχει μεγάλη και διαρκή αξία, θ' αποτελέσει μια νίκη. Αυτό μας διδάσκουν τα Πρακτικά. Μ' αυτό τον τρόπο όμως φεύγουμε από την περιοχή του μύθου και μπαίνουμε στο χώρο όπου γράφτηκε η πιο μεγάλη επανάσταση της Ιστορίας.

ΟΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΡΗΝΗΣ

Εκείνο που προβάλλει ευρύτερα και καθαρότερα στο τρίτο μέρος των Πρακτικών, είναι η δύσκολη και δραματική συζήτηση για την ειρήνη του Μπρέστ-Λιτόφσκ. Πρόκειται για την πιο οδυνηρή απόφαση που η σοβιετική εξουσία υποχρεώθηκε να πάρει τους πρώτους μήνες της ύπαρξής της. Η συζήτηση αυτή διάρκεσε, σχεδόν χωρίς διακοπή, δυο ολόκληρους μήνες, από τα μέσα του Γενάρη μέχρι τα μέσα του Μάρτη του 1918.

Η κρίσιμη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής έλαβε χώρα στις 23 του Φλεβάρη: οι Γερμανοί είχαν υποβάλει πράγματι τους καινούργιους όρους ειρήνης, που ήταν πιο βαρείς από τους προηγούμενους. Καμιά ενδιάμεση λύση δεν ήταν πλέον δυνατή. Αντίπαλοι και όπαδοι της ειρήνης το κατάλαβαν καλά αυτή τη φορά. Μονάχα ο Στάλιν σκέφτηκε για μια στιγμή ότι θα μπορούσαν ν' αρχίσουν καινούργιες διαπραγματεύσεις με καινούργιους όρους, αλλά τόσο η μιά, όσο και η άλλη πλευρά, του παρατήρησαν ότι δεν μπορούσε πλέον να υπολογίζει σε μια τέτοια διέξοδο. Οι Γερμανοί, από τη δική τους πλευρά, είχαν στείλει τελεσίγραφο: ή θα γινόταν αποδεκτό ή θα απορρίπτονταν. Ο Λένιν έβαλε στη ζυγαριά την απειλή της παραίτησης. «Αν δεν υπογράψετε, εξήγησε, αυτό θα σημαίνει το θάνατο της σοβιετικής εξουσίας που δε θα χρειαστούν παραπάνω από τρεις βδομάδες για να τον επικυρώσετε». Ο Τρότσκι δήλωσε ότι, κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, δεν ανέλαμπαν την ευθύνη να ψηφίσει υπέρ του πολέμου και κατά συνέπεια δε λάβαινε θέση.

Τρεις ακόμα όπαδοι του επαναστατικού πολέμου αποφάσισαν επίσης να μην πάρουν θέση, δηλώνοντας ωστόσο καθαρά ότι εξακολουθούσαν να παραμένουν έχθρικοί προς την υπογραφή της ειρήνης. Έτσι η απόφαση για την υπογραφή εγκρίθηκε, αλλά είχε σαν άμεση συνέπεια παραιτήσεις και κρίσεις μέσα στην Κεντρική Επιτροπή και την κυβέρ-

νηση. Μέσα σ' αυτή τη θυελλώδη ατμόσφαιρα κι ύστερα από μακριές συζητήσεις εκλέχτηκε η αντιπροσωπεία που έφτασε στο Μπρέστ-Λιτόφσκ για την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης. Το κείμενο της συνθήκης, από σοβιετικής πλευράς, υπογράφηκε στις 3 του Μάρτη από τους Σοκόλνικωφ, Καρακάν, Τσιτσέριν και Πετρόφσκι.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η μάχη ανάμεσα στους Λένιν, Τρότσκι και τους κομμουνιστές της «αριστεράς» συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου του Κόμματος. Άλλα ο Λένιν ανέπτυξε τις θέσεις του με πειστικό τρόπο και το συνέδριο επικύρωσε τη συνθήκη του Μπρέστ με μια απόφαση που το κείμενό της τότε κρατήθηκε μυστικό (ό τύπος περιορίστηκε να αναγράφει μόνο την είδηση). Οί λόγοι που, αναφερόταν στο κείμενο, έκαναν το συνέδριο ν' αποφασίσει αυτό το βήμα, ήταν η έλλειψη στρατού, η ολοκληρωτική εξάντληση των στρατευμάτων του μετώπου και η προοπτική εκμετάλλευσης και της ελάχιστης ακόμα δυνατότητας που έδινε η συν-αφθείσα συμφωνία για την προστασία της Δημοκρατίας των Σοβιέτ από την ιμπεριαλιστική επίθεση. Το συνέδριο ήξερε – και το όμολογούσε καθαρά – ότι ανάμεσα στα ιμπεριαλιστικά Κράτη και τη

σοβιετική Ρωσία τα εμπόδια σύντομα θα γίνονταν αναπόφευκτα. Κατά συνέπεια ένιωθε την ανάγκη να προετοιμάσει τη χώρα όχι μονάχα με διαφωτιστική εργασία – απαραίτητη βέβαια για τις μάζες – αλλά και με «δραστηκά, άμελινκα, δρασκόντεια μέτρα» για την ανάπτυξη της εσωτερικής πειθαρχίας και τη δημιουργία ενός επαναστατικού στρατού. «Το συνέδριο, δήλωνε η απόφαση, βλέπει την πιο σίγουρη εγγύηση για τη σταθεροποίηση της σοσιαλιστικής επανάστασης που θριαμβέψει στη Ρωσία μονάχα στη μετατροπή της σε διεθνή εργατική επανάσταση». Έξέφραζε την πεποίθηση ότι για το συμφέρον της παγκόσμιας επανάστασης, το βήμα που είχε κάνει η σοβιετική εξουσία ήταν, στην περίπτωση αυτή, «αναπόφευκτο και αναγκαίο». Από την άλλη μεριά, το ρώσικο προλεταριάτο συνέχιζε να βοηθά με όλες του τις δυνάμεις και με όλα τα μέσα που είχε στη διάθεσή του, την επαναστατική κίνηση των άλλων χωρών. Το συνέδριο, τέλος, με πρόταση του Λένιν, παραχώρησε στην Κεντρική Επιτροπή πλήρεις εξουσίες για την καταγγελία κάθε συνθήκης ειρήνης που είχε επιβληθεί από τα ιμπεριαλιστικά Κράτη. Στις 13 Νοέμβριο 1918 οί σοβιετικοί κήρυξαν άκυρη τη συνθήκη του Μπρέστ-Λιτόφσκ.

Έτσι, ύστερα από τη σοβαρή πάλη του Ιούλη και τη θριαμβευτική πορεία του Οκτώβρη, η επανάσταση έφθασε στην

πρώτη της σκληρή άμυντική μάχη και την αντιμετώπισε μ' επιτυχία. Κάτω από τη διεύθυνση του Λένιν, η Κεντρική Επιτροπή που εκλέχτηκε το καλοκαίρι του 1917, εξέπληρωσε την ιστορική της αποστολή. Βέβαια, η σοβιετική εξουσία δεν είχε ξεπεράσει όλες τις δυσκολίες. Τόν Άπριλη του 1918 τα γαλιονέζικα στρατεύματα αποβιβάζονταν στο Βλαδιβοστόκ. Μερικούς μήνες αργότερα τα αγγλικά στρατεύματα χτυπούσαν τα νότια της χώρας. Η εξωτερική επέμβαση και ο εμφύλιος πόλεμος άρχιζαν. Η επανάσταση στη Δύση θ' αργήσει πολύ περισσότερο απ' όσο φαντάζονταν οί μπολσεβίκοι το 1917 και 1918. Ο δρόμος που οί σοβιετικοί λαοί θα πρέπει να διανύσουν για να αναμορφώσουν τη χώρα τους είναι άπιστευτα μακρὸς και σκληρός. Καινούργιες μάχες, εμπόδια ακόμη πιο σοβαρά, διαφωνίες και ρήξεις ανεπανόρθωτες θα δημιουργηθούν μεταξύ των κομμουνιστών στο μέλλον. Άλλα η εμπειρία που αποκόμισε το Κόμμα τους μέσα στο μήνα που μεσολάβησε από το 6ο στο 7ο Συνέδριο, θα παραμείνει, πέρα από όλες αυτές τις μεταβολές, η πιο λαμπρή σελίδα ολόκληρου του εργατικού κινήματος και το πιο ψηλό σημείο που έφτασε μέχρι σήμερα η ιστορία των ανθρώπων. Κατά συνέπεια, η αξία αυτών των Πρακτικών, σάν τεκμηρίων, δεν πρόκειται να χαθεί ποτέ.

Γκιουζέππε Μπόφα

23 ΦΛΕΒΑΡΗ 1918: Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

«Πρακτικά Νο 45

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ Σ.Δ.Ε.Κ.Ρ. ΤΗΣ 23 ΦΛΕΒΑΡΗ 1918

ΠΑΡΟΝΤΕΣ

Μπουμπνὼφ	Μπουχάριν
Κρεστίνσκι	Στάλιν
Τζεργίνσκι	Τρότσκι
Γιοφφέ	Λομὼφ (Όππόκωφ)
Στάσσοβα	Λένιν
Ουρότσκι	Σοκόλνικωφ
Ζηνόβιεφ	Σμιλγκα
Σβερντλὼφ	

ΚΑΛΕΣΜΕΝΟΙ

Φενιγκστάιν	Σότμαν
Σμυρνὼφ	Πιατσκόφ

- Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΛΩΦ διαβάζει τους γερμανικούς όρους.
- Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ εξηγεί ότι το «έντός 48 όρών» σημαίνει προφανώς μέχρι αύριο, στις 7 το πρωί.
- Ο σ. ΛΕΝΙΝ νομίζει, ότι αυτό πρέπει να σημαίνει το τέλος της πολιτικής των ώραιων επαναστατικών φράσεων. Άν συνεχιστεί αυτή η πολιτική, αυτός εγκαταλείπει την κυβέρνηση και την Κεντρική Επιτροπή. Για τον επαναστατικό πόλεμο έχουμε ανάγκη από ένα στρατό κι αυτός ο στρατός δεν υπάρχει. Αυτό σημαίνει πως πρέπει να δεχτούμε τους όρους.

- Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ. Δεν μπορούμε να κάνουμε επαναστατικό πόλεμο μ' ένα δικασμένο Κόμμα. Έτσι πρέπει να λάβουμε υπόψη μας όχι μονάχα τις διεθνείς σχέσεις, αλλά, με τις σημαντικές συνθήκες, και το γεγονός ότι το Κόμμα μας δεν είναι σε θέση ν' αναλάβει τον πόλεμο, τόσο περισσότερο μάλιστα που ένα μέρος των οπαδών του πολέμου αρνείται τα υλικά μέσα που είναι απαραίτητα γι' αυτόν τον πόλεμο. Τα επιχειρήματα του Β.Ι. (Λένιν) δεν είναι παρά ελάχιστα πειστικά. Άν ήμασταν όλοι σύμφωνοι, θα μπορούσαμε ν' αναλάβουμε την οργάνωση της άμυνας, θα μπορούσαμε να φτάσουμε ως τη νίκη. Ακόμα κι αν αναγκασόμαστε να εγκαταλείψουμε την Πετρούπολη και τη Μόσχα, και πάλι δεν θα βρισκόμαστε σε άσχημη κατάσταση. Θα κρατούσαμε όλο τον κόσμο σε ένταση. Άν υπογράψουμε σήμερα το γερμανικό τελεσίγραφο, μπορεί αύριο να μās στείλουν ένα άλλο. Οί όροι είναι διατυπωμένοι με τέτοιο τρόπο που ν' αφήνουν την πόρτα ανοιχτή και για άλλα τελεσίγραφα. Μπορούμε να υπογράψουμε την ειρήνη, αλλά θα χάσουμε την υποστήριξη των πρωτοποριακών στοιχείων του προλεταριάτου και θα διακινδυνεύουμε την αποσύνθεση αυτού του προλεταριάτου. Άπό την άποψη της εσωτερικής πολιτικής, το δίλημμα που θέτει ο Λένιν δεν υπάρχει, αλλά από διεθνή άποψη πολλά θα μπορούσαμε να κερδίσουμε. Γι' αυτό όμως θα μās χρειάζονταν απόλυτη όμοφωνία, και δεδομένου ότι παρόμοια όμοφωνία δεν υπάρχει, δεν αναλαμβάνω την ευθύνη να ψηφίσω υπέρ του πολέμου.
- Ο σ. ΖΗΝΟΒΙΕΦ νομίζει ότι η πείρα των τελευταίων αυτών ήμερών δείχνει φανερά ότι οί μάζες δεν είναι ένθουσιασμένες, ότι δεν μπορεί να γίνει τίποτε, αφού το μόνο που δια-

- πιστώνει κανείς παντού είναι μια γενική κούραση. Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα είμαστε αναγκασμένοι να δεχτούμε τις προτάσεις. Θα ήταν καλύτερο να είχαμε υπογράψει νωρίτερα, αλλά αφού δεν αρπάξαμε την ευκαιρία, πρέπει να υπογράψουμε σήμερα. Πρέπει όλοι μας να κάνουμε ότι μπορούμε ώστε να μην επέλθει ρήξη στο Κόμμα.
- Ο σ. ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ. Οί όροι που μās προτείνουν δεν δικαιολογούν τα προγνωστικά του Λένιν. (Κριτικάρε τις προτάσεις των Γερμανών). Η αναβολή δεν αποτελεί διέξοδο. Θα δεχτούμε τους όρους που αποβλέπουν στην άποστράτευση των σοβιετικών στρατευμάτων; Αυτή είναι η ουσία.
- Ο σ. ΣΤΑΛΙΝ. Μπορούμε να μην υπογράψουμε αλλά ν' αρχίσουμε διαπραγματεύσεις ειρήνης. Δεν απαιτούν να κάνουμε άποστράτευση των σοβιετικών στρατευμάτων στο έσω-τερικό της Ρωσίας· εκείνο που επιδιώκουν οί Γερμανοί είναι να προκαλέσουν μια άρνηση από μέρους μας. Το θέμα μπαίνει έτσι: η θα ήττηθεί η επανάστασή μας και θα σταματήσει η επανάσταση και στην Ευρώπη, η θα έπωφεληθούμε από μια άνακωχή και θα ισχυροποιηθούμε. Αυτό δεν θα επιβραδύνει την επανάσταση στη Δύση. Άπό τη στιγμή που δεν έχουμε τα μέσα να σταματήσουμε τη γερμανική επίθεση με τα όπλα, όφειλουμε να χρησιμοποιήσουμε άλλες μεθόδους. Άν η Πετρούπολη βρισκόταν στην ανάγκη να συνθηκολογήσει, αυτό δεν θα σήμαινε άπλη συνθηκολόγηση αλλά άποσύνθεση της επανάστασης. Η άνακωχή λοιπόν η άπώλεια της επανάστασης – δεν υπάρχει άλλη διέξοδος.
- Ο σ. ΤΖΕΡΖΙΝΣΚΙ. Δεν είναι η άνακωχή που θα πετύχουμε υπογράφοντας ειρήνη, αλλά αντίθετα η ένίσχυση του γερμανικού ιμπερι-

αλισμού. Δεχόμενοι τους όρους που μας θέτουν, δεν ξεσφαλίζομαστε από καινούργια τελεσίγραφα. Υπογράφοντας την ειρήνη αυτή, δεν διασώζουμε τίποτε. Συμφωνεί όμως με τον Τρότσκι που λέει ότι αν το Κόμμα ήταν άρχετα ίσχυο γιά ν' αντέξει την άποδιοργάνωση και την παραίτηση του Λένιν, θα μπορούσε να παρθεί μιά άπόφαση, πράγμα που τώρα είναι αδύνατο.

● 'Ο σ. ΛΕΝΙΝ. Δέχτηκα όρισμένες κατηγορίες σχετικά με το τελεσίγραφο. Γιά μένα το τελεσίγραφο άποτελεί όριακή περίπτωση. Κι αν τή μέλη της Κεντρικής μας Έπιτροπής μιλούν γιά διεθνή έμφύλιο πόλεμο, άπλως μάς είφονεύονται. 'Ο έμφύλιος πόλεμος υπάρχει στη Ρωσία, αλλά δεν υπάρχει στη Γερμανία. 'Η προπαγάνδα μας θα συνεχιστεί. Την προπαγάνδα μας δεν θα την έπεκτείνουμε με λόγια αλλά με την έπανάσταση. Κι αυτό θα συνεχιστεί. 'Ο Στάλιν έχει άδικο όταν λέει ότι μπορούμε να μην υπογράψουμε. Πρέπει να υπογράψουμε αυτούς τους όρους. 'Αν δεν υπογράψετε, αυτό θα σημάνει το τέλος της σοβιετικής έξουσίας που θα υποχρεωθείτε να το υπογράψετε σε λιγότερο από τρεις βδομάδες. Οι παρόντες όροι δεν θίγουν τη σοβιετική έξουσία. 'Εγώ δεν άμφιβάλλω καθόλου γι' αυτό. 'Αν θέτω το θέμα του τελεσίγραφου, δεν είναι παρά γιά να μιλήσουμε γι' αυτό. Δεν θέλω μεγάλες έπαναστατικές φράσεις. 'Η γερμανική έπανάσταση δεν είναι ακόμα ώριμη. Θα χρειαστεί πολλούς μήνες. Πρέπει να δεχτούμε τους όρους. 'Αν σε συνέχεια αντιμετώπισουμε ένα καινούργιο τελεσίγραφο, αυτό θα γίνει κάτω από καινούργιες συνθήκες.

● 'Ο σ. ΠΙΟΦΕ. Άρνείται να πάρει το λόγο.
● 'Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ. Απαντώντας στο Στάλιν, λέγει ότι ή θα δεχτούμε ή θ' άρνηθούμε τους όρους, αλλά ότι δεν μπορούμε ν' άρχίσουμε άλλες διαπραγματεύσεις. 'Η συνθηκολόγησή μας με τον γερμανικό ίμπεριαλισμό θα έπιβραδύνει την έπανάσταση που έχει άρχισι στη Δύση. 'Αν υπογράψουμε την ειρήνη θα έχουμε τον Μιλούνκωφ χωρίς τον Τσερνόφ, με τη βοήθεια του γερμανικού ίμπεριαλισμού. 'Η υπογραφή αυτής της ειρήνης δεν πρόκειται να σώσει τη σοβιετική έξουσία.

● 'Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΑΛΩΦ κρίνει ότι επιβάλλεται να δεχτούμε την ειρήνη αυτή. Στηρίζει τη γνώμη του στα έμπειρικά δεδομένα των τελευταίων ήμερών.

● 'Ο σ. ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ. Τα βασικά θέματα είναι ή άνακωχή και ό έξοπλισμός. Κατά συνέπεια πρέπει να έπωφεληθούμε από την άνακωχή γιά να οργανώσουμε τις στρατιωτικές μας δυνάμεις. Στους όρους της άποστράτευσης που θέτουν οι Γερμανοί, δε μιλούν καθόλου γιά τη ζώνη του μετώπου. 'Αν συνεχίσουμε να οργανώνουμε τον Έρυθρό Στρατό, ή άποδοχή των όρων δεν θα σημαίνει τίποτε άλλο από το να υπογράψουμε άπλως ένα κομμάτι χαρτί. Δεν είπε κανείς ότι ό έμφύλιος πόλεμος δεν πρέπει να έπεκταθεί παρά σε μιά μόνο χώρα. Δεν θα έχουμε άνακωχή.

● 'Ο σ. ΣΤΑΛΙΝ διαφωνεί με τη θέση κατά την οποία ό πόλεμός μας με τη Γερμανία δεν είναι έθνικός πόλεμος αλλά έμφύλιος. Δεν είναι άκριβες ότι ή συνθήκη άρνείται το δικαίωμα έξέγερσης του ρώσικου πληθυσμού. 'Όλο το πρόβλημα έγκειται σε τούτο: όφείλουμε να υπογράψουμε τη συνθήκη άμέσως. Το να υποθέσουμε ότι δεν θα δεχτούν άνακωχή και ότι τα τελεσίγραφα θα διαδέχονται το ένα το άλλο, είναι σά να υποθέτουμε ότι το έπαναστατικό κίνημα στη Δύση είναι άνυπαρκτο. 'Υποθέτουμε ότι ό Γερμανός δεν είναι ίκανός να κάνει τα πάντα. Κι έμεις ποντάρουμε στην έπανάσταση, αλλά ενώ έσείς την υπολογίζετε με βδομάδες, αλλά με μήνες'.

● 'Ο σ. ΛΟΜΩΦ (ΟΠΠΟΚΩΦ). 'Η διέξοδος που προτείνει ό Λένιν, γι' αυτό το λόγο δεν μπορώ ν' άκολουθήσω αυτή την όδό. Κι ό παγκός γιά τον οποίο μίλησα έδώ δεν υπάρχει στην πραγματικότητα. Θα μπορούσαμε να πετύχουμε πολλά πράγματα. Δεν υπάρχει καμιά

άμφιβολία ότι θα παρουσιασθούν φαινόμενα άποσύνθεσης στα γερμανικά στρατεύματα. Κι αν ό Λένιν μάς άπειλεί ότι θα παρατηρηθεί, δεν υπάρχει λόγος να φοβόμαστε. Πρέπει να κρατήσουμε την έξουσία χωρίς τον Β.Ι. (Λένιν). Πρέπει να πάμε στο μέτωπο και να κάνουμε ό,τι μπορούμε.

● 'Ο σ. ΤΖΕΡΖΙΝΣΚΙ (ζητάει το λόγο). Στο Βάλκ μαπακάριαν δυό χιλιάδες έργάτες. Οι πληροφορίες σχετικά με την άμυνα μας δεν είναι τόσο άπαισιόδοξες όσο την παρουσίασαν. Προτείνει 15 λεπτών διακοπή.

● 'Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ είναι κατά της διακοπής δεδομένου ότι καινούργιες τυχόν πληροφορίες δεν θα πείσουν κανέναν.

'Η πρόταση άπορρίπτεται.

● 'Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ βρίσκει ότι προηγούμενα ό Λένιν αντιμετώπιζε διαφορετικά το θέμα του τελεσίγραφου. Οι όροι που μάς προτείνουν τώρα είναι χειρότεροι από κείνους του Μπρέστ· ήταν μάλιστα όλοφάνερα καλύτεροι κατά το πρώτο ταξίδι του Κάμενεφ και θάταν προτιμότερο να είχαν υπογράψει τότε την ειρήνη ό Κάμενεφ και ό Γιοφφέ. 'Αναβάλαμε την υπογραφή γιάτι θέλαμε να ξεκαθαρίσουμε τους λόγους που μάς ώθούσαν να υπογράψουμε, είχαμε άνάγκη να πεισθούμε έμεις οι ίδιοι. 'Από διεθνή άποψη ή είχαμε χάσει άν υπογράφαμε τότε την ειρήνη στο Μπρέστ. Σήμερα έχουμε πεισθεί, κανένας δεν άμφιβάλλει πλέον γιά τις ίμπεριαλιστικές φιλοδοξίες της Γερμανίας σ' αυτό τον πόλεμο. Οι συγκεκριμένοι όροι της ειρήνης δεν έχουν την τεράστια σημασία που τους άποδίδει ό Μπουχαρίν. Προφανώς όρισμένα σημεία των όρων αυτών έχουν μιά σημασία, αλλά όπωσδήποτε δεν μπορούν να χρησιμεύουν σαν κλειδί γιά άποκρυπτογράφηση των πραγματικών τους προθέσεων. 'Η 'Ιστορία θα τα ξεδιάλνει όλα. 'Ο ύλικός χαρακτήρας των άμοιβαίων σχέσεων είναι τέτοιος ώστε οι Γερμανοί θα πάρουν ό,τι μπορέσουν. Θα μπορούσαν να ξανακάνουν έπίθεση μετά την υπογραφή της ειρήνης. Προφανώς, ναι. 'Ο ρυθμός της ζωής σήμερα είναι διαφορετικός από ό,τι ήταν το 1871, άφου ή κάθε παρτίδα παίζεται σε δύο μέτωπα. 'Αν οι Γάλλοι έξαπαλίσουν μιά έπίθεση τώρα, ή στάση των Γερμανών θ' άλλαξει. 'Ο Τρότσκι δε νομίζει ότι το τελεσίγραφο σημαίνει έγκατάλειψη των εθνικών μας. 'Ο 'Ιλιτς άπεχώρησε και δεν υποστήριξε τη θέση μου όταν συζητήθηκε. Δε νομίζει ότι βαδίζουμε πρός την καταστροφή μας, αλλά ότι υπάρχουν κίνδυνοι που μάς παραμονεύουν κι από τις δυό πλευρές, δηλαδή τόσο από την πλευρά της ειρήνης όσο και από την πλευρά του έπαναστατικού πολέμου. Δεν είναι άκριβες ότι δεν υπάρχει παρά μιά μόνο διέξοδος από αυτή την κατάσταση. Τα πρά-

γματα είναι μπερδεμένα, γι' αυτό χρειάζεται να πάρουμε μιά μέση λύση. 'Η θέση του Λένιν έχει πολύ ύποκειμενισμό. Δεν έχω πεισθεί ότι ή θέση του είναι σωστή, αλλά δεν θέλω σε καμιά περίπτωση να διαταράξω την ένότητα του Κόμματος. 'Αντίθετα θα βοηθήσω το Κόμμα με κάθε δυνατό τρόπο, αλλά δεν μπορώ να συνεχίσω να φέρνω την εϋθύνη των έξωτερικών υποθέσεων.

● 'Ο σ. ΣΟΚΟΛΝΙΚΩΦ νομίζει ότι οι όροι που μάς υποβλήθηκαν σήμερα άποδείχνουν ότι ή άναβολή από την οποία μπορούμε να έπωφεληθούμε τη στιγμή αυτή περιορίζεται σε μερικές βδομάδες καί, στην καλύτερη περίπτωση, σε μερικούς μήνες. Το γερμανικό στρατιωτικό κόμμα έχει ένα πολύ συγκεκριμένο σχέδιο: να μάς πνίξει. Γιά να μπορέσουμε να προχωρήσουμε, έχουμε άνάγκη να ξεκουραστούμε κάπως. Στην πραγματικότητα, ή προετοιμασία του έπαναστατικού πολέμου μόλις τώρα άρχισε. 'Υπογράφουμε τη συνθήκη γιά να έξασφαλίσουμε κατά κάποιο τρόπο μιά άνάπαυλα που θα μάς έπιτρέψει να προετοιμάσουμε τον έπαναστατικό πόλεμο. Μ' αυτό το νόημα ψηφίζω υπέρ της υπογραφής της ειρήνης.

● 'Ο σ. ΛΕΝΙΝ. Κι εγώ νομίζω ότι είναι άναγκαίο να προετοιμάσουμε τον έπαναστατικό πόλεμο. Μπορούμε να άποσαφηνίσουμε τους όρους της συνθήκης κι αυτό θα κάνουμε. 'Η άποστράτευση έδώ έχει νόημα καθαρά στρατιωτικό. Καί πριν από τον πόλεμο διαθέταμε ένα στρατό. Σ' έναν έπαναστατικό πόλεμο πρέπει να είμαστε σοβαρά προετοιμασμένοι. Δηλώνω χωρίς κανένα διαταγμό ότι οι μάζες είναι υπέρ της ειρήνης.

● 'Ο σ. ΖΗΝΟΒΙΕΦ δηλώνει ότι οι ένδόμυγες σκέψεις του Τζερζίνσκι δεν άνταποκρίνονται σ' αυτό. Το πνεύμα των μαζών έξακολουθεί να είναι άπαισιόδοξο. ('Αναλύει το θέμα της άποστράτευσης). Το σημείο που άφορά την Ουκρανία είναι ακόμα χειρότερο. Παρόλα αυτά πρέπει ν' άποδεχτούμε χωρίς αντίρρηση το τελεσίγραφο. Δεν έχουμε περιθώρια έκλογής. 'Όσο γιά μάς, άν διαπράξαμε κάποιο λάθος άπέναντι στο Κόμμα, είναι ότι χάσαμε χρόνο.

● 'Ο σ. ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ ξεετάζει άναλυτικά τις γερμανικές προτάσεις.

● 'Ο σ. ΛΕΝΙΝ προτείνει να θέσουμε σε ψηφοφορία τις ακόλουθες προτάσεις:

- 1) 'Όφείλουμε να δεχτούμε άμέσως τις γερμανικές προτάσεις;
- 2) 'Όφείλουμε να προετοιμάσουμε άμέσως τον έπαναστατικό πόλεμο;
- 3) 'Όφείλουμε να προχωρήσουμε άμέσως σε δημοψήφισμα μεταξύ των έκλογών της Πετρούπολης και της Μόσχας;

	'Όφείλουμε να δεχτούμε άμέσως τις γερμανικές προτάσεις; No 1	'Όφείλουμε να προετοιμάσουμε άμέσως τον έπαναστατικό πόλεμο; No 2	'Όφείλουμε να προχωρήσουμε άμέσως σε δημοψήφισμα μεταξύ των έκλογών της Πετρούπολης και της Μόσχας; No 3
Τρότσκι...	άπέσχε		
Λένιν...	υπέρ	ό	
Μπουμπνώφ...	κατά	μ	
Κρεστίνσκι...	άπέσχε	ό	
Τζερζίνσκι...	άπέσχε	φ	
Γιοφφέ...	άπέσχε	ω	
Στάσσοβα...	υπέρ	ν	υπέρ 11
Ουρίτσκι...	κατά	α	
Ζηνόβιεφ...	υπέρ		
Σβερντλώφ...	υπέρ	δ	άποχές 4
Μπουχαρίν...	κατά	ε	
Στάλιν...	υπέρ	κ	
Λομώφ...	κατά	τ	
Σοκόλνικωφ...	υπέρ	ή	
Σμίλγκα...	υπέρ		
	υπέρ 7, κατά 4, άποχές 4		

Μετά την ψηφοφορία ο σύντροφος Κρεστίνσκι διαβάζει τη δήλωση που υπογράφεται από τον Γιοφφέ, τον Τζερεζίνσκι και τον ίδιο και που έχει ως εξής:

«Πρός την Κεντρική Έπιτροπή του Σ.Δ.Ε.Κ.Ρ. (μπολοσεβίκων)

Όπως και στις 17 του Φλεβάρη, θεωρούμε αδύνατη την υπογραφή ειρήνης με τη Γερμανία τη στιγμή αυτή. Πιστεύουμε όμως ότι μονάχα ένα μπολοσεβίκικο ενωμένο κόμμα θα μπορούσε να φέρει σε πέρας τα τεράστια καθήκοντα απέναντι στην προλεταριακή επανάσταση της Ρωσίας μετά τη γερμανική επίθεση κι ακόμα περισσότερο μετά την απόρριψη του γερμανικού τελεσίγραφου. Αν αντίθετα πραγματοποιηθεί ρήξη στο Κόμμα, όπως απέληξε τελεσίγραφικά ο Λένιν, κι έμεινε είμαστε υποχρεωμένοι ν' αναλάβουμε έναν επαναστατικό πόλεμο ενάντια στον γερμανικό ιμπεριαλισμό, τη ρωσική μπουρζουαζία κι ένα μέρος του προλεταριάτου με επικεφαλής τον Λένιν, τότε η κατάσταση της ρωσικής επανάστασης θα γίνει περισσότερο επικίνδυνη παρά αν υπογράφαμε την ειρήνη.

Κατά συνέπεια, μη θέλοντας με την ψηφομακά κατά της υπογραφής της ειρήνης να συμβάλουμε στη δημιουργία μιας παρόμοιας κατάστασης, και μη μπορώντας εξάλλου να ψηφίσουμε υπέρ της ειρήνης, απέχουμε από την ψηφοφορία του θέματος αυτού.

23 Φλεβάρη 1918

Μ. Κρεστίνσκι
Α. Γιοφφέ
Φ. Τζερεζίνσκι»

Σε συνέχεια ο σύντροφος Ουρίτσκι διαβάζει την ακόλουθη δήλωση:

«Έν ονόματι των μελών της Κεντρικής Έπιτροπής Μπουχάριν, Λομόφ, Μπουμπνύφ, εν ονόματι του υποψηφίου μέλους της Κ.Ε. Γιακόβλεβα και εν ονόματι των παρόντων στη συνεδρίαση Σμουρνόφ και Πιατακόφ, καθώς και έμένα του ίδιου, δηλώνω ότι μη θέλοντας να φέρουμε την ευθύνη της πρόσφατης απόφασης, την οποία θεωρούμε σοβαρά λαθεμένη και επιβλαβή για τη ρωσική και την παγκόσμια επανάσταση, καθώς μάλιστα η απόφαση αυτή υιοθετήθηκε από την πλειοψηφία της Κεντρικής Έπιτροπής· δεδομένου εξάλλου ότι οι τέσσερις που απέσχον από την ψηφοφορία συμφωνούν, όπως αποδείχεται από το αιτιολογικό τους, με τη δική μας γνώμη, δηλώνουμε ότι αποχωρούμε από τις υπεύθυνες θέσεις που κατέχουμε στο Κόμμα και στην κυβέρνηση, διατηρώντας ταυτόχρονα πλήρη ελευθερία προπαγάνδας εντός και εκτός του Κόμματος υπέρ της θέσης την οποία θεωρούμε σαν τη μόνη σωστή.

23 Φλεβάρη

Μ. Ουρίτσκι»

● Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ εξηγεί την άποχή του λέγοντας ότι ήταν απαραίτητο να βρεθεί μια διέξοδος από την κατάσταση αυτή. Και η μόνη διέξοδος ήταν να μην αντιταχθούμε στη δημιουργία μιας πλειοψηφίας που θα επέβαλλε μία και μόνη γραμμή.

● Ο σ. ΛΟΜΩΦ (ΟΠΠΟΚΩΦ) θέτει το ερώτημα: επιτρέπεται ο Βλαντ(ιμίρ) Ίλιτς μια σιωπηρή ή ανοιχτή προπαγάνδα κατά της υπογραφής της ειρήνης;

● Ο σ. ΛΕΝΙΝ απαντάει καταφατικά.

● Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΑΛΩΦ νομίζει ότι, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, τα διαφωνούντα μέλη της Κεντρικής Έπιτροπής πρέπει να παραμείνουν στα πλαίσια της, και γενικά στις θέσεις που κατέχουν, μέχρι τη σύγκληση του συνεδρίου, και ν' αναπτύξουν την προπαγάνδα τους

στοις κύκλους του Κόμματος.

● Ο σ. ΛΕΝΙΝ προτείνει να εξετάσουμε το θέμα που θέσπε ο Σβερντλφ, μια που έχουμε στη διάθεσή μας τριήμερη προθεσμία μέχρι την υπογραφή της ειρήνης και δώδεκα ακόμα μέρες μέχρι την επικύρωσή της. Κατά συνέπεια έχουμε καιρό να ζητήσουμε τη γνώμη του Κόμματος, κι αν αυτή είναι κατά της υπογραφής τότε δεν θα προκύψει και θέμα επικύρωσης. Έπειδή όμως σήμερα τα χρονικά όρια είναι περιορισμένα, προτείνει ν' αναβάλουμε το θέμα μέχρι αύριο.

● Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΑΛΩΦ ρωτάει αν οι σύντροφοι συμφωνούν ν' αναβάλουν την παραίτησή τους μέχρι αύριο κι αν ναι, συμφωνεί κι αυτός για την αναβολή της συζήτησης μέχρι αύριο.

● Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ υπενθυμίζει ότι η πρόταση δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή παρά με την προϋπόθεση πλήρους ελευθερίας προπαγάνδας. Είμαστε νόμιμοι και νομίζουμε ότι είναι αδύνατο ν' αναπτύξουμε την προπαγάνδα μας εφόσον παραμείνουμε στις θέσεις μας. Πρέπει να τις εγκαταλείψουμε, διαφορετικά θα πάψουμε να είμαστε νόμιμοι.

● Ο σ. ΣΤΑΛΙΝ ρωτάει αν η εγκατάλειψη των θέσεων δεν συνεπάγεται στην πραγματικότητα και εγκατάλειψη του Κόμματος. Δεν καταλαβαίνουν οι σύντροφοι ότι η αποχώρησή τους από τις θέσεις τους είναι δυστυχία για το Κόμμα, και ότι είναι υποχρεωμένοι να ποταχθούν στις αποφάσεις του Κόμματος; Και η απόφαση του Μπρέστ πάρθηκε με πλειοψηφία μιας μονάχα ψήφου.

● Ο σ. ΛΕΝΙΝ δηλώνει ότι η αποχώρηση από την Κεντρική Έπιτροπή δε σημαίνει και αποχώρηση από το Κόμμα.

● Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ παρατηρεί ότι την εποχή της απόφασης του Μπρέστ δεν υπήρχε αιτιολόγηση και ότι η πλειοψηφία της Κεντρικής Έπιτροπής δεν στηρίζεται σε θέσεις του Λένιν. Οι σύντροφοι εγκαταλείπουν τις υπεύθυνες θέσεις τους αλλά όχι το Κόμμα. Το συνέδριο θ' αποφασίσει ποιός από μας εκφράζει τη γνώμη του Κόμματος.

● Ο σ. ΛΟΜΩΦ (ΟΠΠΟΚΩΦ) νομίζει ότι πρέπει να ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση.

● Ο σ. ΛΕΝΙΝ έχει τη γνώμη ότι υπογράφοντας ειρήνη θα ενισχύσουμε τη σοβιετική εξουσία· έμεις πιστεύουμε ότι θα την υπονομεύσουμε.

● Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ παρατηρεί ότι η αληθινή άξια της απόφασης που πάρθηκε έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι, με την άποχή μας από την ψηφοφορία, υποστηρίξαμε την απόφαση. Θα είχε πιθανόν ψηφίσει διαφορετικά αν ήξερε ότι η άποχή του θα προκαλούσε την αποχώρηση ορισμένων συντρόφων. Νομίζει ότι η γνώμη του Στάλιν είναι λαθεμένη.

● Ο σ. ΣΤΑΛΙΝ λέγει ότι δεν καταδικάζει κανένα και πιστεύει ότι ο καθένας έχει δικαίωμα να ενεργεί σύμφωνα με τη συνείδησή του, αλλά υπενθυμίζει ότι δεν διαθέτουμε απολύτως κανένα για ν' αντικαταστήσουμε τον Λομόφ, τον Σμουρνόφ και τον Πιατακόφ. Λαβαίνουν υπόψη τους οι σύντροφοι το γεγονός ότι η στάση τους οδηγεί σε σχίσμα; Αν θέλουν γὰ ξεκαθαρίσουν τα πράγματα και να μην οδηγηθούμε σε σχίσμα, τότε ας αναβάλουν τη δήλωσή τους μέχρι αύριο ή μέχρι το συνέδριο που θ' αρχίσει σε μερικές μέρες.

● Ο σ. ΤΡΟΤΣΚΙ προτείνει να διακόψουμε τη συνεδρίαση.

● Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ λέγει πως οι διαφωνούντες θεωρούν ότι η δήλωσή τους ισχύει και ότι βρίσκονται υπό παραίτησι από τις υπεύθυνες θέσεις τους, αλλά ότι παρόλα αυτά θα προσέλθουν αύριο στη συζήτηση.

● Ο σ. ΛΟΜΩΦ (ΟΠΠΟΚΩΦ) λέγει ότι δεν μπορούν να μεταθέσουν τη δήλωσή τους για αύριο, δεδομένου ότι η απάντηση στους Γερμανούς δεν μπορεί ν' αναβληθεί, αλλά πρέπει να σταλεί άμεσα.

● Ο σ. ΚΡΕΣΤΙΝΣΚΙ έχει τη γνώμη ότι μια και έπικειται το συνέδριο και η σφυγμομέ-

№ 208.
Пятница,
27 октября 1917 г.

ИЗВѢСТІЯ
Центрального Исполнительного Комитета
и Петроградского Совета
РАБОЧИХ и СОЛДАТСКИХ ДЕПУТАТОВЪ.
Адресъ: центральная Биржа, 2-й этаж, комната № 10. Телефонъ № 10 10.
Адресъ: Редакція: Садовая Палата, 2-й этаж, комната № 10. Телефонъ № 10 10.

Декретъ о мирѣ,
принятый единогласно на засѣданіи Все-
россійскаго Съѣзда Советовъ Рабочихъ,
Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ
26 октября 1917 г.

Η «Ισβέστια» της 27 'Οκτώβρη 1917 δημοσιεύει το διάταγμα για την ειρήνη.

τρηση για την υπογραφή της ειρήνης συνεχίζεται ανάμεσα στους εγγάτες της Μόσχας και της Πετρούπολης, κι ακόμα, έπειδή ενδέχεται στο μεταξύ μερικοί από έμάς τους ίδιους ν' αλλάξουν γνώμη, να παραχωρήσουμε το δικαίωμα της προπαγάνδας και να επιτρέψουμε στους συντρόφους που διαφωνούν να μην ψηφίσουν στο Σοβιέτ των Έπιτρόπων του Λαού.

● Ο σ. ΛΟΜΩΦ (ΟΠΠΟΚΩΦ) δεν συμφωνεί με την πρόταση και παρατηρεί ότι σε διάστημα δυο βδομάδων η τωρινή απόφαση πιθανόν να ακυρωθεί ή να θεωρηθεί έσφαλμένη. Αυτοί νομίζουν ότι η απόφαση είναι λαθεμένη από σήμερα και γι' αυτό δεν την συμμερίζονται.

● Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ λέγει ότι, ακόμα κι αν παραχωρηθεί το δικαίωμα της προπαγάνδας στους διαφωνούντες, η ειρήνη θα υπογραφεί. Δεν εγκαταλείπουμε το Κόμμα. Αν μάς παραχωρήσει την ελευθερία της προπαγάνδας και το δικαίωμα να ψηφίσουμε στην Κεντρική Έκτελεστική Έπιτροπή, θα αναστείλουμε την απόφασή μας.

● Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΑΛΩΦ παρατηρεί ότι μπορούν να ψηφίσουν υπέρ ή ν' απόσχουν και ρωτάει πως σκέπτονται να ενεργήσουν.

● Ο σ. ΟΥΡΙΤΣΚΙ λέγει ότι εφόσον δεν του αφαιρούν την ελευθερία δράσης, θα εγκαταλείψει την αίσχουσα τη στιγμή της ψηφοφορίας. Σε συνέχεια αποδέχεται ότι στην πραγματικότητα οι διαφωνούντες δεν αποχωρούν, αλλά νομίζει ότι η δήλωσή τους έχει έναν αντικειμενικό χαρακτήρα.

● Ο σ. ΣΜΥΡΝΩΦ λέγει ότι κι αυτός δεν συμφωνεί σ' αυτό και ότι δεν μπορεί ν' αναλάβει την ευθύνη για ένα πράγμα που δεν συμφωνεί. Γι' αυτό, δεν πρόκειται ν' αναθεωρήσει την απόφασή του.

● Ο σ. ΛΕΝΙΝ προτείνει στους συντρόφους να εγκαταλείψουν τη συνεδρίαση κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας και να μην ψηφίσουν κανένα ντοκουμέντο, ώστε να μην αναλάβουν καμία ευθύνη, αλλά να μη ρίξουν το βάρος της εργασίας στο Σοβιέτ.

● Ο σ. ΣΒΕΡΝΤΑΛΩΦ νομίζει ότι προς το παρόν οι σύντροφοι οφείλουν να παραμείνουν στις θέσεις τους, να μην εγκαταλείψουν την Κεντρική Έπιτροπή και το Έπιτροπάτο, και προτείνει τον καθορισμό της υπόλοιπης εργασίας της σημερινής συνεδρίασης.

1) Κοινή συνεδρίαση της Κεντρικής μας Έπιτροπής με την Κεντρική Έπιτροπή των Σοσιαλεπαναστατών της άριστερας.

2) Συνεδρίαση των διάφορων ομάδων.

3) Συνεδρίαση της Κεντρικής Έκτελεστικής Έπιτροπής και του Σοβιέτ της Πετρούπολης, αλλά με χωριστή ψήφο.

Η συνεδρίαση διακόπτεται για αύριο και διατηρείται η σειρά των ομιλητών: Τζερεζίνσκι, Ουρίτσκι, Σβερντλφ και Στάλιν».

Το κείμενο του Γκιουζέπλε Μπόφφα και τα πρακτικά της Κ.Ε. του Κ.Κ. (Μπ.) Σ.Ε. έχουν παρθεί από την ελληνική μετάφραση που κυκλοφορούν αυτές τις μέρες οι εκδόσεις «Εξάντας».

Φτιάξτε μαζί μας τὸ

αντι

Κλείνοντας την έρευνά μας για την αναμόρφωση και αναδιάρθρωση του ANTI, θα θέλαμε να παρουσιάσουμε απόψεις των αναγνωστών μας για μιὰ σειρά από θέματα, που ενδιαφέρουν όλους μας λίγο-πολύ και που τὸ περιοδικὸ αναγνωρίζει.

Ὁ Π.Ο., φοιτητὴς στὸ Λονδίνο, μᾶς γράφει: «Πιὸ ἀπλὴ καὶ εὐκολονόητα ἄρθρα, μὲ πιὸ ἀπλὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διαβάζονται ἀπὸ τὴν ἐργατιά».

Ὁ G.B., μαθητὴς-ἐργάτης στὴν Ἀμερική, ὑποστηρίζει τὴν ἴδια ἄποψη καὶ τὴν προωθεῖ λίγο περισσότερο: «Νὰ γράφετε στὴν ΔΗΜΟΤΙΚΗ, ὥστε ὁ πολὺς λαὸς νὰ μπορεῖ νὰ διαβάζει καὶ νὰ καταλαβαίνει καὶ ν' αὐξηθοῦν οἱ πωλήσεις».

Ὁ Α.Κ., ἐρευνητὴς στὴ Γαλλία, συμπληρώνει: «Ἀποφεύγετε τὰ ἄρθρα μὲ περίπλοκη σύνταξη καὶ γραφή. Ἡ μείωση τοῦ βερμπαλισμοῦ πιστεύω ὅτι μεγαλώνει τὴν σαφήνεια τῶν ἄρθρων».

Τέλος, γι' αὐτὸ τὸ θέμα, ἀναγνώστης μᾶς παρακαλεῖ νὰ γίνεи τὸ περιοδικὸ τόσο εὐκολονόητο, ὥστε νὰ τὸ καταλαβαίνει καὶ ἡ... μάνα του.

Ἄν δεχτοῦμε ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ εἰδικὴ περίπτωση, ἄλλο τόσο θὰ πρέπει νὰ θεωρήσουμε σὰν εἰδικὴ περίπτωση τὴν εὐχὴ τοῦ Ν.Μ., μηχανικοῦ κινηματογράφου στὶς Η.Π.Α.: «Μακριὰ ἀπὸ τὸ ποδόσφαιρο καὶ ἄς εἶναι ὅτιδήποτε».

Ἄλλοι ἀναγνώστες ὥστόσο εἶναι πιὸ συγκεκριμένοι:

Ὁ Κ.Β., στρατιώτης, λέει: «Θέλω τὸ περιοδικὸ νὰ πυκνώσει τίς τάξεις τῶν συνεργατῶν του... Θέλω νὰ γράφονται καὶ οἰκονομικὰ θέματα, γιατί νομίζω πὼς οἰκονομία καὶ πολιτικὴ εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα μὲ διαφορετικὰ ὀνόματα».

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ Γ.Γ., φοιτητὴς ἱατρικῆς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, βρίσκει ὅτι λείπει ἓνα πράγμα: ὁ Μπόστ.

Τὴ γνώμη τοῦ Μπόστ βρίσκει ἀπαραίτητη κι ἓνας ἄλλος ἀναγνώστης, ἀλλὰ προσθέτει: «Αὐτὸ πού ζητῶ

ἀπὸ τὸ ANTI εἶναι νὰ μοῦ δίνει διάφορα στοιχεῖα καὶ γνώμες, νὰ διαμορφώσω μόνος μου τὴν ἄποψή μου».

Βέβαια, μέσα στὸ πλῆθος τῶν συμπληρωμένων ἐρωτηματολογίων ποὺ ἔφτασαν στὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ, ὅλο τὸ φάσμα τῶν ἀπαιτήσεων ἀντιπροσωπεύεται. Γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς φίλους μας δὲν χρειάζεται καμιά ἀλλαγὴ. Ὅρισμένοι μάλιστα μᾶς συστήνουν νὰ προχωρήσουμε σιγὰ στὴν ἀναδιάρθρωση τοῦ περιοδικοῦ, φοβούμενοι ὅτι ἡ θέλησή μας γιὰ τελειοποιήσεις μπορεῖ νὰ μᾶς φέρει σὲ σφάλματα. Ὅμως, ὅπως δείχνουν τὰ στοιχεῖα ποὺ δώσαμε μὲ μορφή πινάκων καὶ σχολίων στὸ προηγούμενο τεῦχος, οἱ θελήσεις τῶν ἀναγνωστῶν εἶναι ξεκάθαρες. Καὶ ἀποτελοῦν γνώμονα γιὰ ἀποφάσεις.

Πρὶν ὅμως κλείσουμε τὴν ἐρευνά μας, θὰ θέλαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι:

1. Τὸ ANTI δὲν μπορεῖ νὰ μετατραπῇ σὲ ἐβδομαδιαῖο περιοδικό, ἐπεὶδὴ δὲν ἔχει καὶ δὲν θέλει νὰ ἔχει εἰδησεογραφικὸ χαρακτήρα.
2. Τὸ ν' ἀλλάξει ἐμφάνιση, κάνοντας τὸ ἐξώφυλλο πιὸ χοντρό, σημαίνει ὅτι τὸ ANTI θὰ μετατραπῇ οὐσιαστικά σὲ «βιβλίο»· κι αὐτὸ δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς του.
3. Τέλος, τὸ περιοδικὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει συστηματικὰ λιγότερα ἢ περισσότερα σκίτσα, λιγότερες ἢ περισσότερες φωτογραφίες. Κάθε τεῦχος ἔχει τὴν εἰκονογράφηση ποὺ ἀπαιτεῖται. Ἄν καμιά φορὰ ἡ εἰκονογράφηση θεωρεῖται μικρὴ, αὐτὸ ὀφείλεται στὴ δυσκολία νὰ βρεθοῦν οἱ «χτυπητὲς» φωτογραφίες καὶ οἱ πρωτότυπες εἰκόνες.

Τὸ ANTI στὸ δεύτερο χρόνο τῆς κυκλοφορίας του θὰ γίνεи ὅπωςδήποτε καλύτερο. Μπαίνοντας στὸν τρίτο χρόνο, θὰ ζητήσῃ πάλι τὴ γνώμη τῶν ἀναγνωστῶν του. Πιστεύει ὅτι θὰ εἶναι πρόθυμοι νὰ τοῦ τὴ δώσουν, γιὰ τὴν προώθηση τοῦ κοινοῦ σκοποῦ.

Τὸ «ANTI»

φροντιστηριακός οργανισμός

ΤΟΜΗ

ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, ΤΗ ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ,
ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΥΚΛΟ

μιὰ βαθειὰ τομή στο φροντιστηριακό χώρο για τούς αύριανούς φοιτητές-πολίτες.

Εμείς οι καθηγητές που έχουμε την ευθύνη της πορείας του φροντιστηριακού οργανισμού «ΤΟΜΗ» ξεκινάμε μιὰ προσπάθεια για την ανανέωση των φροντιστηριακών δομών και άπευθυνόμενοι στη μαθητική νεολαία γνωστοποιούμε τους κανόνες που θεσπίσαμε για την παραπέρα λειτουργία του φροντιστηρίου και που πιστεύουμε ότι δίνουν στον παραπάνω όρο «ανανέωση» ένα ουσιαστικό περιεχόμενο.

1. Θεσμοθετούμε τη δωρεάν φροντιστηριακή εκπαίδευση για κάθε άριστοῦχο, καθώς και για κάθε άπορο μαθητή ανεξάρτητα βαθμολογίας, πιστεύοντας ότι τουλάχιστον οι δύο αυτές κατηγορίες έχουν φυσικό δικαίωμα για μιὰ τέτοια αντιμετώπιση.
2. Υιοθετούμε τη δημοτική γλώσσα, πιστεύοντας ότι αποτελεί τὸ μοναδικὸ μέσο γνήσιας επικοινωνίας με τούς μαθητές μας.
3. Επιδιώκοντας νὰ δημιουργήσουμε ἕνα οὐσιαστικὸ προθάλαμο για τὴν πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ἐγγυόμαστε τὸν ἐλεύθερο διάλογο ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ τούς μαθητές μας πᾶν σὲ θέματα ἐπιστημονικοῦ ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου περιεχομένου.
4. Καθορίζουμε σὰν ἀπαράβατο ὄριο τὸν ἀριθμὸ τῶν 30 μαθητῶν σὲ κάθε τμήμα.
5. Ὄργανώνουμε δανειστικὴ βιβλιοθήκη ἐμπλουτισμένη με κάθε σχολικὸ καὶ φροντιστηριακὸ βιβλίο καθώς καὶ ἐργαστήριο για πειραματικὴ διδασκαλία Χημείας, στοὺς ὑποψήφιους Ἰατρικής.
6. Καθιερώνουμε τὴν ἀνὰ δίμηνο συνεργασία με τούς γονεῖς για τὴν ἀπὸ κοινου αντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῶν μαθητῶν μας.
7. Ὑποσχόμαστε νὰ συμπερασταθοῦμε με κάθε τρόπο στὴν κρίσιμη αὐτὴ περίοδο τῶν μαθητῶν μας.
8. Δηλώνουμε ὅτι θεωροῦμε ἀπὸ τώρα τούς ἑαυτοὺς μας ἐκτεθειμένους σὲ ὁποιαδήποτε κριτικὴ, τόσο για τὴν παράβαση τῶν παραπάνω κανόνων, ὅσο καὶ για τὴ στάθμη τῆς διδακτικῆς μας προσφοράς.

Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι τὸ ἐπαγγελματικὸ μας παρελθὸν προσφέρεται σὰν μιὰ μικρὴ ἐγγύηση για ὅλα τὰ παραπάνω.

Οἱ καθηγητές

Κ. ΑΓΓΕΛΕΤΟΣ	Σ. ΚΑΡΠΑΘΟΠΟΥΛΟΣ	Γ. ΠΑΠΑΔΙΩΤΗΣ
Γ. ΑΛΤΙΜΗΣΗΣ	Α. ΚΑΣΕΤΑΣ	Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΒΑΝΔΩΡΟΣ	Θ. ΚΙΑΟΣ	Δ. ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ	Π. ΚΟΚΟΡΗΣ	Ν. ΡΟΥΤΣΗΣ
Γ. ΒΥΖΙΡΓΙΑΝΑΚΗΣ	Γ. ΚΟΣΜΑΣ	Π. ΣΑΟΥΛΙΔΗΣ
Π. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ	Μ. ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ	Α. ΣΚΟΡΔΑΣ
Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	Β. ΜΠΑΓΙΑΝΑΣ	Β. ΣΠΑΝΔΑΓΟΣ
Μ. ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ	Θ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ	Σ. ΣΠΗΛΙΩΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ	Κ. ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ	Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Δ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ	Π. ΠΑΝΤΑΖΗΣ	Γ. ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗΣ
Δ. ΚΑΣΑΠΙΔΗΣ	Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	

ΤΟΜΗ

για καλύτερα αποτελέσματα

ΣΤΑΔΙΟΥ 58 ΟΜΟΝΟΙΑ ΤΗΛ.: 3217246

Ο Μ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, με μιὰ συνέντευξη που έδωσε στην έφημερίδα «Ακρόπολις», έγραψε τόν επίκηδειο της ΕΔΑ. Ήταν, στ' αλήθεια, ο άρμοδιότερος, ο καταλληλότερος από κάθε άλλον.

ΛΙΓΗ προϊστορία; Άς είναι – αφού μάλιστα τὰ κατάφεραν έτσι που η ιστορία και τὸ παρελθὸν νὰ εἶναι τῆς μόδας, περισσότερο ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

ΜΕΣΑ στὰ πολὺ δύσκολα χρόνια που ἀκολούθησαν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ἡ ΕΔΑ στάθηκε τὸ ὑποκατάστατο τοῦ παράνομου ΚΚΕ. Σὰν τέτοιο, καὶ μετὴν – ἀναμφισβήτητη – ἱκανότητα τῶν ἡγετῶν της καὶ τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν της, μπόρεσε νὰ γίνεῖ, ὄχι μόνο ὁ πόλος συγκέντρωσης τῶν σκορπισμένων, βασιανισμένων καὶ ἄγρια τότε καταδιωγμένων κομμουνιστῶν, μὰ καὶ ὁ πολιτικὸς ὁργανισμὸς τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα – νὰ γίνεῖ τὸ κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ιστορία της εἶναι ἔτσι ἡ ιστορία μιᾶς ΕΔΑ, πού, σὰν ὑποκατάστατο τοῦ ΚΚΕ, ἦταν, στὶς ιδέες καὶ στὶς ἐπιδιώξεις της, ἓνα κόμμα κομμουνιστικὸ-λενινιστικὸ. Καὶ εἶναι μαζὶ ἡ ιστορία ἑνὸς κομμουνιστικοῦ κόμματος που μέσα στὶς συνθήκες ἐκεῖνες ἦταν καὶ στὶς προγραμματικές του ἀρχές καὶ στὴν πολιτικὴ του δράση ἓνα κόμμα «ἐδαϊτικὸ», κόμμα δηλαδή παραιτημένο ἀπὸ τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐπιδιώξεις ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ-λενινιστικοῦ κόμματος.

ΜΙΑ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ... ΔΙΑΣΠΑΣΗ

ΑΝΑΜΕΣΑ σ' αὐτὰ τὰ δυὸ (ὅσες κι ἂν εἶναι οἱ ὑπηρεσίες που πρόσφερε σὰν πολιτικὸς ὁργανισμὸς τῆς Ἀριστερᾶς – ὁ μοναδικὸς τότε – καὶ ὅση κι ἂν ἦταν ἡ πολιτικὴ ἐξυπνάδα τῶν ἡγετῶν της) ἡ ΕΔΑ ἀπόμεινε ἓνα σχῆμα τακτικῆς. Μέσα ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἡ πολιτικὴ της φυσιογνωμία, οἱ ιδέες της, τὸ νόημα καὶ τὸ πρόγραμμα της σὰν ἀριστεροῦ κόμματος, ὄχι μόνο δὲν διαμορφώθηκαν σὰν κάποια βάση τέτοια ἢ τέτοια – κουκουδίκη ἢ ἐδαϊτικὴ – μὰ θολώθηκαν καὶ ἔγιναν ἓνα πλέγμα ἀπὸ ἀντιφάσεις. Τὶς ἀντιφάσεις αὐτὲς οἱ πανέξυπνοι ἡγέτες της μποροῦσαν νὰ τὶς σκεπάζουν μετὴν ὑπεκφυγῇ ἑνὸς «μίνιμουμ» καὶ ἑνὸς «μάξιμουμ» προγράμματος, μὰ δὲ μποροῦσαν νὰ τὶς γεφυρώσουν.

Ἡ ΕΔΑ ἔτσι, ὅλο καὶ περισσότερο, γινότανε μέσα της δύο γραμμές, δύο πολιτικές: Ἡ γραμμὴ, ἡ πολιτικὴ ἑνὸς κόμματος ὀρθόδοξα λενινιστικοῦ (αὐτὸ ἦταν ἡ ΕΔΑ) καὶ μαζὶ ἡ γραμμὴ ἑνὸς κόμματος που δὲν ἦταν λενινιστικὸ, ἦταν κόμμα – καὶ στὸ πρόγραμμα καὶ στὴν πολιτικὴ του – τῆς συνταγματικῆς δημοκρατικῆς ἀλλαγῆς. Καὶ ἦταν καὶ τὰ δυὸ – καὶ δὲν ἦταν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

ΑΥΤὴ ἡ ἀσάφεια, ἡ ἀν-ιδεολογικότητα εἶναι ἡ κακὴ ὑπηρεσία τῆς ΕΔΑ στὴν ἐλληνικὴ Ἀριστερὰ – με συνέπειες που πληρώνονται μέχρι σήμερα – μιὰ κληρονομία μικροπολιτικῆς ἐξυπνάδας.

ΟΣΗ, ὁμως, κι ἂν ἦταν ἡ ἐλληνικὴ ἐξυ-

Ο Δ. Χατζῆς γράφει γιὰ τὴν ΕΔΑ, τὰ ΚΚΕ καὶ τὸ δρόμο τῆς Ν. Ἀριστερᾶς

τοῦ Δημήτρη Χατζῆ

πνάδα τῶν ἡγετῶν τῆς ΕΔΑ, που ἀνέχονταν αὐτὴ τὴν ἀσάφεια καὶ ἴσως ἐνσυνείδητα τὴν ἤθελαν καὶ τὴν καλλιεργοῦσαν, οἱ δύο γραμμὲς που εἶχε μέσα της ἡ ΕΔΑ δὲ μποροῦσαν νὰ συζοῦν ἐπ' ἀπειρον μέσα στὸ ἴδιο κόμμα. Πέρα ἀπὸ τὴν ἡγεσία της ἦταν κι ἄλλος κόσμος – κόσμος που σκεφτόταν, που ὑπεύθυνα καὶ σοβαρὰ ἀντιμετώπιζε αὐτὴ τὴ νόθα κατάσταση καὶ που δὲν ἤθελε νὰ βάζει τὸν ἑαυτό του μέσα σ' αὐτὴν τὴν κανονικὴ καὶ στεῖρα μαζὶ διπλοπροσωπία. Καὶ πολιτικὰ ἀλλὰ καὶ ἠθικὰ πιά.

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

ΕΤΣΙ ἡ διάσπαση ἄρχισε – ἦταν φυσικὸ νὰ ἀρχίσει – πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία. Αὐτὸς που γράφει καὶ ὑπογράφει ἐδῶ εἶχε τὴν τιμὴ μιᾶς πολιτικῆς συνομιλίας μετὸν κ. Θεοδωράκη δυὸ μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία. Τὸ θέμα τῆς συνομιλίας ἦταν συγκεκριμένο – τί θὰ κάνουμε: Θὰ τολμήσουμε, μέσα στὶς δύσκολες ἐκεῖνες στιγμές, νὰ διασπάσουμε τὸ ΚΚΕ, ἀποχωρώντας ἀπ' αὐτό, ξεκαθαρίζοντας ὁ καθένας μας τὴν πολιτικὴ του θέση – εἴμαστε ἐπιτέλους ΕΔΑ ἢ ΚΚΕ;

Αὐτὸς που γράφει καὶ ὑπογράφει ἐδῶ ἦταν ἀπὸ τότε ὑπὲρ τῆς διάσπασης, ὑπὲρ τῆς ἄμεσης ἀποχώρησης, ὑπὲρ τῆς δημιουργίας ἑνὸς ἄλλου, ἑνὸς νέου κόμματος τῆς ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς. Καὶ ἐκεῖ μένει.

Ἡ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ που ἤρθε σὲ λίγο σάρωσε ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ σχήματα καὶ μαζὶ με αὐτὰ σάρωσε καὶ τὸ πρόσημα νὰ ὑπάρχει ἓνα νόμιμο ὑποκατάστατο τοῦ ΚΚΕ, ἀφοῦ καὶ ἡ ΕΔΑ εἶχε γίνεῖ πιά παράνομη. Ἡ διάσπαση – ὠριμασμένη ἀπὸ τὰ πρὶν – δὲν ἄργησε νὰ γίνεῖ. Μιὰ διάσπαση που τὸ ΚΚΕ τὴ θεωρεῖ πάντοτε κατάρα, συμφορά, ἀνωμαλία καὶ ἀποστασία. Μιὰ διάσπαση που ὅσοι θεωροῦσαν πρωταρχικὴ ἀνάγκη – ἐπειγουσα πιά καὶ ἐπιτακτικὴ – τὴν ἀποσαφήνιση τῆς φυσιογνωμίας τῆς ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς, μποροῦσαν νὰ τὴ δοῦν σὰν εὐλογία καὶ σωτηρία, ἓνα σπουδαῖο ἐπιτέλους γεγονός στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς

ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς, συνηθισμένης ὡς τὰ τότε στὶς ὁμόφωνες ἀναίρεσεις ὁμόφωνα παρμένων ἀποφάσεων.

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗ

ΑΠΟ τὴ διάσπαση καὶ πέρα ἀρχίζει μιὰ νέα ἱστορία που κρατᾶει σὲ ὅλα τὰ χρόνια τῆς δικτατορίας:

Ἡ ΗΓΕΣΙΑ τοῦ ὀρθόδοξου, τοῦ ἐπίσημου καὶ σήμερα ΚΚΕ – πρὸς τιμὴν της – ἔμεινε ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὴ διάσπαση, ἔμεινε πιστὴ στὴ γραμμὴ ἑνὸς ὀρθόδοξα κομμουνιστικοῦ κόμματος, χωρὶς καμιά ἀμφιταλάντευση, χωρὶς καμιά παραχώρηση σὲ ὅ,τι θὰ ἀποκαλοῦσαμε νέες τάσεις. Καὶ – πρὸς τιμὴν της – ξεκαθάρισε καὶ τοὺς λογαριασμοὺς της μετὴν ΕΔΑ – ἔπαψε νὰ ἔχει κάθε σχέση μ' αὐτὴν, κάθε ἀπαίτηση ἀπ' αὐτήν.

ΤΑ ΣΤΕΛΕΧΗ τοῦ σκληροῦ πυρήνα που ἀποχωρίστηκαν ἀπὸ τὴν ἡγεσία ἱδρυσαν τὸ λεγόμενο Γραφεῖο ἐσωτερικοῦ. Ὁ πολιτικὸς αὐτὸς ὁργανισμὸς, που ἀπὸ τὴν ὀνομασία του ὡς τὸ καταστατικὸ του εἶναι πάντοτε ΚΚΕ, ἀνάλαβε τὴν προσπάθεια νὰ καλύψει καὶ τὸ χῶρο τῶν νέων τάσεων, κατευθύνσεων, ἀναζητήσεων καὶ ζυμώσεων: Χωρὶς δηλαδή νὰ ἀπαρνηθεῖ τίποτα ἀπὸ τὸ ΚΚΕ νὰ εἶναι μαζὶ – ὁ ἴδιος – καὶ νέα Ἀριστερὰ.

Οἱ ΑΝΘΡΩΠΟΙ αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ ὁργανισμοῦ, τοῦ λεγόμενου Γραφείου ἐσωτερικοῦ καὶ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, ἦταν ἄνθρωποι πολὺ ἱκανοί, με πολὺ καλὴ γνώση τῶν ἀδύνατων σημείων τῆς ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς, καί, κυρίως, πάνω σ' αὐτὲς τὶς ἀδύνατες πλευρὲς τῆς Ἀριστερᾶς στηριγμένοι, τὸν πέτυχαν τὸν σκοπὸ τους. Κατάφεραν νὰ παρουσιάσουν ὅλο τὸ ζήτημα τῆς διάσπασης (μιᾶς διάσπασης που ὅσο κι ἂν εἶχε τὰ ἐλληνικὰ της γνωρίσματα ἦταν καὶ εἶναι ἡ ἴδια διάσπαση ἀρχῶν καὶ πολιτικῆς που ὑπάρχει σὲ ὅλη τὴν Ἀριστερὰ τῆς Εὐρώπης), που ἦταν δηλαδή ζήτημα πολιτικὸ, πολιτικῆς γραμμῆς, πολιτικῶν ἀρχῶν – νὰ τὸ παρουσιάσουν σὰν ἓνα ζήτημα ἐσωτερικῶν διαδικασιῶν τοῦ ΚΚΕ, παρελθόντος, «λαθῶν», «ἀνεξαρτησίας», «ἀνώμαλου ἐσωτερικοῦ καθεστώτος» καὶ προσώπων.

ΔΕΝ έχει καμιά σημασία αν αυτοί που ανάλαβαν αυτή την προσπάθεια του «άνανεωτή» — όχι της 'Αριστεράς αλλά του ΚΚΕ — ενεργούσαν ένσυνείδητα και προσχεδιασμένα — με μοιρασμένους δηλαδή τους ρόλους μέσα στον παλιό σκληρό πυρήνα του ΚΚΕ. Σημασία έχει πώς η προσπάθειά τους απόβλεπε να μην υπάρξει τίποτα στην ελληνική 'Αριστερά, να μην υπάρξει ελληνική 'Αριστερά έξω από τα πλαίσια, τον πολιτικό έλεγχο του ΚΚΕ. Και σημασία έχει πώς τα κατάφεραν. Τα κατάφεραν όχι μόνο να μην προχωρήσει τίποτα έξω από το σχήμα ΚΚΕ-Ισόν και ΕΔΑ μαζί, ΕΔΑ-Ισόν το ΚΚΕ, μα και κατάφεραν να δημιουργήσουν τέτοια σύγχυση, πικρία, απογοήτευση και διάλυση μέσα στις γραμμές της 'Αριστεράς, που τελικά το «Χάος» να μη δώσει τίποτα, να μην οδηγηθεί σε κανέναν πολιτικό οργανισμό, να μείνει χάος.

Ο Μ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ — και κάποιοι πρέπει μια φορά να το πει δημόσια — να την πάρω, λοιπόν, ενώ αυτή την εθύνει — ήταν από τους πρωταγωνιστές αυτής της προσπάθειας: — «Θέλετε ένα κόμμα της εργατικής τάξης μαρξιστικό-λενινιστικό; Ναι ή όχι;» — ήταν το πρώτο μήνυμα που απηύθυνε στην ελληνική 'Αριστερά, όταν έφτασε στο εξωτερικό — για να το παίξει ύστερα, να το πλέξει με τον «ελληνικό δρόμο για το σοσιαλισμό» και άλλα — χωρίς ποτέ ο ίδιος μέχρι σήμερα να έχει απαντήσει στο ερώτημα που ο ίδιος έβαζε με το ναί ή το όχι που ζητούσε από τους άλλους.

ΤΟΣΑ για την προϊστορία και ως τα αποδώσουμε όλα στις κακές συνθήκες, στις δυσκολίες που υπήρχαν.

ΟΙ ΔΥΟ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΜΕ την πτώση της δικτατορίας και τη νομιμοποίηση των κομμάτων η ΕΔΑ έμφανιζόταν πάλι σαν ανεξάρτητο, αυτότε- λές κόμμα και ταυτόχρονα σαν δημιούρ- γημα, παράρτημα, εξάρτημα του ΚΚΕ. Το παιγνίδι της διπλοπροσωπίας συνεχι- ζόταν, και το ΚΚΕ, το λεγόμενο εσωτερι- κού, εμφανιζόταν με απόλυτο το πολιτικό του δικαίωμα να δεσμεύει και να «άπο- δεσμεύει» την ΕΔΑ, να τη χειραγωγεί και να τη χειραφετεί.

ΕΝΑ τέτοιο θνησιγενές έκτρωμα ήταν φυσικό να πεθάνει πολύ γρήγορα. Το πολιτικό πρόβλημα που θα είχε να αντιμε- τωπίσει η ΕΔΑ σαν όχι κομμουνιστικό κόμμα ήταν πέρα από το ιδεολογικό και πολιτικό βεληνεκές ενός κομμουνιστικού κόμματος — όσο κι αν αυτό παρουσιάζε- ται σαν ανανεωτικό — αναθεωρητικό — ή ακριβέστερα: και σαν ανανεωτικό, ανορθόδοξο και αναθεωρητικό.

Το πολιτικό αυτό πρόβλημα (και στην Ελλάδα και σε όλη την Ευρώπη) είναι δυο γραμμές που δεν συμβιβάζονται, δεν χωρούν ή μία στην άλλη: Γενική κρατικοποίηση ή όχι;

Η ΓΕΝΙΚΗ κρατικοποίηση (τέλειο ξε- ρίζωμα του καπιταλισμού το λέει κάποτε — παίζοντας; — και ο κ. Παπανδρέου) προϋποθέτει και ξεπυκνώνει μια και μόνη έξουσία, μια ενιαία έξουσία, που

καταργεί όλες τις άλλες εξουσίες. Τη χρειάζεται και τη συνεπιδέχει αυτή την ενιαία έξουσία για να μπορέσει να επιβά- λει τη γενική κρατικοποίηση και να διευ- θύνει την κρατικοποιημένη παραγωγή. Λενινιστική ή μόνο σταλινική (άλλο ψευ- τοπρόβλημα...) ή αντίληψη αυτή του σο-σιαλισμού είναι η βάση για τον παραγω- γικό μηχανισμό, για το κοινωνικό καθε- στώς και το κρατικό σύστημα που υπάρ- χει σήμερα, εδώ και έβδομη χιλιετία στη Σοβιετική Ένωση, εδώ και τριάντα χρόνια στην Κίνα και τις χώρες του συμ- φώνου της Βαρσοβίας. Είναι το σύστημα, το καθεστώς της «δικτατορίας του προλε- ταριάτου», είναι η λενινιστική αντίληψη για το σοσιαλισμό. Και αυτήν την αντί- ληψη την αποδέχεται κανένας δολό- κληρη (όσες «άνανεωτικές» αντιρρή- σεις κι αν έχει για τουτό ή για κείνο) ή την απορρίπτει (όχι λόγω «ουμανισμού», όχι λόγω ρωσικών ή κινέζικων ιδιομορφιών, όχι λόγω «ελληνικού δρόμου» για το σο-σιαλισμό — τί μπορεί να είναι;), απορρί-πτει πο- λ ι τ ι κ ά το μοντέλο που μάς έχει δώσει.

ΤΟ ΚΚΕ — το ορθόδοξο, το επίσημο ΚΚΕ αυτήν αποδέχεται. Γίμια, παστρικά. Μέχρι σήμερα, το λεγόμενο Γραφείο εσω- τερικού, ή όπως αλλιώς λέγεται, δεν έκανε στους οπαδούς του την τιμή, δεν έκανε στους αριστερούς γενικά, δεν την έκανε στους Έλληνες την τιμή να τους πεί αν την αποδέχεται ή την απορρίπτει αυ- τήν την αντίληψη του σοσιαλισμού. Και δημιούργησε και την ΕΔΑ — για να μη το λέει κι αυτή.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Η ΑΛΛΗ άποψη, ή άλλη αντίληψη του σοσιαλισμού είναι η όχι γενική κρατικο- ποίηση. Η αντίληψη αυτή απορρίπτει την ενιαία έξουσία που απαραίτητα συν- οδεύει τη γενική κρατικοποίηση — και την απορρίπτει γιατί — όχι από σταλινικές ιδιοτροπίες και «παρεκκλίσεις» αλλά νο μ ο τ ε λ ε ι α κ ά — δημιουργεί έναν τέ- τοιον κρατικό μηχανισμό που συνδέει και ταυτίζει την ύπαρξη, τη διατήρηση και τη δική του αναπαραγωγή με το σοσιαλι- στικό κράτος, με τον σοσιαλισμό. Όχι όμως γενική κρατικοποίηση συνεπάγεται τη διατήρηση μεγάλων καπιταλιστικών βιομηχανικών και γενικά παραγωγικών μονάδων — μια συμβίωση με τον καπιτα- λισμό για αστάθμητο χρονικό διάστημα. Και η συνύπαρξη αυτή βάζει τότε πάνω από όλα το πρόβλημα της εξου- σίας — ποιός την άσκει και πώς την άσκει.

Η έμπειρία της χιλιανής αποτυχίας έδειξε τη σημασία του προβλήματος της εξουσίας και για την ώρα δεν ξε- ρουμε τίποτα περισσότερο για τον «μεγάλο συμβιβασμό» και το άνυπαρ- κτο ακόμα «μοντέλο» του.

ΜΑΖΙ μ' αυτά θα πρέπει απαραίτητα να προσθέσουμε: Για χώρες όπως η Πορ- τογαλία, ή Ισπανία, ή δική μας, αυτό το γενικό πρόβλημα της γενικής, της κατ' άρχην αντίληψης του σοσιαλισμού περ- νάει μέσα από το ειδικό τους πρόβλημα της δημοκρατικής αλλαγής του πο- λ ι -

τ ι κ ο υ (και όχι του κοινωνικού) καθε- στώς τους — ή αντίστροφα το πρόβλημα της δημοκρατικής αλλαγής του πολιτικού τους καθεστώς (που ενδιαφέρει τερά-στιες μάζες μαζί με ένα μικρό, μεγαλύ-τερο ή μεγάλο μέρος και της αστικής τά-ξης — και που ενδιαφέρει λιγότερο το προλεταριάτο, με την παροπαράδοτη έννοια που του αποδίδουν τα ΚΚ — και η ΕΔΑ, όπως την έφκριασαν) περνάει μέσα από το γενικό πρόβλημα του σοσιαλισμού στην Ευρώπη.

ΑΥΤΟ το σύνθετο πρόβλημα, στην αντίληψή του, στην παραπέρα επεξεργα-σία του — πρόβλημα ελληνικό και πρό-βλημα γενικό — είναι έξω από την ιδεολο-γία, την προβληματική και την πρακτική του ΚΚΕ, που έχει τη δική του την αντί-ληψη, τη λενινιστική, για το σοσιαλισμό. Είναι ακριβώς, ακριβέστατα, το πρό-βλημα της νέας 'Αριστεράς. Οί κατα-σκευαστές της ΕΔΑ προσπάθησαν πάλι να τσουβαλιάσουν ΚΚΕ και νέα αριστερά μέσα στο διπλοπρόσωπο κατασκευασμά τους...

Η ΕΔΑ πέθανε μέσα στη γενική άδι-αφορία και ανυποληψία και δεν την ανασταίνει ούτε η — δίκαια, δικαι-ότατη — δημοφιλία του κ. Θεοδωράκη.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΣΤΟ χώρο της ελληνικής 'Αριστεράς εξακολουθεί πάντοτε να μην υπάρχει παρά το ΚΚΕ. Ο δρόμος της νέας ελλη-νικής 'Αριστεράς είναι πάντοτε ανοιχτός. Είναι φανερό πώς ο δρόμος της αυτός θα είναι ένας δύσκολος δρόμος, από ζυμώ-σεις, αναζητήσεις, ανακατατάξεις, όσο να φτάσει στην πολιτική αποκορυστάλωση με τη δημιουργία του κόμματός της. Ός τα τότε, θα έχει να αντιμετωπίσει την έχθρότητα του ελληνικού κατεστημένου, του κόσμου δηλαδή που δεν θέλει τη δη-μοκρατική αλλαγή και που θα βλέπει όλο και περισσότερο σ' αυτήν τον κύριο κίν-δυνο. Θα έχει να αντιμετωπίσει την έχθρότητα του επίσημου ΚΚΕ, που, πιστό στις λενινιστικές του αρχές, θα βλέπει σ' αυτήν τον κύριο αντίπαλο στην Ελλάδα. Μά θα έχει ακόμα να αντιμετωπίσει τις δολοπλοκίες και τις τρικλοποδιές των ικανότατων ήγετων του «άνανεωτικού» ΚΚΕ: Η κύρια προσπάθειά τους ήταν ως τα τώρα να μην αφήσουν να δημιουργη-θεί τίποτα μέσα στην ελληνική 'Αριστερά έξω από τα πλαίσια και τον πολιτικό έλεγχο του ΚΚΕ.

ΕΙΝΑΙ όμως βέβαιο πώς άλλος δρόμος δεν υπάρχει. Η νέα 'Αριστερά, παντοδύ-ναμη σαν σκέψη, κυριαρχική σαν ιδεολο-γική και κοινωνική ζήτηση — όχι μόνο μέσα στη διάνοηση και τη νεολαία μα και μέσα στον κορμό της εργαζόμενης κοινω-νίας — δεν υπάρχει ακόμα σαν πολιτικός οργανισμός σε καμιά χώρα της Ευρώπης. Η προσπάθεια που θα μπορούσε να γίνει είναι: Η αποκορυστάλωση της πολιτικής της φυσιογνωμίας σε χώρες μεγαλύτερες να βρει και στην Ελλάδα ετοιμασμένες κάπως τις προϋποθέσεις για τη δημιουρ-γία αντίστοιχου πολιτικού σχηματισμού.

Δημήτρης Χατζής

ΛΑΜΙΑ 22-10-44

ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ

‘Ο τελευταῖος λόγος στο λαό

ΣΤΙΣ 22 τοῦ Ὀκτώβρη 1944, πρὶν 31 ἀκριβῶς χρόνια, στὴ μεγάλη πλατεία τῆς Λαμίας, σὲ μιὰ λαϊκὴ συγκέντρωση, μίλησε ὁ Ἄρης Βελουχιώτης. Ἐνας ντόπιος δημοσιογράφος, ὁ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδας «Ρούμελη», κράτησε σημειώσεις ἀπὸ τὸν λόγο καὶ τὶς ἔδωσε στὸν Ἄρη. Τρεῖς μέρες μετὰ, ἐκεῖνος τοῦ τὶς ἐπέστρεψε. Ἔτσι, τὸ κείμενο διορθωμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἄρη δημοσιεύθηκε καὶ διατηρήθηκε μέχρι σήμερα, σὰν ἕνα ἱστορικὸ ντοκουμέντο. Ἄλλωστε, ἦταν καὶ ἡ τελευταία ἐπικοινωνία τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη μὲ τὸν λαό: ὀκτὼ μῆνες μετὰ, τὸ κεφάλι του κρέμονταν, μαζί μὲ τὸ κεφάλι τοῦ συναγωνιστοῦ του Τζαβέλα, σ’ ἕνα φανοστάτη τῆς κεντρικῆς πλατείας τῶν Τρικάλων, στὴν ἴδια ἐξέδρα ἀπ’ ὅπου λίγο πρὶν (Φλεβάρη 1945) ὁ Σιάντος κι ὁ Παρτσαλίδης ἀνάγγειλαν τὴ συνθηκολόγηση τοῦ ΕΛΑΣ, σ’ ἕνα «παγωμένο» ἀκροατήριο...

Ὁ Ἄρης Βελουχιώτης (1905-1945) στὸ λόγο του αὐτό, δὲν ξεφεύγει, γενικά, ἀπὸ τὴ γραμμὴ τοῦ Κόμματος, ἀν καὶ οἱ διαφωνίες του μ’ αὐτὸ ἔχουν ἀπὸ τὸ 1943 ἀρχίσει. Φτάνοντας στὸν τόπο πού γεννήθηκε (κι ἀπ’ ὅπου ξεκίνησε πρῶτος τ’ ἀντάρτικο, ἀρχὲς τοῦ ’42) ὕστερα ἀπὸ θριαμβευτικὲς ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις ἐνὸς ἐξάμηνου στὸ Μοριά, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ λαὸ – «νὰ λογοδοτήσῃ στο λαό», ὅπως χαρακτηριστικὰ λέει στὸν συντοπίτη του

δημοσιογράφο πὺν κράτησε τὸν λόγο. Ὁ θρύλος του ἔχει ξεπεράσει, πιά, τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδας. Εἶναι ἕνα σύμβολο τῆς ἀντίστασης κατὰ τῶν Γερμανῶν – τῆς ἐν-οπλῆς ἀντίστασης τῶν βουνῶν. Στὴ Λαμία (ἀπὸ τὴν Πάτρα φτάνει μὲ καράβι στὴν Ἰτέα στὶς 14/10) τοῦ ἐπιφυλάσσουν οἱ κάτοικοι ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή: ἡ πόλη (29/10) ἀναστατώνεται ἀπὸ τὶς μπαταρίες, τὶς καμπανοκρουσίες, τὶς ζητωκραυγές. Τὸν ρένουν μὲ λουλούδια καὶ τὸν στεφανώνουν. Μιὰ μέρα πρὶν ἔχει

μετῇ στὴ Λαμία ἡ XIII Μεραρχία τοῦ ΕΛΑΣ. Πρὶν ξεκινήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του, ὁ Ἄρης ζητάει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἡ ἡγεσία ἀρνιέται. Ὑπακούει. Ἐχουν, ἤδη, ὑπογραφῆ οἱ συμφωνίες τοῦ Λιβάνου (20/5) καὶ τῆς Γκαζέρτας (26/9). Τὰ σχόλια τοῦ Ἄρη εἶναι ἐπιγραμματικά – καὶ χαρακτηριστικά:

● «Τὰ κεφάλια μας δὲ στέκουν καλά...»

● «Τώρα, τὸ ἕνα πόδι μας εἶναι στὸν τάφο».

● «Με τὰ λάθη πού ἔχουν γίνει καί μέ τὸ στραβὸ δρόμο πού πῆρε τὸ κίνημά μας, μὲ μιὰ κουραμάνα καί μιὰ κονσέρβα θὰ μᾶς σκοτώνουν».

Κι ἀπὸ τὴν Πάτρα, φεύγοντας, χαιρέτησε, κατασυγκινημένος, τοὺς Μοραίτες συν-αγωνιστές του μὲ μιὰ φράση προφητική – ὄχι τοῦ δικοῦ του μόνο χαμοῦ:

● «Καλὴ ἀντάμωση στὰ γουναράδια».

Ἐχει, ὅμως, γίνει καί κάτι ἄλλο πού, γυσιμὰ, ὁ Ἄρης ἀγνοεῖ: «τὸ μεγάλο παζάρι» τῆς Μόσχας (10-20/10) γιὰ τὰ Βαλκάνια, μεταξὺ Στάλιν καί Τσώρτσιλ. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ μοιρασιά ἔλαχε τούτη:

● Μ. Βρετανία (ἐν συμφωνία μὲ ΗΠΑ) 90%.

● Ρωσία 10%.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ

Στὸ λαὸ τῆς Λαμίας μεταφέρει πρῶτα-πρῶτα «τοὺς πιὸ θερμοὺς χαρετισμοὺς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τοῦ ΕΛΑΣ». Τοὺς λέει γιὰ τὴν ἱστορία, «ὅπως δὲν τὴ γράφουν τὰ βιβλία», γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, γιὰ τὴ λευτεριά πού ἔρχεται, ἦρθε! Τοὺς μιλάει καθαρά:

«Τὸ ΚΚΕ δὲν βαδίζει τώρα γιὰ τὸν κομμουνισμό (...). Τὸν κομμουνισμό θὰ τὸν ἐπιβάλλετε σεῖς, ὁ λαός, κι ὄχι τὸ ΚΚΕ. (...) Σήμερα, τὸ ΚΚΕ δὲν ἐπιδιώκει παρὰ μόνο μιὰ δημοκρατική λύση τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος».

Ὁ Ἄρης ἔχει ἐπίμονα προβλέψει τὴ σύγκρουση καί μὲ τοὺς Ἀγγλους. Ἀπὸ καιρὸ. Τώρα, μιὰ βδομάδα πρὶν, ἡ «εἰσβολή» τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων (ἐπιχείρηση «MANNA») ἔχει ἀρχίσει. Οἱ ψευδαισθήσεις στὸ ΚΚ ἔξακολουθοῦν... Κι εἶναι χαρακτηριστικό, πὼς τὴ μέρα πού ὁ Ἄρης μιλάει στὴ Λαμία, ὁ Ἀγγλὸς στρατηγὸς Σκόμπυ, στὴν Κόρινθο, λέει σὲ ἀντάργες τοῦ ΕΛΑΣ:

«Ἀναλαμβάνοντας τὴν Διοίκησην ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων, τὸ ξεκαθάρισα πὼς τὰ πολιτικά σας ζητήματα δὲν μὲ ἐνδιαφέρουν. Περισσότερο ὅλοι οἱ ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου Ἑλληνες θὰ συνεργασθοῦμε ἐνωμένοι, ἀδιακρίτως κομματικοῦ συμφέροντος». («Λευκὴ Βίβλος», ΕΑΜ, Τρίκαλα 1945).

Ἔτσι, τελειώνοντας τὸ λόγο του στὴ Λαμία, ὁ Ἄρης, δὲ μπορεῖ νὰ μὴν προειδοποιήσει:

«Σὰς ὑποσχόμαστε ὅτι πάλι θὰ ξαναβγοῦμε στὸ βουνό» – «ἂν οἱ ἀπαιτήσεις πού ἔχουμε (νὰ ψηφίσει ὁ λαὸς ἐλεύθερα καί νὰ σεβαστοῦν τὸ λαὸ) δὲν ἐκτελεστοῦν!»

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

Μόνο πού αὐτὸς δὲ θὰ ζήσει «γιὰ νὰ ξαναβγεῖ στὸ βουνό». Ἡ πορεία του, ἀπὸ δῶ καί πέρα μέχρι τὸ θάνατο, εἶναι σφραγισμένη ἀπὸ στιγμὲς τραγικές:

● Τὸ Νοέμβριο, προσπαθεῖ μάταια στὴ Λαμία, ἐπίσημα πρῶτα (σύσκεψη μὲ τὸ Σαράφη, 14/10) κι ἀνεπίσημα (κρυφὰ ἀπὸ τὸ κόμμα) μετὰ (σύσκεψη

καπεταναίων 17/10), νὰ πείσει τοὺς «ἀνθρώπους τῶν βουνῶν» γιὰ τὸν «στραβὸ δρόμο», γιὰ τὴ σύγκρουση πού ἔρχεται. Προσक्रοῦει στὴν «κομματική πειθαρχία» – τοῦ Μάρκου Βαφειάδη κυρίως, πού 3½ χρόνια μετὰ, στὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἐμφύλιου, θὰ βρεθεῖ στὴν ἴδια μὲ τὸν Ἄρη θέση...

● Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο στέλνει στὴν ἡγεσία τοῦ Κόμματος ἓνα σχέδιο πού προέβλεπε κατάληψη τῆς Ἀθήνας μὲ τὴ βοήθεια δυνάμεων καί ἀπὸ τὴ Στερεὰ καί ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. Δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψη.

● Στὸ Δεκέμβριο μέσα στέλνεται μαζί μὲ τὸ Σαράφη στὴν... Ἠπειρο, ὅπου διαλύει τὶς δυνάμεις τοῦ Ζέρβα κι ἀναγκάζει τ' ἀπομεινάρια τους (μαζί καί τὸ στρατηγὸ) νὰ καταφύγουν στὴν Κέρκυρα. Κατεβαίνοντας πρὸς τὰ κάτω, συναντᾷ κοντὰ στὴ Θήβα τὶς δυνάμεις πού ὑποχωροῦν – μαζί καί τὴν κομματική ἡγεσία. «Κι ὁ τελευταῖος δεκανέας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ θὰ διεξήγαγε καλύτερα τὴ μάχη», λένε πὼς εἶπε στοὺς Ἰωαννίδη, Σιάντο κ.λπ.

● Μετὰ τὴ Βάρκιζα (12/8) ἀναγκάζεται νὰ ὑπογράψει μαζί μὲ τὸ Σαράφη μιὰ «Ἡμερησία Διαταγὴ τοῦ Γ.Σ. ΕΛΑΣ» (16/2), πού λέει ὅτι «ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας τοῦ ΕΛΑΣ τελειώνει καί ὁ ΕΛΑΣ ἀποστρατεύεται!» (Σ.Σ.: τὴν ἴδια μέρα μὲ τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας, οἱ «τρεῖς μεγάλοι» ὑπέγραψαν τὴ συμφωνία τῆς Γιάτας).

● Τέλος τοῦ Φλεβάρη, κάνει μιὰ ἀκόμα μάταιη προσπάθεια ἐπαφῆς μὲ τοὺς ἄλλους καπεταναίους – τοὺς στέλνει κρυφὰ γράμματα.

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

Τὸ κόμμα, τὸ μαθαίνει κι ἀντιδρᾷ ἐν-τονα. Ἀπὸ δῶ καί πέρα ὁ Ἄρης εἶναι «ἀντίπαλος». Τοῦ ζητάνε ἢ νὰ γυρίσει στὴν Ἀθήνα ἢ νὰ φύγει σὲ μιὰ ἀνατολικὴ χώρα. Τοὺς ἀπαντᾷ:

«Ἄν τὸ κόμμα μου θέλει, φεύγω, μὲ τὸν ὄρο νὰ μείνω ἓνας μαχητὴς καί νὰ μπορέσω νὰ ἐκφράσω τὴ γνώμη μου στὸ Στάλιν ἂν χρειαστεῖ. Κατευθύνομαι πρὸς τὰ σύνορα. Οἱ ἄντρες μου δὲ θὰ ἀφοπλιστοῦν. Ἄν δὲν συμφωνάτε στείλτε μου τὸν Μαρτζώτα προσωπικά. Δὲν θὰ ἐμπιστευτῶ κανένα ἄλλο μαντατοφόρο».

Συναντιέται μὲ τὸν Πλουμπίδη, πού τὸν στέλνει στὰ Τρίκαλα, ὅπου δὲν ἔχουν φτάσει ὁδηγίες. Ἀπὸ κεῖ τὸν στέλνουν στὰ Γιάννενα. Τίποτα. Πηγαίνει Κόνιτσα. Καστοριά καί περνᾷ τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, κτυπημένος ἀπὸ ἀγγλικὴ περίπολο. Ἐκεῖ, μαθαίνει (11/4) ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὸ Νταχάου καί γυρίζει! Ξαναβρίσκει τὴν ἐμπιστοσύνη του – ὁ «μεγάλος ἀρχηγός» τοῦ εἶναι παλιὸς γνώριμος τῶν φυλακῶν. Ξαναπαίνει στὴν Ἑλλάδα. Ὃταν φτάνει στὰ Τρίκαλα, ὁ Ζαχαριάδης βρίσκεται στὴν Ἀθήνα (30/5) καί δηλώνει στὸ «Ριζοσπάστη» τῆς ἐπόμενης μέρας:

«Ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας νὰ ἐκτελεστεῖ γρήγορα καί 100%. Ἄν κάποιος μέσ' ἀπ' τὶς γραμμές μας, στὶς πόλεις εἴτε στὰ βουνά, ἀντιδρᾷ ἀκόμα, ἐμεῖς θὰ τὸν χτυπήσουμε ἀνοιχτὰ καί θὰ τὸν διώξουμε!»

Παρ' ὅλα αὐτὰ ζητᾷ ἐπαφὴ προσω-πική μὲ τὸν Ζαχαριάδη καί τοῦ στέλνει ἓνα γράμμα – κάπου 100 χειρόγραφα. Ὃταν φτάνουν στὰ χέρια του «εἶναι πιὰ ἀργά», κατὰ τὴν ἐκφραση τοῦ ἀρχηγοῦ: Τὸ Π.Γ. στὶς 11/6 ἐνέκρινε τὴν ἀπόφαση τῆς 11ης Ὀλομέλειας γιὰ τὸν Ἄρη καί ἀπὸ τὸν «Ριζοσπάστη» (12/6) «καταγγέλλει ἀνοιχτὰ τὴν ὑποπτη καί τυχοδιωκτικὴ δρᾶση τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη (Θανάση Κλάρα ἢ Μιζέρια)». Συγχρόνως, ὑπενθυμίζει ὅτι «ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὸν καιρὸ τῆς δικατορίας Μεταξᾶ ὁ Βελουχιώτης (Θ. Κλάρας) εἶχε πιαστεῖ καί εἶχε κάνει δήλωση μετανόας καί ἀποκήρυξης τοῦ ΚΚΕ».

ΤΟ ΤΕΛΟΣ Ἡ Η ΑΡΧΗ

Στὶς 15 τοῦ μηνός, ἄλλος λίβελος κατὰ τοῦ Ἄρη στὸ «Ριζοσπάστη» καί τὴν ἐπόμενη ἡ ἀπόφαση τοῦ Π.Γ., πού καταλήγει: «Στὸ ΚΚΕ δὲν ἔχει θέση κανέναν, ὁσοδήποτε ψηλὰ κι ἂν στέκει κι ὁσοδήποτε μεγάλος κι ἂν εἶναι, ὅταν οἱ πράξεις του δὲν συμβιβάζονται μὲ τὸ κοινὸ συμφέρον καί ὅταν παραβιάζεται ἡ δημοκρατικὴ ἐσωκομματικὴ πειθαρχία».

Εἶναι ἡ μέρα (16/6) πού ὁ Ἄρης, κοντὰ στὰ Τρίκαλα, περιμένοντας ἀπάντηση τοῦ Ζαχαριάδη δέχεται ἐπίθεση ἀπὸ ἰσχυρὸ στρατιωτικὸ τμήμα. Πολεμᾷ, ξεφεύγει καί τελικὰ ὕστερα ἀπὸ προδοσία βρίσκεται πάλι κυκλωμένος. Θὰ καταφέρει νὰ ξεφύγει μὲ ἀπώλειες. Κάποια στιγμή, ὅταν ὁ κίνδυνος ἔχει περάσει, τοῦ δίνουν τὸ «Ριζοσπάστη» πού γράφει τὴν πρώτη ἀποκήρυξή του. Λίγο μετὰ, ὁ Ἄρης Βελουχιώτης θὰ τινάξει τὰ μυαλά του στὸν ἄερα – τὴ μέρα ἀκριβῶς πού δημοσιεύονταν ἡ ... ἐπιβεβαίωση ἀπὸ τὸ Π.Γ. τῆς «προδοσίας του»...

Σήμερα, 30 χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ὁ Ἄρης Βελουχιώτης ζεῖ – πιὸ ζωντανὸς ἀπὸ τοὺς ζωντανούς – ἀνάμεσα στὴ νεολαία, πού τὸν θανμάζει, τὸν μελετᾷ, τὸν τραγουδαί. Ὁ θρύλος τῶν βουνῶν, τῆς ἀντίστασης τοῦ 41-45, ἐγινε ὁ θρύλος τῆς γενιᾶς τοῦ 70, τοῦ 75...

ΣΗΜ: τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶναι ὁλόκληρος ὁ λόγος τοῦ Ἄρη στὴ Λαμία, πού ἔχει, ἥδη, δημοσιευθεῖ στὸ ὁγκώδες βιβλίο «Ἄρης Βελουχιώτης» («ΚΥΨΕΛΗ», 1965) καί σὲ ξεχωριστὸ τεῦχος, στὴ σειρά τῶν «Ἑλληνικῶν Θεμάτων - Κατοχή - Ἀντίσταση - Ἐμφύλιος». Τὸ «ΑΝΤΙ» τὸ δημοσιεύει – μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου – σὰν ἓνα μοναδικὸ ντοκουμέντο τοῦ Ἄρη καί τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Γιατί αγωνίστηκα

«Αδελφία, Έλληνες και Ελληνίδες της Λαμίας και της περιοχής της! Από μέρους του Γενικού Στρατηγείου του Ε.Λ.Α.Σ. σας φέρω τους πιο θερμούς χαιρετισμούς. Όπως βλέπετε, πρόκειται «να βγάλω λόγο». Μα ο λόγος μου αυτός δεν θα μοιάζει καθόλου με τους λόγους που γνωρίζετε μέχρι σήμερα. Δεν πρόκειται να σας υποσηθώ ούτε πως θα σας φτιάξω γεφύρια ή ποτάμια, όπως σας υποσχόντανε πως θα σας φέρουν οι παλιοί καμπατάρχεις. Ούτε και θα σας τάξω λαγούς με πετραχήλια. Δεν επιδιώκω ν' αποσπάσω επαίνους για τη ρητορική μου δεινότητα. Επιδιώκω απλώς ν' ακούσετε αυτά που θα σας πω. Προσέχτε. Θ' άρχισω σαν τὰ παραμύθια:

Η άθανατη Έλληνική φυλή

Κάποτε η γωνιά αυτή της γης που πατάμε και λέγεται Ελλάδα εΐτανε δοξασμένη κι ευτυχισμένη κι είχε ένα πολιτισμό πού επί 2½ χιλιάδες χρόνια συνεχίζει να παραμένει και να θαυμάζεται απ' όλο τον κόσμο. Κανένας σοφός ή άσοφος δεν μπορεί μέχρι σήμερα να γράψει ούτε μια λέξη, αν δεν αναφερθεί στα έργα που άφησαν οι δημιουργοί αυτού του πολιτισμού, που λέγεται αρχαίος ελληνικός πολιτισμός.

Κάποτε, λοιπόν, η χώρα μας εΐτανε δοξασμένη, μα αργότερα την υποδούλωσαν κι έχασε την παλιά της αυτή δόξα. Μα ύστερα από κάμποσα χρόνια η χώρα μας σηκώθηκε στο πόδι κι ύστερα από σκληρούς αγώνες ενάντια στη σκλαβιά, πάλι λευτερώθηκε.

Στην εποχή της σκλαβιάς πέρασε σκληρά, μαύρα χρόνια και πολλοί «έξυπνοι», ανάμεσα στους οποίους και κάποιος Φαμερόγιερ, ισχυρίστηκαν, πως η ελληνική φυλή έσβησε κι ότι αυτή διασταυρώθηκε μ' άλλες φυλές, που δεν έχουν τίποτα το κοινό με την αρχαία ελληνική φυλή.

Μα ό,τι κι αν πούνε, αυτό δεν έχει καμιά αξία. Την ελληνικότητά μας την αποδείξαμε. Γεγονός είναι ότι η χώρα μας ξεσηκώθηκε και ξαναγένηκε πάλι λεύτερη. Αυτό κανείς δεν τόλμαε. Ούτε οι ξένοι βασιλιάδες, ούτε οι ντόπιοι κοτζαμπάσδες. Οι ξένοι δεν τόλμανε, γιατί φοβισμένοι από τη γαλλική επανάσταση, χτυπούσαν όλες τις εξέγερσεις και δημιουργήσαν γι' αυτό μεταξύ τους την Ιερή συμμαχία. Οι ντόπιοι κοτζαμπάσδες γιατί τάχανε καλά με τους Τούρκους και ξεζουμίζανε το λαό.

Η αντίδραση ούρλιαζε

Μα ο ελληνικός λαός δεν θάτανε αυτός ο λαός, ο λαός δηλαδή της χώρας της λευτεριάς και του πολιτισμού, αλλά λαός ζούγκλας, αν δεν έβγαζε μέσα από τα σπλάχνα του τους άρχηγους εκείνους που θά τον οδηγούσανε στη λευτεριά του. Όπως βλέπετε, λοιπόν, όλοι – ξένοι και ντόπιοι – πάλησαν για να μην ξεσηκωθεί ο λαός κι αποχτήσει τη λευτεριά του.

Μέσα στα χρόνια της σκλαβιάς δέ σταμάτησαν οι αγώνες. Μικροί ή μεγάλοι. Ένοπλοι ή όχι. Κι ύστερα μέσα απ' αυτό το λαό ξεπήδησε ο μεγάλος βάρδος της επανάστασης, που ύμνησε με τὰ τραγούδια του την ιδέα της εξέγερσης του έθνους, ο πρόδρομος της Φιλικής Έταιρίας, ο Ρήγας. Η αντίδραση των σκότους, πριν πολλαπλασιαστεί με το πέρασ των άρχών του. Μα ο σπόρος που

έσπειρε βλάστησε σύντομα. Σε λίγο, η Φιλική Έταιρία έγινε κι άγκάλιασε χιλιάδες Έλληνες.

Άς ούρλιαζε ή αντίδραση. Άς ύπογραφε άτιμα χαρτιά, σαν αυτό που ύπογράφηκε στη διάσκεψη της Βιέννης στὰ 1815, κάτω από το όποιο έβαλε την ύπογραφή του κι ο πολὺς Γιάννης Καποδίστριας και που διαλάμβανε, ότι όχι μόνο δέ θά εὐνοηθεί και επιτραπεί ένα έθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στην Ελλάδα, μα και θά πνιγεί στο αίμα αν ξεσπάσει. Ο Γιάννης Καποδίστριας, που μάς τὸν παρουσιάζουν στα σχολεία σὰ μεγάλο και τρανό, με προτομές και πορτρέτα, είναι ο πρώτος καταστροφάς της Ελλάδας. Μα ό,τι έκανε, δεν τόκανε σαν Καποδίστριας, μα σαν εκπρόσωπος όλης της ελληνικής αντίδρασης. Άς ούρλιαζε λοιπόν, μαζί με τη διεθνή και ή ντόπια αντίδραση. Κι άς ύπογράφανε άτιμα χαρτιά.

Ο λαός προχωρεί

Τίποτα δεν εΐτανε ικανό να συγκρατήσει τη φλόγα για τη λευτεριά, που έκαιγε μέσα στις καρδιές του λαού μας. Έτσι, στὰ 1821, ύστερα από κόπους και θυσιές και χάρη στον ένθουσιασμό και τη φλόγα του Παπαφλέσσα, που χρησιμοποίησε όλα τὰ μέσα, ακόμα και την ψευτιά, κηρύσσοντας την εξέγερση, ξεσηκώθηκε πρώτος ο Μοριάς. Από δω, από το Μοριά, άρχισε ή επανάσταση του 1821.

Στό άκουσμα της εξέγερσης όλοι οι ισχυροί της γης, ξένοι και ντόπιοι, τρόμαξαν. Οι κοτζαμπάσδες, όμως, βλέποντας ότι δεν τους εΐτανε δυνατό να συγκρατήσουν το λαό και φοβούμενοι την όργή του, αναγκάστηκαν να κόψουν τη συνεργασία τους με τους καταχτητές και για να εὐνοήχουν τον λαϊκό απελευθερωτικό κίνημα, πήρανε όλοι μέρος στην επανάσταση κι έτσι αυτή πήρε χαρακτήρα πανεθνικό.

Οι τρανοί της γης τρόμαξαν και χρησιμοποίησαν όλα τὰ τετρίπια, προσπάθησαν να πνίξουν την επανάσταση. Μα γελώστηκαν. Επί 7 δόλοκληρα χρόνια πάλησαν οι προπάτορές μας, παρὰ το γεγονός, ότι ή ελληνική αντίδραση, δυο φορές, το 1823 και 1825, όργάνωσε τον εμφύλιο πόλεμο για να σπάσει άκριβώς τους αγώνες αυτούς. Έτσι οι πρόγονοί μας ανάγκασαν όλους τους έχθρους μας να γλείφουν εκεί που έφτυσαν και ν' αναγνωρίσουν τους αγώνες μας και την ανεξαρτησία μας.

Κανείς δεν πίστευε προηγουμένα σ' αυτό το θαύμα, που συντελέστηκε από τις ίδιες τις δυνάμεις και τὰ μέσα του λαού. Άλλοι περίμεναν να τους έλθει ή λευτεριά από τη Ρωσία κι άλλοι από τη μεγαλοφυχία των βασιλιάδων της Εύρώπης. Μα ή επανάσταση απόδειξε ότι αυτή μόνη της χάρισε τη λευτεριά της πατρίδας μας. Τὰ παραμύθια του φιλελληνισμού, χάρη στον όποιο αποχτήσαμε διήθεν τη λευτεριά μας, έφευρέθηκαν μόνο και μόνο για να γίνει πιστευτό, ότι ή πατρίδα μας λευτερώθηκε, όχι από τις ίδιες της τις δυνάμεις, μα από τους ξένους. Υπήρξαν βέβαια φιλέλληνες, που αγωνίστηκαν, πολέμησαν κι έχυσαν το αίμα τους για τη λευτεριά της πατρίδας μας. Τιμή και δόξα σ' αυτούς κι αιώνα άς είναι ή εὐγνωμοσύνη του έθνους. Μα αυτοί υπήρξαν μεμονωμένα άτομα μονάχα. Η θεωρία του όργανωμένου φιλελληνισμού είναι καθαρό παραμύθι.

Με την επικράτηση της επανάστασης άμέσως οι δικοί μας κοτζαμπάσδες επιβλήθηκαν πάνω στη χώρα μας. Η αντίδραση,

ντόπια και ξένη, για να εὐνοήξει το λαϊκό χαρακτήρα του κινήματος και να επιβάλει νέα σκλαβιά, χρησιμοποίησε όλα τὰ μέσα. Και στο τέλος τὸ πέτυχε. Η άρχή έγινε κολώντας στο σβέγκο της πατρίδας μας αυτόν που σας εΐπα πρωτύτερα: τὸν Καποδίστρια. Ο Γιάννης Καποδίστριας από την ανασύσταση του ελληνικού κράτους άρχισε την καταστροφή της χώρας μας, κι ένας άλλος Γιάννης, ο Μεταξάς, έβαλε σ' αυτήν το καπάκι.

Πως μάς επεβλήθηκαν οι βασιλιάδες

Ο λαός νόμιζε, ότι μια που πέτυχε πια ή επανάσταση, θά επακολουθούσαν τὰ χρόνια της ευτυχίας του, ότι δηλ ή ανθρωπότητα θάτανε στο πλευρό της χώρας μας και πως ή χώρα μας για μια ακόμα φορά θά βρισκότανε σε θέση να ξαναπάρει, όπως και παλιότερα, δόλοκληρη την ανθρωπότητα από το χέρι και να της δείξει καινούργιους δρόμους πολιτισμού και προόδου. Μα στη θέση αυτών ή ντόπια και ξένη αντίδραση επεβλήθη και να φέρανε τὸν Καποδίστρια, τη Βαυαρική δυναστεία με τὸν Όθωνα...

Χρόνια και χρόνια άπάτης και ρεμούλας μάς κράτησαν μακριά από την ευτυχία και τὸν πολιτισμό και μάς ορίζανε μέσα στην εξαθλίωση, την πείνα, την κακομοιριά και τη δυστυχία. Έτσι ή Ελλάδα, που υπήρξε κάποτε ή πηγή των φώτων και του πολιτισμού, κατάντησε να βρίσκεται στο πιο χαμηλό επίπεδο οικονομικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής ανάπτυξης, όχι μόνο έναντι των λαών της Εύρώπης, αλλά και των Βαλκανίων.

Η προδοσία του άλβανικού έπους

Η αίτια αυτού βρίσκεται στο γεγονός, ότι ή αντίδραση σκεφτόταν μόνο πως να εκμεταλλευτεί, να βασανίσει, και να ξεζουμίσει το λαό, όργανώνοντας κινήματα κάθε τόσο και καλλιεργώντας τις φαγωμάρες, προπαγανδίζοντας και πείθοντας το λαό ότι είναι απαραίτητο να ζει φτωχός και κακομοιριασμένος. Χαρακτηριστικό είναι ότι πλάνωντας μια λέξη του Κολοκοτρώνη, που όνόμασε κάποτε τη χώρα μας Ψωροκόσσαινα, κατάφερε να πείσει το λαό ότι το ελληνικό κράτος δέ μπορεί να όρθοποδήσει μόνο του κι ότι θάπρεπε να μάς κυβερνήσουν οι ξένοι, όνομάζοντας γι' αυτό και τὰ πολιτικά κόμματα ρωσικά, άγγλικά και γαλλικά. Σ' αυτό το σημείο μάς φέρανε οι κορυφές που διοικούσαν τὸν τόπο μας.

Κάποτε φτάσαμε και στη δημοκρατία. Μα αυτό έμοιαζε με την παροιμία που έλεγε ο λαός: Άλλάξε ο Μανωλίδς κι έβαλε τὰ ρούχα του αλλοιώς. Ύστερα μυρίστηκαν οι έξυπνοι ψητά από τη μοναρχία και βρίσκοντας ότι «έφταιγε» ή δημοκρατία για τη δυστυχία του λαού, ξαναφέρανε τὸ βασιλιά. Και τότε άρχισαν πια ξεστσίπια ακόμα να ξεζουμίζουν και να καταπιέζουν το λαό. Και για να μπορούν να πνίξουν τις κραυγές του, βάσανε στο κεφάλι μας τὸ Μεταξά, που εΐτανε πάντα πράχτορας του Π γραφείου του γερμανικού επιτελείου, από τὸν καιρό που σπούδαζε στη στρατιωτική σχολή της Γερμανίας.

Έτσι, ύστερα από 120 χρόνια, ξαναπέσαμε πάλι στη σκλαβιά, γιατί έτσι κακὰ μάς κυβερνήσανε στο διάστημα αυτό.

Σ' αυτή την κατάσταση βρεθήκαμε, όταν ξεσπασε ή πολεμική λαίλαπα και ή σύγκρουση μεταξύ των κολοσσών. Μα κανένας

«Απ' αυτούς δε σκέφτηκε ελληνικά και να δει πώς θα ξέφευγε ή χώρα μας τη λαίλαπα αυτή. Με την επίγνωση ότι η χώρα μας θα τραβούσε στην καταστροφή μπήκανε στον πόλεμο.

Έχουμε ντοκουμέντα στα χέρια μας, που μάς αποδεικνύουν, ότι οι άνθρωποι αυτοί είχαν σκοπό να ρίξουν μόνο τρεις τουφεκιές στο Άλβανικό μέτωπο κι ύστερα να μάς παραδώσουν στους φασίστες. Υπάρχουν ντοκουμέντα που μάς πείθουν ότι το Νοέμβριο προς το Δεκέμβριο του 1940 μπορούσαμε να πετάξουμε τους Ιταλούς στη θάλασσα. Μα αυτοί συγκαταύσανε το στρατό μέχρι που να λύσει το στρατιωτικό της πρόβλημα ή Γερμανία στην Ευρώπη κι ύστερα να δικαιολογήσουν ότι δε μπορούσαν να τὰ βγάλουν πέρα με δυο κολοσσούς. Δεν πίστευαν στις δόξες του στρατού μας, στο θάρρος, στην τόλμη, στην αυταπάτηση και τον ήρωισμό του, που πολεμούσε με φλόγα ενάντια στο φασισμό, νησιτικός και ξυπόλυτος πάνω στα βουνά της Άλβανίας με τη βοήθεια όλου του ελληνικού λαού. Αυτοί δεν πίστευαν σ' αυτά και περιμένανε πως θα καμφθεί. Γι' αυτό το έπος της Άλβανίας είναι ολοκληρωτικά έργο του λαού. Είναι έργο του λαού που το πραγματοποίησε, με το μένος που είχε ενάντια στο φασισμό και το ζυγό του Μεταξά, με θυσίες και ήρωισμούς.

Έτσι, ξαναπέσαμε στη σκλαβιά

Μα ο λαός μας δεν είτανε σε θέση να συνεχίσει το έργο του αυτό. Όσο φλογερά κι αν είτανε τα στήθη του, ή φλόγα αυτή δε θα ζιντεχε στα σιδερόφρακτα μεγαθήρια των φασιστών, μια που είχε μέσα του και την προδοσία των ήγερτων του. Έτσι αναγκάστηκε να υποκύψει, μη δχι σάν ήττημένος. Γιατί αυτή ή συνθηκολόγηση που έκαναν, υπογράφηκε πριν ακόμα πολεμήσει ο στρατός μας. Αυτή δεν είτανε ήττα του λαού μας, μα ήττα και χρεωκοπία των καθεστώτων που μεσολάβησαν από το 1821-1941. Γι' αυτό κι ο λαός μας τιμωρεί σήμερα την ήττα αυτή και θα την τιμωρήσει αργότερα πιο σκληρά ακόμα.

Έτσι ήλθαν οι Γερμανοί στον τόπο μας και μάς σκλαβώσανε. Μα για μας, για το λαό μας, καμιά κηλίδα δε θα μπορούσε να προσεμφθεί, ότι εγκαταλείψαμε τὰ εδάφη μας. Αυτή θα κολλούσε, όταν δεν ξεσηκωνόμαστε.

Τί μπορούσαμε να περιμένουμε απ' αυτούς που φορούσαν τὰ κλάκι και τὰ μπακαλιάρικα; Τί μπορούσαν να μάς πουν αυτοί; Το μόνο που βρίσκανε να μάς λένε είτανε: 'Ήουχία, παιδιά, και τάξη. Κάνανε κυβέρνηση. Ήουχάστε. Αυτό όμως θέλανε κι οι Γερμανοί. Μα τὰ λόγια αυτά δε έκστοιμίζανε οι άνθρωποι εκείνοι που δεν έχουν το δικαίωμα να ονομάζονται Έλληνες.

Κι όμως, δε θα συμβιβάζονταν με τη λογική και τη ράτσα μας, αν δε βγαίναμε πάλι τὰ στοιχεία αυτά που θα κρατούσαν ψηλά την τιμή του έθνους μας, μέσα από το λαό μας.

Στο δρόμο του αντάρτικου

Μια μαυρίλα πλάκωνε τον ελληνικό δρόμο. Κανείς δεν ήξερε τί θα έφερνε ή αύριο και πώς θα ξεφεύγαμε από τη σιδερένια τανάλια που μάς έσφιγγε. Κείνοι που νιώθανε βρισκόντανε στις φυλακές και τὰ ξερονήσια. Κι εδώ πρέπει να στιγμιαιστεί μια άλλη ατι-

μία των ανθρώπων της 4ης Αυγούστου, που φεύγοντας τους παράδωσε στα χέρια των κατακτητών.

Μια άλλη μερίδα που ένωθε, ασχολούνταν με τις μαύρες και άσπρες άγορές.

Έτσι όλο το βάρος έπεσε πάνω σε μια χούφτα ανθρώπων, απ' αυτούς που τρώγανε καρπαζιές μέσα στα αστυνομικά μπουντρούμια και τις ασφάλειες, μα που φλέγονταν από ήρωισμό και άνδρεία και μέσα τους υπήρχε μια ζεστή ελληνική καρδιά κι έτρεχε στις φλέβες τους πραγματικό ελληνικό αίμα. Αυτοί άναψαν το δαυλὸ κι έδωσαν το σύνθημα για τὸν ξεσηκωμὸ τοῦ έθνους. Αυτοί που δώσανε το κουράγιο στους Έλληνες. Αυτοί που δημιούργησαν τὴ νέα Φιλική Έταιρία: τὸ Ε.Α.Μ.

Βέβαια, ποὸς θάτανε κείνος που μπορούσε να πιστέψει τότε, ότι αυτή ή φούχτα των ανθρώπων θα έφερνε στη χώρα μας τη μεγαλόπρεπη αυτή νίκη. Μα ή ύψη, ή ψυχρόσυνθεση, το σκαρί των ανθρώπων αυτών είτανε τέτοιο. Παρά τις φυλακές, τους κατατρεγμούς, τις δολοφονίες, τὰ βασανιστήρια, τις ήμαδιζες έκτελέσεις και τὴν τρομοκρατία, οι άνθρωποι αυτοί οδηγούσαν ήρωικά και θαρραλέα τις μάζες στο δρόμο της λευτερίας.

Ξέρετε όλοι πὸς άρχισε το κίνημα αυτό και δε σταματὸ στις λεπτομέρειές του. Όταν έχουμε τὴ μέρα της έθνικης ανεξαρτησίας μας, πὸν γιορτάζουμε στις 25 Μάρτη, χαρόμαστε, τραγουδάμε και κλαίμε από τὴ συγκίνηση. Μα από δὸ και πέρα θα έχουμε δυὸ έθνικες γιορτές: τὴν 25η Μάρτη και τὴν 27η Σεπτεμβρίου - επέτειο της δημιουργίας τοῦ Ε.Α.Μ., που αποτέλεσε τὴ βάση της σημερινής μας ἀπελευθέρωσης. Αυτό πρέπει να τὸ νιώσουμε.

Στὰ προηγούμενα χρόνια πολλοί περνούσαν από τὴν πλατεία τοῦ Διάκου, μα κανείς δεν ένωθε τὸν παλμό που περιείχε τὸ τραγούδι που μάς δίδασκε στὸ σχολειὸ ὁ παλιὸς καθηγητής μας Λάσκαρης:

- Σὰς εὐλογεῖ τοῦ Διάκου μας τὸ τιμημένο χέρι...

Κανείς δεν ένωθε, ότι έπρεπε να φύγει μακριά από τὰ μικροσυμφέροντά του και να παλαίψει για τὴ λευτεριά.

Μα ή χούφτα αυτή των ανθρώπων, που σὰς μίλησα πιο πάνω, ρίχτηκε δολύφωχα στον άγώνα. Η αντίδραση στο άκουσμά της χρησιμοποιήσαν όλα τὰ μέσα κι έθεσε σε ένεργεια όλες τις άτιμιές για να τὴ σαμποτήσει. Μα όλα αυτά στάθηκαν άνίκανα να σπάσουν τὸν άγώνα της. Αντίθετα αυτή ρίζωνε κάθε μέρα και πιο πολύ κι ανέπτυσσε τὴ δράση της. Κι επειδὴ δεν είχε σκοπὸ να κατασταλεί με χαρτοπόλεμο έβγαλε στο βουνὸ τὸ αντάρτικο.

Θυμάμαι όταν τὸ χειμὸν τοῦ 1941 ήλθα ἐδὼ σὰ «μαυραγορίτης» για να βάλω μπροστὰ τὴ δουλειά. Σὰς γνώριζα όλους, μα κανείς από σὰς δεν ήξερε τί έπεδίωκα ἐγὼ. Τότε μαζί με τὸ Γ. Φράγκο και Γ. Γιαταγάνη βγάλαμε τὸ πρώτο διάγγελμα τοῦ Ε.Α.Μ. Πολλοί νομίζανε τότες, ότι αυτό είτανε μόνο ντόρος και τίποτα άλλο.

Όταν λέγαμε ότι: «Σὲ λίγο θα σφυρίζε το μάλιγχερ και θα κροταλίζει ξερά τὸ πολυβόλο στις βουνοκορφές και τὰ φαράγγια μας κι οι Γερμανοί και Ίταλοί θα φύγουν ντροπιασμένοι», ίσως πολλοί να λέγανε πὸς αυτά δεν είτανε παρὰ ήχηρὸς γράσεις.

Μα ύστερα από 2½ μῆνες άρχισε πραγματικά να λαλεί τὸ ντουφέκι. Και τί δεν είτανε τότε! Όπως και στὰ 1821 όλη ή αντίδραση

συνωμότησε εναντίον μας και στὴν αρχή δεν έλεγε τίποτα για τὸ αντάρτικο, κάνοντας τὸ ίδιο που κάνει και ή στρουθοκάμηλος, όταν κρύβει τὸ κεφάλι της, ἐνὼ ὅλο της τὸ σῶμα φαίνεται. Έτσι κι αυτοί, νομίζανε, ότι αν δε λέγανε τίποτα για τὸ αντάρτικο και τὸ άγνοούσαν, δε θὰ βανθόνταν τὸ καριοφύλι. Μα μπορούσε να σταματήσει αυτό; Κάθε μέρα κοκκινίζανε τὰ βουνά και τὰ φαράγγια από τὸ αίμα.

Κι όταν είδαν ότι τὸ αντάρτικο μεγάλωνε, παρὰ τὴ σιωπή τους, τότε κι αυτοί άλλαξαν τρόπο για να μάς πολεμήσουν. Μὰς ὀνόμασαν πλαταικολόγους, κατακοκλέφτες, ληστοσυμμορίες κ.λπ. Ακόμα βρέθηκαν άνθρωποι να μάς αποκηρύξουν με τὴν υπογραφή τους γιατί σκοτώσαμε τὸν προδότη και ἐκβίαστοι Μαραθῆ. Μα αυτοί οι κύριοι είτανε κυριολεκτικά ήλίθιοι. Δεν ξέρανε οὔτε τὸ άτομικὸ τους συμφέρον. Νόμισαν, πὸς αν μάς αποκήρυσαν θα σταματούσε κι ὁ άγώνας μας κι ότι δεν θα είμαστε κάποτε ίκανοί να τους σφίξουμε τὸ λαιμὸ και να τους πνίξουμε.

Άς είναι. Τέτοιοι ήλίθιοι είτανε και τέτοιες ήλιθιότητες λέγανε. Άς κάνουν τώρα τὰ ψηλά τους καπέλα κλωσοφωλιές.

Η ύπαιθρος αναπνέει

Μα είτανε δυνατό να πιάσει αυτό; Όχι! Οι χωριάτες είχαν δει για πρώτη φορά τὸ θαύμα ν' αφήνουν τὰ πράματά τους έξω χωρίς να τους τὰ πειράζει κανείς. Η ζωοκλοπή είχε καταργηθεί στὴν ύπαιθρο και ή ασφάλεια της ζωής και της περιουσίας ποτὲ δεν είτανε σ' αυτό τὸ σημείο. Είτανε θαύμα αυτό; Όχι. Αλλά για πρώτη φορά τὸ χωριὸ γνώρισε τὴν έξουσία ή ὁποία βγήκε για να χτυπήσει τὴν ἐσχάτη προδοσία, τὸ ἐγκλημα, τὴ ζωοκλοπή κ.λπ. και να ἐμπεδώσει τὴν ασφάλεια.

Κι όταν χτυπήσαμε τὰ ἐγκλήματα αυτά και πατάξαμε τὴν προδοσία, αυτοί σάν δεσποινίδες της άριστοκρατίας, που δε βλέπουν γύρω τους τὴ δυστυχία και τὴν κακομοιριά που βασιλεύει, αλλά συγκινούνται από ένα άρρωστο γατάκι, μπήσανε τις φωνές και μάς κατηγορήσαν ότι σκοτώνονται. Επί Μεταξά βιάστηκαν γυναίκες, υπέστησαν μαρτύρια χιλιάδες άνθρωποι, σκοτώθηκαν και γκρεμίστηκαν από τὰ μπαλκόνια της Άσφάλειας γέροι, έγιναν τόσα ἐγκλήματα, μα κανείς απ' αυτούς δεν είπε τίποτα. Μα τώρα φωνάζουν ότι ὁ Άρης σφάζει.

Ναί, σφάξαμε κι είμαστε έτοιμοι να ξανασφάξουμε, αν χρειαστεί. Ποιους όμως σφάξαμε; Έμεις είμαστε πιο πονόψυχοι απ' αυτούς. Απὸδείξη είναι ότι ἐμείς είμαστε κείνοι που τρώγαμε χρόνια τώρα τις καρπαζιές και καταδιωχόμαστε. Σφάξαμε κείνους που πρόδιναν στους καταχτητές τους Έλληνες, κείνους που κλέβανε τὸ λαὸ και διαπράττανε ἐγκλήματα.

Κι είναι κυριολεκτικά ήλίθιοι κείνοι που τους πήρε ὁ πόνος γι' αυτούς που τόσο διακαίολογημένα χτυπήσαμε, για να παίρνουν τὸ μέρος τους, ή είναι ολοκληρωτικά συνένοχοί τους.

Μα οὔτε και τὸ κόλλο αυτό έπιασε.

Τὸ αντάρτικο σώζει το λαὸ

Τότε όμως αυτοί, σάν καλοί ζαχαροπλάστες που είτανε, κατασκευάσανε ένα νέο χρυσὸ χάλι:

- Ναί, φωνάζανε. Δεν υπάρχει αντίρρηση.

δτι οι άντάρτες διεξάγουν έθνικό άγώνα. Μά τδ ζήτημα αυτό θά λυθεί από τούς ισχυρούς. Τί μάς χρειάζονται, λοιπόν, οι άγώνες κι οι σκοτωμοί, άφου τδ ζητήματά μας θά τά λύσουν άλλοι;

Αυτό τδ σύνθημα έπιανε. Είχανε όμως δικαιο: "Ασφαλώς όχι! Γιατί δέν είχανε δικαιο;

Στά 1941-42 τδ Ε.Α.Μ. δέν είτανε ακόμα ισχυρό. Γι' αυτό δέν είχε άρχισεί ο άγώνας νά παίρνει μαζικό χαρακτήρα. Ούτε κι άντάρτικη δράση ύπήρχε. Κι όμως. Στά 1941-42 πέθαναν από την πείνα και τις άρρώστιες, πού έπακολούθησαν άπ' αυτήν, 300.000 άνθρωποι μόνο στην Άθήνα, τόν Πειραιά και τά περίχωρά τους. Κά θά πέθαιναν άργότερα ακόμα περισσότεροι, άν τδ Ε.Α.Μ. δέν κινητοποιούσε με συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις, συλλαλήτρια και άπεργίες τδ λαό και δέν τόν έμψύχωνε: 1. Νά έπιβληθεί τδ σταμάτημα της άρπαγής της παραγωγής μας από μέρους τών κατακτητών. 2. Νά έπιβληθεί σ' αυτούς ν' άφήσουν τδ Διεθνή Έρυθρό Σταυρό ν' αναλάβει την τροφοδοσία τού λαού μας. 3. Νά προσέξουν την κατάσταση της Ελλάδας τδ έξωτερικό.

"Αν τδ άντάρτικο δέν σταματούσε τις φάλαγγες τών Γερμανών πού κλέβανε την παραγωγή της χώρας μας και δέν καταργούσε τη συγκέντρωση της παραγωγής πού τη βάζανε στδ χέρι οι κατακτητές, άν δέν γίνονταν όλα αυτά, τότε τά θύματα από την πείνα και τις άρρώστιες θάταν πολύ περισσότερα. Όλες οι χιλιάδες τών θυμάτων, πού πέσανε για τη ζωή και τη λευτεριά τού λαού μας, ποτέ δέ φθάνουν τά θύματα της πείνας και τών άσθενειών.

Πότε άκούστηκε στην Ιστορία της ανθρωπότητας νά πραγματοποιείται ή άπελευθέρωση μέσον της πταγοποντίας; Ποτέ. Ή λευτεριά δέν κερδίζεται με ξόρκια, αλλά με άγώνες και θύματα!

Μά κι άν τδ θέλαμε, δέν είχαμε αυτό τδ δικαίωμα. Τδ δικαίωμα δηλαδή νά κηλιώσουμε την Ιστορία της πατρίδας μας. Αυτό θάταν άσέβεια στή μνήμη τών ήρωικών μας προγόνων.

Μά ούτε είχαμε τδ δικαίωμα νά κολλήσουμε μιá άτιμωτική σφραγίδα, μιá σφραγίδα αίσχους, στδ κούτελο τών έπερχομένων γενεών, τών παιδιών μας και τών έγγονιών μας, δτι κατάγονται από γενιά εύνοχων, πού δέχονται νά πεθαίνουν στά πεζοδρομία από τόν άτιμωτικότερο τών θανάτων, από την πείνα, παρά νά πεθαίνουν με τδ όπλο στδ χέρι, παλεύοντας για τη λευτεριά.

Τί θάπρεπε νά προτιμούσαμε; Τδ πρώτο ή τδ δεύτερο; Όχι! Χίλιες φορές όχι! Καλύτερα νά γινότανε τδ πάν ένα μπουρλότο, παρά νά ύποταχτούμε στους κατακτητές.

Αυτό ο λαός μας τδ κατάλαβε, τούς μούτζωσε κι έδωσε αυτά τά λαμπρά παλληκάρια, πούνα τώρα στεφανωμένα με δόξες, με δάφνες και με νίκες.

Ή αντίδραση συνωμοτεϊ

Τότε και αυτοί αναγκάστηκαν ν' αλλάξουν βιοή κι άποφάσισαν νά βγάλουν στδ βουνό δικές τους άνταρτοομάδες.

Μά γιατί αυτό; Τδ Ε.Α.Μ. είχε δηλώσει δτι δέν είχε μονοπώλιο τόν άντάρτικο άγώνα. Γι' αυτό και τούς κάλεσε νά σχηματίσουν κοινές άνταρτοομάδες. "Αν είχανε την πρόθεση νά παλαίψουν ενάντια στους κατακτητές, θά τδ κάνανε. Τότε όμως ισχυρίζονται δτι ή χωρογραφία της Ελλάδας και ή πυκνότητα της κατοχής δέν επέτρεπε την ύπαρξη άνταρτοομάδων.

"Όταν όμως είδανε έμάς, όταν λευτερώ-

σαμε την ύπαιθρο, τότε και αυτοί άποφάσισαν νά δημιουργήσουν άντάρτικο.

Τί θά περίμενε κανείς άπ' αυτούς άρχή - άρχή; Ποιά κρωγή, έστω και τυπικά, νά βγει από τδ στόμα τους; Φυσικά: Κάτω οι κατακτητές! Μά τη θέση τους τη γνωστοποίησαν από την άρχή. Ή πρώτη κρωγή τους είτανε:

- Κάτω τδ Ε.Α.Μ.!

Μά έμεις και πάλι τούς καλέσαμε για νά ένωθούμε. Αυτοί όμως άρνήθηκαν, γιατί δέ θέλανε νά ύποβληθούν σέ κόπους και μόχθους για νά πολεμήσουν τόν κατακτητή. Γιατί αυτοί δέν είχανε έντολοδόχοι τού έλληνικού λαού, μά της αντίδρασης από τδ φόβο της λαοκρατίας πού ζητούσανε νά πολεμήσουν.

Στδ τέλος μάς κήρυξαν κι άνοιχτά τόν πόλεμο, ένοπλα, συνεργαζόμενοι με τούς κατακτητές.

Θά είμαστε άσυνεπείς στδν άγώνα μας και προδότες τού λαού μας, άν συχαινόμαστε τά αίματα. Γι' αυτό, σάν έντολοδόχοι τού λαού συντρίψαμε τούς συνεργάτες αυτούς τών κατακτητών, τούς πολέμιους τού έθνικού μας άγώνα.

Ό Ε.Λ.Α.Σ. στδ πλευρό τών συμμάχων

"Υστερα άπ' αυτό χρησιμοποίησαν τδ κόλπο: Μάς κατηγορήσανε, δτι δέ βοηθάμε τδ συμμαχικό άγώνα, αλλά ύπακούουμε μόνο στους Ρώσους. Κι άπειλούσανε, δτι όταν θάρθουν οι σύμμαχοι έδώ, θά μάς κανονίσουν. Αυτοί, πού συνεργάζονταν με τούς Γερμανούς, άπειλούσανε δτι θά μάς χτυπήσουν οι σύμμαχοι!

Αυτοί πού στά 1941 πρόδωσαν τδ συμμαχικό άγώνα. Αυτοί πού μαγάρισαν τις Θερμοπύλες και τούς Τριακούς μας κι άφησαν τούς συμμάχους "Αγγλους νά μάχονται μόνοι τους εκεί, ενώ αυτοί είχαν παραδώσει την Ελλάδα με τη συνθηκολόγηση τού Τσο-λόλογου, μάς κατηγορούσαν δτι δέν ενισχύουμε τδ συμμαχικό άγώνα κι έβαζαν στδ μυαλό τών συμμάχων την άτιμη σκέψη, δτι δηθεν θά μάς χτυπούσαν έρχόμενοι έδώ.

Ό Γοργοπόταμος

Μά σέ λίγο τούς ήρθε τδ πρώτο χαστούκι: Ή πρώτη ομάδα τών "Αγγλων άλεξιπτωτιστών έπεφτε, όχι σ' αυτούς, μά στδν "Αρη, πάνω στη Γκιώνα. Και μαζί μ' αυτούς τραβήξαμε κι άνατινάξαμε τδ Γοργοπόταμο. Ό άρχηγός τών συμμαχικών στρατευμάτων της Μ. Ανατολής, στρατηγός Ούϊλσον, δήλωσε άνοιχτά, δτι οι έπιτυχίες τών συμμάχων στην "Αφρική όφείλονται κατά 80% στην άνατίναξη της γέφυρας τού Γοργοποτάμου, γιατί αυτή έμπόδισε την άποστολή γερμανικών ενισχύσεων και έφοδιασμού. Μά νά κι ένα τελευταίο: Στην Πελοπόννησο προτείναμε στους τσολιάδες νά καταθέσουν τά όπλα κι έμεις θά τούς άφήσουμε έλεύθερους. Μά οι "Αγγλοι τδ άπέρριψαν αυτό και συνέλαβαν όλους τούς τσολιάδες, τούς έκλεισαν σέ στρατόπεδα συγκέντρωσης και τούς παραπέμπουν νά δικαστούν από τά στρατοδικεία.

Στδ κάτω - κάτω, νά τώρα οι "Αγγλοι μπροστά σας. Διαβαίνουν τούς δρόμους της Λαμίας και πάνε νά χτυπήσουν τούς Γερμανούς μαζί με μάς. Μαζί τους θά πολεμήσουμε έμεις κι όχι αυτοί, μέχρι την ολοκληρωτική συντριβή τού φασισμού.

Μά τά κατακάθια αυτά βόηκανε νέο τροπάρι: Μάς κατηγορούν δτι είμαστε όλοι κομμουνιστές και ισχυρίζονται δτι τδ Ε.Α.Μ. και ο Ε.Λ.Α.Σ. είναι σκεπασμένες

κομμουνιστικές όργανώσεις. Μά αυτή ή κατηγορία μπορεί ν' άποτελέσει ντροπή ή έπαινο;

Άγωνιζόμεθα για τη Δημοκρατία

Τδ κομμουνιστικό κόμμα δέ βαδίζει τώρα για τόν κομμουνισμό. Τδ Κ.Κ.Ε. έχει βέβαια στδ πρόγραμμά του σάν τελική του επιδίωξη τόν κομμουνισμό. Μά όχι για τώρα. Τόν κομμουνισμό θά τόν έπιβάλλετε σεις, ο λαός κι όχι τδ Κ.Κ.Ε. Κι είμαι βέβαιος δτι πολλοί από τούς μορφωμένους μας, πού δέν τόν θέλουν σήμερα, θά ψηφίσουν τότε για νά επικρατήσει ο κομμουνισμός.

Σήμερα, όμως, τδ Κ.Κ.Ε. δέν επιδιώκει παρά μόνο μιá δημοκρατική λύση τού έλληνικού προβλήματος.

Μά άς πούμε, δτι τδ Κ.Κ.Ε. θά εφαρμόσει τόν κομμουνισμό. Λένε δτι ο κομμουνισμός χαλνά τις εκκλησιές και γδέρνει τούς παπάδες. Τόσο χαζοί είναι λοιπόν οι κομμουνιστές νά χαλάσουν τις εκκλησιές, πού δέν τούς έμποδίζουν σέ τίποτα; Οι εκκλησιές μάς φταίνε ή τά καράβια τού Έμπειρικού; Γιατί λοιπόν νά κάψουμε τις εκκλησιές;

Ποιός χτυπά τη θρησκεία

Θά γδάρουμε τούς παπάδες; Μά γιατί; Έμεις βλέπουμε δτι χιλιάδες παπάδες βρίσκονται τώρα στην πρωτοπορία τού κινήματος μας και ή συμβολή τού κλήρου πού στάθηκε στδ πλευρό μας ύπήρξε άνεκτίμητη.

Μήπως συμβαίνει τδ αντίθετο; Γιατί αυτοί πού εμφανίζονται σάν προστάτες της εκκλησίας, γκρεμίσανε μαζί με τούς Γερμανούς και γδέρνουνε παπάδες.

Ό κομμουνισμός, λένε, θά καταργήσει τη θρησκεία. Μά ή θρησκεία είναι ζήτημα συνείδησης. Πώς θά καταργηθεί λοιπόν; Ή κατάργηση της θρησκευτικής συνείδησης είναι πράμα αδύνατο, έστω κι άν ακόμα οι κομμουνιστές θέλανε νά την καταργήσουν. Ή θρησκευτική συνείδηση δέν καταργείται με απλές διαταγές. "Αν συνέβαινε ένα τέτοιο πράμα, αυτό θά έμοιαζε με τη διαταγή πού έβγαλε κάποτε ένας άστυνόμες στην "Ανάφη, με την όποία άπαγόρευε την πάλη τών τάξεων!

Τδ τί θά γίνει στδ πολύ μακρινό μέλλον, τδ πώς θά σκέπτονται οι άνθρωποι τότε, είναι άλλο πρόβλημα. Και κανένας πολιτικός δέ μπορεί νά βγάλει νόμο για τδ τί θά πρέπει νά γίνει ύστερα από 200 ή 500 χρόνια. Ούτε λοιπόν κι έμεις θά βγάλουμε τέτοιο νόμο. Μάς ενδιαφέρει τδ πώς θά προκόψει ο λαός μας σήμερα κι όχι τδ τί φιλοσοφικές πεποιθήσεις θάχει ύστερα από 500 χρόνια.

Συνεπώς καταλαβαίνετε τώρα, δτι αυτοί πού διαδίδουν αυτές τις συκοφαντίες επιδιώκουν άλλους σκοπούς, προσαπώθοντας με τδ μέσο αυτό της συκοφαντίας νά έξαπατήσουν τδ λαό και νά διακονίσουν την κυριαρχία τους πάνω του. "Αν μάλιστα έξετάσουμε βαθύτερα τδ πράμα αυτό, θά δοίμε δτι αυτοί είναι άθρησκοι, γιατί σ' αυτούς δέν ύπάρχει ούτε ίχνος θρησκευτικής συνείδησης κι ο μόνος πού λατρεύουν είναι ο Θεός Μαμμωνάς, ο Θεός τού χρήματος...

Θά συσπειρώσουμε την οίκογένεια

Κατηγορούν τούς κομμουνιστές, δτι αυτοί θά διαλύσουν έπίσης την οίκογένεια. Λες κι έμεις κατεβήκαμε από τόν ουρανό και δέ γεννηθήκαμε από σπία ή φυτρώσαμε μόνοι μας σάν τά μανιτάρια. Ή οίκογένεια δημιουργήθηκε από όρισμένες οικονομικές συν-

θήκες. Σε μία όρισημένη ανάπτυξη της κοινωνίας δημιουργήθηκε η ανάγκη της οικογένειας, γιατί έτσι θ' αντιμετώπιζονταν καλύτερα οι ανάγκες της ζωής. Χρειάζονταν να δουλεύουν δύο: ο πατέρας και τα παιδιά στα χτήματα, οι γυναίκες στόν άργαλειό και τó σπίτι, γιατί μόνο με τόν τρόπο αυτό θ' αντιμετώπιζονταν οι βιοτικές ανάγκες τους.

Αυτό του είδους οι οικονομικές συνθήκες πού επικρατούσαν τότε, πλησιάζανε, όπως βλέπετε, πιδ στενά τὰ μέλη της οικογένειας μεταξύ τους. Σήμερα όμως τί γίνεται; Οι σημερινές οικονομικές συνθήκες αναγκάζουν όχι πιά τó στενό πλησίασμα της οικογένειας, αλλά αντίθετα την απομάκρυνσή της.

Νά ένα παράδειγμα: Ένας άντρας παντρεύεται, μὰ την επομένη του γάμου του φεύγει στην 'Αμερική γιά νά μπορέσει ν' αντιμετωπίσει τις ανάγκες της ζωής του και της γυναίκας του. Ποιός διαλύει στην περίπτωση αυτή την οικογένεια; Οι κομμουνιστές ή οι οικονομικές συνθήκες πού δημιουργήσε η κεφαλαιοκρατία;

Κι εδώ, λοιπόν, βλέπουμε φανερά, ότι αυτοί πού μὰς κατηγορούν πώς θέμε νά διαλύσουμε την οικογένεια, δέν είναι άλλοι, παρά αυτοί πού τη διαλύουν στην πραγματικότητα, ενώ έμεις επιδιώκουμε τó στερωμά της. Θά δώσουμε στό λαό τὰ οικονομικά μέσα γιά νά μπορεί νά μη σκορπάει την οικογένειά του στά τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Μὰς κατηγορούν ότι θέμε νά καταργήσουμε τὰ σύνορα και νά διαλύσουμε τó κράτος. Μὰ τó κράτος έμεις τó φτιάχνουμε σήμερα, γιατί δέν υπήρχε, μιά πού αυτοί οι ίδιοι τó είχαν διαλύσει. Ποιός είναι λοιπόν πατριώτης; Αυτοί ή έμεις; Τó κεφάλαιο δέν έχει πατρίδα και τρέχει νάβρει κέρδη σ' όποια χώρα υπάρχουν τέτοια. Γι' αυτό δέ νοιάζεται κι ούτε συγκινείται με την ύπαρξη των συνόρων και τού κράτους. Ένώ έμεις, τó μόνο πού διαθέτουμε, είναι οι καλύβες μας και τὰ πεζούλια μας. Αυτά, αντίθετα από τó κεφάλαιο πού τρέχει όπου βρει κέρδη, δέν μπορούν νά κινηθούν και παραμένουνε μέσα στη χώρα πού κατοικούμε.

Ποιός, λοιπόν, μπορεί νά ενδιαφερθεί καλύτερα γιά την πατρίδα του; Αυτοί πού ξεπορτίζουν τὰ κεφάλαιά τους από τη χώρα μας ή έμεις πού παραμένουμε με τὰ πεζούλια μας εδώ;

Όταν έξαφνα στά 1929-31 τó κράτος ζήτησε, λόγω της οικονομικής κρίσης πού μάλιστα τη χώρα μας, νά κατεβάσουν οι ξένοι ομολογιούχοι τó ποσοστό πού πληρώνανε σέ τοκοχρεωτία, οι 'Αγγλοι δέχτηκαν νά τó μειώσουν σέ 35%, αλλά οι 'Έλληνες όμολογιούχοι άρνήθηκαν. Νά, λοιπόν, ποιός είναι ό πατριωτισμός τους! Αυτός φτάνει μέχρι τó σημείο πού δέ θίγονται τὰ οικονομικά τους συμφέροντα. Αυτοί λοιπόν οι ίδιοι πού μὰς κατηγορούν ότι επιδιώκουμε την κατάργηση των συνόρων και τη διάλυση τού κράτους, αυτοί τὰ ξεπουλάνε αυτά στην πρώτη ευκαιρία.

Όταν οι άτιμοι μιλάνε γιά τιμή

Μὰς κατηγορούνε, έπίσης, ότι έμεις επιβουλεύουμε την τιμή. Βλέπετε, όλοι αυτοί οι «ήθικοί», πού όταν περπατάνε μπερδεύονται τὰ κεφάλια τους στά σύρματα, μιλάνε γιά τιμή!

Αυτοί πού πούλησαν τις γυναίκες και τις αδελφές στόν κατακτητή, γιά νά κάνουν τὰ νταραβέρια μαζί του, και μὰς σκλάβωσαν διπλά, αυτοί πάνε τώρα νά μὰς πείσουν ότι είναι οι κέρβεροι της τιμής και της ήθικης! Μ' αυτά τὰ μέσα προσπαθούν νά ξεπατή-

σουν τó λαό γιά νά συνεχίσουν τó ξεζούμισμα και την εκμετάλλευσή του. Και πολλές φορές τó καταφέρνουμε αυτό και μὰς πείθουν μάλιστα ότι έτσι είναι όλος τó λένε.

Πάρτε ένα παράδειγμα, άπ' αυτό πού γίνεται στά χωριά: Ό χωριάτης καπνίζει τόν καπνό πού παράγει ό ίδιος. Μά τόν πείσανε ότι αυτός είναι λαθραίος. Κι ό ίδιος ό χωριάτης σου λέει ότι καπνίζει λαθραίο καπνό. Λες και δέν τόν έσπειρε αυτός στόν τόπο μας, αλλά τόν έφερε από την 'Αμερική. Όπως βλέπετε λοιπόν κι ό ίδιος ό χωριάτης τó πίστεψε, πώς ό καπνός του είναι «λαθραίος».

Η αντίδραση δέν σταματά σέ τίποτα μπροστά, προκειμένου νά ξεπατήσει τó λαό, χρησιμοποιώντας γι' αυτό όλα τὰ μέσα, όλη τη συκοφαντία και τó ψέμα. Μά αυτές οι συκοφαντίες, στην ύπαιθρο, όπου μὰς είδανε και μὰς νιώσανε, έγιναν συντρίμια. Στις πόλεις θά γίνει κι αυτό τó ίδιο.

Σέ λίγες μέρες θά δείτε κι έσείς μόνοι σας την πραγματικότητα. Γιατί ό δικός μας σκοπός είναι ένας: Πώς θά ζήσκει καλύστερα ό λαός μας!

Όταν είταν εδώ ό κατακτητής, αυτοί θέλανε τότε την τάξη. Έμεις θέλαμε την άταξία γιά νά κάνουμε άνυπόφορη τη ζωή τού κατακτητή. Τώρα αυτοί θέλουνε την άταξία. Μά έμεις θέλουμε την τάξη. Αυτοί είναι οι οργανωτές τού εμφυλίου πολέμου γιά νά εκμεταλλεύονται τó λαό μας. Αυτοί είναι οι λύκοι, πού προσπαθούν νά κατασπαράξουν τó κοπάδι, έμάς, έσας, όλους μας, τó λαό δηλαδή.

Τηρήσαμε τις ύποσχέσεις μας

Ό Ε.Α.Α.Σ. και τó Ε.Α.Μ. ύποσχέθηκαν στό λαό την πάλη ενάντια στόν κατακτητή και την άπελευθέρωση της χώρας μας. Αντς τις ύποσχέσεις τις τηρήσαμε. Έμεις δέν δημιουργήσαμε κυβερνητικό τύπο. Αυτός δημιουργήθηκε μόνος του από τó λαό. Από τόν 'Οχτώβριο τού 1942 μόνος του ό λαός τράβηξε στίς εκλογές της αυτοδιοίκησης του.

Ό θεσμός αυτός της αυτοδιοίκησης, πού γιά πρώτη φορά εμφανίστηκε στη Βράχα της Εδρυτανίας, αποτέλεσε την άρχη της δημοσιότητας του από τó χωριό μέχρι την Π.Ε.Ε.Α. άργότερα.

Έμεις είμαστε υπέρ της ένότητας και χάρη στίς προσπάθειες τις δικές μας όφειλεται κατά 95% ή δημιουργία της εθνικής κυβέρνησης, κάτω από την όποια αγωνιζόμαστε σήμερα. Μέχρι τη Λάρσα ή πατρίδα μας είναι πιά έλευθερη. Και γρήγορα θ' άπελευθερώσουμε όλη την υπόλοιπη 'Ελλάδα.

Έτσι και ή δεύτερή μας αυτή ύπόσχεση τείνει νά πραγματοποιηθεί ολοκληρωτικά.

Η πάλη μας γιά τη λαοκρατία

Μά έμεις ύποσχεθήκαμε στό λαό και κάτω άλλο: Ότι δέν θ' αφήσουμε τó όπλο από τó χέρι μας άν δέν πετύχουμε και τη διπλή λευτεριά: τη λαοκρατία. Γι' αυτό θά παλαίψουμε γιά νά εκτελέσουμε κι αυτή την ύπόσχεσή μας, άφιερώνοντας και θυσιάζοντας τη ζωή μας ακόμα γιά τη λαοκρατική λύση τού ελληνικού προβλήματος.

Ό Ε.Α.Α.Σ. στά χέρια πρώτα της Κ.Ε. τού Ε.Α.Μ. και της Π.Ε.Ε.Α. άργότερα αποτέλεσε τó δυνατό όπλο της διατήρησης τού λαού μας στη ζωή. Τó μοχλό της γρηγοράτης άπελευθέρωσής μας. Τώρα, στά χέρια της εθνικής μας κυβέρνησης, πού αποτελείται άπ' όλα τὰ κόμματα και τις οργανώσεις και πού

ύπόκειται στό πρόγραμμά της λαοκρατικές λύσεις, θ' άποτελέσει την έγγύηση, ότι θά συνεχίσουμε τόν πόλεμο μέχρι την ολοκληρωτική συντριβή τού φασισμού κι ότι θά εξασφαλισθούν οι ός τώρα κατακτήσεις τού λαού μας και θά κερδηθούν και νέες.

Φωνάζατε πολύ γιά τη θανατική καταδίκη των προδοτών, των συνεργατών τού κατακτητή και των εκμεταλλευτών της δυστυχίας τού λαού στά χρόνια της κατοχής. Όταν έμεις δέν είχαμε τη δυνατότητα νά τούς δικάσουμε, τούς εκτελούσαμε. Άργότερα τούς δικάσαμε σέ στρατοδικεία. Τώρα, όσους έχουμε συλλάβει θά τούς παραδώσουμε στη δικαιοσύνη. Υπάρχει ή νόμιμη πιά κυβέρνηση και αυτή θ' άποφασίζει γιά όλα. Μη φωνάζετε λοιπόν. Αυτοί θά δικασθούν και θά καταδικασθούν. Μά δέν θάχει και μεγάλη σημασία.

Τεράστια σημασία θάχει άν καταδικάσετε και θανατώσετε σεις, ό κυρίαρχος λαός, τó καθεστώς πού γεννάει τέτοια καθάρματα.

Μεθαύριο θά τραβήξουμε στίς εκλογές. Τó πρώτο ράπισμα πρέπει νά δοθεί στό δημοψήφισμα, με την όριστική καταδίκη τού βασιλισμού και την έγκαθίδρευση της δημοκρατίας.

Άλλά γιατί στρεφόμαστε με τόση μανία ενάντια στό βασιλιά;

1. Γιατί αυτός πρώτα-πρώτα δέν είναι ούτε 'Έλληνας. 2. Γιατί μὰς τόν φέρανε με ψεύτικο δημοψήφισμα τού 1935. 3. Γιατί είναι έπιόρκος. Καταπάτησε τó Σύνταγμα τού 1911 κι έβαλε διχτάτορα τόν πεμπτοφαλαγγίτη Γιάννη Μεταξά. 4. Γιατί άφησε όλους τούς άνίκανους και πεμπτοφαλαγγίτες στρατηγούς και ύπουργούς νά προδώσουν τόν πόλεμο της 'Αλβανίας και νά υποδουλώσουν την πατρίδα μας. 5. Τέλος, γιατί στην εθνική μας συμφορά τού 1941, αντί νά καθήσει εδώ και νά θυσιάσθει σάν άλλος Κόδρος των 'Αθηνών, μὰς έγκατέλειψε.

Άν είτανε καλός έπρεπε νά καθήσει εδώ κι αντί νά βγει στό κλαρί ό 'Αρης και δέν ξέρω ποιός άλλος, νά βγει αυτός νά οργανώσει τόν άγώνα και νάναι τώρα δικαιοδικατικά βασιλιάς μας και άρχηγός μας. Με τη στάση του ό ίδιος παρητήθη όσισιατικά και τυπικά τού δικαιώματος έπί τού θρόνου της 'Ελλάδας.

Αυτά βέβαια γι' αυτόν προσωπικά κι άνεξάρτητα από την πεποίθησή μας πώς δέν χρειάζεται κανένας θρόνος, μὰ δημοκρατία γιά νά προκόψει ή 'Ελλάδα μας.

Σεβόμαστε τη λαϊκή θέληση

Τό δεύτερο ράπισμα πρέπει νά δοθεί στίς εκλογές, πού θά καθορίσουν τó πολίτευμα της χώρας μας. Έμάς, ή μόνη μας φιλοδοξία είναι νάμαστε υπηρέτες τού λαού. Γι' αυτό θά σεβαστούμε την έτυμιογρία σας, όποια κι άν είναι αυτή.

Μά έχουμε αυτές τις άπαιτήσεις: Νά ψηφίσει ό λαός άνεπηρέαστα και νά σεβασθούν τó λαό.

Άν αυτά δέν εκτελεστούν, τότε σάς ύποσχόμαστε ότι πάλι θά ξαναβούμε στό βουνό. Μά είμαι βέβαιος ότι αυτά δέν θά συμβούν. Γιατί ό λαός μας χειραφετήθηκε πιά. Δοκιμάσθηκε και ξύπνησε. Θ' ακολουθήσει τούς δρόμους πού τού δείχνουμε και πού μοναδικά τού συμφέρον.

Με την πεποίθηση αυτή, τελειώνοντας, σάς καλώ νά φωνάξουμε:

— Ζήτω ό κυρίαρχος λαός μας!

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΜΗΝΑΣ

Ἡ ἀντίστροφη μέτρηση γιὰ τὸν «Ἑλληνικὸ Μῆνα» ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀρχίσει. Δὲν περιμέναμε φυσικὰ ὅτι οἱ ἀντιρρήσεις καὶ οἱ διαξιφισμοὶ ἀνάμεσα σ' ἐνδιαφερόμενους καὶ μὴ, θὰ μπορούσαν νὰ ἐπηρεάσουν ἀποφασιστικὰ τὸ «θεσμὸ» – τουλάχιστον τὴν προγραμματισμένη γιὰ φέτος φάση του. Ἐλπίζαμε ὅμως σὲ μιὰ συγκεκριμένη θετικὴ ἀντίδραση τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν διανοομένων ποὺ ἔχουν προσκληθεῖ καὶ σκοπεύουν νὰ συμμετάσχουν (πόσοι ἄραγε; καὶ ποιοί; καὶ μόνο αὐτοὶ ποὺ ἀναφέρθηκαν στὶς δηλώσεις τῶν διοργανωτῶν). Καὶ ὑπολογίζαμε σὲ κάποια δική τους ἀντίδραση στὶς ἐκκλήσεις συναδέλφων τους γιὰ διάλογο καὶ ἀνοιχτὴ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων. Ἡ σιωπὴ τους τί σημαίνει; ὅτι δὲν διάβασαν πούθεν τὶς ἀντίθετες ἀπόψεις; ὅτι συμμετέχουν σὲ μιὰ ἐκδήλωση ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ πολιτικὸ βάρος καὶ τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς πράξης; ὅτι πιστεύουν στὴν ἀξία τῆς ἐκδήλωσης καὶ θεωροῦν τοὺς συναδέλφους ποὺ ἰσχυρίζονται τὸ ἀντίθετο, κακόπιστους, κακόβουλους καί, ἴσως, κακοήθεις; ὅτι τοὺς περιφρονοῦν;

Ψιθυρίζεται ὅτι μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔβαλαν τὴν ὑπογραφή τους κάτω ἀπὸ κάποιο κείμενο διαμαρτυρίας ἐναντίον τῆς οὐσίας καὶ τῆς διαδικασίας τῆς ἐκδήλωσης, πείστηκαν νὰ συμμετάσχουν κι αὐτοὶ στὸ «Μῆνα». Θὰ περιμένουμε μιὰν ἐξήγηση ἀπὸ ὅσους – καὶ ἂν – ἀνακάλεσαν. Διαφορετικὰ θὰ σημαίνει πὼς ὑπάρχουν Ἕλληνες διανοούμενοι ποὺ λειτουργοῦν σὰν παθητικοὶ ψηφοφόροι: μὲ πείθεις, σὲ ψηφίζω. Τὴν ἄλλη φορὰ ὁ ἄλλος μοῦ τάζει περισσότερα, ψηφίζω τὸν ἄλλον.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΑΛΑΝΗ

Τὸ βιβλιοπωλεῖο «GAZETTE» (Σόλωνος 30) ἐγκαινίασε τὴ χειμερινή του περίοδο μὲ μιὰ ἐκθεση ἔργων τοῦ Δημ. Γαλάνη. Ἡ ἐκθεση θὰ κρατήσει μέχρι τῆς 20 Νοεμβρίου.

Θὰ ἐκτεθοῦν χαρακτηριστικὰ ἀπ' τὴν ὥριμη (1925-30) περίοδο τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ Γαλάνης τότε ἔχει ἤδη πίσω του 30 σχεδὸν χρόνια παραμονῆς στὸ Παρίσι καὶ ἔχει συνεργαστεῖ μὲ κοινωνικοπολιτικὲς ἐπιθεωρήσεις προοδευτικῶν κατευθύνσεων. Ὁ Γαλάνης αὐτῆς τῆς περιόδου δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸν μετέπειτα ἀκαδημαϊκὸ Γαλάνη. Εἶναι περισσότερο ὁ σοβαρὸς ἐρευνητὴς – ἀνανεωτὴς τῶν τεχνικῶν τῆς χαρακτηριστικῆς, ἱκανὸς τεχνίτης καὶ ἐκφραστὴς μιᾶς πολιτικοποιημένης καλλιτεχνικῆς συνειδήσεως.

«Ἡ τέχνη», ἔγραφε ὁ Γαλάνης τὸ 1954, «σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς εἶναι πιστὴ ἀντανάκλαση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ συγκρίνουμε τὴν καλλιτεχνία ὁρισμένης ἐποχῆς μὲ τὴν καλλιτεχνία ἄλλων χρόνων. Ἡ τέχνη ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἐκφράζει σήμερα ἀνησυχίες ποὺ προκάλεσαν στὴν ἀνθρωπότητα οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδράσουμε πάνω στὶς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας κατὰ τρόπο ποὺ νὰ διαμορφώνεται ἡ σύγχρονη τέχνη σύμφωνα μὲ τὶς θελήσεις μας. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν διαφορετικὲς οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς γιὰ νὰ ἦταν κατορθωτὸ νὰ ἔχουμε καὶ διαφορετικὴ τέχνη ἀπὸ αὐτὴ ποὺ ἔχουμε σήμερα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲν κυριολογοῦμε ὅταν λέμε ὅτι ἡ σύγχρονη τέχνη βρίσκεται σὲ παρακμὴ ἐφ' ὅσον ἀνταποκρίνεται πλήρως στὸν ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἐπιβαλλόμενο ρόλο. Μόλις οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς ἀλλάξουν, θὰ ἔχουμε ὁπωσδήποτε καὶ διαφορετικὴ ἐξέλιξη τῆς τέχνης.

Οἱ κυριότεροι παράγοντες γιὰ νὰ ἔχουμε ἀκμὴ στὴν τέχνη εἶναι τὰ ὕλικά ἀγαθὰ καὶ ἡ ἐλευθερία...»

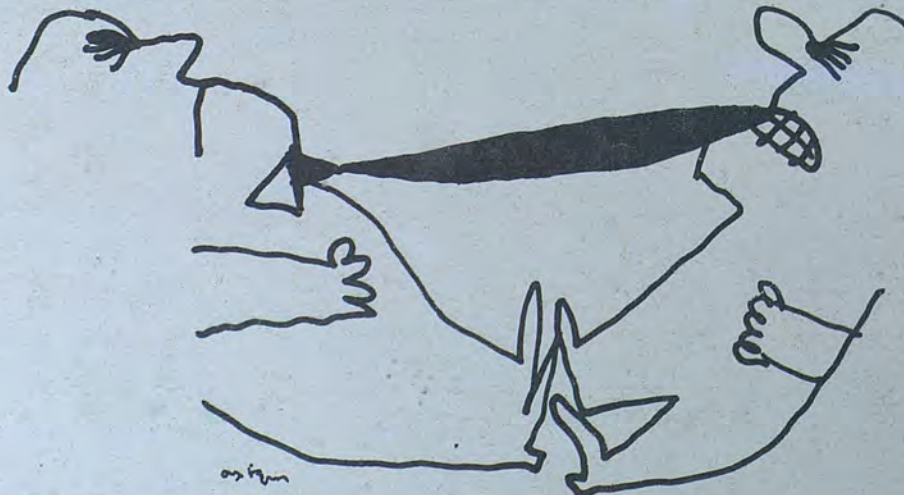
«ΚΥΠΡΟΣ '74»

Μὲ τὸν τίτλο αὐτό, ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα ἐξέδωσε ἓνα λεύκωμα 275 σελίδων ἀφιερωμένο στὴν Κύπρο. Τὸ λεύκωμα αὐτὸ συνεχίζει τὴν παράδοση τῶν ἐπιμελημένων ἐκδόσεων τῆς Τράπεζας καὶ ἀποτελεῖ πάντως μιὰ περισσότερο προσιτὴ καὶ ὄχι ἐξειδικευμένη ἐκδοση.

Στὸ λεύκωμα ἔχουν διαταχθεῖ οἱ ἀκόλουθες τρεῖς ἐνότητες:

1. Γενικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ νησί, μὲ πλούσια εἰκονογράφηση γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον, τὴ ζωὴ στὴν ὑπαιθρο καὶ τοὺς ἀτυχοῦς οἰκισμοὺς καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἱστορία τοῦ τόπου.
2. Τὸ δεύτερο μέρος ἀποτελεῖ μιὰ μικρὴ ἀνθολόγηση Ἑλλήνων λογοτεχνῶν μὲ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στὴν Κύπρο. Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ κείμενα τῶν: Κ. Ράδου, τῆς Ε. Πετσάλη-Διομήδη, ποῦ, ἐνῶ ἀναφέρονται στὸ μακρινὸ ἱστορικὸ παρελθὸν τοῦ νησιοῦ, ἀποκοτῶν μιὰ ἀποκαλυπτικὴ – παρὰλληλὴ μὲ τὶς σημερινὲς περιπέτειες – ἀναφορά.
3. Τὸ τρίτο μέρος τοῦ βιβλίου εἶναι ἓνα χρονικὸ τῆς τουρκικῆς εισβολῆς.

Ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἐκδοσης ἔγινε ἀπὸ τὸν Μανόλη Κάσδαγλη.

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

Η ΜΙΚΡΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ

Η Τατιάνα Βολανάκη, συνεργάτης του περιοδικού μας, εκθέτει στην 4η ατομική της έκθεση μια ένότητα 30 πινάκων με τίτλο: «ή μικρή Έλευθερίτσα και τα παιχνίδια της».

Στο κείμενο του προγράμματος, που έγραψε ο Άνδρέας Λεντάκης, αναφέρεται:

«Η άποψη της άπολιτικής σε καιρούς όμαλούς μπορεί να διαδίδεται, να δημιουργεί, να παραπλανά. Έν πάση περιπτώσει μπορεί να συζητείται. Σ' εποχές όμως όριακών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος ή μια δικτατορία, κυριολεκτικά καταρρέει κι εξανεμίζεται. Τότε ο καλλιτέχνης δεν μπορεί να μένει «ασυγκίνητος» και αδιάφορος ή ν' αποτολμά να υποστηρίξει δημόσια ότι όλα αυτά είναι έξω από τον χώρο της τέχνης γιατί δήθεν γι' αυτήν στόχος και περιεχόμενο είναι μόνον η όμορφιά. Ένα θέμα τεράστιο (ή Έλευθερία) και στην περίοδο της δικτατορίας ήφαιστειακό, δόθηκε μ' ένα τρόπο πηγαίο, αυθόρμητο και απλό, που τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η αμεσότητα, η άκρα ευαισθησία και μια έκρηκτική αισιοδοξία που σφραγίζει κάθε πίνακα χωριστά (άκόμα κι αυτούς όπου η Έλευθερία είναι τεμαχισμένη, ή βρίσκεται μές στα σκοτάδια, ή κυριολεκτικά θαμμένη μέσα στα όπλα) κι όλη τη σειρά, δηλ. όλο το έργο μαζί. Γιατί οι Έλευθερίτσες έχουν την ιδιότητα να 'ναι πίνακες αυτοτελείς, αλλά και έργο συνολικό.

Το κυρίαρχο κατ' έμέ στοιχείο είναι διπλό. Τ' ότι άφ' ενός ή Έλευθερία δεν είναι ή άγριωπή

ώριμη γυναίκα με τὸ γυνὸ σπαθὶ στὸ χέρι, ἀλλὰ ἓνα μικρὸ κορίτσι βγαλμένο μέσα ἀπ' τὸν παραμυθένιο κόσμον τῶν κεντημάτων τῆς λαϊκῆς μας τέχνης κι ἀφ' ἑτέρου τ' ὅτι παίζει μὲ τὰ στρατιωτάκια καὶ τὰ ντουφέκια τους καὶ τὶς σημαιοῦλες ἑνὸς κοῦφιου ὑπερεθνικισμοῦ. Μέσα στὸν κάθε πίνακα ἡ Έλευθερίτσα κυριαρχεῖ. Προσρίζεται νὰ νικήσῃ καὶ πρέπει νὰ τὸ πετύχει.

Δυνὸ στοιχεῖα θὰ 'θελα ἀκόμη νὰ ὑπογραμμίσω. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ πηγαῖο χιούμορ ὅλης τῆς σύλληψης καὶ τῆς σοφῆς ἐκτέλεσης μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Τὸ ἔνθημα τῆς Έλευθερίτσας (ἀκόμα καὶ τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ τίτλου ἐκφράζει τὸ χιούμορ αὐτὸ) μέσα σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιπλανήσεις ἀνάμεσα στὰ σκοτάδια, τὰ ὅπλα καὶ τοὺς φαντάρους, ἀνοίγει μιὰ ἀπεριόριστη κλίμακα εὐρημάτων. Τὸ δεύτερο στοιχεῖο εἶναι ὅτι ἡ ὅλη σύνθεση, αὐτὸ τὸ ζωγραφικὸ ὁδοιπορικὸ τῆς Έλευθερίας, εἶναι ἔντονα ποιητικὸ. Σὰν σύλληψη καὶ σὰν ἐκτέλεση. Ἐδῶ φανερῶνεται μιὰ ευαίσθησία ποὺ ἔχει τὴν παρθενικότητα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, αὐτοῦ τοῦ χαμένου παραδείσου τῶν μεγάλων.

Ὁ καλλιτέχνης, εὐτυχῶς, μπορεί νὰ συντηρεῖ μέσα του αὐτὸ τὸ παιδί μὲ τὰ ἐκπληκτικὰ κι ἀθῶα μάτια ποὺ κοιτᾶνε ἀχόρταγα τὸν κόσμο, τὸ παιδί ποὺ θέλει νὰ παίξει, γιατί τελικὰ ἡ ζωὴ, γι' αὐτὸ, ταυτίζεται μὲ τὴ χαρὰ.

Τέλος, γιὰ μένα, τὸ θέμα τῆς Έλευθερίτσας ξεπερνάει τελικὰ τὴ συγκεκριμένη ἀναφορά τῆς (τὴν 21ῃ Ἀπριλίου) καὶ μιλάει γενικότερα γιὰ κάθε ἐξουσία, ποὺ 'ναι πάντα μιὰ μορφὴ καταπίεσης».

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ένας σύγχρονος Τραπεζικός Ὁργανισμὸς μὲ μακρὰ καὶ πολὺπλευρὴ δραστηριότητα στὴν ἀγροτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ εἶναι ὄργανο ὑλοποιήσεως τῆς Κρατικῆς ἀγροτικῆς Πολιτικῆς.

Μὲ 181 Ὑποκαταστήματα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα πιστοδοτεῖ τὴ γεωργία, παρέχει τεχνικὴ βοήθεια γιὰ τὴν ὁργάνωση βιομηχανιῶν διατροφῆς καὶ συμπορεύεται μὲ τοὺς γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς.

Ἡ Τράπεζα ἐξυπηρετεῖ:

950.000 Ἀγροτικὲς μονάδες

7.200 Γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς

200 Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν

260 Ἀγροτικὰ Νομικὰ Πρόσωπα.

Τὸ 1974 διέθεσε 61,5 δισεκατομμύρια δραχμὲς γιὰ βραχυπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα δάνεια.

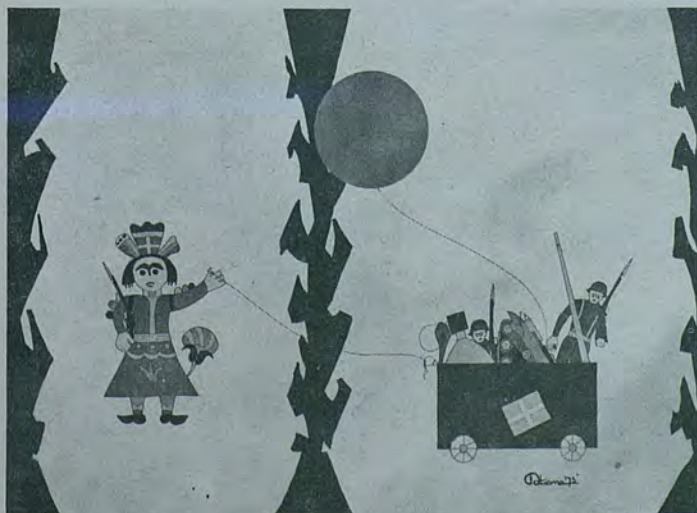
Μὲ τὴν ἐπάνοδο τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητας ἡ Ἑλληνικὴ γεωργία ἀποκτᾷ νέα ὄψη καὶ ἡ Τράπεζα ἀναλαμβάνει νέα ἀποστολὴ μὲ οὐσιαστικὸ ρόλο στὴν ἀγροτικὴ ἀνάπτυξη τῆς Χώρας.

Ἡ Τράπεζα ξεκίνησε σὰν πιστωτικὸ ἴδρυμα.

Σήμερα ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ Τραπεζικὸ Ὁργανισμὸ μὲ στόχους τὴν οἰκονομικὴ ἀνοδο καὶ κοινωνικὴ πρόοδο.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κεντρικὸν Κατάστημα Ἑλ. Βενιζέλου 23-ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3230521-3230527

Σημειώσεις στο «Θέμα Παγώνη»

της Βάσας Καρκαγιάννη - Καραμπελιά

Στο τεύχος της 2ας Αυγούστου (αρ. 23) ο κ. Ξύδης, στο «εικαστικό χρονικό» του, αναφέρεται – μεταξύ άλλων – στο Χιοναδίτη ζωγράφο «Κωνσταντή Παγώνη» και σημειώνει τις σκέψεις του για το έργο, την εποχή και το κοινό του. «Ας μου επιτραπεί ν' αντιπαραθέσω εδώ μερικές δικές μου παρατηρήσεις – μιὰ κι από καιρό ασχολούμαι μ' αυτό το θέμα.

1. Αρχίζω από το πιο απλό, μὰ βασικό: τ' όνομα του ζωγράφου δέν είναι Κωνσταντής Παγώνης. Στην κτητορική επιγραφή που ξετυλίγεται στά κιονόκρανα της Αγιά Μαρίνας του χωριού Κισσός, στο Πήλιο, διαβάζουμε ανάμεσα σ' άλλα: «...χείρ δορεόντος Παγούνη Κωνσταντή Χιωναδίτη εκ φυλής Πασχαλάδων...» (βλ. δημοσίευση της φωτογραφίας στην 'Ηπ. 'Εστία Τ. 9-1960, σ. 933, εικ. 9). Μία πρώτη σωστή ερμηνεία της επιγραφής λέει πώς τον ζωγράφο τον λέγανε Παγούνη (και όχι Παγώνη) στο μικρό του τ' όνομα, πώς ήταν γιός κάποιου Κωνσταντή, πώς καταγότανε από το χωριό Χιονιάδες (έπαρχία Κόνιτσας, στην 'Ηπειρο) και από τη φάρα (φυλή) των Πασχαλάδων. Πρόκειται γιά ένα από τους καθιερωμένους τύπους υπογραφής των τότε αγιογράφων στον ελληνικό χώρο. Ο γιός του Παγούνη, αγιογράφος κι αυτός, υπογράφει αργότερα – σύμφωνα με τὸ ίδιο σύστημα – «Θανάσης Παγούνη». Στην Ελλάδα του 19ου αιώνα τὸ Παγούνη θά γίνει Παγούνης ακολουθώντας τη γενική καθιέρωση του παρωνύμιου με τη σημερινή του έννοια.

Ο κ. Ξύδης συνεχίζει λοιπόν στο χρονικό του τη σφαλερή άποψη που κάποτε έδωσε στο ζωγράφο, παρά την επιγραφή, διαφορετικό όνομα, παρόλο ότι σὲ παλιότερο άθροιο του είχε διορθώσει την άνάγνωση.

Αν επιμένω στην ακρίβεια της άνάγνωσης, είναι γιατί αποδεικνύεται εξαιρετικής σημασίας γιά τὸν ιστορικό της τέχνης, όταν θελήσει ν' ανακαλύψει την καταγωγή του ζωγράφου, τὸν τρόπο ένταξής του στο έπαγγελμα του αγιογράφου (αν δηλ. ακολουθεί σ' αυτό τὸν πάτερα του ή οίκογενειακή παράδοση ή όχι), την ταξική του προέλευση κ.λπ. ...

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΟΛΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

2. Δέν είναι αλήθεια πώς «όλοι οί Χιοναδίτες» ήταν ζωγράφοι, δηλ. αγιογράφοι, από γενιά σὲ γενιά. Σὲ ποιά ειδική μελέτη στηρίζει ο κ. Ξύδης αυτή του τη βεβαιότητα; Αν στὸν τόπο μας υπάρχει μιὰ κάποια συνήθεια άοριστολογίας, δέν είναι σωστό νά διαιωνίζεται. Πρέπει ν' άκριβολογούμε. Σίγουρο είναι, λοιπόν, πώς έχουμε σ' όλη τη διάρ-

κεια του 18ου και του 19ου αιώνα, κι ως τις άρχές του 20ου ακόμα, έναν μεγάλο αριθμό Χιοναδιτών που δούλευαν σαν ζωγράφοι τόσο σ' όλοκληρη την Ελλάδα, όσο και πέρα άπ' τά σημερινά βορινά μας σύνορα. Ο Ιερέας Γ. Παΐσιος, σ' άλλεπάλληλα τεύχη της «'Ηπειρωτικής 'Εστίας» τὸν έτων 1960 και 1961 («Κατάλογος άγιογράφων», «Αγιογραφία και 'Αγιογράφοι Χιονιάδων» κ.λπ.) δίνει μιὰ σημαντική άπαρίθμηση όνομάτων Χιοναδιτών ζωγράφων, που ο ίδιος έντόπισε στὸν ελληνικό χώρο, καθώς και άρκετά στοιχεία γιά την «Αγιογραφική Σχολή Χιονιάδων», (όρο που δανείζεται από τὸν Ε. Σούρλα, βλ. 'Ηπ. 'Εστία Γ' - 1954, σελ. 929-933). Προσωπικά, κανένα άπολύτως στοιχείο δέν βρήκα που ν' αποδεικνύει την ύπαρξη «Σχολής», εκτός ίσως από ένδειξεις γιά μιὰ συντεχνιακή οργάνωση της εργασίας (ζωγραφικής εδώ), όπως γινόνταν και μ' άλλα επαγγέλματα στην Τουρκοκρατία. Τέλος, έξω άπ' την άγιογραφία, Χιοναδίτες άπαντούμε και σ' άλλα επαγγέλματα, όπως κτίστες, τζαμιτζήδες, άσπριτζήδες κ.ά.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ

3. Λέγοντας πώς ο Παγούνης διαφέρει βασικά από τὸν δμοτέχνη του γιά την «πιο γερή ιδιοφυία του», τη «μεγαλύτερη σιγουριά που του έδινε τὸ μεγαλύτερο ταλέντο» του, κι ακόμα γιά «σκη- νές άπό την Παλιά και την Καινή Διαθήκη που άλλοι στην εποχή του δέν τίς καταπίδιστσαν» κ.λπ., ο κ. Ξύδης δείχνει έλλειψη γνώσης της σύγχρονης του Παγούνη τέχνης, καθώς και κρίσης σχετικά με την άξιολόγηση των λεγόμενων «ταλέντων». Ο Παγούνης δέν είναι ούτε πολὺ πιδ ιδιοφυής ούτε πολὺ πιδ ταλαντούχος από τὸν συντεχνίτη του. Μιὰ μικρή ματιά στα χωριά της 'Ηπείρου, Μακεδονίας και Θεσσαλίας πείθει γιά τὸ αντίθετο: άρκετοί - επώνυμοι κι άνώνυμοι - οί ποιοτικὰ άνώτεροι του. Είχε αυτός την τύχη, βέβαια, νά του άφιερώσουν 3-4 μικρές μελέτες και τὰ τὸν βγάλει ήμερολόγιο μιὰ μεγάλη βιομηχανία. Έτσι ή καθιέρωση του δέν άπέχει πολὺ άπ' εκείνη που κατασκευάζει πολλές φορές σήμερα τὸ έμποριο έργων σύγχρονης τέχνης

με τη βοήθεια της τεχνοκρατικής. Αν πραγματικά υπάρχει πλεονέκτημα γιά τὸν Παγούνη, αυτό όφείλεται σὲ «ποσοτικούς», θά λέγα, λόγους: στο ότι δηλαδή έχουμε δικά του πέντε τουλάχιστο μεγάλα και - τυχαία - σχεδόν καλά συντηρημένα εικονογραφικά σύνολα, σ' ένα χώρο περιορισμένου γεωγραφικά: τὸ Πήλιο, καθώς και σὲ χρονικά όρια στενά: 1801 - 1805. Αν προσθέσουμε την ποικιλία τύπων, θεμάτων, συνθέσεων που ο Παγούνης χρησιμοποίησε από τη μιὰ εκκλησία στην άλλη κι από τὸν ένα στὸν άλλο χρόνο (βασιζόμενος σὲ γκραβούρες κι άνάβιβα τόσο ντόπια όσο και ξενοφερμένα), θά διαπιστώσουμε πώς υπάρχουν εδώ πολὺτιμες γιά τὸν ιστορικό - τόσο της τέχνης όσο και του πολιτισμοῦ - μαρτυρίες, ικανές νά φωτίσουν με καινούργια στοιχεία την κοινωνική και πολιτιστική ιστορία του τόπου μας σ' αυτή την περίοδο. Άλλοτε άνηθικά, άλλοτε θετικά, ποτέ άμεσα, θά δούμε νά περνά μέσ' άπ' τὸν στατικό, παραδοσιακό χώρο της εκκλησίας και της θρησκευτικής έκφρασης, ο ζωντανός παλμός της ιστορικής ανέλιξης.

Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τελειώνοντας, θέλω νά πῶ πώς δέν είναι βέβαια, όπως έπιβεβαι-

ώνει ο κ. Ξύδης, τὸν Παγούνη άποκλειστικότητα ή «τριπλή άπάρνηση του Πέτρου» και ο πετεινός της, ούτε οί εκκλησιές και τὰ μοναστήρια στίς διακοσμητικές φρίδες, καθώς ούτε τὰ σπίτια, τὰ φρούτα, τὰ λουλούδια είναι τὸ Πήλιο και μόνο. Στη Σιάτιστα, στη Βέροια, στ' Αμπελόκια, στην Καστοριά, στην Πρέσπα, σ' όλοκληρα τὰ Βαλκάνια κι ως τη Μικρασία και τη Ρωσία ακόμα, θά βρούμε νά επαναλαμβάνονται με μεγαλύτερες ή μικρότερες παραλλαγές, σ' εκκλησιές και άστικά σπίτια, παρόμοια μοτίβα και συνθέσεις. Ίδιомορφία βέβαια υπάρχει, καθώς και άνανέωση. Καμιά φορά κι «επανάσταση» πλαστική. Μά γιά νά τη δούμε σωστά, στη λειτουργική-τητά της, και νά της άποδώσουμε την πραγματική της - έστω και μικρή - συμβολή στην άλλαγή των συνειδήσεων, πρέπει νά την αντιπαραθέσουμε με τις πραγματικές μεγάλες «σταθερές» του τομέα, στίς σχέσεις του με τὸν άλλους τομείς της ανθρώπινης πρακτικής, συγχρονικά καθώς και διαχρονικά.

Όλα αυτά, βέβαια, έχουν σημασία μόνο έφόσον θέλουμε όχι άπλως νά λεγόμαστε προσδετικοί μά και νά συντελούμε με την καθημερινή πρακτική στην άλλαγή των «κατεστημένων».

Βάσα Καρκαγιάννη-Καραμπελιά

•μουσική•

Ύστερόγραφο σὲ μιὰ κολοκυθιά

και μερικές διευκρινίσεις του μουσικολόγου Μάρκου Φ. Δραγούμη σὲ άνύποπτο χρόνο

ἀπό τὸν Χάρη Ξανθουδάκη

Τὸ 14ο Φεστιβάλ 'Ελληνικοῦ Τραγουδιοῦ τελείωσε μέσα σ' ένα θόρυβο διαμαρτυριών, άντεγκλήσεων, βαρυσήμαντων και μη δηλώσεων, άπειλὸν παραιτήσεων, καγχασμῶν, κλαυθμῶν και όδυρμῶν. Φυσικά όλοι όσοι είχαν κάποια σχέση με τη διοργάνωση ή την πραγματοποίησή του έσπευσαν νά φορτώσουν τις εϋθύνες της άποτυχίας ο ένας στὸν άλλο, ταυτόχρονα σπηλιτεύοντας «έν χορῶ» τὸν έξω άπ' τὸ χορό. Η βροχή των δηλώσεων, συνεντεύξεων και διενκρινίσεων στίς εφημερίδες και τὰ περιοδικά μās επιτρέπουν - αν όχι και μās προκαλὸν - νά χαρακτηρίσουμε τὸ φετινὸ Φεστιβάλ «κολοκυθιά», χωρίς νά παραγνωρίζουμε άσφαλώς τις διαφορές άνάμεσα στο άθῶο παιχνίδι και τὸ ένοχο βενετοπαζάρο - εκτός αν θεωρήσουμε «άθῶότητά» την άφέλεια των άμιλλωμένων ήχοπαρασκευασμάτων ή την «άφέλεια» των άπολογητῶν του θεσμοῦ.

Αξίζει νά σημειώσουμε ότι όλοι παραδέχτηκαν, ρητά ή σιωπηρά, την άποτυχία του 14ου Φεστιβάλ, ενώ κανείς - ούτε από τὸν επικριτὲς τὸ φετινοῦ πανηγυριοῦ, ούτε από κείνους που βλέπουν με σκεπτικισμό τὸν ίδιο τὸ θεσμό - δέν άναφέρθηκε στην ουσία: ότι τὸ Φεστιβάλ 'Ελληνικοῦ Τραγουδιοῦ λειτουργεί άναγκαστικά σαν

ένας χώρος άνταγωνισμοῦ τὸν εταιριῶν δίσκων και τὸν έπιχειρήσεων «κέντρων διασκεδάσεως»· ότι είναι ταυτόχρονα ένα εργαστήρι όπου δοκιμάζονται προιόντα μαζικής κατανάλωσης (τραγουδία, τραγουδιστές, συνθέτες - όχι ένορχηστρωτές: αυτοί μετέχουν στη διαδικασία συσκευασίας του προιόντος, χρυσώνουν

το χάπι). ότι, τέλος, ό θεσμός διευκολύνει το κράτος να διοχετεύει στις μάζες «ψευδή συνείδηση», προβάλλοντας κάθε χρόνο το Φεστιβάλ από όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (προθυμότερος πάντα ό ραδιοτηλεοπτικός σταθμός που έλέγχεται από τη στρατιωτική ήγεσία).

Πριν άπ' την τελική φάση του 14ου Φεστιβάλ είχαμε ζητήσει από τον μουσικολόγο Μάρκο Φ. Δραγούμη, που μετείχε φέτος στην προκριματική έπιτροπή, να μάς δώσει μερικούς διευκρινιστικές πληροφορίες για τη διαδικασία της πρόκρισης και για την ποιότητα των τραγουδιών που υποβλήθηκαν. Τό γραπτό κείμενο που πρόθυμα μάς παραχώρησε προσφέρει, νομίζουμε, μια καθαρή εικόνα και των δύο στοιχείων σε τρία Φεστιβάλ. Τό δημοσιεύουμε στη συνέχεια, έπειδή δέν άνηκε στον κύκλο της «κολοκυθιάς», στην προσπάθεια δηλαδή μεταβίβασης των ευθυνών «κατόπιν έορτης».

Προκριματική διαδικασία 14ου Φεστιβάλ Έλληνικού Τραγουδιού.

Προϋποθέσεις έγκυρότητας των συμμετοχών: 1) Απαραίτητες προϋποθέσεις ήταν: 1) ή άναγραφή του όνόματος ή των όνομάτων των διαγωνιζομένων σε έσώκληστο φάκελο, 2) ένα τοξκ 300 δρχ., 3) ή παρτιτούρα και τά λόγια σε τρία αντίτυπα, τό κομμάτι ήχογραφημένο σε ταινία ή σε κασέτα, 4) ή συνοδεία του τραγουδιού μόνο από ένα όργανο (πιάνο, κιθάρα, μπουζούκι - άλλα όχι ήλεκτρονικό άρμόνιο), 5) οι στίχοι έπρεπε να είναι άδημοσίευτοι και τά τραγούδια να μίν έχουν βγει σε δίσκο και να μίν έχουν άκουστεί σε κέντρο, 6) κανένα από τά τραγούδια να μίν ήταν έργο (στίχοι ή μουσική) μέλους της έπιτροπής.

Η άρίθμηση των φακέλων έγινε από ύπαλλήλους της ΔΕΘ πριν από την πρώτη συνεδρίαση της κριτικής έπιτροπής και μετά την 31η Μαΐου, όποτε τελείωνε ή προθεσμία ύποβολής αίτήσεων για τό διαγωνισμό. Η άρίθμηση άρχίζει από τό 1 και τελειώνει με τόν άριθμό που αντίπροσωπεύει τό σύνολο των φακέλων. Φέτος ό άριθμός ήταν 414.

Προκριματική βαθμολόγηση (19 και 20 Ιουνίου): Αφού άπορρίφθηκαν τά άκυρα και άποκλείστηκαν 1-2 τραγούδια με κείμενο που στρεφόταν ένάντια σε θρησκείες ή λαούς ή πρόσωπα ή κόμματα ή φυλές, ή περιείχαν προκλητικές άισχρολογίες (π.χ.

«φτύνω στη χούφτα μου κι άρχινάω»), άρχισε ή άνάγνωση των κειμένων των τραγουδιών, ή άκρόαση της μουσικής τους και ή βαθμολόγησή τους με βαθμούς 3-2-1, άνάλογα με την κρίση των μελών της έπιτροπής (δεκατεσσάρων φέτος).

Στην έπόμενη φάση έγινε ή καταμέτρηση των βαθμών και τό ξεχώρισμα των 54 καλύτερων για τό δεύτερο γύρο. Κανένας από τούς φακέλους με τά όνοματεπώνυμα δέν είχε άνοιχτεί άκόμη. Τά τραγούδια που προκρίθηκαν φέτος για τό δεύτερο γύρο άριθμήθηκαν από 651 ως 654.

Βαθμολόγηση των προκριθέντων και έξαγωγή τελικών άποτελεσμάτων: Για τη βαθμολόγηση χρησιμοποιήθηκαν τά νούμερα 5-4-3-2-1. Προκρίθηκαν τά πρώτα 20 τραγούδια και άλλα 12 «άναπληρωματικά», που θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στην τελική φάση και να παιχτούν μόνο σε περίπτωση που ένα από τά 20 πρώτα θα έβγαίνει άκυρο μετά την άποκάλυψη των φακέλων με τά στοιχεία των δημιουργών.

Στην τελευταία φάση γίνεται ή άποκάλυψη των όνομάτων των δημιουργών για τά 20 τραγούδια του τελικού και τά 12 άναπληρωματικά. Οι ύπόλοιτοι φάκελοι καίγονται χωρίς να άνοιχθούν (δέν μπορεί να καταλάβω απόλυτα ποιά είναι ή σκοπιμότητα αυτού του μέτρου).

Κατά τη γνώμη μου τό παραπάνω σύστημα έχει άδυναμίες και θα ήθελα να παρατηρήσω ότι:

1) Δέν βαθμολογούνται χωριστά κείμενο και μουσική.

2) Δέν μοιράζεται σ' όλους τούς κριτές από μία φωτοτυπία του κάθε κρινόμενου τραγουδιού (κείμενο-μουσική), πράγμα που έχει δυσμενείς έπιπτώσεις στη διαμόρφωση της κρίσης τους, που στηρίζεται έτσι μόνο στην άκρόαση και όχι και στην όπτική-γνώση.

3) Θα έπρεπε να προστεθεί σάν κριτήριο άκυρότητας και ή χρησιμοποίηση από τόν διαγωνιζόμενο ενός τραγουδιού του όποιου ή φωνή θα μπορούσε να άναγνωριστεί από κάποιο μέλος της έπιτροπής.

4) Τό ιδανικό θα ήταν να μη μπορεί να πάρει μέρος στην έπιτροπή πρόσωπο που κινείται μέσα στο χώρο του έλαφρου και γενικότερα του ελληνικού τραγουδιού σάν συνθέτης, έκτελεστής και ένορχηστρωτής, και που να έχει έστω και έμμεσο συμφέρον από την πρόκριση ενός τραγουδιού ή την προώθηση ενός κρίνόμενου είδους τραγουδιών. Αυτό όμως είναι δύσκολο να εφαρμοστεί πρακτικά, και έξ άλλου κάποια καταστράφηση των τύπων που διασφαλίζουν την άμεροληψία της κρίσης θα ήταν δυνατό να γίνει από έπιτροπή όποιαδήποτε συνθέσεις, άκόμη και άν δέν συμπεριλαμβάνει πρόσωπα σχετιζόμενα έπαγγελματικά με τό ελληνικό τραγούδι. Μ' αυτό δέν θέλω καθόλου να ίσχυρισθώ ότι τ' άποτελέσματα της φετινής πρόκρισης ύπηρεζαν διαβλητά. Τό αντίθετο:

όλοι άκούγαν με προσοχή τά κρινόμενα και τά βαθμολογούσαν με άπόλυτη μουσικότητα, χωρίς να τά σχολιάζουν, ώστε να έπηρεάζουν ένδεχομένως την κρίση των συναδέλφων τους.

5) Πρέπει να ξεριζωθεί ή προκατάληψη που ύπάρχει για όρισμένα είδη τραγουδιών, ότι είναι άκατάλληλα για τό Φεστιβάλ. Αυτό τό λέω γιατί διαπίστωσα ότι τά 80% από τά μέλη της έπιτροπής έκριναν ότι ή συμπερίληψη ενός σατιρικού τραγουδιού στα τελικά θα προκαλούσε σχόλια σε βάρος τους, με άποτελεσμα να την άποφύγουν καταψήφίζοντας στην τελευταία φάση τό θαυμάσιο τραγούδι «Τζώνου-Τζώνου». Πρωταγωνιστής του τραγουδιού αυτού - δέν μαθεύτηκε ποτέ ό συνθέτης και ό σιγχογράφος του - ήταν κάποιο πρόσωπο που ή ζωή του περιστεφόταν γύρω από τό σκυλάκι του: τόν δίνε να πει καφέ, τό έβαζε να δει τηλεόραση, τό πήγαινε στον όφθαλμίατρο, τό έκανε ντους, τό τάζει γαριδάκια και μπόν φιλέ, θεράπευε τά συνάχια του με αντιβιοτικά, κ.ο.κ. Δέν ήταν τραγούδι άσυνάρτητο, όπως ύποστηρίζτηκε, άλλα σατίριζε ένα γνωστό ανθρώπινο τύπο που για διάφορους λόγους άπομώνεται από την κοινωνία και, κλεισμένος μέσα στα τέλη που χτίζει γύρω του με τά ίδια του τά χέρια, άφροσύνεται σ' ένα ζώο που όχι μόνο τό έπιδραυλεύει με κομικές φροντίδες, άλλα τό καθιστά συχνά και κληρονόμο του!

Η ποιότητα του ύλικού που διαγωνίστηκε στο Φεστιβάλ ήταν τελικά πολύ χαμηλή. Μόνο τό 10% των τραγουδιών είχε κάποια αξία και μόνο τό «Τζώνου» ήταν άληθινά πρωτότυπο. Έχω να κάνω μερικές παρατηρήσεις γι' αυτό τό ύλικό, τόσο σχετικά με τη μουσική, όσο και σχετικά με τό στίχο.

Για τη μουσική: Τά κομμάτια που διαγωνίστηκαν θα μπορούσαν να χωριστούν στις έξης κατηγορίες:

α) Έλληνότροπα (έφρος δημοτικό, λαϊκό, σάν Θεοδωράκης, σάν Χατζηδάνις, σάν Σαββόπουλος, σάν Μαρκόπουλος κ.ο.κ.). Έδω έπικρατούσε με άπελπιστική μονοτονία τό μέτρο των 5/8.

β) Παλαιομοδίτικα (βάλς κλπ.).

γ) «Μοντέρνα» ιταλικής και γαλλικής έμπνεύσεως.

δ) «Μοντέρνα» άγγλοσαξωνικής έμπνεύσεως (σάν πόλ, Ντύλαν, Μπαξ, κτλ.).

Οί περισσότεροι στίχοι ήταν άτεχνοι, χωρίς ίχνος φαντασίας και έμπνευσης, και κατά τά 98% παρουσίαζαν μία, συχνά, άφύρητη όμοιοκαταληξία. Από την άποψη του περιεχομένου τους θα μπορούσαν να χωριστούν ως έξης:

α) Παλαιοπατριωτικά (Ζήτω ό έλληνικός στρατός, ό Έλληνας φαντάρος κ.τ.λ.).

β) Νεοπατριωτικά (Για την Κύπρο, τό Πολυτεχνείο κ.λπ.).

γ) Θρησκευτικά (Μόνο καταφύγιο μας ό Θεός, να προσευχηθούμε και ν' άναφωνήσουμε αλληλούια).

δ) Ηλιολατρικά.

ε) Προγονοπληκτικά.

στ) Ίδεολογικά (τά καλά της αλήθειας, της καλοσύνης, της ειρήνης, της αγάπης, μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος, συναδέλφωση των λαών, κ.ο.κ.).

ζ) Θυμοσοφικά και παραινετικά (ν' άκούμε τις συμβουλές της μάας προτού τό μετανιώσουμε, να παίρνουμε τόν κόσμο όπως είναι, χωρίς τιμόνι και πανί δέν γίνεται ταξίδι, να χαϊρόμαστε τη ζωή μας όσο είναι καιρός, τί να κάνουμε για να ευτυχίσουμε κ.ο.κ.).

η) Όργισμένα (κάτω ό έγωισμός, ή προδοσία, ή σκληριά, ή βία, ή έκμετάλλευση, ό πόλεμος, ή ψευτιά, ή άλληλοσφαγή, ό σκοταδισμός, ή θανατική ποινή, οι φυλετικές διακρίσεις, ή φτώχεια, κ.ο.κ.).

θ) Μελαγχολικά και άπαισιόδοξα (τά βάσανα της ξενιτιάς, τού χωρισμού, της μοναξιάς, των γηρατειών, ό θάνατος προσφύλους προσώπου κ.ο.κ.).

ι) Αισιόδοξα (κάτω ή θλίψη, φώσηξε τ' άγέρι της ειρήνης, πάρε κοράγιο κόσμο).

ια) Έρωτικά (τά περισσότερα άνηκαν εδώ).

ιβ) Γραφικά και άνατολίτικα («Η ταβέρνα του Λευτέρη, Έχω ένα χαλί και μ' αυτό θα πάω στην Άνατολή με τόν Άλή).

ιγ) Τρυφερά και άλλα (παιδικές άναμνήσεις κ.λπ.).

Δυστυχώς, τά περισσότερα τραγούδια που οι στίχοι τους είχαν κάτι σοβαρό, ήταν άχαρα κι άτονα από μελωδικής άπόψεως, γι' αυτό και δέν προκρίθηκαν.

Μάρκος Φ. Δραγούμης

Υστερα από την τελευταία φάση του Φεστιβάλ και τη μετάδοσή του από τό ραδιόφωνο, ό Μάρκος Δραγούμης μάς έπείσθεσε μία διαδικασία που επιδείνωσε την ήδη κακή εικόνα του φετινού ύλικού που διαγωνίστηκε: οι καλοδουλεμένες, άλλα και στομφώδεις ως έπί τό πλείστον ένορχηστρώσεις ύπογράμμιζαν τά έλαττώματα και τη φτώχεια των τραγουδιών. Η αντίθεση άναμεσα στη φτώχεια και τη φλυαρία της μελωδίας και τού στίχου από τη μία, και τη σοβαροφάνεια της όρχηστρικής επένδυσης από την άλλη, ήταν ένα από τά χαρακτηριστικότερα στοιχεία του 14ου Φεστιβάλ.

X. Ξ.

ΜΗΤΣΟΥ ΚΑΪΛΑ

MARTYRIES

● Ε.Λ.Α.Ν.

● Στερνές ύποθηκες των ήρώων μας
ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ

ΙΤΑΛΙΚΑ

(ιδιότητα) ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

ΣΕ 25 ήμέρες

50 μαθήματα

(ειδική μέθοδος)

άπό άριστο καθηγητή

602.728 - 633.881

•ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ•

Ο ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του Δημήτρη Σταύρακα

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1975 έληξε το 16ο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης κι άρχισε μιὰ νέα εποχή για τόν Έλληνικό Κινηματογράφο. Δεν πρόκειται για ένα σχήμα λόγου, αλλά για μιὰ διαπίστωση που στηρίζεται σε δύο ουσιαστικά δεδομένα: στη νεαρή - την πολύ νεαρή μερικές φορές - ηλικία των σκηνοθετών που παρουσίασαν τις ταινίες τους και, κυρίως, σε μιὰ θεματολογία που δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με τόν «ρόζ κινηματογράφο» της τελευταίας 20ετίας.

Μιὰ εξήγηση αυτού του φαινομένου, από κοινωνιολογική άποψη, θα ήταν ίσως πρώιμη αυτή τη στιγμή. Φαινόμενα τέτοιου είδους δεν εξηγούνται με εύθυγραμμες σχέσεις αίτιας - αποτελέσματος, παρόλο που κάτι τέτοιο φαίνεται, μερικές φορές, πολύ εύκολο. Κάτι τέτοιο δεν είναι, άλλωστε, το θέμα αυτού του άρθρου. Έδώ, μās ενδιαφέρει να εξετάσουμε μιάν άλλου είδους σχέση: αυτήν που εγκαθιδρύθηκε ανάμεσα στο φαινόμενο για το οποίο μιλάμε πιο πάνω (και τούς συγκεκριμένους φορείς του, τούς νέους σκηνοθέτες) και στόν Τύπο (και τούς συγκεκριμένους φορείς του, τούς κριτικούς του κινηματογράφου), πριν και κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ.

Από μιὰ άποψη, ό ένθουσιασμός με τόν οποίο χαιρετήθηκε από τούς κριτικούς αυτούς ό «νέος ελληνικός κινηματογράφος» και φυσιολογικός είναι και χρήσιμος για την εμπύκνωση όσων κάνουν προσπάθειες που έχουν πολύ έντονο το στοιχείο της ανιδιοτέλειας και μοναδικό στόχο τους την επιδίωξη της ποιότητας από κάθε άποψη. Γιατί, ός μη γελιόμαστε, τὰ τρία τέταρτα τών ταινιών που παίχτηκαν στη Θεσσαλονίκη έχουν ελάχιστες ελπίδες να περάσουν στο έμπορικό κύκλωμα, κι ακόμα λιγότερες να καλύψουν το κόστος παραγωγής τους: είμαστε ήδη πολύ μακριά από την ταινία-επιχείρηση, που γίνεται, πριν απ' όλα, για ν' αφή-

σει κέρδος στόν παραγωγό της. Κι είναι ακριβώς εδώ που αρχίζουν τὰ προβλήματα και τὰ ερωτηματικά. Φοβάμαι ότι αυτό το κλίμα ένθουςιασμού και μεγάλων λέξεων που δημιουργήθηκε τόν μήνα Σεπτέμβριο, γύρω από τόν «νέο ελληνικό κινηματογράφο» και τούς νέους σκηνοθέτες, είναι αρκετά παραπαιστικό ως προς μιὰ πραγματικότητα κάθε άλλο παρά ένθαρρυντική. Όταν κανείς γνωρίζει την ύπαρξη αυτού του τεράστιου σε όγκο και ισχύ μηχανισμού διανομής τών συνειδησεων και ιδεών, που είναι ο υπάρχων έμπορικός κινηματογράφος και ή τηλεόραση, βλέπει άμέσως ότι το μέλλον ενός κινηματογράφου σαν κι αυτόν, που παρουσι-

άστηκε στη Θεσσαλονίκη είναι κάτι παραπάνω από σκοτεινό. Και το χειρότερο απ' όλα είναι πως κανείς, ή σχεδόν κανείς, δεν φαίνεται να έχει συνείδηση για το πόσο εύθραυστη είναι αυτή ή νίκη τών δυνάμεων της ανανέωσης του ελληνικού κινηματογράφου...

Έχω την εντύπωση ότι κανείς από τούς κριτικούς του κινηματογράφου δεν αναρωτήθηκε σοβαρά και δεν διετύπωσε δημόσια τόν σκεπτικισμό του - για τούς είναι οι πραγματικές δυνατότητες να επαναληφθούν τὰ κινηματογραφικά έγχειρήματα του φετινού φεστιβάλ. Και θα χρειαζόταν μιὰ ισχυρή δόση άνοησίας ή ύποκρισίας για να πιστέψει κανείς, ή ν' αφήσει τούς άλλους να πιστεύουν, ότι μερικές ταινίες ποιότητας σ' ένα φεστιβάλ είναι σε θέση να εξισορροπήσουν το υπάρχον, άκαταμάχητο πλέγμα δυνάμεων του έμπορικού κυκλώματος.

Τίποτα δεν μου φαίνεται πιο επικίνδυνο και άναποτελεσματικό από την έξαρση της νοστορπίας του «άπονενομένου διαβήματος», του άπελπισμένου ήρωισμού στόν όποιο μοιραία οδηγείται κάποιος, όταν τόν εξυμνούν οι «όλιγοι και εκλεκτοί» και τόν άγνοεί παντελώς ή μεγάλη μάζα. Και όρισμένοι από τούς σκηνοθέτες, λόγω ηλικίας και συσσωρευμένων έμπειριών, άνήκουν στην κατηγορία τών ανθρώπων που έχουν συνείδηση της κινηματογραφικής πραγματικότητας της χώρας μας ή, πολύ απλά, της ίδιας της πραγματικότητας. Άλλά υπάρχουν οι πολύ νεώτεροι σκηνοθέτες, που μαζεύοντας δεκάρα-δεκάρα λίγα χρήματα, έκαναν την πρώτη τους 10λεπτη ταινία. Είναι φυσιολογική και νόμιμη ή άπαιτησή τους για άναγνώριση, που είναι, στην πραγματικότητα, πιο πολύ άναγνώριση της προσπάθειας και λιγότερο της ίδιας της ταινίας. Και ή άναγνώριση τούς δόθηκε, άφου είδαν τ' όνομά τους να φιγουράρει, πολλές φορές με κολακευτικό τρόπο, σε διάφορες έφημερίδες. Άλλά ή παγίδα βρίσκεται ακριβώς εδώ. Γιατί τούς καλλιεργήθηκε ή ψευδαίσθηση ότι ό δρόμος για την έπιτυχία είναι λίγο ή πολύ εξασφαλισμένος για

όποιον έχει καλές προθέσεις - ενώ συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Σημαίνει αυτό ότι ύποτιμωτή νοημοσύνη τών νέων σκηνοθετών; Κάθε άλλο. Άλλο πράγμα ή νοημοσύνη, άλλο ή ρεαλιστική άντιμετώπιση της πραγματικότητας. Και ξέρω, ακόμα, πόσο δύσκολα μπορεί ν' άντισταθεί κανείς - όποιοσδήποτε - στην κολακεία, ιδίως όταν νομίζει ότι δικαιούται μιάν όρισμένη ήθική άνταμοιβή.

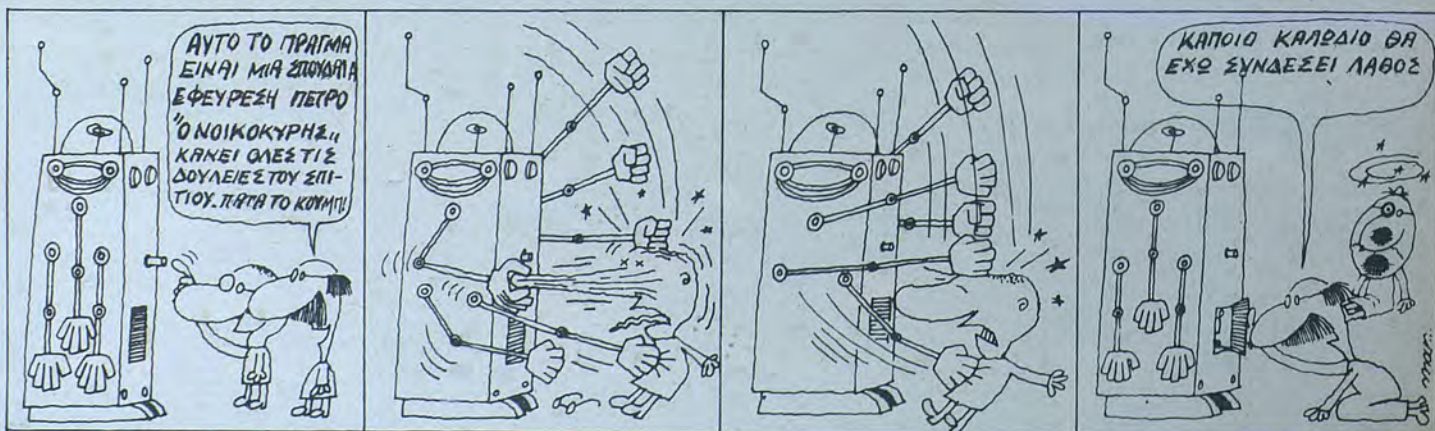
Αυτό που θα ήταν πιο χρήσιμο, πολύ πιο χρήσιμο, για τούς κινηματογραφιστές του «νέου ελληνικού κινηματογράφου» θα συνίστατο στο να τούς πληροφορήσει κάποιος ότι σε μιὰ έννοιούμενη πολιτεία, οι νέοι δικαιούνται να κάνουν ταινίες - έφόσον έχουν άποκτήσει την άπαιτούμενη παιδεία - χωρίς άγωνίες οικονομικές και χωρίς τη βιασύνη - που είναι κι αυτή άποτέλεσμα της οικονομικής άγωνίας - να χωρέσουν μέσα σ' ένα 10λεπτο φιλμ όλες τις ιδέες που κατά καιρούς τούς έχουν άπασχολήσει, πλησιάζοντας έτσι την τέχνη τους με εκείνη την «απεινοφροσύνη» που είναι άδύνατο να διαθέτει κανείς όταν αισθάνεται την άνάγκη για την άμεση άναγνώριση...

Νομίζω πως είναι συμπτωματικό, απ' αυτή την άποψη, το γεγονός ότι πολλοί απ' όσους παρουσιάζουν την πρώτη τους - μικρού ή μεγάλου μήκους - ταινία, καταπίστηκαν με θέματα εξαιρετικά γλιστερά ή περίπλοκα, που, κανονικά, άπαιτούν μακρόχρονη καλλιέργεια και προσωπικές έμπειρίες, κάτι που είναι δύσκολο να διαθέτει κανείς στα 25 ή τὰ 30 του χρόνια. Τέτοιον είδους καταστάσεις δείχνουν πολύ λιγότερο τόλμη και ανανέωση και πολύ περισσότερο άγωνία και άπελπισία. Και είναι ίσως αυτή ή πλευρά του όλου φαινομένου «νέος ελληνικός κινηματογράφος» που άποτελεί μιὰ μαρτυρία, πολύ γενικό-τερη από τὰ ίδια τὰ θέματα τών ταινιών.

Θά μπορούσε, έν τούτοις, ό Τύπος - και συγκεκριμένα οι κριτικοί του κινηματογράφου - να παίξουν έναν πολύ θετικό ρόλο στην επιβίωση και την άνάπτυξη του «νέου ελληνικού κινηματο-

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ-Υ

του Ν. Μαρουλάκη

γράφου», εάν στη θέση μιας ύμνολογίας χωρίς επαύριο και ενός εύκολου ενθουσιασμού, πού, εν τέλει, πολύ λίγη σχέση έχει με την πραγματικότητα, έβαζαν τον έαυτό τους – εάν τον «στράτευαν» θά έλεγα – στην ύπηρεσία μιας έκστρατείας για τη δημιουργία του πλαισίου και των δομών που θά επέτρεπαν να δημιουργηθούν οι αντικειμενικές προϋποθέσεις – που σημαίνει ίσες προϋποθέσεις για όλους – για την ανάπτυξη ενός εθνικού κινηματογράφου ποιότητας. Αυτό σημαίνει την ένδελεχή μελέτη των προβλημάτων και των οικονομικών δεδομένων που διέπουν σήμερα την κινηματογραφική παραγωγή στη χώρα μας.

Σημαίνει επίσης τη δημιουργία και την προώθηση των θεσμών που είναι απαραίτητοι για τη στηρίξη ενός κινηματογράφου ποιότητας. Σημαίνει, τέλος, κι είναι το σημαντικότερο, τη δημόσια προβολή των προβλημάτων και των λύσεων που προτείνονται ή θά προταθούν, ώστε η κοινή γνώμη να γίνει ο υποστηρικτής μιας τέτοιας προσπάθειας.

Άλλα πριν ξετάσουμε τις δυνατότητες της ανεξαρτησίας του κινηματογράφου από τους δυνάστες του, μήπως προηγουμένως θά 'πρεπε να ξετάσουμε τα περιθώρια της ανεξαρτησίας του ίδιου του Τύπου;

Δημήτρης Σταύρακας

•τηλεόραση•

Ραδιοφωνία-Τηλεόραση: ΕΝΑ ΔΙΠΡΟΣΩΠΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑ

του Γιώργου Βέλτσου

Η Ραδιοφωνία-Τηλεόραση είναι «ένα καταπιεστικό εργαλείο του Κράτους».

Έτσι ονομάζει ο L. Althusser στο γνωστό δόνηννο άρθρο του(1) μια σειρά από «θεσμοποιημένες» δραστηριότητες που λειτουργούν στα πλαίσια της «τυπικής» νομιμότητας των δυτικών δημοκρατιών.

Ός «όπλο πολιτικό», άλλωστε, θεωρείται η Ραδιοφωνία-Τηλεόραση και από τους προοδευτικούς φιλελεύθερους πολιτιολόγους (2).

Αυτά, για να τελειώνουν οι αυταπάτες αλλά και οι ήθελιμένες υπαγωγές του μαζικού αυτού μέσου ενημερώσεως στο πλέγμα «καλών» νόμων, που «διασφαλίζουν» την ελευθερία της πληροφόρησης και της γνώμης.

Η ελευθερία αυτή, όπως και όλα τα άτομικά δικαιώματα, έχει σημασία μόνον ως τρόπος ή ως δίαυλος για την έξοσά. Αντίθετα, ως κατάσταση ή αξίωση του ατόμου «έναντι της Πολιτείας» στο να απέχει από κάθε ενέργεια

που θά μπορούσε να εμποδίσει την «ελευθέραν ένασκησιν» ενός δικαιώματος (3), δεν σημαίνει απολύτως τίποτα.

Ο λόγος είναι απλός: μια τέτοια αντίληψη διαιωνίζει την άνιση σχέση μιας άρχουσας τάξης-

μειοψηφίας και ενός «λαού» ή καλύτερα ενός «συνόλου καταπιεζόμενων τάξεων». Υπάρχει δηλαδή η «Πολιτεία» (διάβαζε Κράτος) από τη μία, που είναι «παράγοντας» ή «οργανωτική αρχή» ενός κοινωνικού σχηματισμού (όταν δεν είναι «προϊόν μιας μόνο τάξης») και υπάρχει από την άλλη το σύνολο των «καταπιεζόμενων τάξεων»(4). Με τον φιλελεύθερο λοιπόν ορισμό του δικαιώματος ως αποχής, ή ταξική διαφορά θεσμοποιείται και αυξάνεται. Έξασφαλίζεται μόνον – και όχι πάντα – ή «μη ανάμιξις» του Κράτους από «ορισμένες» ανώδυνες σφαίρες δραστηριότητας «των ατόμων». Αυτά όμως στον πληροφάνω καπιταλισμό οδηγούν σε άνελευθερία.

Η σύντομη αυτή ξενάγηση στις «εφευρέσεις» του άρχοντος ιδεολογικά «Δημοσίου Δικαίου» αρκεί για να βγάλει αυτόν που θά σκεφτεί τη Ραδιοφωνία - Τηλεόραση από την «Camera obscura» (σκοτεινή κάμαρα) που τον ρίχνουν οι διάφορες αισιόδοξες εκθέσεις ή εισηγήσεις ή σχέδια ή νομοσχέδια για μια Ρ-Τ ελεύθερη, αντικειμενική, συμμετοχική και άλλα. Όταν ο L. Althusser μιλά για: «καταπιεστικά εργαλεία του κράτους», νομίζω ότι υπαινίσσεται δύο λόγους:

α) Ότι η υπαγωγή των εργαλείων αυτών σε νομικές, εξασφαλιστικές της ελευθερίας διατάξεις είναι υπόθεση τυπική και αναποτελεσματική. Τα «εργαλεία» δηλαδή παραμένουν «εργαλεία» με όποια άνθρωπιστικά προσίμια κι αν συνοδεύονται.

β) Οι ίδιες αυτές διατάξεις (π.χ. άτομικό δικαίωμα της ελευθερίας της πληροφόρησης και της γνώμης), είναι φαινάκες ενός «συστήματος» που υπερχαλύπτει τη φιλελεύθερη δημοκρατία: του καπιταλισμού.

Ο καπιταλισμός όχι μόνον ως οικονομικό σύστημα αλλά και ως μηχανισμός παραγωγής πολιτικής συμπεριφοράς, προσανατολίζει τη νομοθεσία. Γιατί, τί είναι ή νομοθεσία παρά άρχουσα ιδεολογική κατασκευή; Άλλωστε, το περιεχόμενο του «εργαλείου» αυ-

τού, δηλαδή το μήνυμα, δεν είναι παρά ένα εμπόρευμα χωρίς καμιά «αξία χρήσης». Ένα είδος νομισματος χωρίς εσωτερική αξία και για τούτο χωρίς σημασία για τον

Το μήνυμα είναι δηλαδή επιβεβλημένο, όπως άλλωστε ο έπισημος πολιτικός λόγος ή ή πολιτική γραφή.

Σκοπός της παραγωγής τους (τηλεοπτικής ή κεφαλαιοκρατικής παραγωγής) είναι ή παραγωγή του ανωτάτου όρου υπεραξίας με το ελάχιστο δυνατό κεφάλαιο. Και υπεραξία στην παραγωγή του μηνύματος σημαίνει πολιτική ισοπέδωση.

Για μια πραγματικά προοδευτική Ρ-Τ, στη σημερινή κατάσταση των πραγμάτων, περισσότερο σημασία έχει όχι το τί είναι το μήνυμα αλλά το πώς λέγεται.

Η μορφή του μηνύματος γίνεται έτσι ένα αυτόνομο (προσωρινό) μέσο, ικανό να τέμνει και ν' αλλάζει, ανάλογα με το πώς και ποιός μεταδίδει το μήνυμα. Γιατί, αν το μήνυμα, ως περιεχόμενο, βρίσκειται πριν από την κοινωνική απαγόρευση, το μήνυμα ως μορφή, βρίσκειται πέρα απ' αυτή. Μπορεί να την ξεπερνάει κάθε φορά. Η απαγόρευση απ' τη φύση της δεν μπορεί να έχει μορφή, γιατί ή απαγόρευση είναι ατελής, αποφασιστική, παρανοϊκή, ήλιθια, μονοδιάστατη, είναι δηλαδή ά-μορφη. Η παρατήρηση αυτή δεν είναι αισθητική αλλά πολιτική. Νά τί πρέπει κάποτε να έννοήσουν οι βιαστικοί υπεροπροοδευτικοί επικριτές: ότι ή μορφή όταν δεν είναι αυτοσκοπός γίνεται δούρειος ίππος σε μια Τροία που δεν έχει ν' ανοίξει τις πόρτες της. Μια Τροία, που διαθέτει όλους τους μηχανισμούς αναπαραγωγής της, εκτός από δούρειους ίππους. «Η γλώσσα της πραγματικής ζωής», όπως γράφει ο K. Μάρξ στη «Γερμανική Ιδεολογία», είναι ή «πραγματική πρακτική και επαρκής για όλους» συνείδηση. Και αυτή ή γλώσσα δεν θάβεται στον έπίπεδο συνθηματολογικό λόγο, γιατί ή συνθηματολογία είναι πραγματικότητα, αλλά δεν είναι ή μόνη. Άλλωστε ή πραγματικότητα και

Κάθε Σάββατο κυκλοφορεί ή ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

- Με σχολιογραφική παρουσίαση των σημαντικότερων πολιτικών εξελίξεων της Βδομάδας, στην Ελλάδα και το έξωτερικό.
- Αναλύσεις και ρεπορτάζ απ' τους άγώνες των εργαζομένων, απ' την πορεία του φοιτητικού κινήματος.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

όργανο Σοσιαλιστικού άγώνα και προβληματισμού

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΑΝΑΛΥΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝΑ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕ ΕΥΡΥΤΗΤΑ ΥΛΗΣ
ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΤΟΜΟΣ

2. Βλ. χαρακτηριστικά: M. Duverger «Sociologie politique», P.U.F. (Thémis), 3η έκδ., σελ. 260.
3. Κλασικός όρισμός του ατομικού δικαιώματος από τον φιλελευθερισμό.
4. Βλ. Ν. Πουλαντζάς, «Πολιτική Έξουσία και κοινωνικές Τάξεις», Θεμέλιο, τ. 1, σελ. 56.
5. Αντίθετα, ένα τέτοιο μήνυμα, όπως και το νόμισμα, οδηγεί σε σχέσεις ανταγωνιστικές, εξασφαλίζοντας την εκμετάλλευσή.
6. Η διαφορά ανάμεσα στο τί είναι το μήνυμα και στο πώς λέγεται το μήνυμα, παραπέμπει στην τομή της 'Ιδεολογίας από τον L. Althusser σε «Ερχομολογία» και σε «Απελευθερωτική» (βλ. L. Althusser «Elements d'Autocritique»).

ή συνείδηση και η γλώσσα διαμορφώνεται και από προ-λογικές άσυνειδητες δυνάμεις που τις εκφράζει καλύτερα από τη συνθηματολογία ο δύσκολος λόγος. Να σκεφτούν λοιπόν περισσότερο οι επικριτές. Δεν κατάλαβαν ακόμη ότι απέναντι σ' αυτή τη γλώσσα και σ' αυτή τη μορφή το σύστημα αισθάνεται τη μεγαλύτερη ανασφάλεια; (6)

Γιώργος Βέλτσος

1. Βλ. L. Althusser «Ideologies et appareils ideologiques d'etat», περιοδικό La Pensée, No 151, 'Ιούν. 1970.

ΕΝΑ... ΠΛΥΝΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΣΑΛΟΝΙ ΣΑΣ

του Γιάννη Κακουλίδη

Η συντομογραφία της Έλληνικής Τηλεόρασης, θα μπορούσε να ήταν «Βαρτάνης».

Βέβαια, έχουν περάσει μήνες και μήνες από τη «συνταξιοδότηση» του δημοφιλή ήρωα, όμως δι-τι χαρακτηρίζει το πνεύμα της περασμένης εκείνης εποχής της τηλεόρασης, χαρακτηρίζει και το πνεύμα της σημερινής.

Ο όρος SOAP OPERA (σαπουνόπερα) που χρησιμοποιεί η διαφήμιση για τα οικογενειακά δραματικά σήριαλ του ραδιοφώνου, θα μπορούσε με πολύ ελαστικά κριτήρια να καλύψει όλο το φάσμα του εβδομαδιαίου προγράμματος της Έλληνικής Τηλεόρασης. SOAP OPERA δεν είναι τίποτ' άλλο παρά το έργο που ένα απορροπλητικό προσφέρει στις νοικοκυρές. Σε SOAP OPERA φαίνεται ότι θα καταλήξει όλα-κερη ή TV μας. Μ' αυτά τα συναισθήματα κι άλλα ακόμα που σχετίζονται με τις πρόσφατες εκδηλώσεις αντικομμουνισμού και αντιδημοκρατικών θέσεων (περίπτωση Μελίνας, απαγόρευση μετάδοσης αντιγονικών ή φιλοαριστερών τραγουδιών, λογοκρισίες σε κείμενα πολιτικών - Βλ. περίπτωση Μαγκάκη - απομάκρυνση ακόμα και «εθνικοφρόνων» παρουσιαστών γιατί θέλησαν να δώσουν εξετάσεις δημοκρατικότητας κ.ά.), παρακολουθήσαμε το πρόγραμμα της Κυριακής, της Έλληνικής Τηλεόρασης. Είδαμε Ζορρό, Λιοντάρια στη ζούγκλα, Ανθρώπινες Ιστορίες, ακούσαμε ειδήσεις, απολαύσαμε έντυπια μουσικοχορευτικά SHOW που στην 'Ιταλία διασκέδαν τους τηλεθεατές του

1960-70, κι όταν περασμένα μεσάνυχτα πήγαμε για ύπνο, όμολογήσαμε ότι το «δίδε εξαμαρτείν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ...». Θά συμπληρώναμε «τὸ τρίτο, οὐκ ἀνδρὸς». Η τηλεόρασή μας έχει το χάλι της. Υπάρχει ο φόβος, αν ασχοληθούμε μ' αυτήν, να χάσουμε, πρώτα απ' όλα, την εκτίμηση στον εαυτό μας. Όμως, όσο υπάρχουν εκπομπές - έστω και μετρημένες στα δάχτυλα του ενός χεριού - σαν τὸ «Παγκόσμιο Θέατρο» ή τις σειρές των ιστορικών ντοκουμέντων, όταν υπάρχουν συγγραφείς σαν τὸ Μουρελά που θέλουν να προσφέρουν τις καλές τους υπηρεσίες στην τηλεόραση, όταν ή προσπαθεία του Χατζιδάκι στο Γ' Πρόγραμμα του Ραδιοφώνου του ΕΙΡΤ μάς έκανε ν' ξανανοιζόμαστε τὸ Ραδιόφωνο (κι ή ελπίδα μας γίνεται εὐχή ν' ἀξιώθει ἐνὸς Χατζιδάκι κι ή Τηλεόραση τοῦ ΕΙΡΤ), ἔμεις δὲν μπορούμε παρά νὰ σταθούμε στὸ πλευρὸ τὸν μαχητῶν τῆς ἀλλαγῆς καὶ τοῦ καλοῦ γούστου.

Πιστεύουμε στὴν Τηλεόραση: ἐνημέρωση, ἐπιμόρφωση, ψυχαγωγία. Ξέρουμε τὰ... «διεθνῶς κρατοῦνται». Ἐκτιμῶμε τὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας καὶ τὴν ἀνάγκη του γιὰ κοινωνικοπολιτικὴ ἐπικοινωνία μέσα ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς μαζικῆς ἐνημέρωσης. Γι' αὐτὸ ζητᾶμε καλὴ Τηλεόραση. Γι' αὐτὸ θ' ἀσχοῦμε - σὲ συγκεκριμένες - ἐκπομπές κάθε φορὰ καλόπιστη καὶ ἀντικειμενικὴ κριτικὴ.

Ὀχι ἀπὸ «ἐλιτισμὸ» ἢ διάθεση «ἐστέτ». Ἀπὸ ἀνάγκη νὰ διαδηλώσουμε τὸ αἷμα μας, μόνοι: «Ἀντιμετωπίστε μας, κύριοι ὑπεύθυνοι, σὰν ὄντα λογικά. Ἀντιμετωπίστε μας δημοκρατικά».

Γιάννης Κακουλίδης

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ

1. Στὸ τεῦχος 28 (20 Σεπτεμβρίου), σελ. 18, σημειώσαμε ὅτι ὁ Θανάσης Χατζῆς διετέλεσε Γενικός Γραμματέας τοῦ Ε.Α.Μ. μέχρι τὴν ἀνοίξη τοῦ 1943. Τὸ ὁρθὸ εἶναι ὅτι ὁ Θανάσης Χατζῆς ἦταν Γεν. Γραμματέας τοῦ Ε.Α.Μ. με-
2. Στὸ τεῦχος 29 (4 Ὀκτωβρίου), σελ. 29, ἡ ἀπόδοσις στὰ ἑλληνικά τῶν ἰσπανικῶν ἀντιστοι-άζων τραγουδιῶν ὀφείλεται στὸν Φ. Δρακονταειδίη.

•βιβλίο•

Ἐπιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης
Ἀντεια Φραντζῆ

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

Ἡ Δυστυχία τοῦ νὰ εἶσαι

Ἕλληνας

Ἐκδόσεις: Ἰκαρος, Ἀθήνα 1975

Θὰ μπορούσαμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸ βιβλίο τοῦ Νίκου Δήμου, Ἡ Δυστυχία τοῦ νὰ εἶσαι Ἕλληνας, σὰν μιὰν ἀτόπειρα καταγραφὴς τοῦ ἑλληνικοῦ «προβλήματος». Μὲ 193 ἀφορισμοὺς, ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ φωτίσει τὸ παράλογο τῆς νεοελληνικῆς πραγματικότητος, τὶς αἰτίες τῆς κακοδιαμονίας αὐτοῦ τοῦ τόπου. Οἱ ἀφορισμοὶ του, ἀν καὶ ἐλκυστικοί, δὲν καταφέρνουν νὰ μᾶς πείσουν. Ὑπάρχουν ἀρετὲς ἐνδιαφέρουσες σκέψεις πού ὅμως ἀπολυτοποιημένες στὴ μορφή τοῦ ἀφορισμοῦ, προδίδουν τὸν τελικὸ στόχο τοῦ συγγραφέα, ὑπεραπλουστεύοντας τὰ νοήματα σὲ βαθμὸ πού νὰ μὴ γίνονται ἀποδεκτὰ καὶ μὲ τὴν πιδ ἀπλὴ λογική.

ΤΑΚΗΣ ΚΑΛΟΝΑΡΟΣ

Ἡ Εὐτυχία τοῦ νὰ εἶσαι Ἕλληνας

(Ἀντὶ Νίκου - Ἀντὶ Δήμου)

Ἐκδόσεις: Εὐκλείδης, Ἀθήνα 1975

Σκέτσα: Τάκης Κаланτιδης

Ἡ Εὐτυχία τοῦ νὰ εἶσαι Ἕλληνας, εἶναι ὅπωςδήποτε ἓνα βιβλίο ἀντιμεθοδικὸ καὶ ἀντισυστηματικό. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, ὁ Τάκης Κάλοναρος ἐκφράζει τὸν εαυτό του, καὶ τὴν εἰλικρινεία του αὐτὴ δὲν μπορούμε νὰ τὴν ἀρνηθοῦμε. Γιὰ ὅσους ἀρνοῦνται τὴν πολιτική, τὶς ἀρχές, τὸν ἀντικειμενισμό καὶ τὰ συστήματα γενικῶς, ὑπάρ-

χει τὸ βιβλίο αὐτό, ἐκφραστικό τῶν ἀπόψεών τους. Οἱ ὑπόλοιποι μποροῦν νὰ βροῦν σελίδες χαριτωμένες καὶ νὰ παίξουν μαζί μὲ τὸ συγγραφέα τὸ «λαβύρινθο», περνώντας τὸ μπαλάκι ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρὴ στὴν ἄλλη, ἀποφεύγοντας ἓνα σωρὸ τρύπες καὶ ἀπὸ δυστυχεῖς νὰ γίνουν εὐτυχεῖς... ἔστω καὶ στιγμιαία.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΕΡΝΙΚΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα μπροστὰ στὴ δεκαετία τοῦ '80

Ἐκδόσεις: Ἐξάντας, Ἀθήνα 1975

«Τὸ βιβλίο αὐτὸ φιλοδοξεῖ νὰ προσφέρει στὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικό κοινό, ὁρισμένα βασικά στοιχεῖα τῆς σύγχρονης μεθοδολογίας πού διαμορφώνεται στὸν χώρο τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν», ὅπως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας Ν. Βερνίκος, διδάκτωρ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, μᾶς λέει στὸν πρόλογό του.

Τὸ βιβλίο περιέχει τὰ ἀκόλουθα τρία μέρη:

α. Ἡ πολιτιστικὴ Διάσταση. Ἀνατομία τῆς Νεοελληνικῆς Ἰδεολογίας.

β. Ἡ οἰκονομικὴ Διάσταση. Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία.

γ. Ἡ Διεθνὴς Διάσταση.

Ἡ Ἑλλάδα μπροστὰ στὴ δεκαετία τοῦ '80, εἶναι μιὰ μελέτη πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ. Ἀναζητᾶ τὰ στοιχεῖα πού περιγράφουν τὶς διαστάσεις τῆς πραγματικότητος, καὶ κάνει κριτικὴ ἐπιλογὴ τῶν τομῶν πού εἶναι ἰδιαίτερα στρατηγικοὶ (ιδεολογία, οἰκονομία, ἐξωτερικὴ πολιτική).

ἀντὶ

...ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΑΠΟ ΣΤΗΡΙΖΕ ΚΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΗΝΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

Δρχ. 250

Ἐνα συγκλονιστικό ντοκουμέντο ἀπὸ κείμενα καὶ ἀναθήματα στὸ Α' ἐτήσιο μνημόσυνο γιὰ τὰ θύματα τοῦ Πολυτεχνείου

”Έχουν μερικές αντιρρήσεις...

...ΚΑΙ ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΕΙ

Τό ΑΝΤΙ δέν έχει καμία πρόθεση ν’ άνοίξει διάλογο μέ εκπρόσωπους του βασιλισμού και διάφορων παρακλαδιών της χούντας.

”Αν σήμερα δημοσιεύουμε — και απαντάμε — δύο επιστολές, του γνωστού Γ. Κουρούκλη και του... λιγότερο γνωστού Κυπρίου Λ. Παπαφιλίππου, είναι για να δούν οι αναγνώστες πώς αντιμετωπίζουν αυτοί οι κύριοι τη δημόσια κριτική. ”Αλλωστε μ’ αυτό τον τρόπο μάς δίνεται ή εύκαιρία να πάμε πιο μακριά στα συγκεκριμένα θέματα...

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗ

Κύριε Διευθυντά,

Μόλις σήμερα εξήλθον του Νοσοκομείου και έλαβον γνώσιν του συκοφαντικού δημοσιεύματος του περιοδικού σας της 5ης Ιουλίου 1975. ”Επί του δημοσιεύματος αυτού σας απαντώ:

1) ”Ο χαρακτηρισμός πού μου δίδετε ως «γνωστού αδιαλλάκτου στρατηγού» τον όποιον σείς θεωρείτε ως ύβριν, δέν με θίγει. ”Η πίστις μου προς πάν τó καθαρώς ”Ελληνικόν μέ έκαμε αδιάλλακτον ”Ελληνα. ”Ημουν, είμαι και θα παραμείνω αδιάλλακτος μέχρι της τελευταίας πνοής μου.

2) Γράφετε ότι υπήρξα ύπασπιστής του δικτάτορος στρατηγού Παγκάλου. Τούτο είναι καθ’ όλoκληρίαν ψευδές. ”Η ”Ιστορία γράφει ότι ή δικτατορία Παγκάλου έγινε τό 1925. Τότε εγώ έφερον τον βαθμόν του νεαρού ”Ανθυπολοχαγού. Τήν εποχήν μάλιστα εκείνην ό δικτάτωρ Πάγκalos «άρπαξε» τον ιδιόκτητόν μου ίππον μέ τον όποιον είχα καταγάγει νίκας εις τās στρατιωτικάς ίπποδρομίας. Κατόπιν αυτού, μέ δικηγόρον τον άείμνηστον Χρ. Λαδά, έμηνυσα τον δικτάτορα «επί ζωοκλοπής εν ύπαίθρw». (”Η ζωοκλοπή τότε, μέ είδικον Νόμον, έτιμωρείτο βαρύτατα). Παρά ταύτα ό ίππος μου μου άπεδόθη μετά την πτώσι της Προεδρικής εκείνης Δημοκρατίας!! Αυτές είναι οι σχέσεις μου μέ τον αναφερόμενον εις τό περιοδικόν σας δικτάτορα Πάγκalon.

3) Δέν υπήρξα ούτε φίλος ούτε συνεργάτης της δικτατορίας Μεταξά, άν και τον θεωρώ ως μέγα άνδρα διά την γενναιότητα της ”Ελληνικής του ψυχής να απαντήσει μαζί μέ τον Βασιλέα Γεώργιον τό μεγάλο ΟΧΙ στην τότε κραταιά φασιστική ”Ιταλία. Καί επί πλέον εκράτησε τον στρατόν μακράν της πολιτικής και τον προετοίμασε διά τον πόλεμον. ”Ως προς έμέ εύρέθην αντιμετώπος προς τό

καθεστώς λόγω μηνύσεως την όποιαν είχον υποβάλει κατά του στενού του συνεργάτου ”Ιωάννη Διάκου, δι’ ανακριβείας τās όποιās είχεν αναγράψει εις την έφημερίδα των ”Ελλήνων, και διά τās όποιās κατεδικάσθη από τό δικαστήριον της Χαλκίδος εις έξάμηνον φυλάκισιν. Καθ’ όλην δέ την διάρκεια της δικτατορίας μέ είχον μεταθέσει εις δον Σύνταγμα Πυρ/κού Σεργών όπου και μέ εύρήκε ό πόλεμος. Μήπως συγχέετε ότι υπήρξα ύπασπιστής του στρατηγού Κονδύλη κατά την περίοδον 1935, ότε έξεράγη και τό έθνοκτόνον κίνημα του Μαρτίου, τό όποιον έστράφη κατά της νομίμου κυβερνήσεως; Βεβαίως υπήρξα. Καί μου έδόθη ή εύκαιρία να κτυπήσω και να έξουδετερώσω μέ 17 άνδρες και δύο πυροβόλα τό στασίασαν εις Μακρυγιάννη Σύνταγμα υπό τον Συνταγματάρχην Σαράφην, προδότην κατ’ έμέ από τότε.

4) Εις την ”Εθνικην και Πατριωτικήν οργάνωσιν ΙΔΕΑ δέν υπήρξα ποτέ μέλος. Τήν εποχήν εκείνην πού κατηγορήθην ως μέλος του ΙΔΕΑ, λόγοι υπεργραφείας μέ ηνάγκασαν να μην άρνηθώ την κατηγορίαν ίνα μη νομισθί ότι ήθελα να άποφύγω τās εις ευθύνας. Τό ότι όμως δέν υπήρξα μέλος του ΙΔΕΑ κατ’ επαγώνησιν έδήλωσα δημοσίως.

5) ”Ως προς την τελευταίαν βδελυράν συκοφαντίαν ότι υπήρξα σύμβουλος της τελευταίας δικτατορίας και προς τον σκοπόν αυτόν μου είχε παραχωρηθεί και γραφείον. Λυπούμαι διότι τά γεγονότα είναι πρόσφατα και ούδεμία δικαιολογία χωρεί ούτε καν πλάνη μνήμης. ”Οχι μόνον Γραφείον δέν μου είχε παραχωρηθεί, αλλά αντίθετος τό Γραφείον τό όποιον διετήρουν από του 1963 ως ύποψήφιος της ΕΡΕ όπως όλοι οι Πολιτευταί όλων των κομμάτων, έτέθη από την πρώτην ήμέραν της ”Επανάστασεως υπό παρακολούθησιν και κάθε έπισκέπτης συνελαμβάνετο από όργανα της ”Ασφαλείας και υπεβάλλετο εις ανάκρισιν. Σε λίγες ήμέρες εκλήθην από τον τότε Διοικητήν της ”Ασφαλείας Παπασπυρόπουλο και ενώ-

πιον του ”Υποδ/του κ. Λάμπρου μέ άπειλητικόν ύφος μου έδήλωσε ότι εάν δέν κλείσω άμέσως τό Γραφείον μου θα μέ φιλοξενήση εις την ”Ασφάλεια. Του άπήντησα εις έντονον ύφος ότι άπειλάς δέν δέχομαι από ανθρώπους πού υπηρετούν τους έκάστοτε άρχοντας και ότι εγώ δέν φοβήθηκα τās έκτελεστικά άποσπάσματα των ”Ιταλών και των Γερμανών τά όποια άμφότερα αντίκρουσα. Τότε μόνον θα τό κλείσω όταν κλείσει και τό τελευταίο πολιτικό γραφείο. ”Αποτέλεσμα ήτο να στείλουν χαφιέδες και να μην αφήσουν τίποτε όρθιον και να χαθούν ακόμη και πολύτιμα αντικείμενά μου. ”Εκτοτε συνέχισα τον άγώνα μου κατά της Χούντας μέ κάθε τρόπον. Δέν υπήρξεν σοβαρή κίνηση εις την όποιαν να μην είχον λάβει μέρος μέχρι και της τελευταίας του κ. Σαββούρα. Τέλος εις τās δυσκόλους μαχητικάς στιγμάς, βρέθηκα έντός του Πολυτεχνείου και μέ ένυπόγραφον δήλωσίν μου καλούσα διά του Ραδ. σταθμού του Πολυτεχνείου, τον Στρατόν και τους νομιμόφρονas άξιωματικούς να παρασταθούν εις τον άγώνα υπέρ της έλευθερίας. ”Εκεί δέν συνήντησα κανένα εκ των σημερινών αντιστασιακών! πού έρριχναν τις «στρακατρούκες» για να σκοτώνονται άθωοι ”Ελληνες. Καθ’ όλην την διάρκεια της Χούντας συνεργαζομένην μέ τον πρόγματο αντιστασιακόν ”Ελληνα, μετά τον Βασιλέα πού πρώτος έδωσε τό σύνθημα και έγινε ό Σημαιοφόρος της αντιστάσεως, τον Πρόεδρον κ. Κανελλόπουλον τον όποιον έπισκεπτόμην σχεδόν καθημερινώς εις την οικίαν του μακαρίτη άδελφού του ”Αναστάση Κανελλοπούλου, παρά την στενήν παρακολούθησίν του από σμήνος χαφιέδων, άδιαφορών εάν στο δελτίον πληροφοριών ανεγράφετο και τό όνομά μου. Τον Βασιλέα, έπίσης, πολλάκις έπεσκέφην μη ύπολογίζων και τους εκεί έγκατεστημένους της Χούντας χαφιέδες.

Αυτά σχετικώς μέ όσα συγκεκριμένα συκοφαντικά έθίζατε εις τό περιοδικόν σας. Δέν υπήρξα κακός μέ τους ιδεολογικά αντιπάλους μου και δέν έρριξα ποτέ βέλη συκοφαντικά. Δέν τους υπέτιμνα και έφέρθην πάντα ειλικρινώς. Δείγμα ότι έδέχην εύγενώς τον συνεργάτην σας κ. Μ. Πατριόν εις την οικίαν μου, εις τον όποιον έδωσα μέ πάσαν ειλικρίνειαν τās πληροφορίες τās όποιās μου έζήτησεν, και δέν έδίστασα να τον φέρω εις έπαφήν μέ τους έπισκέπτας φίλους μου, χωρίς να άποκαλύψω την ταυτότητά του. Κι’ αυτό, διότι δέν είχα να άποκρύψω τίποτα έφ’ όσον ό άγών τον όποιον διεξάγω είναι ιδεολογικός και δέν κινούμαι συνωμοτικά εις τό σκότος.

Τὰ ὅσα ἐν ὀλίγοις, προχείρως καὶ περιληπτικῶς, κύριε Διευθυντά, σὰς περιέγραψα, δεχόμενος τὴν πρόκλησίν σας, παρακαλῶ νὰ τὰ ἀναγράψετε ὥς ἔχουν ἵνα μὴ ὑποχρεωθῶ νὰ ὑποβάλω μὴνυσιν ἐπὶ συκοφαντικῇ δυσφημίσει. Τοῦτο δὲν ἐπιθυμῶ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπειλὴ ἀλλὰ ὡς δικαία ἀπαίτησις, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα μὴ διαστρεβλώνεται ἡ Ἱστορία, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴν ἀποπειρώνται τινές, ἀβασάνιστα νὰ σπιλῶνουν ὑπολήψεις ἀτόμων ποὺ ἐπολέμησαν πάντοτε διὰ πᾶν τὸ ἐλεύθερον καὶ Ἑλληνικόν.

Μετὰ Τιμῆς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΣ

5 Ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»

Εἶναι φανερό στὸν κάθε ἀναγνώστη ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κουρούκλη ἀποκαλύπτει πολὺ περισσότερα γιὰ τὴ δημοκρατικὴ νοοτροπία τοῦ ἄντρα, ἀπ' ὅσα τὸ «ΑΝΤΙ» τοῦ καταλόγισε.

1. Ὁ κ. Κουρούκλης θεωρεῖ τιμὴ τοῦ τὸν ἀδιάλλακτο «Ἑλληνισμό» του ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖον ζητοῦσε νὰ πέσουν 114 κεφάλαια τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, τὶς παραμονὲς τῆς 21ης Ἀπριλίου. Τί δῶρο-ἐπιχείρημα πρὸς τὴ δικτατορία, ἀκόμα καὶ σήμερα!

2. Σχετικὰ μὲ τὴ στάση του καὶ τὸ ἐπεισόδιο περὶ Παγκάλου, ὁ γιὸς τοῦ τότε δικτάτορα κ. Θρησῆς Πάγκαλος δηλώνει στὸ «ΑΝΤΙ» ὅτι τὸ ἐπεισόδιο ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Κουρούκλης εἶναι ἀνύπαρκτο (ἀλήθεια πῶς θὰ μπορούσε ἀνθυπολοχαγὸς νὰ μὴνύσει ἕνα δικτάτορα καὶ νὰ μένει στὸ Στρατό;) καὶ ὅτι ἀντίθετα ἡ οἰκογένεια Κουρούκλη ἐξεδήλωσε λίαν φιλικὰ αἰσθήματα πρὸς τὸν πατέρα του.

3. Σχετικὰ μὲ τὴν «ἀντιστασιακὴ» στάση τοῦ ἐπὶ Μεταξᾶ, τὴν προσδιορίζει ἡ στάση του στὸ Κίνημα τοῦ 1935 καὶ τὰ αἰσθημάτα του — φανερά στὴν περίπτωση αὐτῇ — γιὰ τὸν σπιθαμιαῖο δικτάτορα, ὅπως καὶ ὁ ἀπὸ τότε ἄκρατος φιλοβασιλισμὸς του, ποὺ ἦταν τὸ κύριο στήριγμα τῆς «4ης Αὐγούστου».

4. Εἶναι πολὺ τραγελαφικὰ ὅσα ὑποστηρίζει ὁ ἐπιστολογράφος μας γιὰ τὸν ΙΔΕΑ καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Ἀνεξάρτητα τοῦ δεδομένου ὅτι ἀποκαλεῖ τὸν ΙΔΕΑ, ἀκόμα καὶ σήμερα, «ἐθνικὴ καὶ πατριωτικὴ ὁργάνωση», ὁ κ. Κουρούκλης, συμμετεῖχε στὸ κίνημα τοῦ ΙΔΕΑ τὸ 1951, σὰν στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν. Μάλιστα κατ' ἐντολὴν τοῦ ὁ Ἰωαννίδης κατέλαβε πραξικοπηματικά τὸ κτίριο τῆς Βουλῆς. Ἦ ὅχι κ. Κουρούκλη; Γιατί ἀλήθεια δὲν τὸ ἀναφέρετε στὴν ἐπιστολὴ σας;

5. Σχετικὰ μὲ τὴ συνεργασία του μὲ τὴ Χούντα τὶς πρώτες ἡμέρες τῆς δικτατορίας, ποὺ διοχετεύτηκε στὸ «ΑΝΤΙ» ἀπὸ ἡγετικὸ τοῦ βασιλισμοῦ, δὲν γράψαμε τίποτα κατηγορηματικά ἀλλὰ καλέσαμε τὸν κ. Κουρούκλη νὰ διαφανεύει τὴ φήμη. Δεχόμεστε εὐχαρίστως τὴ διάφηση. Ὅχι ὅμως καὶ τὴν ὀργὴ τοῦ κ. Κουρούκλη.

Πρῶτον γιατί ὑπεραμύνεται ἐνὸς κατ' ἐξοχὴν ἀντιδραστικοῦ θεσμοῦ καὶ προσώπου.

Δεύτερον, γιατί οὔτε λίγο οὔτε πολὺ πάει νὰ μᾶς πείσει ὅτι τὸ Πολυτεχνεῖο τὸ ἔκανε αὐτὸς καὶ οἱ ὁμόφρονές του.

Τρίτον, γιατί μὲ τοὺς ὑπαινιγμούς γιὰ «στρακαστρόυκες» ὑπονομεύει, τὸ ἴδιο μὲ τοὺς χουντικούς, τὴν ἀντιδικτατορικὴ ἐνότητα.

Τέταρτο, γιατί στὶς φιλοβασιλικὲς συνειστάσεις καὶ ἐκδρομὲς του, συναγελάζεται ἀσμένως μὲ γνωστὰ χουντικά-φιλοβασιλικά στοιχεῖα. Στὸ κείμενό μας, ποὺ ἀναφέρεται μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ ὁ κ. Κουρούκλης, εἴχαμε καταγγεῖλει συγκεκριμένα περιστατικά. Κι ὅμως αὐτὰ τὰ ἀντιπαρέχεται. Ἐπειδὴ ἔχουμε στὰ χεῖρά μας τὸ ἀποδεικτικὸ ὑλικὸ γιὰ τὴ μορφή τοῦ χουντοβασιλισμοῦ αὐτοῦ σ ἡ μ ε ρ α, ἂς ἀφήσει ὁ κ. Κουρούκλης τὸ παρελθόν καὶ ἂς μᾶς ξεκαθαρίσει τὴ θέση του.

— Συναγελάστηκε ἡ ὄχι μὲ χουντοβασιλικούς;

— Ἀποκηρύσσει ἡ ὄχι τοὺς χουντοβασιλικούς τοῦ χώρου του;

Καὶ τότε τὰ ξαναλέμε.

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Α. ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ

«Ἀγαπητοὶ Κύριοι,

Ἀναφέρομαι στὸ δημοσίευσμά σας μὲ τὸν τίτλο «Ἀγαστὴ συνεργασία νεοφασιστικῶν καὶ πραξικοπηματικῶν στοιχείων» τοῦ τεύχους 23 τοῦ ΑΝΤΙ γιὰ νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴ σας στὸ γεγονός ὅτι ὅλα τὰ ἀναφερόμενα γιὰ τὸ ἄτομό μου εἶναι ἀναληθῆ καὶ ἀνυπόστατα. Εἰδικώτερα θὰ ἀπαντήσω στὸ μέρος τοῦ δημοσιεύματος ποὺ μὲ θίγει εὐθέως στὸ ἐπάγγελμα μου:

1. Ἡ ἐταιρεία NEARCHOS SHIPPING CO LTD ἐνεγράφη τὴν 16-10-74 καὶ ὄχι πρὶν δύο χρόνια ὡς ἀναφέρει τὸ δημοσίευμα.
2. Ὅδηγίς γιὰ τὴν ἐγγραφὴν τῆς ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸν φάκελλόν μου ὁ ὁποῖος εἶναι πάντοτε στὴν διάθεσή σας καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλον, ἔλαβε τὸ γραφεῖόν μου στὶς 10.10.74 καὶ ὥραν 1.45 μ.μ. τηλεφωνικῶς ἀπὸ κάποιον κ. Ν. Βασιλειάδην. Σημειώσατε ὅτι ἀπουσίαξα εἰς Γερμανίαν καὶ ἐπέστρεψα τὴν 12.10.74 ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸ διαβατήριόν μου (σελὶς 24).
3. Εἶμαι γραμματεὺς καὶ ὄχι διαχειριστής. Οὐδεμίαν ἀνάμειξιν εἶχα στὴν ἐξασφάλισιν τῆς δανειοδοτήσεως. Τὴν ἐγγραφὴν τῆς ὑποθήκης ἐπ' ὀνόματι τῆς AMERICAN EXPRESS διὰ 80.000 δολλάρια ἔκαμαν ἄλλοι δικηγόροι.
4. Οὐδέποτε ἐγνώρισα ἢ συνήντησα ἢ εἶχα οἰανδήποτε ἐπαφὴν μὲ τοὺς μετόχους ἢ διευθυντάς.
5. Τὸ γραφεῖόν μου ἀσχολεῖται σὲ εὐρεῖαν κλίμακα μὲ ἐγγραφὴν ναυτιλιακῶν ἐταιρειῶν καὶ ὁ φάκελλος τῆς NEARCHOS φέρει τὸν αὐξοῦσα ἀριθμὸν S/241.
6. Τὸ γραφεῖόν μου εἶναι τὸ ἐγγεγραμμένον γραφεῖον τῆς ἐταιρείας ἢ ὁποία ἔχει ἄδειαν τῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς Κύπρου ἡμ. 18.10.74 γιὰ ἐξωτερικὸν δανεισμόν καὶ ἀπόκτησιν πλοίου. Ἡ

ἐταιρεία ἔχει τὴν ἔδραν τῆς στὶς Ἀθῆνες. Ἄν ρωτήσετε οἰονδήποτε δικηγόρον ποὺ ἀσχολεῖται μὲ ναυτιλιακὰ θὰ σὰς πληροφορήσῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθης διαδικασία. Δὲν ὑπάρχει στὴν περίπτωσιν τῆς «NEARCHOS» προνομιακὴ μεταχείρισις ἢ παράνομη πράξις.

7. Οὐδεμίαν ναύλωσιν ἢ διαχειριστικὴν πράξιν τῆς Ἐταιρείας γνωρίζω ἢ ἀναμένετο νὰ γνωρίζω ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Γραμματέως. Σημειώσατε ὅτι ἡ ἀμοιβή μου δὲν ἐπληρώθη ἀπὸ τὴν NEARCHOS καὶ ἀναγκάστηκα νὰ ἐγγράψω προσημείωση πᾶνω στὸ πλοῖο γιὰ τὴν ἐξασφάλισή της.
8. Παρακαλῶ μόνον νὰ σημειώσετε ὅτι οἱ πελάτες ἐπιλέγουν τοὺς δικηγόρους καὶ ὄχι οἱ δικηγόροι τοὺς πελάτες. Πρὸς ἐπίρρωση σὰς πληροφορῶ ὅτι τὰ συμπεράσματα γνωστῶν χουντικῶν στοιχείων σὲ ναυτιλιακὲς ἐταιρεῖες στὴν Κύπρῳ ἀντιπροσωπεύουν «ἀντιστασιακοὶ» φιλοκυβερνητικοὶ δικηγόροι.

Τὸ δημοσίευσμά σας πρέπει νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὑπὸ τὸ φῶς τῶν στοιχείων ποὺ δίδονται δὲν εἶναι οὔτε καλοπροαίρετο οὔτε σκοπεύει στὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀλήθειας. Αὐτὸ εἶναι ἐκδηλὸ καὶ ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὸ πρόσωπό μου. Τὸ ΑΝΤΙ γράφει:

«Ὁ Παπαφίλιππου (...) εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἀντιμακαριακὸς ἀλλὰ καὶ ὁ ψευτοπρέσβυς ποὺ ἔστειλε ὁ Σαμφὼν νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὸ καθεστὼς του στὸν ΟΗΕ». Καὶ στὴ συνέχεια ἀναρωτιέται «γιὰ ποῖο λόγο οἱ Ἕλληνες νεοφασίστες (...) ἀνάθεσαν τὴν διαχείρισή της σ' ἕνα τόσο σκοτεινὸ καὶ ἀντιδημοκρατικὸ πρόσωπο».

Οἱ χαρακτηρισμοὶ «ἀντιμακαριακός», «σκοτεινός» καὶ «ἀντιδημοκρατικός» φανερώνουν ὅτι τὸ δημοσίευμα αὐτὸ τοῦ «ΑΝΤΙ», ἐνὸς περιοδικοῦ ποὺ παρουσιάζεται σοβαρό, εἶχε σὰν πρωταρχικὸ στόχο τὴν δυσφήμισιν τοῦ προσώπου μου, πράγμα ποὺ ἀποκαλύπτει μέχρις ἕνα βαθμοῦ καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν ἐμπνευστῶν τοῦ κειμένου, ποὺ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς καθόλου ἰδεολογικά.

Ἐπικρατοῦσε, πράγματι, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπικρατεῖ στὴν Ἑλλάδα μιὰ τρομερὴ σύγχυσις σχετικὰ μὲ τὰ κυπριακά πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν ἔχει ἀσχοληθεῖ μὲ σοβαρότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀριστερά, πράγμα ποὺ ἐξηγεῖ τὸν πρωτόγονο καὶ μηχανιστικὸ τρόπο ἀντιμετώπισης τοῦ κυπριακοῦ. Αὐτὸ ἴσως νὰ προέχεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ κυπριακὸ δὲν θεωρήθηκε οὐσιαστικὰ ποτέ, παρὰ τὶς δημαγωγικὰς διακηρύξεις, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπίσημην Ἑλλάδα, οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευσιν σας πραγματικά «ἐθνικὸ» θέμα, γιὰ ν' ἀντιμετωπισθεῖ μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς γενικώτερης ἐθνικῆς πολιτικῆς.

Ἡ τάσις γιὰ ὑπεραπλούστευσιν τῶν πραγμάτων, ποὺ τόσο εἶναι ἐκδηλὴ σήμερα στὸν χώρο τῆς ἀριστερᾶς, φαίνεται ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου «ἀντιμακαριακός» καὶ δὲν συμβάλλει στὴν βαθύτερη ἀνάλυσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, ὅπου ὑπῆρχαν τὰ σπέρματα καὶ οἱ καταβολαὲς τῆς σημερινῆς καταστροφῆς. Ὁ καθένas στὴν Κύπρῳ,

πού είχε κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας (1960-1975) ταχθεί έναντι του κυπριακού κατεστημένου, το οποίο συγκροτούσε βασικά ή φεουδαλική Έκκλησία και ή νεόπλουτη ελληνοκυπριακή κεφαλαιοκρατία, χαρακτηρισιζόμενα σαν αντιμακαριακός. Όποιοσδήποτε δεν συμφωνούσε με την επίσημη πολιτική ήταν αντιμακαριακός. Όποιοσδήποτε τολμούσε να επικρίνει την επίσημη πολιτική ήταν αντιμακαριακός.

Αυτό επιβεβαίωνε φυσικά το γεγονός ότι το ελληνοκυπριακό καθεστώς ή κατεστημένο είχε ταυτισθεί ολόκληρο με το πρόσωπο του Μακαρίου κι ότι συνεπώς κάθε αντίθεση προς το καθεστώς αυτό αποτελούσε αντίθεση προς το πρόσωπο του Μακαρίου. Ένα φαινόμενο που συναντά κανείς σε καθαρώς ολοκληρωτικά και προσωποπαγή καθεστώτα, όπου το καθεστώς ταυτίζεται τελείως με τον αρχηγό ή δικτάτορα (Στάλιν, Ιντί Άριν κλπ.). Στο σημείο αυτό θάθελα να παρατηρήσω ότι και ο τακτικός συνεργάτης του «ΑΝΤΙ» κ. Πλουτής Σέρβας έχει χαρακτηριστεί, έθεωρείτο και θεωρείται από τους «μακαριακούς» σαν «αντιμακαριακός», γιατί τόλμησε να επικρίνει το καθεστώς Μακαρίου και ν' αναζητήσει τις ευθύνες του για την σημερινή καταστροφή.

Σχετικά με τους χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιεί το «ΑΝΤΙ» για το πρόσωπό μου, το οποίο ονομάζει «σκοτεινό» και «αντιδημοκρατικό», θάθελα να παρατηρήσω τα ακόλουθα: Στην διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας στην Κύπρο δεν διεξαγόταν στην ουσία κανένας αγώνας ανάμεσα σε «δημοκρατικά» κι «αντιδημοκρατικά» στοιχεία. Το πρόβλημα στην Κύπρο δεν είχε ποτέ - εσφαλμένα ίσως - τεθεί πάνω σ' αυτή τη βάση. Κι όταν ο Μακάριος εξέλεξε για πρώτη φορά πρόεδρος, δεν τον ψήφισαν οι «δημοκρατικές» δυνάμεις της Κύπρου. Ο Μακάριος βγήκε αποκλειστικά με ψήφους της Δεξιάς. Η άριστερά που αντιπροσώπευε το ΑΚΕΛ (το μόνο άριστερό τότε κόμμα στην Κύπρο) ψήφισε έναντιον του Μακαρίου. Είναι άλλο φυσικά θέμα αν οι «δημοκρατικές» δυνάμεις του ΑΚΕΛ αποφάσισαν αργότερα για καιροσκοπικούς λόγους (τακτικής λένε αυτοί) να υποστηρίξουν τον Μακάριο και το καθεστώς του χωρίς όρους.

Ο εσωτερικός αγώνας στην Κύπρο από το 1963 κι έδω αποκρυστάλλωνεται ουσιαστικά γύρω από δύο έντελως διαφορετικές αντιλήψεις όσον αφορά την λύση του Κυπριακού. Η μία, την οποία ακολουθεί χωρίς όμως συνέπεια και χωρίς να το διακηρύξει ποτέ καθαρά, επιδιώκει μια διευθέτηση έξω από τα γενικά ελληνικά πλαίσια βλέποντας το κυπριακό σαν πρόβλημα αυτόνομο έξω από τις ελλαδοτουρκικές σχέσεις. Η άλλη την οποία ακολουθούσαν οι πολιτικοί αντίπαλοι του Μακαρίου (αντιμακαριακοί!) βλέπει την λύση του κυπριακού μέσα στον ελληνικό χώρο, σαν πρόβλημα εθνικής αυτοδιάθεσης. Ποία από τις δύο αντιλήψεις ήταν ή πιο όρθη είναι δύσκολο να αναλυθεί μέσα σε λίγες γραμμές ή ακόμη στην παρούσα ιστορική φάση.

Ο διαχωρισμός όμως των Ελλήνων της Κύπρου μέσα στα τελευταία 10-15 χρόνια γίνεται πάνω σ' αυτή τη βάση και όχι βάσει ιδεολογικών ή άλλων διαφορών. Πρέπει μάλιστα να σημειωθεί ότι αυτοί που ακολουθούσαν την δεύτερη γραμμή ήταν οι μόνοι που έστω λόγω της τοποθέτησής τους έναντι στον Μακάριο πάνω στο εθνικό θέμα, εξασκούσαν κάποια κριτική έναντι του κατεστημένου κι αγωνίζονταν για την δημοκρατικοποίηση του καθεστώτος, που είχε σιγά-σιγά εξελιχθεί σ' ένα καθαρά προσωπικό καθεστώς το οποίο δεν δίσταζε να χρησιμοποιεί έναντι των αντιπάλων του τρομοκρατικές μεθόδους (τοποθέτηση βομβών κλπ.) και στυγνή βία. Πρόκειται ίσως για μοναδική περίπτωση καθεστώτος που χρησιμοποιούσε παράνομες, τρομοκρατικές ομάδες έναντι των αντιπάλων του (1961, 1962, 1972). Αυτή ή κατάσταση δεν μπορούσε παρά να οδηγήσει στην γενίκευση της βίας και στην αποσύνθεση της πολιτικής ζωής στο νησί, με το τελευταίο τροπάρι της εμφύλιας Βίας-Αντιβίας. Έχοντας, λοιπόν, κανείς αυτά υπ' όψη δεν μπορεί να χρησιμοποιεί τα ίδια κριτήρια και τους συνηθισμένους χαρακτηρισμούς του ελλαδικού χώρου όταν αναφέρεται στις καταστάσεις και στα πρόσωπα της κυπριακής ζωής. Γιατί δηλαδή οι όπαδοι μιάς χωριστικής λύσης, έξω από τα ελλαδικά πλαίσια, να ονομάζονται δημοκράτες και οι όπαδοι μιάς λύσης μέσα στα ελλαδικά πλαίσια να χαρακτηρίζονται αντιδημοκρατικά στοιχεία.

Σχετικά, τέλος, με τη στάση των ελληνοκυπρίων απέναντι στο καθεστώς της στρατιωτικής δικτατορίας έχουμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα: Ο πρώτος που συνεργάστηκε στενά, όσον με κανένα άλλο ελληνικό καθεστώς, με την ελληνική χούντα ήταν ο Μακάριος και το καθεστώς του. Από το 1967 μέχρι το 1972 καμιά σχεδόν διαφωνία δεν προέκυψε ανάμεσα στον Μακάριο και τους ηγέτες της δικτατορίας. Μέσα σ' αυτό το διά-

στημα το καθεστώς Μακαρίου συνεργάζεται σε όλα τα επίπεδα στενότερα με το στρατιωτικό καθεστώς. Σ' αυτό το διάστημα οι μόνοι που διαφωνούν κι επικρίνουν το στρατιωτικό καθεστώς των Αθηνών είναι οι Κύπριοι ένωτικοί. Η πρώτη κρίση ανάμεσα στον Μακάριο και τους δικτάτορες ξεσπά τον Φεβρουάριο του 1972, αλλά μπαλώνεται σύντομα, και ή δεύτερη, που οδηγεί σε βίαιη σύγκρουση, ξεσπά το 1974. Και ήταν σύγκρουση προσώπων. Όχι σύγκρουση με το καθεστώς.

Όταν τον Ιούλιο του 1974 οι Έλληνες αξιωματικοί όργανωσαν το πραξικόπημα έναντι του Μακαρίου, το δίλημμα που τέθηκε ενώπιον πολλών Κυπρίων, που διαφωνούσαν για μιά δολόκληρη δεκαπενταετία με την πολιτική του, ήταν πραγματικά πολύ δύσκολο. Από την στιγμή που το πραξικόπημα στην Κύπρο είχε επιβληθεί, το πρόβλημα ήταν πώς θα μπορούσε να σωθεί το νησί από την καταστροφή. Και δεν μπορεί να κατακρίνονται συλλήβδην αυτοί που δέχθηκαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους την κρίσιμη εκείνη στιγμή ύστερα από τρομακτικές πιέσεις και φρικτά διλήμματα. Έκαμαν λάθος. Τα λάθη γίνονται και είναι ανθρώπινα. Θα υπάρξουν συνέπειες. Θα τις δεχθούν. Όπως και εγώ. Άλλα το μεγάλο λάθος ήταν ότι ποτέ δεν περίμενε κανένας το Έθνικό Κέντρο να φανεί Άντεθνικό. Και ένας υπόδουλος Έλληνας με τις συνθήκες της Κύπρου ήταν μέχρι τώρα υποχρεωμένος να ακολουθεί όποιονδήποτε Κυβέρνηση της Ελλάδας (Δεξιά, Νατοϊκή, Κομμουνιστική).

Για την δημοσίευση του παρόντος δεν επικαλούμαι τον Νόμο Περί Τύπου αλλά την Άλήθεια και τον Διάλογο που το ΑΝΤΙ φαίνεται ότι σέβεται και εφαρμόζει.

ΛΟΥΚΗΣ ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ
Δικηγόρος

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ Π. ΣΕΡΒΑ

Δεν τά 'πε καλά ο κ. Λουκής Παπαφιλίππου, παρά την άνεση χώρου που του πρόσφεραν τέσσερις ολόκληρες δακτυλογραφημένες σελίδες για ν' απολογηθεί και ν' αντεπιτεθεί, ανατρέποντας τις κατηγορίες: «Αντιμακαριακός, σκοτεινός, αντιδημοκρατικός, ψευτοπρόεδρος του Σαμψών».

Αντιλαμβάνομαι ότι από άλλους θα δεχτεί την απάντηση πάνω στα παραπάνω σημεία. Τρία μόνο σημεία εμπίπτουν στην αρμοδιότητά μου:

Πρώτα: Γιατί ο κ. Παπαφιλίππου προσπάθησε να περιχαράκωθεί πίσω από το όνομά μου, γράφοντας ότι: «και ο τακτικός συνεργάτης του «ΑΝΤΙ» κ. Πλουτής Σέρβας έχει χαρακτηριστεί, έθεωρείτο και θεωρείται από τους «μακαριακούς» σαν «αντιμακαριακός», γιατί τόλμησε να επικρίνει το καθεστώς Μακαρίου και ν' αναζητήσει τις ευθύνες του για τη σημερινή καταστροφή»;

Με την εξήγηση και τη δικανική δεινότητα που διακρίνει τον κ. Παπαφιλίππου, όφειλε να αντιλαμβάνοταν ότι άβυσσος διαφορά χωρίζει το βίο και την πολιτεία του από το δικό μου πιστεύω. Ίδεολογικά βρισκόμαστε σε δυο διαμε-

τρικά αντίθετα στρατόπεδα. Εκείνος υπηρετεί την καπιταλιστική ιδεολογία, ενώ τη σοσιαλιστική. Στα στεγανά (γιατί να μην πούμε σκοτεινά;) διαμερίσματα περιοριζόταν, κυρίως, ή δική του «αντιπολίτευση». Άνοιχτή, δημοκρατική ήταν ή κριτική που έκανα και εξακολουθώ να κάνω ενάντια στο καθεστώς Μακαρίου και την Άκελική ταχτική. Κι αν εγώ ποτέ δεν πρόσφερα καμιάν ευκαιρία στους Γριβικούς, και μετέπειτα πραξικοπηματίες, να κάμουν σκέψεις για την οποιαδήποτε χρησιμοποίησή μου, ο κ. Παπαφιλίππου τους επέτρεψε να του παραδώσουν τα διαπιστευτήρια, για να πορευτεί, επικεφαλής επιτελείου, προς

τῇ Νέᾳ Ὑόρκῃ σὰν πρέσβυς (γιατί ὄχι ψευτοπρέσβυς;) τοῦ Νικολάου Σαμφών, ἀπ' ὅπου ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιστρέψει, μὲ τὴν οὐρὰ στὰ σκέλη, ὅστερα ἀπὸ τὰ ἡχηρὰ ραπίσματα ποὺ δέχτηκε ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν κρατῶν ποὺ σέβονται τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς.

Δεύτερο: Γράφει ὁ κ. Παπαφιλίππου ὅτι μὲ «τρομαχτικές πιέσεις καὶ φριχτὰ διλήμματα δέχτηκα νὰ προσφέρω τὶς ὑπηρεσίες μου. Ἐκαμα λάθος. Τὰ λάθη εἶναι ἀνθρώπινα. Θὰ ὑπάρξουν συνέπειες. Θὰ τὶς δεχτῶ».

Ὁ κ. Παπαφιλίππου εἶναι ἀρκετὰ ἐξυπνος καὶ θὰ πρέπει ν' ἀντιλαμβάνεται ὅτι μὲ τέτοια ἐλαφρυντικά δὲν ξοφλᾷ κανεὶς. Μιὰ καὶ «τολμᾷ» καὶ διακηρύττει τὸ λάθος του, ποὺ συντέλεσε γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν τόσα φοβερά, χουντικά, σαμφωνικά καὶ τούρκικα ἐγκλήματα σὲ βάρος τῆς πατρίδας του, ἔπρεπε νὰ ὀπλιζόταν μὲ πραγματικὴ τόλμη καὶ νὰ ἐκθέσει, τουλάχιστο, ἐκεῖνες τὶς «τρομαχτικές πιέσεις» ποὺ στὴν τυχαία συνάντησή μας στὸ πλοῖο (συνταξιδεύοντας ἀπὸ τὴν Κύπρο στὸν Πειραιᾶ, τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1974) μοῦ ἔχε ἐκμυστηρευεῖ. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτὸ νὰ προχωρήσει γιὰ νὰ ὑποβάλει στὴ δικαιοσύνη ὅτι ἀπαιτεῖ τὴν τιμωρία τῶν ἐκβιαστῶν, θέτοντας τὸν ἑαυτὸ του στὴ διάθεσή της καὶ σὰν κατηγορὸς καὶ σὰν μάρτυρας.

Τρίτο: Γράφει ὁ κ. Παπαφιλίππου ὅτι «ποτὲ δὲν περίμενε κανένας ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο νὰ φανεῖ τόσον ἀντεθνικό». Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κύκλος μέσα στὸν ὁποῖο ἐκινεῖτο ὁ κ. Παπαφιλίππου εἶχε ὅλες τὶς εὐκαιρίες νὰ βλέπει καὶ νὰ παρακολουθεῖ τὴν ἀντεθνικὴ πορεία τοῦ «Ἐθνικοῦ Κέντρου», διερωτᾷται ὁ καθένας πῶς αὐτός, ὁ Παπαφιλίππου, κατορθώνει καὶ ὀπλίζεται μὲ τὸ δικαίωμα (γιατί νὰ μὴν τὸ ποῦμε θράσος;) νὰ κατηγορεῖ ὅτι «ὁ πρῶτος ποὺ συνεργάστηκε στενὰ μὲ τὴν ἐλληνικὴ χούντα εἶναι ὁ Μακάριος». Αὐτὸ τὸ δικαίωμα μπορεῖ νὰ τὸ ἔχουν ὅλοι οἱ δημοκράτες τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδας.

Ὅχι ὁμως ἐκεῖνοι ποὺ καμαρώνουν τὸν Νικολάου Σαμφών νὰ πίνει, τόσο ταχτικά, τὸν καφέ του στὸ Χίλτον τῆς Ἀθήνας, μὲ τὸ Δημήτριο Ἰωαννίδη.

Κρίμα! Μιὰ χρυσὴ εὐκαιρία δόθηκε στὸν κ. Παπαφιλίππου νὰ μιλήσει καλὰ, καὶ τὴν ἔχασε.

Ἄς εὐχηθοῦμε, τουλάχιστο, ὅτι σύντομα, ὅστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση (τόσο καθυστερημένη) τοῦ Κυπριακοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου νὰ κηρύξει παράνομες τὶς πράξεις τῶν πραξικοπηματιῶν, θὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία στὴν Κυπριακὴ Δικαιοσύνη νὰ πεῖ τὸν καλὸ καὶ εὐθὺ της λόγο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»

Παρ' ὅλα ὅσα μὲ τόση περισσόλογη εὐλικρίνεια σημειώνει ὁ κ. Παπαφιλίππου, ἡ συνεργασία, ἔστω καὶ «ἀδιόρατη», ὄχι μόνον ὑπῆρξε ἀλλὰ καὶ ὑπάρχει ἀκόμα. Ὁ κ. Παπαφιλίππου δὲν ἔχει βέβαια καμιά περιέργεια γιὰ τοὺς πελάτες του. Δικαίωμα τὸν, ἀλλὰ νὰ μὴ διαμαρτύρεται.

Ἐμεῖς, ὁμως, ποὺ εἴχαμε περισσότερη περιέργεια ἀπὸ αὐτόν, μάθαμε ἀνάμεσα στ' ἄλλα (αὐτὰ γιὰ ἀργότερα) ὅτι ὁ κ. Παπαφιλίππου, ὄχι μόνον σὰν δικηγόρος, ἀναλάμβανε συνήθως δίκες ποὺ στρέφονταν ἐναντίον τοῦ μακαριακοῦ Κράτους καὶ τῶν ὀργάνων του. Καὶ αὐτὸ δικαίωμα τὸν. Ὅπως δικαίωμα τῶν πελατῶν νὰ διαλέγουν τοὺς δικηγόρους τους. Ἐτοίχαν καὶ οἱ Ἕλληνες νεοφασίστες, λέει ὁ κ. Παπαφιλίππου. Συμφωνοῦμε.

Προσφυγόπουλο τῆς Κύπρου ἀφηγεῖται...

Λέει ὁ κ. Παπαφιλίππου γιὰ τοὺς πραξικοπηματίες ἀξιωματικούς: «... ἔκαμαν λάθος... τὰ λάθη γίνονται καὶ εἶναι ἀνθρώπινα...» Ἀντὶ γι' ἀπάντηση, δημοσιεύουμε τὴν ἀφήγηση ἐνὸς μικροῦ παιδιοῦ, προσφυγόπουλου. Αφιερώνεται σὲ

ὄλους αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν ἓνα... ἀνθρώπινο λάθος!

— Πές μου, ἀγόρι μου, τί θυμᾶσαι;

— Οἱ Τούρκοι ἤρθανε τὴν Πέμπτη. Ἐμεῖς ἐφύγαμεν ἀπὸ τὸ χωριὸ τὴν Τετάρτη καὶ ἐπήγαμεν στὰ χωράφια. Ἐπεράσαμεν μέσα ἀπὸ τὰ τάνκς. Τὰ τάνκς μᾶς ἐπυροβόλησαν κι οἱ σφαῖρες ἔπεσαν πάνω στὴν πόρτα. Φύγανε τὰ σιδεράκια καὶ ἐπῆγαν πάνω στὴ μητέρα μου.

— Χτύπησε ἡ μητέρα σου;

— Ναί. Ὑστερα ἐμείναμεν μέσα στὰ χωράφια καὶ τὴ νύχτα ἐγνοίσαμεν πάλι στὸ χωριό. Ρωτήσαμεν ἕναν γέρο ἂν εἶχε Τούρκους στὸ χωριὸ καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν. Ἐπήγαμεν στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ εἶχεν στρατιῶτες καὶ γυναῖκες ἀπὸ ἄλλα χωριά.

— Τί ἐγίνε μετὰ;

— Τὴν Πέμπτην ἤρθασιν οἱ Τούρκοι καὶ μᾶς ἐπῆρασι. Μᾶς ψάξανε ἂν βαστούσαμε χρήματα καὶ ἂν βαστούσαμε μᾶς τὰ ἔπαιρναν.

— Δὲ σὰς ἄφησαν καθόλου χρήματα πάνω σας;

— Ὅχι, μᾶς τὰ ἔπαιρναν. Κι ἂν ἦταν λίρες, τὶς κρατοῦσαν, ἂν ἦταν σελίνια ἢ γρόσια, τὰ ἔριχναν χάμω.

— Τί ἄλλο θυμᾶσαι, ἀγόρι μου;

— Ἐμείναμεν λίγες ἡμέρες στὸ χωριό. Ὑστερα ἤρθασιν ἄλλοι Τούρκοι καὶ ἐφύγαμεν ἀπὸ τὸ χωριὸ μας καὶ ἐπήγαμεν στὴ Βόνη. Ἐκεῖ, τὴν πρώτη μέρα, δὲν εἴχαμεν τίποτε νὰ σπρώσουμε γιὰ νὰ πέσουμε. Κι ὅλη τὴ νύχτα οἱ Τούρκοι ἔριχναν πυροβολισμούς... Ἦμασταν κλεισμένοι στὸ σχολεῖο καὶ μᾶς ἐφύλαγαν. Τὴν πρώτην ἡμέραν δὲν μᾶς ἄφησαν νὰ βγοῦμε ἔξω. Τὶς ἄλλες ἡμέρες μᾶς εἶπαν νὰ βγοῦμε. Ἐμεῖς ὁμως ἐφοβόμαστε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ»

ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 18, ΤΗΛ. 632.224 ΑΘΗΝΑ

Μὲ ἀγῶνες κατακτᾶται ἡ Δημοκρατία.
Μὲ τὴ μόρφωση, ὁμως, διατηρεῖται.

Γιὰ νὰ πετύχει ἡ μόρφωση τῆς νέας γενιᾶς
χρειάζονται βιβλία. Βιβλία, ὁμως, εὐχάριστα,
χαρούμενα, κατανοητά, ποὺ κάνουν τὴ γνώση
ἀπλή, κι ὄχι βαρετὴ κι' ἀγχώδη.

ΤΕΤΟΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ
οἱ ἐκδόσεις «ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ»

Οἱ μαθητὲς τὰ προτιμοῦν. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ τὰ
συνιστοῦν καὶ οἱ γονεῖς ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ
τὴν πρόοδο τῶν παιδιῶν τους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ»
ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ — ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ — ΜΕΘΟ-
ΔΙΚΑ — ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙ-
ΑΓΩΓΕΙΟ — ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ — ΓΙΑ
ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΟΛΑ
ΤΑ ΚΑΛΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

Κυκλοφόρησαν

Ρ. ΛΑΙΝΓΚ και Α. ΕΣΤΕΡΣΟΝ

Ή ψυχική ισορροπία
ή τρέλα
και ή οικογένεια

Μετάφραση: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΙΟΥΣΗΣ

ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΚΟΥΠΕΡ

Ψυχιατρική
και αντιψυχιατρική

Μετάφραση:
ΚΑΙΤΗ ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ - ΙΟΥΛΙΕΤΤΑ ΡΑΛΛΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΚΕΔΡΟΣ»
Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 3248346

Έξάντας/Ντοκουμέντα

1. Μαρίνι / Καρντόζο, κ. ά.

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ: ΦΑΣΙΣΜΟΣ Ή
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

2. Ντοκουμέντα του Μ.Ι.Ρ.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΙΛΗ

3. Λούκατς / Χέλλερ, κ.ά.

Η ΝΕΑ ΟΥΓΓΡΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

4. Κοῦρον / Μοντζελέφσκι

ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΟ ΠΟΛΩΝΙΚΟ
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση στην
σέ όλα τα πολιτικά, οικονομικά
και κοινωνικά προβλήματα
- Τα προβλήματα της ελληνικής
Αριστεράς και του παγκόσμιου
προοδευτικού κινήματος
- Πνευματική και
καλλιτεχνική ζωή
- Οι πιο έγκυρες απόψεις

PYLARINOS STAMPS - COINS

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577

αγοραστε σημερα το 1^ο τευχος

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

«ένα εργο τεχνης
γεματο εργα τεχνης»

1000 ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ
από τὸ 16ο αἰώνα μέχρι σήμερα

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ

Τὸ ἔργο θὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ 56 τεύχη,
σὲ 4 ὑπερπολυτελεῖς τόμους γιγαντιαίου
αχήματος (37 x 27 ἑκ.), ἀπὸ χαρτὶ Illustra-
tion Εὐρώπης 180 γραμμαρίων.

Στὶς 2000 σελίδες τοῦ περιλαμβάνονται:

- 700 σελίδες μὲ κείμενα καὶ 1300
σελίδες μὲ ἐγχρωμες εἰκόνες.
- Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Ζωγρα-
φικῆς.
- Λεξικὸ Ἑλλήνων ζωγράφων καὶ χα-
ρακτῶν.
- Λεξιλόγιο τῶν ὀρων τῆς ζωγραφι-
κῆς (π.χ. τί εἶναι ἐξπρεσιονισμός).
- Ἀγνωστοὶ πίνακες, σπάνιες φωτο-
γραφίες, χειρόγραφα, εὐρετήρια κ.ἄ.

Κορυφαῖοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες, ἱστορι-
κοὶ τῆς τέχνης καὶ καλλιτέχνες συνεργά-
στηκαν στὴν παρουσίαση τῶν Ἑλλήνων
ζωγράφων, πὺν γίνεται μὲ πρωτότυπα κεί-
μενα καὶ πλούσια ἐπιλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο
τοῦς σὲ ὑπέροχες ἐγχρωμες ἀναπαραγωγές.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ 2 ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ

5
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

4
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Ἰακωβίδης
Ἰωάννης Βρυζακῆς

3
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Κωνσταντῖνος Βολανακῆς

2
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Νικολαὸς Γυζῆς

1
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Νικηφορὸς Λυτράς

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
"ΜΕΛΙΣΣΑ"

ΑΘΗΝΑΙ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34 ΤΗΛ. 611 692
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ 41 ΤΗΛ. 229 010

ΔΩΡΟ: 4 πίνακες (reproductions) σε λινό